G
c : 13.
G . c . 13

# ANTONII DADINI ALTESERRÆ

U. J. PROFESSORIS
ET DECANI
UNIVERSITATIS TOLOSANÆ,

# IN LIBROS CLEMENTINARUM COMMENTARII.

ACCESSERE

## SEX PRÆLECTIONES SOLEMNES

Habitæ pro inſtaurandis Scholis.

PARISIIS,
Apud LUDOVICUM BILLAINE, in Palatio Regio.

M. DC. LXXX.
*CUM PRIVILEGIO REGIS.*

ILLUSTRISSIMO VIRO DOMINO

DOMINO

CLAUDIO

LE PELLETIER

PATRICIO

ET COMITI CONSISTORIANO.

*VIR ILLUSTRISSIME,*

*Brevem Commentarium in Clementinas nuper dictatum & expoſitum in*

*Scholis Toloſanis, in lucem edituro, non alium à te Patronum & Defenſorem eligere cordi fuit. Quia literas & literatos amas, ab iiſdem te obſervari & coli quibuſcumque ſtudiis digniſſimum eſt. Haudquaquam mihi propoſitum eſt, laudes tuas perſequi hoc loco, quas nec capit modus epiſtolæ. Satis mihi erit compendio multa complecti. Variis muneribus functus in Republica, Præſidis in Senatu, Præpoſiti in Vrbe Regia, Comitis in Conſiſtorio Principis, ubique te majoribus dignum probaſti. Maximum in Senatu tui deſiderium reliquiſti, in Vrbe æterna meritorum monumenta, oblivioni tui nominis oppoſita mole, quæ civitatis decus & ſecuritas eſt. Tot dotibus agnitum te ſibi vindicavit, & Conſiliis aſcivit Rex Chriſtianiſſimus, quo jure metalla auri & argenti, quæ*

*ubique naſcuntur, ſunt Principis; non Senatui, & Vrbi, ſed Reipublicæ te natum eſſe intelligens. Vivat maximus Princeps in longos annos, teque quo cœpiſti, ſucceſſu rerum fruatur. Creſcat in dies gloria reſtituti apud nos Iuris Civilis, ad invidiam uſque Romanorum. Scient poſteri te unum è Iudicibus datis à Principe, non minimam huic negotio operam contuliſſe. Interim dum Iuris Civilis ſtudium ferveſcit, ne videatur contemni Ius Canonicum, hanc Operam in Clementinas inſtitui, in qua & elementa rei Beneficiariæ & veſtigia praxis Forenſis quâ utimur, ſatis diligenter obſervavi. Eo magis placuit lectum Opus, quod verſatur circa Concilium Gallicanum, Viennenſe ſcilicet, quod eſt opus Clementis V. Summi Pontificis, natione Galli & Aquitani. Iam olim illud Gloſſis*

*illuſtravit Ioannes Andreas, unus è principibus Iuris Canonici, juſſu Ioannis XXII. Pontificis Galli & conterranei mei, id eſt, Cadurci. Quamvis ego me longè imparem ſentiam, tamen non dubitavi eodem ex agro ſpicas legere. Poſt meſſem ſupereſt ſpicilegium. Iſtud qualecumque ſit, eâ quâ præſtas humanitatis laude, quæſo ſuſcipe, & Auctorem jam pæne octogenarium in tui obſequio extrema ſpirantem, inter clientulos admittere dignare.*

*VIR ILLUSTRISSIME*

Addictiſſimus & devotiſſimus ANT. DADINUS ALTESERRA, U. J. Profeſſor, & Decanus Univerſitatis Toloſanæ.

*Toloſæ 15. Mart. 1680.*

# INDICULUS
# CLEMENTINARUM
quæ in hoc Opere commentariis illuſtrantur.

## LIBER I.


TIT. II. *De Reſcriptis.*

CLEMENTINA *Abbates.* pag. 1
Clem. *Etſi principalis.* 2
Clem. *Auditor.* 3
Clem. *Gratiæ.* 4
Clem. *Literas.* 5

TIT. III. *De Electione & Electi poteſtate.*

Clem. *Cùm rationi.* 5
Clem. *Ne Romani.* 6
§. *Eo tamen proviſo.* 7
§. *Sanè.* ibid.
§. *Porro.* 8
§. *Cæterùm.* ibid.
§. *Verùm.* ibid.
Clem. *Cauſam.* 9
Clem. *Conſtitutionem.* 10
Clem. *In pleriſque.* 11
Clem. *Quod circa.* 12
Clem. *Statutum.* 13
Clem. *Cùm conceſſa.* 14

TIT. IV. *De Renuntiatione.*

Clem. *Cùm illuſio.* 14

TIT. V. *De ſupplenda negligentia Prælatorum.*

Clem. *Quia Regulares.* 15
§. *Præmiſſa.* 16
§. *In quibus.* 17

TIT. VI. *De ætate, qualitate & ordine præficiendorum.*

Clem. *Cùm Eccleſia.* 17
Clem. *Ut ii qui.* ibid.

Clem. *Generalem.* 18

TIT. VII. *De officio Vicarii.*

Cl. un. *Quæ de Eccleſiis.* 19

TIT. VIII. *De officio & poteſtate judicis delegati.*

Cl. un. *Judices.* 19

TIT. IX. *De officio Ordinarii.*

Clem. *Ut Clericorum.* 20

Clem. *Etſi ab Apoſtolicæ.* ib.

TIT. X. *De Procuratoribus.*

Clem. *Inſtrumento.* 21

Clem. *Non poteſt.* ibid.

Clem. *Religioſus.* ibid.

Clem. *Procuratorem.* 22

TIT. XI. *De in integrum reſtitutione.*

Cl. un. *Ab Eccleſia.* 22

---

## LIBER II.

TIT. I. *De Judiciis.*

CLEMENTINA *Dudum.* 23

Clem. *Diſpendioſam.* 24

TIT. II. *De foro competenti.*

Cl. un. *Quamvis.* 24

TIT. III *De cauſa poſſeſſionis & proprietatis.*

Cl. un. *Cauſa.* 25

TIT. IV. *De dolo & contumacia.*

Cl. un. *Si ante.* 26

TIT. V. *Ut lite pendente nihil innovetur.*

Clem. *Si duobus.* 26

Clem. *Cùm lite.* 27

TIT. VI. *De ſequeſtratione poſſeſſionum & fructuum.*

Cl. un. *Ad compeſcendas.* 28

TIT. VII. *De probationibus.*

Cl. un. *Literis.* 29

TIT. VIII. *De teſtibus.*

Clem. *Cùm Judæi.* 30

Clem. *Teſtibus.* ibid.

TIT. IX. *De jurejurando.*

Cl. un. *Romani.* 30

TIT. X. *De exceptionibus.*

Cl. un. *Excommunicationis.* 31

TIT.

TIT. XI. *De ſententia & re judicata.*

Clem. *Ut calumniis.* 32
Clem. *Paſtoralis.* ibid.

TIT. XII. *De appellationibus.*

Clem. *Si à judicibus.* 33
Clem. *Quamvis.* 34
§. *Quòd ſi judex.* 35
Clem. *Sicut.* ibid.
Clem. *Quamdiu.* ibid.
Clem. *Appellanti.* 36
Clem. *Si appellationem.* ib.
Clem. *Cùm à repulſione.* 37

## LIBER III.

TIT. I. *De vita & honeſtate Clericorum.*

CLEMENTINA *Diœceſanis.* 37
Clem. *Quoniam.* 38

TIT. II. *De Præbendis.*

Clem. *Si Dignitatem.* 39
Clem. *Per literas.* 40
Clem. *Si plures.* 41
Clem. *Si Romanus.* ibid.
Clem. *Si de Beneficio.* 42
Clem. *Si juxta.* ibid.

TIT. III. *De conceſſione Præbendæ & Eccleſiæ non vacantis.*

Cl. un. *Cùm ei.* 43

TIT. IV. *De rebus Eccleſiæ non alienandis.*

Clem. *Monaſteriorum.* 43
Clem. *Si una.* 44

TIT. V. *De rerum permutatione.*

Cl. un. *Ne conceſſione.* 46

TIT. VI. *De teſtamentis & ultimis voluntatibus.*

Cl. un. *Religioſis.* 46

TIT. VII. *De ſepulturis.*

Clem. *Eos qui.* 47
Clem. *Dudum.* ibid.
§. *In Eccleſiis.* 48
§. *Statuimus.* ibid.
§. *Hujuſmodi.* ibid.

TIT. VIII. *De decimis, primitiis & oblationibus.*

Clem. *Religioſi.* 49

é

Clem. *Si Beneficiorum.* 50

Tit. IX. *De Regularibus, & tranſeuntibus ad Religionem.*

Clem. *Ut Profeſſores.* 50
Clem. *Eos qui.* 51

Tit. X. *De ſtatu Monachorum vel Canonicorum Regularium.*

Clem. *Ne in agro:* 51
§. *Statuimus.* 52
§. *Verùm.* 54
§. *Sanè.* ibid.
§. *Regula.* ibid.
§. *Porro.* 55
§. *Si quis autem.* ibid.
§. *Si qui verò.* 56
§. *Quia verò.* ibid.
§. *Ad hæc.* 57
§. *Cæterùm.* ibid.
§. *Sanè Prioratus.* 58
§. *Ad ampliationem.* ib.
§. ult. *Præmiſſa.* 59
Clem. *Attendentes.* ibid.
§. *Viſitatores.* ibid.
§. *Statuimus.* 60
§. *Illas quoque.* ibid.
§. *Ipſos autem.* 61
§. *Si qui verò.* ibid.

Tit. XI. *De Religioſis domibus, ut Epiſcopo ſint ſubjectæ.*

Clem. *Cùm de quibuſdam.* 61
Clem. *Quia contingit.* ibid.
§. *Ut autem.* 62
§. *Præmiſſa.* 63
§. ult. *Cæterùm.* ibid.

Tit. XII. *De jure Patronatus.*

Clem. *Ut Conſtitutio.* 63
Clem. *Plures.* 64

*Vide Additionem ad Commentarium in hanc Clementinam*, pag. 89

Tit. XIII. *De cenſibus, exactionibus & procurationibus.*

Clem. *Cùm ſit.* 64
Clem. *Ad noſtrum.* 65
Clem. *Præſenti.* ibid.

Tit. XIV. *De celebratione Miſſarum, & aliis divinis Officiis.*

Clem. *Gravi.* 65
Clem. *Dignum.* 66

Tit. XV. *De Baptiſmo & ejus effectu.*

Cl. un. *Præſenti.* 66

Tit. XVI. *De reliquiis & veneratione Sanctorum.*

Cl. un. *Si Dominum.* 66

Tit. XVII. *De immunitate Eccleſiarum.* Cl. un. *Quoniam.* 67

## LIBER IV.

Tit I. *De conſanguinitate & affinitate.*

Clementina unic. *Eos qui.* 67

## LIBER V.

Tit. I. *De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.*

Clementina *Inter.* 68
Clem. *Cùm ſit.* 69

Tit. II. *De Judæis & Sarracenis.*

Cl. un. *Cedit.* 69

Tit. III. *De Hæreticis.*

Clem. *Multorum.* 70
§. *Sanè quia.* 71
§. *Porrò.* ibid.
§. *Verùm.* ibid.
Clem. *Nolentes.* 72
Clem. *Ad noſtrum.* ibid.

Tit. IV. *De homicidio voluntario vel caſuali.*

Cl. un. *Si furioſus.* 73

Tit. V. *De uſuris.*

Cl. un. *Ex gravi.* 73
§. *Cæterùm.* 74
§. *Sane.* ibid.

Tit. VI. *De exceſſibus Prælatorum.*

Cl. un. *Frequens.* 74

Tit. VII. *De privilegiis & exceſſibus Privilegiatorum.*

Clem. *Religioſi.* 77
§. *Quibus.* ibid.
§. *Sane.* ibid.
Clem. *Archiepiſcopo.* 78

Tit. VIII. *De pœnis.*

Clem. *Si quis.* 78
§. *Sane.* 79
Clem. *Multorum.* ibid.
Clem. *Cupientes.* ibid.

§. *Sanè.* 80
Tɪᴛ. IX. *De pœnitentiis & remiſſionibus.*
Clem. *Cùm ſecundùm.* 80
Clem. *Abuſionibus.* ibid.
§. *Ad hæc.* ibid.
Tɪᴛ. X. *De ſententia excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti.*
Clem. *Ex frequentibus.* 81
Clem. *Gravis.* ibid.
Clem. *Cùm ex eo.* ibid.
Clem. *Si Summus Pontifex.* ibid.
Tɪᴛ. XI. *De verborum ſignificatione.*
Clem. *Exivi.* 82
§. *Cùm autem.* ibid.
§. *Dubitaverunt.* ibid.
§. *Cùm verò.* ibid.
§. *Præterea.* 83
§. *Deinde.* ibid.
§. *Porrò.* ibid.
§. *Proinde.* 84
§. *Cumque annui.* ibid.
§. *Ex talibus.* ibid.
§. *Cumque dicti.* ibid.
§. *Verùm etiam.* ibid.
§. *Cumque dicti Ordinis.* ibid.
§. *Licet verò.* 85
§ *Rurſus cùm prædictus.* ibid.
§. *Hinc eſt.* ibid.
§. *Quamvis.* ibid.
§. *Circa equorum.* 86
§. *Ex præmiſſis.* ibid.
§. *Demum quia.* ibid.
§. *Verùm ſi.* 87
§. *In deſtitutione.* ibid.
§. *Cæterùm.* ibid.
Clem. *Sæpe.* 87

---

## PRÆLECTIONES SOLEMNES.

Ad Cap. *Conſtitutus.* 9. *De in integr. reſtit.* pag. 93
Ad Cap. *Niſi eſſent.* 21. *De Prœbendis.* pag. 101
Ad Leg. *Pactum dotali.* 3. Cod. *De Collat.* pag. 110
Ad Cap. 2. *De clandeſtin. deſponſ.* pag. 118
Ad Cap. *Quæſtium. De rerum permut.* pag. 127
Ad Leg. ult. ff. *De hæred. inſtituend.* pag. 135

# ANTONII DADINI ALTESERRÆ IN LIBROS CLEMENTINARUM COMMENTARII.

## IN LIBRUM I.

### Tit. II. *De Reſcriptis.*

Clementina *Abbates.*

ABBATES & alii Prælati Regulares, quibuſlibet adminiſtrationibus præſidentes, quos Patres Abbates vocat, cap.ult. *de Regularib.* occaſione Prioratuum ſeu aliorum locorum eiſdem ſubditorum, nullum per litteras Apoſtolicas poſſunt conveniri, niſi coram judice, apud quem Prioratuum & locorum ipſorum Prioribus hoc liceret: nec occaſione locorum ad menſam pertinentium, aliud in ipſis ſuper hoc licet, quàm ſi loca præfata ſpeciales ſub eis gubernatores haberent. Si quis autem aliud præſumpſerit, damnatur in expenſas & intereſſe, id eſt, in id omne quod rei intereſt alibi conveniri. Hæc Conſtitu-

tio lata eſt, quia per Abbates & Prælatos majores in cauſis Prioratuum & aliorum membrorum ſubditorum adverſarii conveniebantur apud judices delegatos à Sede Apoſtolica, rei diſtringendi cauſa, cap. *Statutum. de reſcript.* in VI. In actionibus in perſonam reus conveniendus eſt, ubi domicilium habet, L. *Hæres abſens.* §. *Proinde.* ff. *de judic.* L. 2. C. *de juriſdict.* In actionibus in rem reus, id eſt, poſſeſſor conveniendus eſt, ubi domicilium habet, vel ubi res poſita eſt, L. ult. C. *Ubi in rem actio.* L. ult. C. *de præſcript. long. temp.* Abbates vel alii Prælati Regulares majores in cauſis Prioratuum ſubditorum, vel membrorum eorumdem, non poſſunt per litteras Apoſtolicas convenire adverſarios apud judices delegatos à Sede Apoſtolica, quia hoc plerumque fit adverſarii diſtringendi & vocandi cauſâ; ſed apud judices competentes locorum, ne detur occaſio vexationi: ſic venditor ab emptore conventus, ut eum evictionis nomine defendat, non poteſt uti præſcriptione ſeu privilegio fori ſui; ſed ſequi debet forum emptoris, L. *Venditor.* ff. *de judic.* L. 1. C. *Ubi in rem act.*

## Clem. *Etſi principalis.*

EX Conſtitutione Bonifacii VIII. cauſæ non poſſunt mandari à Sede Apoſtolica, vel Legatis ipſius, niſi perſonis dignitate præditis, vel perſonatum obtinentibus, vel Cathedralium Eccleſiarum Canonicis, cap. *Statutum.* hoc tit. in VI. Quæſitum eſt, an Officialis Epiſcopi valeat delegari à Sede Apoſtolica. Ratio dubitandi eſſe videbatur, quòd Officialis Epiſcopi non habet dignitatem per ſe, quia non exercet propriam juriſdictionem, ſed mandatam ab Epiſcopo: unde ab Officiali non appellatur ad ipſum Epiſcopum, ſed ad Metropolitanum, ne ab eodem ad ſe ipſum appelletur, quia unum eſt forum Epiſcopi & Officialis, cap. *Referente. de præbend.* cap. *Romanâ.* §. 1. *de appell.* in VI. Tamen Officialis principalis Epiſcopi poteſt dari judex à Sede Apoſtolica, ex hac Conſtit. cujus ſe cauſam impulſivam, id eſt, auctorem fuiſſe, non ſilet Jo. Andreas hîc: & ante hanc Conſtit. Officialis Epiſcopi ſolebat delegari à Sede Apoſtolica, cap. *Inſinuante. de offic. delegat.* cap. *Dilecti filii. de appellat.* quia Officialis principalis Epiſcopi habet dignitatem: unde Miſſus Dominicus dicitur, cap. 2. *de Regular.* cap. 1. *de frigid. & malefic.* Sed quid dicendum in Officiali ſeu Vicario Capituli, Epiſcopali Sede vacante, videtur non poſſe delegari à Pontifice, cùm non poſſit

dici Vicarius Epiſcopi qui non exiſtit, Clem. ult. infr. *de Procur.* Tamen Officialis Epiſcopi appellatione continetur, etjam Vicarius Capituli, Sede vacante, cùm ſit Officialis, ſeu adminiſtrator juriſdictionis Epiſcopalis, cap. unic. *de major. & obed.* in VI. Idemque dicendum de Officiali Epiſcopi electi & confirmati nondum conſecrati, quia electus confirmatus nondum conſecratus exercet ea omnia quæ ſunt juriſdictionjs, cap. *Tranſmiſſam. de elect.* Prior etiam Conventualis, quamvis non conſuevit ad Prioratum per electionem aſſumi, poteſt judex delegari à Sede Apoſtolica, vel ipſius Legato, ex hac Conſtit. quia Prioratus Conventualis eſt dignitas, cap. *Niſi eſſent. de præbend.* Oldrad. conſ. 257. Marcus part. 1. deciſ. 1244. Prioratus Conventualis naturâ ſuâ eſt electivus, non collativus, quia Prior Conventualis eſt vice Abbatis, Clem. *Ne in agro. §. Cæterum.* infr. *de ſtat. Monach.* cap. *Cùm in Eccleſiis. de major. & obed.* Tamen de conſuetudine confertur, ut hîc, & d. Clem. *Ne in agro. §. Cæterum.* Officialis tamen foraneus Epiſcopi, vel Religioſus Monaſterii Prior Clauſtralis, non poteſt delegari à Sede Apoſtolica, ex hâc Conſtitutione. Officialis foraneus Epiſcopi eſt qui eſt foris, extra civitatem: Officialis Epiſcopi, in certa parte diœceſis, cap. *Romanâ. de offic. Ordin.* in VI. Idem de Decano Rurali, qui in parte diœceſis gerit vices Epiſcopi, can. *Nullus.* 16. qu. 7. cap. 1. *Ne Prælat. vic. ſuas.* Ratio dubitandi erat in Priore Clauſtrali, quòd Prior clauſtralis eſt vice Abbatis, & habet adminiſtrationem juriſdictionis regularis, abſente Abbate, cap. *Cùm ad Monaſterium.* verſic. *Prior. de ſtat. Monach.* Sed Prior Clauſtralis non eſt dignitas, revocatur ad nutum Abbatis, dicto cap. *Cùm ad Monaſterium. §. Tales.* Idem de Sacriſta, Cuſtode, vel Camerario Monaſterii, qui ſunt nuda officia, ut ait Jo. Andreas hîc. Ante hanc Conſtitutionem Prior Clauſtralis ſolebat delegari, cap. *Licèt. de præbend.* cap. *Ex tenore. de conceſſ. præbend.* quia nondum determinatæ erant qualitates perſonarum, quibus debeant cauſæ delegari à Sede Apoſtolica. Sed hoc immutatum Conſtit. Innocentii IV. quæ non extat, & quæ transfuſa eſt in Conſtit. Bonifacii VIII.

## Clem. *Auditor.*

AUDITORES in Curia Romana vocantur Auditores ſacri Palatii, quibus cauſarum cognitio demandatur à Summo

Pontifice, vel Vicecancellario. Auditor in Curia datus à Sede Apoſtolica in cauſa Beneficiali, ubi cauſâ cognitâ pronuntiavit, alicui Beneficium deberi, poteſt conferre eidem Beneficium, cui antè debitum pronuntiavit, ut evitetur circuitus. Ratio dubitandi eſſe videbatur, quòd judex datus, ubi pronuntiavit Beneficium illi deberi, functus eſt officio ſuo, L. *Judex poſteaquam*. ff. *de re judic.* cap. *Cùm in literis. de off. deleg.* Statim deſinit eſſe judex, nec poteſt exequi ſententiam ſuam: ſed ejus eſt, qui judicem dedit, exequi ſententiam judicis à ſe dati, L. *A divo Pio.* in princ. eod. tit. *de re judic.* Auditor datus à Sede Apoſtolica audit tantùm partes, & refert ad Summum Pontificem, cap. *Dilectus.* in Antiqua infr. hoc tit. cap. *Super quæſtionum. de offic. deleg.* Judex datus in cauſa præſentationis, non poteſt præſentatum Clericum inſtituere in fraudem Epiſcopi, vel Archidiaconi, ad quos inſtitutio pertinet, cap. *Super eo. de offic. deleg.* Procurator non poteſt excedere terminos mandati, L. 5. ff. *Mandat.* L. *Si procurator.* L. *Maritus.* C. *de Procurator.* Sed hoc jure judex delegatus à Sede Apoſtolica poteſt exequi ſententiam ſuam, cap. *Significaſti.* cap. *Quærenti.* eod. tit. can. *Quiſquis.* 2. qu. 6. quia habet quaſi ordinariam juriſdictionem, exemplo judicis dati à Principe, L. *A judice.* C. *de judic.* Judex datus à Pontifice, poſteaquam pronuntiavit alicui Beneficium deberi, ſine alio mandato ſpeciali poteſt conferre Beneficium, cui debitum pronuntiavit, vitandi circuitus cauſâ, quia rerum expediendarum cauſâ circuitus vitandus eſt, L. *Dominus.* ff. *de condict. indebit.* L. 3. §. ult. *de don. int. vir. & uxor.*

## Clem. *Gratiæ.*

MANDATO Apoſtolico ſeu gratiæ, ut provideatur de Dignitate vel Beneficio Curato nondum vacante, renuntiaſſe videtur, qui ante adeptionem ejuſdem aliud Beneficium pacificè aſſecutus eſt, quod de jure ſimul cum Dignitate vel Beneficio in vim dictæ gratiæ debito retinere non poſſet, licèt illud reſignaverit, aut reſignare paratus ſit. Ratio eſt, quia ejuſmodi mandata, ſeu gratiæ de providendo conceduntur pro pauperibus Clericis, & aſſecutione pacifica cujuſcumque Beneficii, quaſi tacita remiſſione extinguuntur. Unde ſi pauper Clericus, qui mandatum impetravit, ut ei per Ordinarium provideretur de Beneficio, antequam ei provideretur, aliud Beneficium aſſecutus ſit; Ordinarius non tenetur ei providere in vim mandati,

cùm ceſſet cauſa mandati, cap. *Si pauper. de præbend.* in VI. Maximè cùm mandatum conceſſum eſt in forma pauperum, cap. *Cùm ſecundùm. de præbend.* Mandatum de providendo ſolvitur aſſecutione cujuſcumque Beneficii, licèt illud reſignaverit, vel reſignare paratus ſit, quia gratia ſemel extincta non reſtituitur, ut obligatio ſemel extincta non reviviſcit, L. *Qui res. §. Aream. ff. de ſolut.*

## Clem. *Literas.*

RESCRIPTUM de conferendo Beneficio quamprimùm vacaturo non extenditur ad Beneficium, poſt datam reſcripti creatam, ex hac Conſtit. quia mandata de providendo ſunt odioſa, & non extenduntur de caſu ad caſum, cap. *Quamvis. de præbend.* in VI. Sic reſcriptum ad lites non porrigitur ad lites futuras & nondum natas, cap. ult. *de reſcript.* cap. *Diſpendia.* eod. tit. in VI. Tractatus futuri temporis non pertinet ad officium judicis, L. 1. §. 2. ff. *de uſur.*

# TIT. III. *De Electione & Electi poteſtate.*

## Clem. *Cùm rationi.*

RELIGIOSUS in Abbatem alterius Religionis, vel habitûs id eſt, alterius Ordinis, qui habitu diſcernitur, eligi non poteſt, ex hac Conſtit. & cap. *Nullus.* eod. tit. in VI. Ratio ſubjungitur, quia rationi non congruit homines diſparis profeſſionis in eiſdem Monaſteriis ſociari: quod deſumptum eſt ex can. *In nova.* 16. qu. 7. Beneficia regularia non poſſunt conferri Religioſis Profeſſis alterius Monaſterii, vel Ordinis, quia idem non poteſt habere locum in diverſis Monaſteriis, quorum unum non dependeat ab alio: & hoc, niſi ex diſpenſatione Summi Pontificis, cap. *Cùm ſingula. §. Prohibemus. de præbend.* in VI. Hodie ex Conc. Trid. Seſſ. 14. *de reform.* cap. 10. ſtatutum eſt, ut regularia Beneficia, per obitum, aut reſignationem vacantia, Religioſis tantùm illius Ordinis, vel iis qui habitum omnino ſuſcipere, & profeſſionem emittere teneantur, non aliis, conferantur. Beneficia regularia non poſſunt conferri Religioſis alterius Ordinis, niſi rite fuerint illum Ordinem profeſſi, d. cap. *Nullus.* Quòd ſi electio vel collatio aliter fiat, ipſo jure eſt nulla & irrita, ex

hac Conſtit. & d. cap. *Nullus.* Ex hoc tamen Monachus vel Religioſus non prohibetur eligi in Epiſcopum cujuſlibet ſæcularis vel regularis Eccleſiæ, ex hac Conſtit. & d. cap. *Nullus.* cap. *Cùm olim. de privileg.* can. *de Monachis.* 16. qu. 1. can. *Statutum.* 18. qu. 1.

## Clem. *Ne Romani.*

OLIM electio Romani Pontificis fiebat à Clero & plebe, can. *Ego Ludovicus.* 63. diſt. Sed tandem ſchiſmatis vitandi cauſâ electio ejus devoluta eſt ad Collegium Cardinalium, ex Conſtit. Nicolai II. in Conc. Lateranenſi, can. *In nomine Domini.* 23. diſt. Hoc jure electio Gregorii VII. facta eſt per ſolos Cardinales, ut patet ex decreto electionis ipſius apud Platinam, & ſimiliter electio Alexandri III. ex Radevico de Geſt. Friderici, lib. 2. cap. 50. Et ut tolleretur deinceps materia ſchiſmatis, in Concilio Lateranenſi habito ſub ipſo Alexandro III. ſtatutum eſt, ne electio Romani Pontificis valeat, niſi facta ſit ſaltem conſenſu duarum partium totius Collegii Cardinalium, *c'eſt les deux tiers*, cap. *Licèt.* hoc tit. Ex Conſtit. etiam Gregorii X. alia quædam ſtatuta ſunt circa electionem Romani Pontificis, cap. *Ubi periculum.* hoc tit. in VI. Sed quia irrepſit opinio quorumdam, quòd Conſtit. Gregorii X. lata pro electione Romani Pontificis per cœtum Cardinalium Romanæ Eccleſiæ, modificari, id eſt, modum recipere, corrigi, vel immutari, aut quid ei detrahi, vel addi, ſive diſpenſari circa ipſam, vel aliquam ejus partem, aut ei renuntiari, vacante Sede Pontificia, potuit. Clemens V. ex hac Conſtit. lata in Conc. Viennenſi de fratrum conſilio, & Concilii ſententia, hanc ſententiam damnavit optima ratione, quia lex ſuperioris per inferiorem tolli non poteſt, can. *Inferior.* 21. diſt. can. *Cùm inferior. de major. & obed.* L. ult. C. *de legib.* Imò Sede vacante nihil innovandum, cap. *Novit. ne Sede vac. aliq. innov.* Et Concilium non poteſt tollere decreta Pontificis, can. *Cuncta per mundum.* 9. qu. 3. Cœtus Cardinalium non poteſt tollere, immutare, vel corrigere Conſtitutiones Pontificias, Sede vacante, niſi quatenus in Jure expreſſum eſt, id eſt, Conſtit. prædicta Gregorii X. ex hac Conſtit. Gloſſ. in cap. unic. verb. *Sede vacante. de ſchiſmatic.* in VI.

## §. *Eo tamen promiſſo.*

VACANTE Sede Pontificia officia Curiæ expirant morte Pontificis, præter Camerarii, & majoris Pœnitentiarij officia. Officia Curiæ expirant morte Pontificis, quia habent poteſtatem delegatam, quæ expirat morte mandantis, cap. *Licèt.* ſupr. *de offic. delegat.* L. *Et quia.* ff. *de juriſdict.* Officia Camerarii & Pœnitentiarii non expirant, Sede vacante, morte Pontificis: officium Camerarii ſcilicet, ut conſulatur temporalibus Eccleſiæ. Olim Camerarii officium fuit, temporalia, id eſt, ſtipes pauperibus erogare, ut notat Joannes vetus Gloſſator in can. 1. 8. qu. 1. Hodie eſt majus officium, quod præeſt ærario Cameræ Apoſtolicæ, & habet Auditores, etiam Sede vacante, ut notat Joannes Andreas hîc. Tamen Sede vacante Cardinales nihil recipiunt de Camera, & omnia reſervantur futuro ſucceſſori, cap. *Ubi periculum.* §. *Proviſiones.* hoc tit. in VI. Pœnitentiarii officium non deſinit morte Pontificis, ut conſulatur periculo animarum. Sede vacante cœtus Cardinalium non poteſt inſtituere novos Officiales Curiæ. Tamen Sede vacante Camerarius & major Pœnitentiarius, vel aliqui alii ex minoribus Pœnitentiariis, quorum officium non expirat morte Pontificis, ſi morte vel alio caſu, putà valetudine, vel furore ſuperveniente, deficiant; cœtus Cardinalium ad tempus vacantiæ, poteſt in locum deficientium alios ſubrogare, vel plures etiam in locum unius, quoad Pœnitentiarios, ſi hoc eidem cœtui concorditer, id eſt, communi conſenſu viſum fuerit. Ait, concorditer, quia unius diſſenſus poteſt hoc impedire: & hoc ſpeciale eſt, nec pertinet ad Beneficia conferenda. Collegium Cardinalium Sede vacante nihil recipit de Camera Papæ, ſed ea omnia ſervantur futuro ſucceſſori, d. cap. *Ubi periculum.* Non poteſt conferre Beneficia eccleſiaſtica ad proviſionem Pontificis ſpectantia, quia collatio Beneficiorum eſt in fructu, & reſervatur futuro ſucceſſori. Selva *de Benefic.* part. 2. quæſt. 2. num. 10. Marcus tom. 1. qu. 93.

## §. *Sanè.*

SI Romanus Pontifex moriatur extra civitatem, id eſt, extra Urbem, electio ſucceſſoris celebranda eſt in civitate, in qua defunctus, erat tempore mortis cum Curia, ne mora fiat ele-

ctioni; & abſentes Cardinales non ſunt vocandi, ſed expectandi tantùm per decem dies, cap. *Ubi periculum.* §. *Hoc ſacro.* hoc tit. in VI. Aliàs electio Epiſcopi facienda eſt vocatis omnibus qui habent jus eligendi, de provincia, cap. *Coram dilecto. de elect.* Quòd ſi Epiſcopus moriatur extra civitatem, in qua erat cum Curia, electio ſucceſſoris celebranda eſt in civitate, in cujus diſtrictu ſeu territorio Pontifex mortuus fuerit. Et hoc caſu diſtrictus ſeu territorii nomine diœceſis intelligenda eſt, quandoque territorium pro diœceſi, can. *Si quis Epiſcopum.* 16. qu. 5.

## §. *Porro.*

ELECTIO Romani Pontificis celebranda eſt per Cardinales incluſos in Conclavi, cap. *Ubi periculum.* §. *In eodem.* hoc tit. in VI. Quòd ſi Cardinales omnes ſimul, vel ſucceſſivè, id eſt, variis temporibus exierint de Conclavi, ex cauſa valetudinis, vel infirmitatis, vel alia juſta cauſa, compellendi ſunt reintrare quamprimùm idem Conclave, ſub pœnis Conſtitutionis Gregorii X. Cardinales autem Conclave reintrantes, debent ad electionem procedere, ſecundùm ſtatum, id eſt, locum in quo erant in Conclavi, eo tempore quo è Conclavi exierunt, ne mutetur ſtatus Conclavis, & per hoc locus detur diſcordiæ.

## §. *Cæterùm.*

HOC ſpeciale eſt in electione Summi Pontificis, quòd Cardinales excommunicati, ſuſpenſi vel interdicti, non repelluntur ab electione, ut tollatur omnis occaſio diſcordiæ & ſchiſmatis, ex hoc §. Aliàs in electione Epiſcopi vel alterius Prælati ſuſpenſi & excommunicati, non poſſunt eligere, neque eligi, cap. *Cùm inter R. ſeniorem.* cap. *Illa quotidiana. de elect.* cap. *Cùm dilectus. de conſuetud.* cap. ult. *de Cleric. excomm. miniſtr.*

## §. *Verùm.*

ELECTI quorum electionis confirmatio pertinet ad Sedem Apoſtolicam, cap. *Cupientes.* hoc tit. in VI. & alii qui ex quacumque cauſa ad Sedem Apoſtolicam venire, vel mittere compelluntur; ad ipſam, cùm vacat, ac ſi non vacaret, venire, vel mittere tenentur, ne mora fiat confirmationi electionis, propter

pter ſpem quòd electio brevi fiet, & Eccleſia diu non vacabit. Caſum adverſamque fortunam ſpectari neque civile, neque naturale eſt, L. *Inter ſtipulantem.* §. *Sacram. de V. O.*

## Clem. *Cauſam.*

CAUSA electionis, poſtulationis, ſeu proviſionis, per appellationem ad Sedem Apoſtolicam emiſſam, tunc ad eandem Sedem devoluta cenſetur, cùm in appellati aut ejus Procuratoris, in ipſa cauſa ſpecialiter conſtituti, præſentia interpoſita fuerit, aut eorum alteri intra menſem ab interpoſitione ipſius, vel poſt menſem, quamprimùm commodè fieri poterit, legitimè intimata, porrecto ſcilicet libello authentico appellationis, & ejus copia ſeu exemplo tradito. Etiam in judiciis Eccleſiaſticis appellatio interponitur per libellum, can. *Synodum.* 17. diſt. can. *Lotharius.* 31. qu. 2. Quòd ſi appellatus abſit, appellatio devolvitur ad Sedem Apoſtolicam, intimato libello appellationis ad domum, in qua appellatus communiter domicilium habuit, id eſt, majore parte anni, ubi domicilium quis habet, ubi quis larem rerumque ſuarum ſummam conſtituit, L. 4. L. *Ejus qui.* §. 1. & 2. ff. *Ad municipal.* L. *Cives.* C. *de incol.* libr. 10. Citatio fit ad faciem, id eſt, ad perſonam, ſi reus adſit; vel ad domum, ſi reus non adſit, neque Procuratorem domi reliquit, L. *Scire oportet.* §. 1. ff. *de excuſ.* L. 5. §. *Etſi fortè quod vi aut clam.* Quòd ſi domus in remotis exiſtat, libelli appellationis intimatio fieri debet in Eccleſia Cathedrali, in cujus civitate vel diœceſi conſiſtit Beneficium, ut hîc, & Clem. *Quamvis. de for. compet.* Ait, in Eccleſia, id eſt, in valvis Eccleſiæ; & ita intelligendum in cap. *Ex tua. de Cleric. non reſident.* Et nihilominus utroque caſu in Eccleſia vel Beneficio de quo agitur, appellatio publicanda eſt: & ſi quandocumque petatur, copia appellato fieri debet libelli appellationis, quia ibi domicilium habere videtur, ubi reſidere debet officii cauſâ, d. cap. *Ex tua*, Quòd ſi propter appellati metum aut potentiam libellus appellationis appellato tutò intimari nequeat, appellatio in loco aliquo publicò ſolemniter publicanda, ad hoc ut ad appellati, ſeu ejus Procuratoris notitiam poſſit veriſimiliter pervenire, ut hîc, & cap. *Conſtitutis.* ſupr. *de teſtib.* L. *De pupillo.* §. *Si quis ipſi Prætori.* ff. *de oper. nov. nuntiat.* Intimatio appellationis aliter facta non valet, nec cauſam devolvit ad Sedem Apoſtolicam, ex hac Conſtit.

## Clem. *Conſtitutionem.*

EX Conſtitutione Gregorii, ſi quis electioni, poſtulationi, vel proviſioni ſe opponat, opponendo contra formam electionis, vel contra perſonam eligentium, vel electi, ſive proviſi, & ob id ab electione, poſtulatione vel proviſione appellaverit, appellans in inſtrumento publico, vel literis appellationis, omnia nominatim exprimere debet, quæ intendit objicere in formam electionis, vel perſonas eligentium, vel electi, præſtito juramento calumniæ, coram perſonis authenticis, id eſt, idoneis teſtibus: alioqui non poteſt objicere aliqua, quæ non fuerint expreſſa in hujuſmodi inſtrumento, vel literis, niſi aliquid poſtea fortè emerſerit de novo, cap. *Ut circa.* hoc tit. in VI. cap. *Is qui.* cap. *Qui contra.* eod. tit. Sed ex hac Conſtit. prædictum capitulum locum non habet, quando quæ opponuntur contra formam electionis, vel perſonam eligentium, vel electi, directè reſpiciunt jus Eccleſiæ, vel perſonæ opponentis: ſed tantùm ubi per competitorem vel oppoſitorem appellantem in formam electionis, aut perſonas eligentium, vel electi defectus, putà defectus ſcientiæ vel ætatis; vel perſonæ, putà defectus natalium, irregularitas, vel crimina opponuntur. Cæterum cùm appellans in libello appellationis omittit debitam circumſtantiarum ſpecificationem, circa defectum in forma electionis, vel crimina eligentium, vel electi, non eſt poſtmodum ſuper his audiendus in proſecutione appellationis, etiamſi hujuſmodi circumſtantias, vel probationem earum juratus afferat ad ſe de novo perveniſſe. Sententia lata in cauſa appellationis, poſtulationis, vel proviſionis, non retractatur obtentu probationum de novo inventarum, ut ſententia non retractatur obtentu inſtrumentorum de novo repertorum, L. *Imperatores. ff. de re judic.* L. *Admonendi. de jurejur.* L. *Cùm de hoc. de except. rei judic.* Tamen ſententia vel judicium in cauſis Epiſcoporum inſtauratur auctoritate Sedis Apoſtolicæ, can. *Oſius. 6.* qu.4. Quòd ſi is cujus intereſt, putà competitor, ab electione, poſtulatione, vel proviſione appellaverit, opponendo defectus, vel crimina contra electum, formâ prædictæ Conſtitutionis omiſſâ, eo appellationem proſequente, alius ſuperveniens non appellans contra appellatum in eadem cauſa principaliter, id eſt, tamquam actor principalis, admitti non debet pro intereſſe com-

muni, eoſdem articulos, ſeu eadem capita, id eſt, defectus & crimina proſequendi cauſâ, licèt appellanti poſſit aſſiſtere, ne colludat, quia colluſio ſemper coërcenda eſt, L. *Si perluſorio.* ff. *de appellat.* cap. *Audivimus. de colluſione deteg.* Non tamen propterea perſecutio proprii intereſſe ei deneganda, id eſt, actio de eo quod ejus intereſt. Inſuper ſi, is qui appellavit ab electione, poſtulatione, vel proviſione, id eſt, collatione Beneficii, omiſſa appellatione, per querelam ſimplicem agat. Ab electione, poſtulatione, & aliis extrajudicialibus actibus, intra decem dies appellare licet: poſt decendium appellare non licet, ſed licet eam impugnare per legitimam contradictionem, id eſt, per querelam, cap. *Concertationi.* cap. *A collatione. de appellat.* in VI. Regulariter appellare non licet, niſi à judice. Ab actibus extrajudicialibus appellare non licet, L. *Scire oportet.* ff. *de excuſ. tutor.* Hoc ſpeciale eſt, quòd ab electione, poſtulatione, & proviſione licet appellare intra decem dies: poſt decendium appellatio non admittitur, ſed tantùm querela. Igitur ſi is qui appellavit, omiſſa appellatione, per querelam ſimplicem agat, repellitur ab objectibus in appellatione ſua expreſſis, id eſt, non auditur ſuper objectis in cauſa appellationis, niſi conſtet ipſum ſervaſſe formam prædictæ Conſtitutionis, niſi in caſibus exceptis in prædicta Conſtitutione. Qui appellavit ab electione, poſtulatione, vel proviſione Beneficii, omiſſâ formâ Conſtitutionis præmiſſæ, licèt repellatur ab objectis propoſitis vel proponendis, contra formam electionis, vel perſonas eligentium, vel electi, & à probatione eorumdem: tamen hoc non infirmat probationem ſuper his factam confeſſione adverſarii, vel aliis legitimis modis, putà per inſtrumenta, cap. *Cùm dilectus. de fid. inſtrum.*

## Clem. *In pleriſque.*

NEMO cujuſcumque dignitatis ſit, putà Patriarcha, Primas, vel Metropolitanus, vel Legatus Sedis Apoſtolicæ, ſine ſpeciali mandato Sedis Apoſtolicæ, poteſt providere de Paſtore Eccleſiæ Cathedrali, carenti Clero & populo Chriſtiano; nulluſque Religioſus poteſt licentiari à ſuo Prælato, ut conſentiat electioni de ſe factæ, ſine aſſenſu Superioris: & ſi conſentiat electioni de ſe factæ ſine aſſenſu Superioris, talis electio ipſo jure nulla eſt, cap. *Quorumdam.* cap. *Si religioſus.* hoc tit. in VI. Sic & Monachus non poteſt ordinari ſine teſtimonio & conſenſu Abba-

tis, can. I. 58. diſt. can. *Monachi.* 16. qu. I. Hoc conſtitutum eſt maximè propter Religioſos, qui plerumque importunis precibus & per ambitionem captant tales Epiſcopatus in regionibus barbaricis, ut poſſint dicere, *Laqueus contritus*, id eſt, ut ſolvantur vinculo Religionis, ut notat Jo. Andreas hîc. Quòd ſi licentiatus etiam à Superiore electioni conſenſerit, & in Epiſcopum conſecratus fuerit, Epiſcopali caret honore; ſed in pœnam ambitionis, Prælato Regulari ita manet ſubditus, ut nullus eidem in Religione ſua vel extra ad gradus honoris vel adminiſtrationis cujuſlibet pateat aſcenſus. Simile ſtatuitur in Mendicantibus tranſeuntibus ad Religionem Non-Mendicantium, Clem. *Ut Profeſſores.* infr. *de Regular.*

## Clem. *Quod circa.*

RELIGIOSI Mendicantes electioni, poſtulationi, vel proviſioni de ſe factæ in diſcordia ad aliquam Prælaturam, extra adminiſtrationem ſui Ordinis conſentire non poſſunt, etiam accedente licentia Magiſtri, aut Miniſtri, vel Prioris Generalis. Non-Mendicantes conſentire non poſſunt electioni factæ à minori parte, numero, etiam accedente conſenſu Prælatorum ſuorum, cap. *Quorumdam.* hoc tit. in VI. Quod dictum eſt in d. cap. *Quorumdam.* de diſcordia, vel minoritate numeri, intelligendum eſſe declaratur de diſcordia & minoritate numeri, quæ in facto, id eſt, in re ipſa, non in fictione vel Juris effectu conſiſtit, ex hac Conſtit. quia Jus Canonicum odit fictiones; maximè in electione Regularium, quæ eſt minùs favorabilis: quia Eccleſia fundata eſt in Ordine ſæculari. Cùm quæritur an electio Regularium facta ſit in diſcordia, vel à minore numero, diſcordia vel minoritas numeri intelligitur, quæ conſiſtit in facto, non in fictione vel Juris effectu: putà ſi totum Capitulum conſtet ex decem & duobus, & decem unum elegerint, & alii duo alterum, electio Regularis non dicitur facta à toto Capitulo, quòd illi duo ſint ſuſpenſi, excommunicati, irregulares, & videantur non eſſe de Capitulo: quia in electione Regularis non ſpectatur fictio vel Juris effectus, ſed factum tantùm. Jus Canonicum odit ſubtilitatem Juris Civilis, cap. I. *De dol. & contumac,*

## Clem. *Statutum.*

VACANTE Eccleſia Cathedrali, vel Collegiata, res vel fructus interim obvenientes non acquiruntur Capitulo, ſed reſervantur futuro ſucceſſori, cap. *Quia ſæpe.* cap. *Charitatem.* & ſeq. hoc tit. in VI. Eodem jure Sede vacante emolumentum juriſdictionis & ſigilli Curiæ Eccleſiaſticæ & ſæcularis, id eſt, temporalis, quia fortè Epiſcopus vel Abbas habebant juriſdictionem temporalem, cap. *Referente. de delict. pueror.* cap. *Dilectus. de offic. Ordinar.* cap. *Si duobus. de appellat.* non acquiritur Capitulo, ſed reſervatur futuro ſucceſſori, deductis ſumptibus, ex hoc cap. id eſt, deducto ſalario Officialis, qui exercet juriſdictionem, vel qui tenet ſigillum, vel ſumptu electionis, qui expendendus eſt de bonis Eccleſiæ, cap. *Ut præterita. de elect.* Sede vacante Capitulum ſuccedit in juriſdictione, quoad exercitium, ſed non ſuccedit in emolumento juriſdictionis, vel ſigilli, quia fructus ſuos non facit, L. *A tutoribus.* § ult. ff. *de adm. tutor.* Eadem ratione Capitulum non ſuccedit in collatione Beneficiorum, cap. *Illa. Ne Sede vacante.* cap. 2. eod. tit. in VI. cap. 1. *de inſtit.* eod. quia collatio Beneficiorum eſt in fructu, & reſervatur futuro ſucceſſori, niſi Romanus Pontifex jure præventionis utatur. Hoc verum eſt in collatione libera: nam Capitulum Sedę vacante ſuccedit in collatione neceſſaria, putà in inſtitutione quæ fit ad præſentationem Patroni, vel in collatione quæ fit ex cauſa permutationis, vel in collatione quæ fit Graduatis nominatis, vel ſimplicibus ſuis menſibus, cap. *Cùm olim. de major. & obed.* cap. 1. *de inſtit.* in VI. Sede vacante fructus obvenientes interim non adquiruntur Capitulo, ſed reſervantur ſucceſſori, ne dulcedine commodi fructuum mora fiat electioni, & diutius vacet Eccleſia. Eadem ratione fructus minoris Eccleſiæ vacantes non adquiruntur Capitulo, ſed reſervantur ſucceſſori, cap. *Præſenti. de offic. Ordin.* in VI. Res vel fructus obvenientes Sede vacante, non adquiruntur Capitulo, ſed reſervantur futuro ſucceſſori, nonobſtante qualibet contraria conſuetudine. Cæterùm ſi Sede vacante juriſdictio & ejus emolumentum devolvatur ad ſingulas perſonas, ratione dignitatis, ex conſuetudine, vel privilegio, vel titulo ſpeciali, non eſt locus huic Conſtitutioni. Ratio diverſitatis eſt, quia conſuetudo nihil operatur quoad Capitulum, quia periculum eſt in Capitulo, ne diu-

tius trahatur vacatio Eccleſiæ propter commodum fructuum: ſed conſuetudo valet quoad ſingulas perſonas, quia abeſt periculum moræ electionis, quòd unus non poſſit morari electionem.

### Clem. *Cùm conceſſa.*

RELIGIOSUS non poteſt conſentire electioni de ſe factæ, ſine licentia Superioris, cap. *Si Religioſus.* hoc tit. in VI. Et conceſſio licentiâ Superioris facta Religioſo, ſi fortè electionem de ipſo fieri contigerit, eſt nulla & irrita, quia viam parat vitio ambitionis, ex hac Conſtit. Licentia Superioris accedere debet electioni jam factæ, non interponi electioni faciendæ, ne detur via ambitioni: & hoc eſt de mente dicti cap. *Si Religioſus.* ubi licentia Superioris requiri memoratur electione facta.

## TIT. IV. *De Renuntiatione.*

### Clem. *Cùm illuſio.*

RENUNTIATIO Beneficii debet fieri in manibus Collatoris, alioquin non valet, cap. *Admonet.* cap. *Quod in dubiis.* cap. *Niſi cùm pridem.* cap. ult. *de renuntiat.* can. *Denique.* 6. qu. 3. can. *Gonſaldus.* 17. qu. 2. can. *Abbas.* 18. qu. 2. Et renuntiatio Beneficii debet fieri vel per Procuratorem ſpecialiter conſtitutum: alioquin eſt nulla & irrita, ut hîc & cap. *Cùm olim.* §. *Quia verò. de offic. delegat.* Mandatum ſeu Procuratorium generale, vel Procuratorium in albo non ſufficit. Renuntiatio Beneficii eſt genus alienationis, quæ indiget ſpeciali Mandato, L. *Mandato.* L. *Procurator totorum.* ff. *de Procur.* Renuntiatio ſeu ceſſio Beneficii debet fieri per ſe, vel per Procuratorem ſponte & liberè conſtitutum: alioqui renuntiatio vi vel metu extorta nulla eſt, cap. *Super hoc. de renunt.* cap. *Ad audientiam. de his quæ vi metuſve cauſ. fiunt.* licèt per Ordinarium admiſſa fuerit, Clem. *Multorum. de pœn.* Renuntiatio ſeu ceſſio Beneficii poteſt revocari re integra: putà ſi facta ſit coram Ordinario, poteſt revocari, donec admiſſa ſit ab Ordinario, ex hac Conſtitut. Beneficium vacat ſtatim poſt admiſſam ſeu acceptatam renuntiationem, & non licet pœnitere, cap. *Ex tranſmiſſa. de renuntiat.* can. *Quàm periculoſum.* 7. qu. 1. Reſignatio verò Beneficii

quæ fit coram Summo Pontifice, poteſt revocari etiam poſt ſupplicationem præſentatam Papæ, id eſt, ſignatam per verbum *Fiat*, vel *Conceſſum ut petitur*, & regiſtratam, uſque ad conſenſum præſtitum, & extenſum: quia admiſſio reſignationis, ſeu ſignaturà gratiæ, habet tacitam conditionem, ſi reſignans in eadem voluntate perſeveraverit; & ob id conſenſus præſtitus per Procuratorem retrotrahitur ad diem datæ ſupplicationis, & proviſio ſub tali die expeditur. Renuntiatio, inquam, ſeu ceſſio Beneficii, poteſt revocari re integra, & revocatio valet, dummodo re integra intimata ſeu notificata ſit Collatori, in cujus manibus ceſſio facta eſt, vel Procuratori conſtituto ad cedendum, ex hac Conſtit. Et ita revocatio Procuratoris ad lites, niſi intimata ſit adverſario, & ipſi Procuratori, L. *Si Procuratorem.* ff. *de Procur.* L. *Si mndaſſem.* ff. *Mandat.* cap. *Mandato. de Procur.* Ceſſio Beneficii facta coram Ordinario, non poteſt revocari poſt admiſſam renuntiationem, ne illuſio fiat Collatori, quia illuſio maximè vitanda eſt in perſonis Eccleſiaſticis. Hac ratione poſtulantes non poſſunt recedere à poſtulatione ſemel præſentata Summo Pontifici, cap. *Bonæ memoriæ.* 2. *de poſtulat. Prælat.* Illuſio ſemper vitanda eſt, can. *Interrogaſti.* 27. diſt. Renuntianti etiam non licet pœnitere poſt admiſſam renuntiationem, quia variatio vitioſa eſt in perſonis Eccleſiaſticis, ex hac Conſtitut. ut in Patrono Eccleſiaſtico, cap. *Cùm autem. de jur. patronat.* In electione variare non licet publicato ſcrutinio, cap. *Publicato. de elect.* cap. *Nulli.* eod. tit. in VI. can. *Dilectiſſimi.* 8. qu. 1. In laïcis etiam inconſtantia reprobatur, L. *In cauſa.* ff. *de Procurator.*

## TIT. V. *De ſupplenda neglig. Prælator.*

### Clem. *Quia Regulares.*

UBI collatio Prioratuum, Eccleſiarum, Adminiſtrationum vel quorumlibet Beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinet ad Prælatos Regulares, ſi Prælati Regulares hujuſmodi Beneficia non conferant intra tempus Lateranenſis Concilii, id eſt, intra ſemeſtre tempus à die vacationis; collatio devolvitur ad Epiſcopum Diœceſanum, ut ea conferat: in non exemptis, tamquam Ordinarius; in exemptis, tamquam delegatus Sedis Apoſtolicæ, ex hac Conſtit. & cap. *Cùm ſingula. de Præbend.* in VI. Alia ſunt

quæ Diœceſanus facit tamquam Ordinarius, alia tamquam Sedis Apoſtolicæ delegatus, à Canone cap. *Irrefragabilis.* §. *Cæterum. de offic. Ordinar.* cap. *Ad abolendam.* in fin. *de hæretic.* cap. *Super eo. de cognat. ſpiritual.* Clem. *Quia contingit. de Religioſ. domib.* Et hac Conſtitut. inducitur jus novum. Ante eam, ceſſante Ordinario Regulari, in conferendis Beneficiis collatio devolvebatur tantùm ad Epiſcopum, in non exemptis; in exemptis, ad Sedem Apoſtolicam, cap. *Sicut.* hoc tit. dicto cap. *Cùm ſingula.* A Collatore Regulari collatio devolvitur ad Epiſcopum cum ſua cauſa & onere. Epiſcopus jure devoluto conferendo Beneficia, quæ conſueverant regi per Clericos ſæculares, tenetur ea conferre Clericis ſæcularibus; alia vero quæ Regularibus conferri ſolent, tenetur ea conferre Regularibus ejuſdem Monaſterii, ex hac Conſtit. quia Beneficia ſæcularia ſunt conferenda ſæcularibus, regularia Regularibus, cap. *Cùm de Beneficio,* cap. *Cùm ſingula.* §. *Prohibemus. de præbend.* in VI. Epiſcopus in non exemptis ſua, in exemptis Apoſtolica auctoritate cavere debet, ne Prælati Regulares hujuſmodi Beneficia, quorum collatio ad eos pertinet, applicent menſis ſuis, penſioneſve novas imponant, aut veteres augeant, vel ne ipſis de novo impoſitæ, vel auctæ ſolvantur. Novus cenſus Eccleſiis imponi, vel antiquus augeri non poteſt, cap. *Prohibemus.* cap. *Significavit. de cenſib.* cap. *Tua nos. de jurejur.* Sed ſi locus ſit uniendi hujuſmodi Beneficia, vel menſæ Abbatis, vel alii loco, unio fieri debet per Ordinarium, Clem. *Ne in agro.* §. *Ad hæc.* infr. *de ſtat. Monach.*

## §. *Præmiſſa.*

QUOD dictum eſt, à Prælato Regulari collationem devolvi ad Epiſcopum Diœceſanum, intelligendum eſt de Prioratibus, Eccleſiis, Adminiſtrationibus, & Beneficiis, quæ non ſunt de menſa ipſius Prælati, ſed ſpecialiter conferri conſueverunt ſuo Rectori, Priori vel Adminiſtratori. Et Epiſcopus jure devoluto conferendo hujuſmodi Prioratus, non confert in perpetuum, ſed confert ea ad tempus. Beneficia regularia non conferuntur in perpetuum, ſed ad tempus: ea ſunt amovibilia ad nutum Abbatis, & Priores poſſunt liberè ad Clauſtrum revocari, cùm oportuerit, ex hac Conſtit. & cap. *Cùm ad Monaſterium. de ſtat. Monach.* Unde dicuntur Obedientiæ, dicto cap. *Cùm ad Monaſterium.* & manualia Beneficia, cap. *Cùm olim. de V. S.* nec conferuntur

feruntur à Pontifice in perpetuum: tamen ex conſuetudine in Gallia non adimuntur ſine cauſa.

### §. *In quibus.*

LICET Prioratus & Beneficia regularia non conferantur in perpetuum, ſed ad tempus; tamen in his locum habet quod ſtatutum eſt de rebus Eccleſiarum vacantium per Ordinarium non occupandis, cap. *Præſenti. de offic. Ordin.* in VI. Et hujuſmodi Beneficia regularia, etſi non conferantur in titulum, nec habeant curam animarum, inducunt incompatibilitatem, nec duo Beneficia regularia uni Monacho conferri poſſunt, cùm nôn poſſit habere locum in diverſis Monaſteriis, cap. *Cùm ſingula.* §. *Prohibemus. de Præbend.* in VI.

## TIT. VI. *De ætat. qualit. & ordin. præfic.*

### Clem. *Cùm Eccleſiæ.*

IN promovendis ad Dignitates & alia Beneficia Eccleſiaſtica requiritur ætas, ſcientia, & morum gravitas, putà in Epiſcopis ætas XXX. annorum; in aliis Dignitatibus & Beneficiis Curatis ætas XXV. annorum, cap. *Cùm in cunctis. de elect.* cap. *Licèt Canon.* eod. tit. in VI. Et hæc ſunt ſtatuta Canonica quæ Epiſcopi tenentur per ſe ſervare, & à ſubditis ſervari facere ſuper promovendis ad quælibet Beneficia Eccleſiaſtica, ex hac Conſtitut.

### Clem. *Ut ii qui.*

CANONICI in Cathedralibus vel Collegiatis, ſæcularibus vel regularibus Eccleſiis, non conſtituti in ſacris Ordinibus, ſaltem in Subdiaconatu, non habent vocem in Capitulo, etiam de conſenſu Fratrum, ex initio hujus Conſtit. & Conc. Trid. ſeſſ. 22. *De reform.* cap. 4. Quod optima ratione ſtatutum eſt, ut Canonici commoneantur ad ſuſcipiendos Ordines, ac ne in Eccleſia videantur homines diſparis Ordinis, ut in Monaſteriis, ne videantur homines diſparis Profeſſionis. Clerici ſæculares non debent habere locum vel vocem in Clauſtro vel Capitulo, cap. *Ea quæ. de ſtat. Monach.* In una eademque Eccleſia indecorum

eſt videri homines diſparis Profeſſionis, *Non arabis in bove & aſino*, can. *In nova.* 16. qu. 7. Tamen Canonici non exiſtentes in ſacris, non carent ſtallo in Choro, & per hoc Præbendam & domum optare poſſunt, ſi Eccleſiæ ſtatutum, vel conſuetudo non obſtet, ut notat Jo. Andreas hîc. Qui verò in Eccleſiis Cathedralibus, vel Collegiatis obtinent Dignitates, Perſonatus, Officia, vel Præbendas, quibus annexus eſt certus Ordo, putà Sacerdotalis, Diaconalis, vel Subdiaconalis. Aliæ ſunt Præbendæ Sacerdotales, aliæ non Sacerdotales, cap. *Cui. de non Sacerdotali.* cap. *Ei cui. de Præbend.* in VI. Non promotis intra annum ad Ordinem vox adimitur in Capitulo, & dimidia pars diſtributionum ſubtrahitur, non obſtante qualibet conſuetudine vel ſtatuto, ex hac Conſtit. & Conc. Trident. loco modò laudato, licèt altera pars dimidiæ ad ſuſtentationem eorum non ſufficiat, quia ſibi imputare debent, cùm ſuſceptione Ordinis hanc pœnam evitare poſſint, cap. *Quia ſæpe. de elect.* in VI. Et dimidia ſubſtracta adcreſcit cæteris intereſſentibus, cap. unic. *de Cleric. non reſid.* in VI. Obtinentes Beneficia curam animarum habentia, ſi intra annum promoti non fuerint ad Preſbyteratum, juſto impedimento ceſſante, ipſo jure privantur Beneficio, cap. *Licèt Canon.* cap. *Commiſſà. de elect.* in VI.

## Clem. *Generalem.*

OLIM Ordines non conferebantur, niſi maturiori ætate & longis interſtitiis. Subdiaconus non fiebat ante XVIII. annum, Diaconus ante XXIII. Preſbyter ante XXX. can. *De his.* 27. diſt. can. *Placuit.* 77. diſt. can. 1. 2. 4. 78. diſt. Sed quia hi Canones deſierant eſſe in uſu, & ex generali obſervantia Eccleſiæ, Subdiaconatus ſolebat conferri anno ætatis XVIII. Diaconatus XX. Preſbyteratus XXV. Clemens V. voluit quod de conſuetudine erat, tranſire in jus, & Subdiaconatum libere, id eſt, ſine diſpenſatione, conferri anno ætatis XVIII. Diaconatum XX. Preſbyteratum XXV. ex hac Conſtit. Et ſatis eſt quòd annus ſit incœptus vel uno die. In Ordinibus annus incœptus pro completo habetur, cap. *Cùm in cunctis.* §. *Inferiora. de elect.* Sicut in honoribus, L. *Ad Rempublicam.* ff. *de muner. & honor.* Gloſſ. in L. *Si cui legetur.* ff. *de legat.* 1. L. *Non putabam. de condit.* & *dem.* Hodie ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. *de reform.* cap. 12. Subdiaco-

natus non confertur ante XXII. annum, Diaconatus ante XXIII. Preſbyteratus ante XXV. annum, ut antè.

## TIT. VII. *De officio Vicarii.*

### Clem. unic.

QUOD ſcriptum eſt in cap. *De multa. de Præbend.* Beneficia curam animarum habentia, amitti adeptione alterius ſimilis, locum habet in Vicariis perpetuis, ex hac Conſtit. quia Vicaria perpetua eſt Beneficium Eccleſiaſticum, cap. *Poſtulaſti. de reſcript.* cap. *Ad hæc.* hoc tit. cap. *E. perpetuus. de fide inſtr.* cap. unic. *de Capell. Monach.* in VI. Et habet curam animarum. Actualis cura animarum transfertur in Vicarium perpetuum, & habitu tantùm reſidet penes Rectorem, ſeu Priorem, cap. *Extirpandæ.* §. *Qui verò. de Præbend.* Clem. I. infr. *de jur. Patron.* Navarres Conſil. 21. *de Cleric. non reſid.* Quod dictum eſt in cap. *Licèt Can. de elect.* in VI. de Rectoribus Parochialium Eccleſiarum promovendis ad Sacerdotium intra annum, æquè locum habet in Vicariis perpetuis, quia his incumbit cura animarum; item quod ſcriptum eſt in cap. *Cùm in cunctis.* §. *Inferiora. de elect.* De ætate XXV. annorum in promovendis ad Beneficia curam animarum habentia, æquè locum habet in Vicariis perpetuis, ex hac Conſtit. quia habent curam animarum quoad exercitium.

## TIT. VIII. *De offic. delegati.*

### Clem. unic.

JUDEX datus ab Ordinario non poteſt ſubdelegare, niſi datus ſit à Principe, L. *A judice.* C. *de judic.* L. unic. C. *Qui pro ſua juriſd.* quia judex datus à Principe habet quaſi ordinariam juriſdictionem. Judex datus à Sede Apoſtolica in cauſa civili ſuper receptione teſtium, id eſt, inquiſitione ſeu examinatione teſtium, vel executor datus ſuper providendo alicui de Beneficio, ſi per inquiſitionem ſolertem eos vitæ laudabilis, & honeſtæ converſationis repererit, poteſt aliis demandare vices ſuas. Ratio dubitandi erat, quòd judex datus ſuper inquiſitione te-

ſtium, vel proviſione ſeu collatione Beneficii, non poteſt alium ſubdelegare, quia ejus induſtria & fides electa eſt, cap. ult. hoc tit. Inquiſitio & examinatio teſtium requirit diligentem inſpectionem, an teſtes ſint idonei: proviſio Beneficii æquè, an perſona ſit idonea, quia mandatum de providendo habet tacitam inſpectionem, an perſona ſit idonea, cap. *Cùm dilecta. de reſcript.* Sed facilè iſta conciliantur. Judex datus à Sede Apoſtolica ſuper inquiſitione, vel proviſione, poteſt vices ſuas alii demandare, ſi eum idoneum repererit, quia nominatim ei non eſt injunctum, ut perſonaliter rem exequatur: ſed ſi ei injunctum eſt, ut perſonaliter negotium exequatur, ut in caſu dicti cap. ult. tunc delegatus non poteſt alium ſubdelegare, quia ejus induſtria & fides electa eſt. In criminalibus delegatus à Principe non poteſt delegare totius cauſæ cognitionem: certos tamen cauſæ articulos delegare non prohibetur, L. *Solent.* ff. *de offic. Proconſ.*

## Tit. IX. *De offic. Ordinarii.*

### Clem. *Ut Clericorum.*

Episcopi correctioni Clericorum diligenter intendere debent, ne ſpe impunitatis prætextu privilegii, quia ſcilicet habent ſuos judices, enormia committant, & metu pœnæ à ſuis arceantur inſolentiis, id eſt, audacia peccandi, & alii exemplo deterriti, in officio contineantur. *Inſolentia eſt tumor & elatio animi.* Cornel. Nepos in Ageſilao: *Tantum abfuit ab inſolentia gloriæ.* Ambroſ. 1. ad Cor. 14. *In mulierum enim inſolentia etiam mariti notantur.*

### Clem. ult. *Etſi ab Apoſtolica.*

Collatio Beneficii facta à Sede Apoſtolica tacito quolibet vel modico Beneficio, eſt nulla, niſi ſit nominatim facta de motu proprio, cap. *Si motu proprio. de Præbend.* in VI. æquè collatio Beneficii facta à Legato Apoſtolico, non valet niſi facta mentione prioris Beneficii, ut hîc, & cap. ult. *de offic. Legat.* in VI. Tamen collatio Beneficii facta à quolibet alio collatore, vel jure proprio, vel jure devoluto, valet, non facta mentione prioris Beneficii, ex hoc cap. Ratio diverſitatis eſt, quòd

collatio Legati eſt extraordinaria, & ideo reſtringenda. Collatio Ordinarii eſt favorabilis, eſt amplianda, quia jure communi collatio omnium Beneficiorum pertinet ad Epiſcopum Diœceſanum, can. *Omnes baſilicæ.* 16. qu. 7.

## Tit. X. *De Procuratoribus.*

### Clem. *Inſtrumento.*

Licet nemo invitus detur Procurator, L. *Filius.* §. *Invito.* ff. *de Procur.* L. *Invitus.* C. eod. tamen qui ſciens recepit inſtrumentum vel literas, id eſt, procuratorium, quo Procurator conſtitutus eſt, & ei cautum debito modo, id eſt, de rato habendo, vel judicato ſolvendo, nulla facta proteſtatione quòd non recepit mandatum, animo acceptandi, ſed tantùm deliberandi, cogitur defendere abſentem in omnibus cauſis, ad quas pertinet prædictum inſtrumentum, ſeu literæ, quia qui ſciens recipit mandatum, videtur acceptare, ut hîc, & cap. *Licèt.* hoc tit. in VI. Traditione inſtrumenti debiti facta à Domino, præſumitur mandatum exigendi debiti, L. ult. C. *de pact. convent.*

### Clem. *Non poteſt.*

Procurator non poteſt excedere terminos mandati, L. 5. ff. *Mandat.* L. *Si Procurator.* C. hoc tit. Procurator conſtitutus ad agendum & defendendum & jurandum de calumnia, & generaliter ad alia omnia quæ ſpeciale mandatum requirunt, non poteſt opponere crimina vel defectus in perſonam electi, vel ejus cui proviſio eſt facta vel facienda, niſi aliud, id eſt, ſpeciale ſuper hoc mandatum habeat, cum tali generali mandato non veniant graviora, vel majora expreſſis in procuratorio, ex hac Conſtit. Procurator datus ad agendum & defendendum, & generaliter ad omnia, etſi ſpeciale mandatum requirant, ex vi generalis mandati, non poteſt admitti ad ea quæ ſpeciale mandatum requirunt, cap. *Qui ad agendum.* hoc tit. in VI.

### Clem. *Religioſus.*

Religiosus non poteſt conſtitui Procurator per alium Religioſum ſui vel alterius Monaſterii, ſine Prælati ſui

licentia, ex hac Conſtit. & can. *Monachi.* 2. qu. 1. cap. 1. ſuprà. *de poſtuland.* quia Monachus habet vocem funeſtam, can. *Placuit.* 2. qu. 7. Religioſus, inquam, non poteſt conſtitui Procurator, niſi pro ſuo conſorte in eadem lite, ut hìc: putà cùm Monachus denuntiat, vel accuſat Abbatem, cap. *Ex parte.* cap. *Cùm olim. de accuſat.* Ita Religioſus non poteſt alium Procuratorem conſtituere, vel ſubſtituere, etiamſi per conſtituentem hoc ei fuerit ſpecialiter commiſſum, id eſt, conceſſum, ſcilicet ſine Prælati ſui licentia.

### Clem. *Procuratorem.*

PROCURATOR conſtitutus revocatur morte conſtituentis re integra, ſecus re non integra, L. *Si defunctus.* ff. hoc tit. Procurator conſtitutus à Prælato vel Rectore Eccleſiæ revocatur morte conſtituentis, ex hac Conſtit. Ratio dubitandi erat, quòd Eccleſia non moritur, can. *Liberti.* 12. qu. 2. cap. *Si gratiosè. de reſcript.* in VI. Unde Procurator datus nomine Eccleſiæ videtur non revocari morte Prælati. Sed tamen Procurator conſtitutus à Prælato, vel Rectore Eccleſiæ revocatur morte conſtituentis, quia vacante Eccleſia Procurator datus à defuncto non poteſt agere, Sede vacante nihil eſt innovandum, cap. 1. & ult. *Ne Sed. vac.* Ideo Procurator conſtitutus revocatur morte Prælati, vel Rectoris, etiam quoad negotia cœpta, vel in quibus lis jam conteſtata eſt, ante mortem conſtituentis.

## TIT. XI. *De in integr. reſtitutione.*

### Clem. unic.

ECCLESIA jure minoris utitur, & ſi læſa ſit, in integrum reſtituitur, cap. 1. *de in integ. reſtit.* exemplo reipublicæ, L. 3. C. *de jur. Reip.* libr. 11. Eccleſia reſtituitur, ſi probet ſe læſam in lapſu temporis: putà quia probationes non produxit intra tempus ſtatutum, vel pretium non obtulit emptori intra tempus retractus gentilitii, id eſt, intra annum & diem, cap. *Conſtitutus.* hoc tit. vel intra decendium non appellavit, cap. ult. eod. tit. in integrum reſtitui poteſt adverſus lapſum temporis, & tempus reſtitutionis finitur intra quadriennium conti-

nuum à die læſionis. Et hoc diſtat Eccleſia à minore, quòd minori quadriennium currit à die impleti xxv. anni, L. ult. C. *de temp. in integr. reſtit.* Eccleſiæ verò tempus reſtitutionis currit ſtatim à die læſionis, quia Eccleſia ſemper eſt minor, & tempus reſtitutionis ei currit à die læſionis, quaſi deſinat eſſe minor ab eo die. Ubi Eccleſia reſtituitur adverſus lapſum temporis, in quo læſa eſt, non reſtituitur, niſi ad tantum tempus, quantum ſe læſam probavit, quia exemplo minoris Eccleſia non reſtituitur, niſi quatenus læſa eſt, L. *Quòd ſi minor.* §. 2. ff. *de minor.*

# IN LIBRUM II.

## Tit. I. *De judiciis.*

### Clem. *Dudum.*

JURE communi citatio debet fieri ad perſonam, vel ad domum, L. *Scire oportet.* ff. *de excuſ. tutor.* Clem. *Cauſam. de elect.* Conſtit. Bonifacii VIII. quæ eſt in Extravag. *Rem non novam. de dol. & contumac.* Inter communes citatio facta auctoritate Apoſtolica de perſonis quibuſcumque, id eſt, cujuſcumque dignitatis, aut præeminentiæ, ac etiam undecumque ad inſtar edicti in albo Prætoris prępoſiti, etiam extra dies ſolemnes, in quibus Romani Pontifices proceſſiones generales facere conſueverunt: die Jovis Hebdomadæ ſanctæ, die Aſcenſionis Dominicæ, & die Dedicationis Baſilicæ BB. Petri & Pauli. Proceſſus eſt proceſſio ſolemnis ſeu pompa & traductio Magiſtratuum in initiis honorum, L. *Nam & Imperator.* ff. *de don. int. vir. & uxor.* L. 2. C. *de Conſulib.* Nov. Juſtin. 105. vocat προόδυς, Theoph. in §. *Item ſi quis.* Inſt. *de rer. diviſ.* προπελεύσεις. Extra dies ſolemnes, inquam, in quibus proceſſiones generales indicuntur, ipſo Papa mandante ſpecialiter & ex certa ſcientia, in audientia publica Apoſtolicarum literarum, vel in Papali Palatio, poſtmodum majoris Eccleſiæ valvis loci in quo Rom. Pontifex cum Curia reſidebit, affigenda, ſic valet & arctat citatos poſt lapſum

terminum competentem, quem citationi ipſi apponi convenit, acſi ad eos perſonaliter perveniſſet. Quia verò ſtatutum ex juſta cauſa edictum propter malitiam temporis nonnullis durius videbatur, ex hac Conſtit. idem ſtatutum de modo citandi reſtringitur tantùm ad illos, qui faciunt, vel impediunt quoquo modo, per ſe, vel per alios, ne citatio ad eos perveniat, vel quorum domicilium vel locus non poteſt tutò vel liberè adiri, ex hac Conſtitut. cui congruit cap. *Quoniam.* §. *Porro. ut lit. non conteſtat.* Neque obſtat, quod grave eſt dicere, quòd dicatur quis contumax, ſi non adſit judicio ex tali citatione, quæ facilè poteſt non pervenire ad notitiam ejus, ſicut dicitur de citatione quæ fit voce præconis, quia vox præconis paucis innoteſcit, Auth. *Qui ſemel.* C. *Quomodo & quando judex.*

## Clem. *Diſpendioſam.*

IN cauſis electionum & matrimonii hoc ſpeciale eſt, quòd ob contumaciam rei lite non conteſtata teſtes audiuntur, & ſententia fertur, cap. *Quoniam.* §. *Porro. ut lit. non conteſtat.* Jure novo in cauſis electionum, poſtulationum & proviſionum quorumcumque Beneficiorum, in cauſis matrimonii & ſuper decimis & uſuris, poteſt procedi ſimpliciter, & de plano ſine ſtrepitu & figura judicii, ex hac Conſtit. maximè in cauſis electionum, ne diutius Eccleſia vacet; in cauſis matrimonii, ne detur occaſio fornicationi, d. cap. *Quoniam.* §. *Porro.* & in decimis & uſuris, propter periculum excommunicationis. In cauſis ſummariis citatio requiritur, ſed libellus citationis, vel litis conteſtatio non requiritur, Clem. *Sæpe contingit.* infr. *de V. S.*

# Tit. II. *De foro competenti.*

## Clem. *Quamvis.*

SICUT judex non poteſt jus dicere extra territorium, L. ult. ff. *De juriſdict.* L. *Duumvirum.* C. *de Decur.* cap. *Novit. de offic. Legati.* Epiſcopus pariter non poteſt jus dicere, vel Epiſcopalia defungi extra diœceſim ſuam, can. *Placuit.* & ſeq. 7. qu. 1. cap. *Cùm nullus. de temp. Ordin.* in VI. Et quod dicitur init. hujus Conſtit. ex ſacris Canonibus generaliter interdictum, ne quis

quis Epiſcopus juriſdictionem exerceat in aliena diœceſi. Tamen Epiſcopi vi pulſi ſuis ſedibus, in aliena diœceſi in qua commorantur, in civitate ſcilicet vel loco inſigni ſuis Eccleſiis viciniori, poteſt juriſdictionem ſuam exercere in ſuos expulſores, vel eorum conſiliarios & fautores, dummodo ipſi in perſonam, vel ad domum citati fuerint, ſi hoc tutò fieri poſſit, vel publicè in Eccleſia Cathedrali loci, vel domicilii eorumdem, quæ eſt forma citationis, Clem. *Cauſam.* ſupr. *de elect.* Quòd ſi ita citari non poſſint, licet eis eoſdem citare diebus Dominicis, vel feſtivis, in conventu populi, in Eccleſiis civitatum vel locorum inſignium. Eiſdem etiam Epiſcopis licet juriſdictionem exercere contra ſubditos in aliena diœceſi, ita ut ſubditi non trahantur ultra duas dietas à fine diœceſis ſuæ, quod eſt de Jure, cap. *Nonnulli. de reſcript.* petitâ ſcilicet licentiâ ab Ordinario, etiam non obtentâ; ad hoc, ne Ordinarius ſpretus videatur: & per hujuſmodi actus juriſdictionis factos in aliena diœceſi ab Epiſcopis pulſis ſuis ſedibus, ex tranſcurſu temporis nullum præjudicium infertur Diœceſanis Epiſcopis, quia cùm hoc fiat auctoritate Canonis, nihil poteſt imputari Diœceſanis Epiſcopis: ergo nec contra ipſos præſcribi, ut notat Joannes Andreas. Neque obſtat quòd juriſdictio adquiritur ex conſuetudine præſcripta, L. ult. C. *de emancip. lib.* quia hujuſmodi actus juriſdictionis fiunt jure familiaritatis, nec pariunt poſſeſſionem, & non inducunt præſcriptionem, L. *Qui jure familiaritatis. ff. de adqu. poſſeſſ.* Hæc Clementina edita eſt, quia in Concilio Viennenſi erant multi Epiſcopi Italici ſuis ſedibus pulſi, quos inter fuere Archiep. Mediolanenſis, & Epiſcopus Vicentinus, ut refert Joannes Andreas hìc.

## TIT. III. *De cauſ. poſſeſſ. & proprietatis.*

### Clem. *Cauſa.*

JURE Civili petitorium non poteſt cumulari ſimul cum poſſeſſorio: priùs agenda & terminanda eſt cauſa poſſeſſionis, quàm proprietatis, L. *Ordinarii.* C. *de rei vindic.* L. *Incerti.* C. *de interdict.* L. *Momentariæ.* C. *Unde vi.* Hoc jure poſſeſſorium poteſt cumulari cum petitorio, apud eundem judicem, cap. *Paſtoralis. de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* In cauſa Beneficiali per appel-

lationem ad Sedem Apoſtolicam devoluta, tam appellanti, quàm appellato licet nedum petitorium, ſed & poſſeſſorium intentare, ex hac Conſtit. id eſt, ſi priùs in prima inſtantia actum ſit petitorio. In cauſa appellationis licet agere petitorio & poſſeſſorio, & in odium ſpoliantis ſuſpenſo petitorio poteſt procedi in poſſeſſorio, ex hac ipſa Conſtit. quia in cauſis Beneficialibus ſimpliciter & de plano proceditur, ſine ſtrepitu & figura judicii, Clem. *Diſpendioſam.* ſupr. *de judic.* Et hoc ſpeciale eſt in cauſa appellationis in Beneficialibus: aliàs ſi appelletur ab interlocutoria vel quopiam gravamine ante ſententiam, judex cognoſcit tantum de cauſa, ſeu articulo, ſuper quo appellatum eſt, Clem. *Appellanti.* infr. *de appellat.*

## Tit. IV. *De dolo & contumacia.*

### Clem. *Si ante.*

SI quis àb interlocutoria, vel à gravamine appellet ante definitivam ſententiam, & judex appellationi non deferens, eo citato, vel non citato, ulteriùs procedens, quia non tenetur deferre fruſtratoriæ appellationi, cap. *Cùm qui.* hoc tit. in VI. contra ipſum etiam abſentem ſententiam definitivam promulget; poterit idem appellans à ſecunda ſententia intra debitum tempus, id eſt, intra decendium appellare, niſi prior appellatio eſſet manifeſtè frivola: ſed melius eſt ſententiam latam poſt appellationem caſſari per viam attentati, cap. *Bonæ memoriæ, de appellat.* cap. *Non ſolùm.* eod. tit. in VI. cap. *Veritatis.* hoc tit. L. un. ff. *Si quis jus dicent. non obtemperav.*

## Tit. V. *Ut lite pendente nihil innovetur.*

### Clem. *Si duobus.*

EX conſuetudine antiqua à Jure approbata, Beneficia vacantia in Curia reſervantur collationi Summi Pontificis, cap. 2. *de Præbend.* in VI. Si duobus in Curia ſuper Beneficio litigantibus, contingat utrumque mori in Curia, collatio hujuſmodi Beneficii pertinet ad Rom. Pontificem; ſi extra Curiam, ad

Ordinarium. Quòd ſi unum in Curia, alterum extra Curiam mori contingat, ſi moriens in Curia Beneficium poſſidebat, collatio pertinet ad Rom. Pontificem; ſi verò alter extra Curiam defunctus Beneficium poſſidebat, collatio pertinet ad Ordinarium: neutro autem Beneficium poſſidente, Rom. Pontifex præfertur in collatione Beneficii, propter auctoritatis prærogativam, ut in caſu cap. *Si à Sede. de Prabend.* in VI. Si verò alter tantùm, ſive poſſeſſor, ſive petitor decedat in Curia, vel extra Curiam, ſi ſuperſtes vel alius cujus interſit, cauſam perſequatur, cùm interim Beneficium, litigioſum ſcilicet, conferri non poſſit pendente lite, ex eventu pendet, ad quem collatio pertineat. Nam ſi pronuntietur Beneficium pertinuiſſe ad defunctum, pertinebit ad Pontificem, ſi ille in Curia vita functus ſit; vel ad Ordinarium, ſi extra Curiam. Quòd ſi illud ad neutrum pertinuiſſe conſtiterit, collatio pertinebit ad Ordinarium, ſalvo tamen jure Rom. Pontificis, ad quem de plenitudine poteſtatis pertinet plena & libera collatio omnium Dignitatum & Beficiorum Eccleſiaſticorum, ex hac Conſtit. & dicto cap. 2. *de Prabend.* in VI. per præventionem ſcilicet, quia Rom. Pontifex concurrit cum omnibus Ordinariis, & jure præventionis habet collationem omnium Beneficiorum, cap. *Si à Sede. de Prabend.* in VI. cap. *Quia diverſitatem. de conceſſ. Prabend.* Pontifex confert Beneficia duobus modis: vel jure præventionis, ex quo declaratus eſt Ordinarius Ordinariorum, cap. *Antiqua. de privileg.* cap. *Si Papa.* eod. tit. in VI. vel confert Beneficia jure devoluto, ex quo ceſſante Ordinario in conferendo ultra ſex menſes, collatio devoluta eſt ad eum, cap. *Nulla. de conceſſ. Prabend.* cap. *Sicut. de ſupplend. neglig. Prælat.*

## Clem. *Cùm lite.*

LITE pendente nihil eſt innovandum, ex hac Conſtit. & cap. 1. & per totum hunc tit. Inde pendente lite privilegium de re litigioſa tacita veritate impetratum non valet, cap. *Cauſam.* 2. extr. *de teſtib.* cap. *Dudum. de privileg.* Nov. Juſtin. 113. cap. 1. Lis pendere dicitur lite conteſtata coram competenti judice, cap. *Ex parte.* 2. *de V. S.* vel libello Principi oblato, quia libelli oblatio habet vim litis conteſtatæ, L. 1. C. *Quand. libell. Princip.* vel etiam per nudam citationem coram competenti judice, quæ ad partem perve-

nit, vel per eam factum eſt, quominus ad ejus notitiam perveniret, ex hac Conſtit. Et attentata nedum poſt litem conteſtatam, imò poſt ſolam citationem idoneam revocantur per viam attentati, cap. *Cùm M.* in fin. *de conſtitut.* cap. *Ad diſſolvendum. de deſponſ. impub.* cap. *Olim. de accuſat.* cap. *Non ſolùm. de appellat.* in VI. dummodo citatio facta ſit per libellum, in quo expreſſa ſint omnia, per quæ reus conventus poſſit inſtrui, ſuper quibus judicio convenitur, id eſt, lis pendere dicitur per citationem factam expreſſis cauſis agendi. Præventio juriſdictionis fit per ſolam citationem: judicium conſtituitur per litem conteſtatam, cap. *Gratum. de offic. deleg.* cap. *Propoſuiſti. de for. compet.* Inde litis conteſtatio eſt initium litis, L. *Amplius.* ff. *Rem rat. haber.*

## TIT. VI. *De ſequeſtratione poſſeſſ. & fructuum.*

### Clem. *Ad compeſcendos.*

SI una ſententia definitiva ſuper Beneficio lata fuerit apud Sedem Apoſtolicam, per Auditores Curiæ, ſcilicet judices datos à Sede Apoſtolica, à quibus appellatur in poſſeſſorio & petitorio, & poſſeſſor victus appellaverit; interim pendente appellatione Beneficium ipſum, etiamſi ſit Dignitas vel Perſonatus habens curam animarum, à poſſeſſore, dum tamen non ſit triennalis antè pacificus poſſeſſor, id eſt, ante litem, per Ordinarium apud idoneam perſonam ſequeſtro deponitur, quæ interim Beneficii curam gerens, & deductis oneribus fructuum rationem reddet illi, qui in cauſa appellationis vicerit. Ratio dubitandi erat, quòd ſi poſſeſſor victus appellaverit ſententiâ latâ in poſſeſſorio vel petitorio, videbatur non eſſe locum ſequeſtro, quia appellatio ſuſpendit judicatum: & ita pendente appellatione, qui appellavit, manet poſſeſſor. Si poſſeſſor victus appellaverit, fructus quidem ſequeſtro deponuntur, L. *Ab executione.* C. *Quorum appell. non recip.* Sed hoc interpretandum eſt, ſi fructus populitentur ab adverſario, L. *Imperatores.* §. ult. *de appell.* & ita intelligendum eſt cap. ult. extr. hoc tit. Sed hoc jure hoc ſpecialiter introductum eſt in cauſis Beneficialibus, ad compeſcendam malitiam litigantium, ne poſſeſſor victus fruſtrandi & morandi cauſa appellet, ut litem diutius trahat, ut tuea-

tur poſſeſſionem ſuam, & ne diutius Eccleſia vacet: & hoc locum habet, ſi poſſeſſor ante litem per triennium pacificè non poſſederit Beneficium, quia triennalis pacificus poſſeſſor tutus eſt poſſeſſione triennii, ex hac Conſtitut. Unde deſumpta eſt formula Decreti *De pacificis poſſeſſoribus*. Si quis autem ſequeſtrationem hujuſmodi impedire, vel fructus ſequeſtratos quoquo modo occupare præſumpſerit, excommunicatiònis ſententiam incurrit ipſo facto, à qua non abſolvitur, niſi amoto priùs impedimento, de reſtituendis fructibus: imò ſi idem fuerit unus è litigantibus, cadit à jure Beneficii, ex hac Conſtit.

## TIT. VII. *De probationibus.*

### Clem. *Literis.*

LITERÆ Apoſtolicæ, quibus Rom. Pontifex narrat ſe Dignitates aut Beneficia quælibet collationi ſuæ reſervaſſe, aut reſignationem Beneficii alicujus recepiſſe, vel aliquem excommunicaſſe, ſeu ſuſpendiſſe, vel aliquem Capellanum, vel familiarem ſuum fuiſſe, ſuper narratis fidem plenariam faciunt, ex hac Conſtit. Nec obſtat quòd enuntiatio non probat, nec creditur referenti, niſi conſtet de relato, Auth. *Si quis in aliquo.* C. *de edend.* quia aſſertioni Pontificis ſtatur, propter fidem & auctoritatem Romani Pontificis, qui non præſumitur errare, in his quæ narrat de facto proprio. Aliàs ſi Summus Pontifex in aliquo inſtrumento narret aliquam Eccleſiam ad jus & proprietatem Romanæ Eccleſiæ pertinere, per hæc verba non probatur exemptio, niſi de exemptione aliter conſtet, cap. *Si Papa. de privileg.* in VI. Ut ſi Pontifex in literis excommunicatum ſalutet, vel ei communicet literis, verbo, vel oſculo, non propter hoc eum abſolvit, cap. *Si aliquando. de ſent. excommunic.* Clem. *Si Summus.* eod. tit. Hodie hæc Clem. ſublata eſt per Concord. cap. *De ſublata Clem. Literis.* ex quo verbis enuntiativis Papæ non ſtatur in præjudicium tertii. Et hoc jure utimur.

## Tit. VIII. *De teſtibus.*

### Clem. *Cùm Judæi.*

SICUT Judæi & Sarraceni teſtes non audiuntur adverſus Chriſtianos, cap. *Cùm Judæi.* hoc tit. tamen Chriſtiani teſtes audiuntur adverſus Judæos & Sarracenos, nonobſtantibus quibuſcumque privilegiis Regum & Principum, quia Juri contraria, & Chriſtianæ religioni contraria ſunt & adverſa, dicto cap. *Cùm Judæi.* Quòd ſi Judæi & Sarraceni talibus privilegiis utantur, Chriſtiani ab eorum communione per cenſuram Eccleſiaſticam abſtinere compelluntur, ex hac Conſtit. in qua Pontifex hortatur de revocandis hujuſmodi privilegiis.

### Clem. *Teſtibus.*

TESTIBUS rite receptis poſt didicita teſtificata, & publicatas atteſtationes, non poſſunt alii, vel iidem ſuper eiſdem vel contrariis directo articulis iterum audiri in cauſa principali, id eſt, in prima inſtantia, vel in cauſa appellationis, ne detur occaſio ſubornationi teſtium, ex hac Conſtit. cap. *Fraternitatis.* cap. *Intimavit.* hoc tit. L. *Eos.* §. *Si quis autem.* C. *de appellat.* L. *Per hunc.* C. *de tempor. appellat.* niſi ad declarationem eorum quæ obſcuriùs depoſuere, cap. *Cùm clamor.* hoc tit. L. *Heredes palam.* ff. *Qui teſt. fac.*

## Tit. IX. *De jurejurando.*

### Clem. *Romani.*

ELECTIO Imperatoris pertinet àd ſeptem Electores Principes Germanicos, cap. *Venerabilem. de elect.* Electio, confirmatio, necnon uncti conſecratio & coronatio pertinet ad Romanum Pontificem, ita ut poſt conſecrationem & coronationem teneatur præſtare Pontifici juramentum fidelitatis ut Filius, Advocatus, & Defenſor Eccleſiæ Romanæ, juxta formam can. *Tibi Domino.* 63. diſt. ut exponitur in hac Conſtitutioen,

quæ *lata* eſt hac occaſione, quòd cum Henricus VII. Lucemburgenſis, à ſe in coronatione præſtitum Pontifici vel Legatis ejus, negaret juramentum fidelitatis, declaravit juramentum fidelitatis ab eo fuiſſe præſtitum juxta formam can. *Tibi Domino.* & Libri Pontificalis, & tale cenſeri debere: & hujuſmodi juramentum inde confectis patentibus literis ante coronationem Regio magno ſigillo, & poſt coronationem Imperiali aurea bulla munitis, in archivo Romanæ Eccleſiæ depoſitum, cuſtodiæ cauſâ, ex hac Conſtit. Hanc unam eſſe ex Decretalibus, quæ à jure abſonæ ſunt, ait Albericus in Dictionario, in verb. *Electio Imp.* Ab Imperatore enim abſonum videtur, Pontifici præſtari juramentum fidelitatis, quia Pontifex non habet poteſtatem in Reges & Imperatores, cùm tota ejus poteſtas verſetur in ſpiritualibus: tamen ferenda videtur ſaltem quoad Imperatores, quia non indignum videtur juramentum fidelitatis ab Imperatore præſtari Rom. Pontifici, per quem Imperium à Græcis tranſlatum eſt ad Germanos, & ad quem pertinet confirmatio, unctio, conſecratio & coronatio, & à quo electio ipſius Imperatoris tributa eſt certis Principibus Germanis: nec inde ſequitur Imperium eſſe Beneficium, vel Feudum Eccleſiæ Romanæ, quia Imperator præſtat juramentum ut Filius, Advocatus & Defenſor Eccleſiæ Romanæ, non ut cliens ſeu vaſſallus. Juramentum fidelitatis non habet vim homagii. Homagium præſtatur pro temporalibus, juramentum fidelitatis etiam pro ſpiritualibus, cap. 2. *de exceſſ. Prælat.* cap. *Ex diligenti. de Simon.* cap. *Indignum. de Regular.*

## TIT. X. *De exceptionibus.*

### Clem. *Excommunicationis.*

ALIÆ ſunt exceptiones dilatoriæ, aliæ peremptoriæ. Dilatoriæ ſunt, quæ litem differunt, actionem non perimunt, veluti exceptio fori, cùm quæritur, an judex ſit competens; exceptio procuratoria, cùm quæritur, an jure datus ſit Procurator. Peremptoriæ ſunt, quæ perimunt litem ſeu actionem, ut exceptio doli, rei judicatæ. Dilatoriæ proponendæ ſunt initio litis, ante litem conteſtatam: peremptoriæ opponi poſſunt in quacumque parte litis, ante ſententiam, L. *Præſcri-*

*ptionem.* L. pen. & ult. C. *de except.* Hoc ſpeciale, quòd exceptio excommunicationis dilatoriè in quacumque parte litis opponi poteſt ad differendam actionem, & repellendum actorem, ex hac Conſtit. ut cap. *Pia.* hoc tit. in VI. nonobſtante termino peremptorio per judicem aſſignato, ad proponendas exceptiones dilatorias, & declinatorias, ut Juris eſt, cap. *Paſtoralis.* hoc tit. & hoc in odium excommunicationis: ſalva tamen Conſtitutione Innocentii IV. quæ eſt in dicto cap. *Pia.* Ex quo exceptio excommunicationis in quacumque parte litis opponi poteſt, ita ut probetur intra octavum diem.

# TIT. XI. *De ſententia & re judicata.*

## Clem. *Ut calumniis.*

QUI in cauſa definivita, vel alia quavis tres contra ſe in petitorio vel poſſeſſorio ſententias tulit, non admittitur ad agendum de nullitate earum, vel alicujus ex eis per exceptionem nullitatis, vel per appellationem, donec hujuſmodi ſententiæ plenariè fuerint executioni mandatæ. Similiter ſi is contra quem tres ſententiæ definitivæ latæ ſunt, ab interlocutoria vel gravamine, ante prolationem illarum, vel earum unius, appellaverit, non poteſt impedire prædictarum ſententiarum executionem, prætextu appellationis ab interlocutoria vel gravamine. Hodie à ſecunda interlocutoria, & à trina ſententia definitiva conformi provocare non licet, ſed ſecunda interlocutoria, vel trina definitiva conformis, non obſtante appellatione, executioni mandari debet ex Pragmatic. Sanctione tit. *Contra frivol. appellat.* & ex Concordat. tit. *de cauſis & appellat.* ſub fin. Hoc differt appellatio à ſupplicatione, quòd non licet iterum Principi ſupplicare ſuper eadem cauſa, L. 5. C. *de precib. Imper. offerend.*

## Clem. *Paſtoralis.*

HENRICUS VII. Luceburgenſis Imperator Robertum Siciliæ Regem ob confœderationes & conſpirationes initas, cum quibuſdam ipſius ſubditis, citatum non comparentem, quaſi læſæ majeſtatis reum, rebellem, proditorem, & hoſtem

Imperii

Imperii damnavit, omnium Dignitatum, etiam Regni, Terrarum & Ditionum titulis privavit; & ſi quando veniret in ipſius & Imperii fortiam, capitis ſententiam in eum promulgavit. Morte Henrici vacante Imperio Clemens Pontifex ipſum ex auctoritate, quam habet ad Imperium, & in qua, vacante Imperio, ſuccedit, ſententiam nullam & irritam pronuntiavit. Primùm, quia vacante Imperio Pontificis fuit cognoſcere de meritis ſententiæ latæ ab Imperatore, quia Rom. Pontifex, vacante Imperio, eſt Vicarius Imperii, & ſuccedit in juriſdictione Imperatoria, cap. *Licèt.* ſupr. *de foro compet.* Tum quia ſententia dicta eſt in abſentem non legitimè citatum, extra fines Imperii domicilium habentem. Item ſententia dicta eſt in loco ſuſpecto, nempe Piſis, quæ civitas ei erat infenſa, & Imperatore inſtructo magno exercitu; & ſententia lata eſt in non ſubditum: quia etſi quaſdam Terras ab Imperatore teneret in feudum, in his domicilium non habebat, ſed in Sicilia, quæ eſt feudum Eccleſiæ Romanæ, cujus nomine erat homo ligius & vaſſallus Eccleſiæ, cap. *Ad Apoſtolicæ.* hoc tit. in VI. Et licèt delictum diceretur commiſſum in urbe per quoſdam ſubditos ipſius Imperatoris dolo & inſtigatione Regis: punitio tamen ejus in Rege veluti extra diſtrictum Imperii commiſſi, non pertinebat ad Imperatorem, quia in criminalibus forum quis ſortitur ratione loci, ubi delictum commiſſum eſt, Auth. *Qua in provincia.* C. *Ubi de criminib.* cap. *Poſtulaſti. de for. compet.* At Roma eſt temporalis dominii Eccleſiæ, can. *Ego Ludovicus.* 13. diſt. can. *Igitur.* 23. qu. ult. cap. *Fundamentum. de elect.* in VI. Hanc ſpeciem illuſtrat Jo. Villani lib. 9. cap. 49. Henricus Stero. in Chronic. ad ann. 1313. Pandulf. Covenreius Hiſt. Neapolit. lib. 5.

## Tit. XII. *De appellationibus.*

### Clem. *Si à judicibus.*

APPELLATIO debet fieri coram judice, à quo appellatum eſt apud acta, L. *A ſententia.* L. ult. ff. *de appellat.* L. 1. §. *Biduum. quand. appell. ſit.* can. *Biduum.* 2. qu. 6. cap. *Suggeſtum.* hoc tit. cap. *Ut circa. de elect.* in VI. Si à duobus vel pluribus judicibus appellatum ſit, quia fortè eorum copia facilè haberi

non poſſet, coram ipſis, vel majori parte appellare licet, putà ſi ſint tres, coram duobus, & apoſtolos ſeparatim petere licet. Apoſtoli ſunt libelli dimiſſorii, qui petendi ſunt à judice, à quo appellatum eſt, per quos cauſam tranſmittit ad judicem, ad quem appellatum eſt, L. 1. ff. *de libell. dimiſſor.* L. *Dimiſſoriæ. de V.S.* L. *Eos.* §. ult. C. *de appellat.* Et valebat hujuſmodi appellatio, acſi fuiſſet ab omnibus coram his appellatum: quia quod factum eſt coram majori parte judicum, coram omnibus factum videtur, L. *Quod major.* ff. *Ad municipal.* Eſt tamen appellato ignoranti appellationis, necnon delationis judicum & termini præfixionis intimatio legitimè facienda. Judex à quo appellatum eſt, debet deferre appellationi, & præfigere terminum appellanti ad proſequendam appellationem, cap. *Perſonas.* cap. *Reprehenſibilis.* cap. *Ad aures.* hoc tit. cap. *Cùm olim. de privileg.* Ideo appellato intimanda eſt, præter libellum appellationis, delatio appellationis facta per judicem, à quo appellatum eſt, & præfixio termini data à judice, ad quem appellatum eſt, ad proſequendam appellationem, cap. *Cùm ſit Romana.* hoc tit. Auth. *Ei qui appellat.* C. *de tempor. appellat.*

## Clem. *Quamvis.*

QUAMVIS de rigore Juris, is qui appellat à judice, à quo appellatum eſt, debeat petere apoſtolos, id eſt, libellos dimiſſorios congruo loco & tempore, id eſt, intra triginta dies à tempore dictæ ſententiæ, cap. *Ab eo.* hoc tit. in VI. L. *Judicibus.* C. hoc tit. can. *Poſt appellationem.* 2. qu. 6. tamen ex communi & antiqua obſervantia fori, ſufficit ſimul uno contextu, nullo alieno actu interpoſito, apoſtolos inſtanter & ſæpius poſtulet. Verùm ſi judex, à quo appellatum eſt, certum terminum ad recipiendos apoſtolos appellanti aſſignet, & appellans in aſſignando ſibi termino non compareat coram eo, nec petat apoſtolos ſibi tradi, appellationi renuntiaſſe videtur. Similiter ſi judex, à quo appellatum eſt, appellanti reſponderit, ſe daturum apoſtolos intra terminum Juris, & appellans intra terminum congruo loco & tempore, inſtanter & ſæpius, ſaltem uno contextu, apoſtolos non petat ab eodem judice ſibi dari, vel oblatos recipere recuſaverit, appellationi renuntiaſſe intelligitur, ex init. hujus Conſtit. A judice, à quo appellatum eſt, petendi ſunt apoſtoli poſt interpoſitam appellationem, & reddendi ei, ad

quem appellatum eſt, poſt certum terminum, L. 1. §. ult. *de libell. dimiſſor.* Ex Conſtitutione Juſtiniani apoſtolos poſt interpoſitam appellationem, etiam non petente appellatore, ſine aliqua dilatione judicem dare oportet, L. *Eos.* §. ult. C. hoc tit. Hodie ex Conſtitutione Franciſci I. anni 1539. art. 117. apoſtoli non ſunt petendi: ſed interpoſita appellatione per literas regias, ad ſuperiorem judicem recurrendum eſt.

## §. *Quòd ſi judex.*

QUÒD ſi judex à quo appellatum eſt, appellanti petenti in termino præfixo apoſtolos non dederit, vel reſponderit ſe daturum eoſdem, nullo termino præfixo, vel dixerit ſe intra Juris terminum eos daturum, & poſtea congruo loco & tempore, ſæpius & inſtanter uno contextu requiſitus, eos non exhibuerit intra terminum, appellans extunc appellationem proſequi poteſt, acſi expreſsè apoſtoli fuiſſent denegati, ex hoc §. & cap. *Ut ſuper.* cap. *Ab eo.* hoc tit. in VI. quia requiſitio habet vim apoſtolorum, cap. 1. *de ſuppl. neglig. Prælat.* niſi appellans nominatim appellationi renuntiaverit, dicto cap. *Ut ſuper.*

## Clem. *Sicut.*

APPELLANTI datur annus, vel ex juſta cauſa biennium, ad proſequendam appellationem, cap. *Cùm ſit Romana.* cap. *Ex ratione.* hoc tit. L. 2. §. *Illud.* Auth. *Ei qui.* C. *de temp. appellat.* Sicut appellans in appellatione judiciali, id eſt, à gravamine in judicio, ſic & in appellatione extrajudiciali, putà ab electione, poſtulatione vel proviſione Beneficii, Clem. *Cauſam.* ſupr. *de elect.* Electus intra annum à die interpoſita appellationis, eam proſequi, & ad finem perducere debet: quòd ſi ceſſante impedimento non fecerit, appellatio deſerta cenſetur, & rata eſt ſententia, ex hac Conſtit. cap. *Reprehenſibilis.* cap. *Conſtitutus.* hoc tit. cap. *Licèt. de ſententia excommunic.* in VI.

## Clem. *Quamdiu.*

QUAMDIU proſecutio appellationis per compromiſſum, vel aliàs expreſſo conſenſu partium differtur, tempus proſequendæ appellationis ab homine, vel à Jure præfixum, non cur-

rit, ex hac Conſtit. cap. *Dilecti. de V. S.* & Auth. *Si tamen.* C. *de temp. appellat.* niſi judex ut conſulat periculo animarum imminenti ex mora, præcipiat in cauſa appellationis procedi, putà in cauſa electionis, ne diutius vacet Eccleſia; vel in cauſa matrimonii, ne occaſio detur fornicationi. Guid. Pap. qu. 115. Tempus proſequendæ appellationis non currit, durante compromiſſo, quia durante compromiſſo appellationis proſecutio ſuſpenditur ex compromiſſo. Non valenti agere non currit præſcriptio, cap. *Quia diverſitatem. de conceſſ. Præbend.* L. *In rebus.* C. *de jur. dot.* & conventio apud arbitrum compromiſſarium interrumpit præſcriptionem, perinde ac litis conteſtatio apud judicem ordinarium, L. pen. §. ult. C. *de recept. arbitr.* quia compromiſſa reducta ſunt ad ſimilitudinem judiciorum, L. 1. ff. eod.

## Clem. *Appellanti.*

APPELLANS debet exprimere in libello appellationis cauſas appellationis, cap. *Conſtitutus.* 2. hoc tit. cap. *Cordi.* hoc tit. in VI. Appellans ab interlocutoria vel gravamine aliquo, non poteſt alias cauſas appellationis proſequi, quàm in libello appellationis nominatim expreſſas: nec proceſſus primi judicis ex novis, aut de novo probandis, juſtificari poteſt, vel impugnari; ſed tantùm ex illis, quæ acta fuerunt, vel exhibita, id eſt, producta erant, ex hac Conſtit. In judiciis ſpectatur tempus rei judicatæ. Tractatus futuri temporis non pertinet ad judicem, L. 1. ff. *de uſur.* Secus definitiva ſententia juſtificari, vel impugnari poteſt ex novis vel noviter probandis, cap. *Cùm Joannes. de fid. inſtrum.* Et hoc eſt quod dicitur, emiſſa in prima inſtantia poſſe ſuppleri in cauſa appellationis, L. *Eos.* §. *Si quid autem.* C. *de appellat.* L. *Per hanc.* C. *de tempor. & repar. appellat.*

## Clem. *Si appellationem.*

SI appellans intra tempus non proſequatur cauſam appellationis, ſententia manet rata, acſi non eſſet appellatum; & appellatio deſerta cenſetur, Clem. *Sicut.* hoc tit. Quòd ſi appellans appellationem per negligentiam deſertam cum appellato, aut appellatus ipſe proſequatur, non ideo minùs in rem judicatam tranſiit ſententia, à qua appellatum eſt, ex hac Conſtitut. quia ſententia lata poſt deſertam appellationem, quaſi à

non ſuo judice lata non valet, & judex à quo appellatum eſt, poteſt mandare ſententiam executioni, cap. *Non ſolùm.* hoc tit. in VI.

### Clem. *Cùm à repulſione.*

APpellans ſecundò à repulſione exceptionis peremptoriæ, & ſuccumbens in prima ex ſecunda appellatione, in cauſa appellationis, poſtmodum à definitiva emiſſæ, non eſt audiendus, niſi tunc exceptio peremptoria rite propoſita priùs repulſa fuerit, quia ineptè proponebatur, ex hac Conſtit. quia exceptio ineptè propoſita non excludit aptam & congruentem exceptionem, ut de actione ſcriptum eſt, cap. *Examinata. de judic.* Appellans ſecundò ab interlocutoria, per quam repulſa eſt exceptio peremptoria, veluti exceptio pacti vel præſcriptionis, non eſt audiendus in cauſa appellationis emiſſæ à definitiva, per quam exceptio peremptoria repulſa eſt, cap. ult. hoc tit. quia ſecunda interlocutoria habet vim definitivæ, & non licet tertiò appellare in una eademque cauſa, L. 3. C. *Ne liceat in una eademque cauſa tertiò provocare.*

# IN LIBRUM III.

## TIT. I. *De vita & honeſt. Clericor.*

### Clem. *Diœceſanis.*

CLERICI carnificum ſeu macellariorum, aut tabernariorum, id eſt, cauponum officium publicè & perſonaliter, id eſt, per ſe exercentes, ſi tertiò moniti non deſtiterint, ſi ſint conjugati, omnino, id eſt, in rebus & perſonis; non conjugati, in rebus: & ſi omnino incedant ut laïci, in perſonis privilegium Clericale, quamdiu his inſtiterint, eo ipſo, id eſt, ipſo facto amittunt, ex hac Conſtit. & cap. pen. & ult. hoc tit. Clerici negotiationibus, vel commerciis ſæcularibus,

*frequentiùs faciebant.* Vulgò *un ſaye à tuyau d'orgue.* Clerici prohibentur etiam uti veſte partita, id eſt, diverſi coloris vel diverſæ partis, can. *Vidua.* 20. qu. 1. Notatur veſtis varia, & diſtincta. Valer. Maxim. libr. 2. cap. 7. *His præfectum ignominiæ generibus affici juſſit, cum toga laciniis abſciſſis amictum, diſtinctaque tunicâ indutum, nudis pedibus à mane noctem uſque ad principia per omne tempus militiæ adeſſe.* Curt. lib. 3. cap. 3. *Cultus Regis inter omnia luxuriâ notabatur, purpureæ tunicæ medium album intextum erat.* Clerici prohibentur etiam ferre infulam ſeu pileum lineum in capite. Infula ſeu pileus lineus erat faſcia alba linea, ut notat Joannes Andreas. Uſus hujuſmodi infulæ Clericis interdicitur, quia hoc erat inſigne tyronum militiæ. Thomas Cantipratenſ. lib. 7. cap. 2. *Nec aliud defuit niſi ſertum in capite, quod non novi tyrocinii militem ſequeretur.* Iidem prohibentur uti epitogio, ſeu tabardo foderato uſque ad oram. Tabardum quod eſt Anglicum, erat ſagum militare, olim proprium militum, hodie Fecialium ſeu Heraldorum. Thom. Cantiprat. dicto lib. 1. cap. 7. *Spreverat in Sacerdotibus rotundam communis habitus cappam, & tabardum quem Gallici canem dicunt, id eſt, ulieger, induerat.* Joan. Froſſard. vol. 1. cap. 13. *Et luy fit veſtir un tabbar comme il ſouloit porter.* Clerici etiam maximè Beneficiati prohibentur uti publicè caligis ſcacatis, rubris, aut viridibus, ex hac Conſtit. ut & Moniales prohibentur uti ſcacatis & virgatis caputiolis, ne videantur uti habitu ſæcularium, Clem. *Attendentes.* inf. *de ſtat. Monach.* Caliga eſt genus calcei militaris clavis fixi. Juſtin. lib. 38. cap. 10. *Argenti certè aurique tantùm, ut etiam gregarii milites caligas auro figerent.* Tranquill. in Caligul. cap 52. Tacit. 2. Annal. Caligæ ſcacatæ ſunt calcei confecti ex pellibus teſſellatis in modum ſcacarii.

## Tit. II. *De Præbendis.*

### Clem. *Si Dignitatem.*

SI Pontifex mandet provideri cuipiam de Dignitate, Perſonatu, vel Beneficio, non facta mentione Beneficii Curati, non poteſt ei provideri de Beneficio Curato, quia major idoneitas requiritur in Beneficiis curam animarum habentibus, quàm in aliis. Quòd ſi Pontifex mandet alicui provideri de

Dignitate, aut Perſonatu ad collationem, proviſionem, vel præſentationem, vel diſpoſitionem cujuſcumque ſpectante in vim talis mandati, non poteſt ei provideri de Dignitate electiva, cap. *Cùm in illis.* hoc tit. in VI. Quòd ſi Dignitatem habenti Pontifex mandet de alia provideri, diſpenſatione facta, ut ſimul utramque valeat retinere, de animarum quæ illi vel alteri incumbit, non habita mentione, gratia hujuſmodi, velut ſubreptitia, nullius eſt momenti, quamvis adjectum ſit, quòd animarum cura, ſi Dignitati utrique vel alteri immineat, non negligatur, cap. *Ordinarii.* §. *Provideat. de offic. Ordinar.* in VI. Quòd ſi Pontifex mandet provideri alicui de Dignitate ad cujuſcumque collationem, proviſionem, ſeu quamvis diſpoſitionem in certa Eccleſia pertinente, quam intra menſem à die vel notitia vacationis ſcilicet duxerit acceptandam, non poteſt ei provideri de Dignitate electiva, etiamſi interim eis ad quos pertinet, collatio, proviſio vel electio prohibita ſit: quia in conceſſione gratiæ nulla facta eſt mentio Dignitatis electivæ, ad cujus executionem, non ampliationem pertinent quæ ſequuntur de prohibitione electionis. Si alicui provideri mandetur de aliqua Dignitate in certa Eccleſia, & ibi non ſit niſi unica & principalis, non debetur, ne Collator nimis gravetur, & unico lumine privetur, L. *Illicitas.* §. *Ne tenuis.* ff. *de offic. Præſid.* Clem. 1. in fin. *de ſent. excommunic.* ut rectè notat Joan. Andreas hìc. Eadem ratione Beneficium monoculum non cadit in nominationes Graduatorum, Gloſſ. in Pragmatic. tit. *de Collat.* §. *Ita quòd Parochialis.* verb. *Turnum.*

## Clem. *Per literas.*

PER literas à Sede Apoſtolica, vel ipſius Legatis impetratas ſuper proviſione quorumlibet Clericorum de Xenodochiis, Leproſariis, Eleemoſynariis, ſeu Hoſpitalibus, etiam ſi Eccleſias ſeu Capellas, decimas & alia jura ſpiritualia habeant, ut cœmiterium & jus funerandi, non poteſt provideri, niſi in literis Apoſtolicis expreſsè caveatur. Literis Apoſtolicis ſuper proviſione Clericorum non includuntur Xenodochia, Leproſariæ, Eleemoſynariæ, ſeu Hoſpitalia, quia non veniunt nomine Beneficiorum, & ſæcularibus Clericis in Beneficium conferri non debent. Cùm enim ex voluntate Fundatorum in alium uſum ſint deſtinata, in alium converti non debent, Clem. *Quia contingit.*

*contingit. de Religioſ. dom.* Xenodochia & Hoſpitalia ſunt loca Religioſa, quæ poſſunt habere adnexas Eccleſias, ſeu Capellas, decimas & alia jura ſpiritualia acceſſoriè, ſed principaliter ſunt Hoſpitalia, & non veniunt nomine Beneficiorum Eccleſiaſticorum. Sunt loca Religioſa, ſi auctoritate Epiſcopi ſint inſtituta, cap. *Ad hæc. de Religioſ. dom.* Et ideo Eccleſiæ ſeu Capellæ & decimæ poſſunt eis accedere, ut rectè notat Gloſſographus hoc loco.

## Clem. *Si plures.*

SI plures Dignitates obtinenti, ex diſpenſatione ſcilicet, alia Dignitas aut Beneficium habens curam animarum conferatur ſine diſpenſatione, priores Dignitates ipſo facto vacant, à die adeptæ pacificæ poſſeſſionis, ex hac Conſtit. Si alicui habenti duo Beneficia incompatibilia, etiam ex diſpenſatione, tertium conferatur ſine diſpenſatione, duo priora vacant, adepta pacifica poſſeſſione tertii, cap. *Licèt Epiſcopus.* hoc tit. in VI. cap. *Commiſſâ. de elect.* in VI. vel ſi per eum ſtet, quominus adipiſcatur pacificam poſſeſſionem, dicto cap. *Licèt Epiſcopus.* dicto cap. *Commiſſâ.* Conditio pro impleta habetur, ſi per eum ſtet, quominus impleatur, in cujus perſona implenda eſt, L. *Titius. ff. de condit. & dem.* L. 1. C. *de inſtit. & ſubſtit.* cap. *Sicut ex literis. de ſponſalib.* Diſpenſatio ſuper pluralitate Beneficiorum non porrigitur ad aliud Beneficium non expreſſum, cap. *Non poteſt.* hoc tit. in VI. Beneficium pacificè poſſideri intelligitur, ſi taliter per annum & diem poſſeſſum ſit ſine lite, Gloſſ. in Pragm. tit. *de pacif. poſſeſſ.* §. 1. verſ. *Non violentus.* Adeptione ſecundi Curati, vel aliàs incompatibilis Beneficii, vacat primum, adepta pacifica poſſeſſione, ex hac Conſtit. & Clem. ult. infr. hoc tit. cum reali ſcilicet perceptione fructuum: habere enim eſt cum effectu habere, L. *Nomen filiarum.* §. *Habere. de V. S.* Si obtinenti unicam Dignitatem alia ſimilis conferatur, prior de jure vacat, adepta pacifica poſſeſſione, ex hac Conſtitut.

## Clem. *Si Romanus.*

SI alicui unum aut duo aut plura Beneficia obtinenti Pontifex de motu proprio provideat de Beneficio, non facta mentione prioris, vel priorum Beneficiorum, proviſio ſeu gratia hujuſmodi, qualiacumque, vel quotcumque fuerint Beneficia,

obtenta tempore proviſionis, valet ex hac Conſtit. quoad hoc, ut excludat vitium ſubreptionis : quia clauſula *de motu proprio* excludit ſubreptionem, cap. *Si motu proprio.* hoc tit. in VI. Clem. ult. ſupr. *de offic. Ordinar.* Sed non valet quoad diſpenſationem in pluralitate Beneficiorum. Clauſula *de motu proprio* excludit ſubreptionem, ſed non ampliat gratiam, & non tollit vitium incompatibilitatis plurium Beneficiorum, nec operatur diſpenſationem circa pluralitatem Beneficiorum quæ indiget ſpeciali nota. Hodie clauſula *de motu proprio* non habet locum in Gallia.

## Clem. *Si de Beneficio.*

SI Pontifex mandet provideri alicui de aliquo Beneficio ad cujuſcumque Epiſcopi collationem ſpectante, ei provideri non poteſt de Beneficio, cujus collatio ex negligentia ipſius Epiſcopi devoluta eſt ad Capitulum, quia delegatus ſeu executor Apoſtolicus non habet plus juris quàm ipſe Epiſcopus, licèt provideri ei poſſit de Beneficio, cujus collatio ex negligentia Abbatis, vel alterius Collatoris, putà Archidiaconi, devoluta eſt ad Epiſcopum, vel ad Pontificem; & delegatus Papæ poteſt conferre ex mandato ultra ſex menſes, quia cap. 2. *de conceſſ. Præbend.* locum habet in ordinariis Collatoribus, non in delegatis Pontificis, ut notat Gloſſ. hìc.

## Clem. ult.

SI Pontifex mandet alicui provideri de Dignitate, Canonicatu & Præbenda in aliqua Eccleſia, adeptus ex mandato Canonicatum & Præbendam in ea Eccleſia, Archidiaconatum in eadem Eccleſia poſtea vacantem poteſt acceptare, licèt Præbenda ſit annexa Dignitati : ſed quia non poteſt obtinere duas Præbendas ſub uno & eodem tecto, cap. *Literas. de conceſſ. Præbend.* & non poteſt retinere Dignitatem ſive Præbendam, id eſt, non poteſt disjungere Præbendam à Dignitate, propter annexionem ſeu conjunctionem; in promptu eſt remedium Juris, quia Dignitates annexæ ſunt Canoniis & Præbendis, cap. *Cùm acceſſiſſent. de Conſtit.* ne duas Præbendas cum Dignitate habeat contra jus. Adepta Dignitate annexa Præbendæ, prior Præbenda ipſo facto vacat, adepta pacifica poſſeſſione ſecundæ. Adepta pacifica poſſeſſione Præbendæ, vel Beneficii Curati, prius incompatibile ipſo jure vacat, Clem. *Si plures.* ſupr. hoc tit.

# Tit. III. *De conceſſ. Præbend.*

## Clem. unic.

SI Pontifex mandet alicui provideri de Beneficio certi valoris vel minoris ſi voluerit, & hoc, ſi executori viſus ſit idoneus, tale mandatum eſt conditionale, & non ligat Ordinarium, quin poſſit conferre Beneficium alteri, ante impletam conditionem, antequam impetrans ſuam voluntatem declaret ſuper acceptatione Beneficii, ex hac Conſtit. cui conjungendum eſt cap. *Cui de non Sacerdotali. de Præbend.* in V I. Quòd ſi Pontifex mandet alicui provideri de Beneficio, quod intra menſem à notitiâ vacationis duxerit acceptandum, tale mandatum non eſt conditionale: dies certus non facit conditionem, L. *Ex his verbis.* C. *Quand. dies legat. vel fideic. ced.* Et collatio facta impetranti valet, antequam ſpecialiter acceptet Beneficium, & ſufficit quòd collatio fiat petenti, & recipienti collatum: & talis collatio valet. Acceptare Beneficium videtur, cum petit per executorem ſibi conferri, vel præſenti collatum recipit. Beneficium non poteſt acceptari, niſi per ſe, vel per procuratorem ſpeciale mandatum habentem, cap. *Accedens. de Præbend.* Ubi Beneficium mandatur conferri intra menſem à notitia vacationis, ut diutinæ vacationi occurratur, impetrans notitiam vacationis habere intelligitur, ex quo ipſa vacatio Beneficii in loco vel Eccleſia Beneficii publicè nota erit, ut hîc & cap. *Quia diverſitatem. de conceſſ. Præbend.* Hoc caſu impetrans ſibi imputare debet, qui quod per ſe vel per alium ſcire potuit, ignoravit; impetranti imputatur quod ignoravit, quod notum erat in Eccleſia vel loco Beneficii, & cujus interfuit ſcire, quia quilibet ſibi vigilare debet, L. *Quod autem.* §. *Sciendum.* ff. *Quæ in fraud. cred.*

# Tit. IV. *De reb. Eccleſ. non alienand.*

## Clem. *Monaſteriorum.*

RELIGIOSUS qui præeſt Monaſterio, Prioratui, Eccleſiæ vel cuivis Adminiſtrationi, jura, reditus & poſſeſſiones

ejuſdem Eccleſiæ alicui ad vitam, vel ad certum tempus, id eſt, ad longum tempus, putà decennium, concedere non poteſt, pecuniâ etiam inde receptâ, niſi neceſſitas, aut utilitas Monaſterii, Prioratus, Eccleſiæ, aut Adminiſtrationis hoc expoſcat, Conventus ſui, aut ſi Conventum non habeat, Prælati proprii accedente aſſenſu. Si quis ſecus fecerit, eo ipſo ab officio ſuſpenditur, nec ex conceſſione ipſius recipienti jus aliquod acquiritur, quia alienatio rerum Eccleſiæ nulla eſt, niſi fiat cauſa cognita inquiſitione facta ex cauſa neceſſitatis & utilitatis, & requiſito Capituli, vel Prælati aſſenſu, cap. *Dudum.* hoc tit. in VI. can. *Sine exceptione.* 12. qu. 2. Prohibita alienatione, vel conceſſione ad vitam vel ad longum tempus, prohibita non cenſetur locatio vel venditio fructuum redituúmve ad modicum tempus, ex hac Conſtit. putà ad triennium. Locatio fructuum Beneficiorum non valet ultra triennium, Extravag. *Ambitioſæ.* infr. hoc tit. Locatio & venditio fructuum eodem jure cenſetur. Venditio fructuum pro locatione habetur. Locatio & venditio fructuum promiſcuè accipiuntur, L. *Veteres.* & ſeq. ff. *de act. empt.* Hinc emptores fructuum pro conductoribus accipiuntur, L. *Liberto.* ff. *de ann. legat.* Plus eſt in reditu quàm in fructu, ut hîc, & cap. *Generali. de elect.* in VI. & ibi Gloſſ. Prohibitus alienare, vendere vel locare ad vitam vel ad longum tempus, non prohibetur locare ad modicum tempus, putà ad triennium, L. pen. §. *Inſtituto.* ff. *de legat.* 2. Fructuum appellatione continentur fructus naturales & induſtriales, qui ex cultura agrorum percipiuntur: redituum nomine etiam fructus civiles, putà penſiones ædium.

## Clem. *Si una.*

EPISCOPUS poteſt unire unam Eccleſiam ſuæ Diœceſis alteri, vel loco Religioſo, putà Monaſterio, vel Prioratui, vel ſingulari Dignitati, vel Præbendæ, de conſenſu Capituli, ex hac Conſtit. & cap. *Sicut unire. de exceſſ. Prælat.* quia unio eſt alienatio Beneficii Eccleſiaſtici, quæ non poteſt fieri per Epiſcopum abſque conſenſu Capituli, cap. *Dudum.* hoc tit. in VI. can. *Sine exceptione.* 12. qu. 2. Epiſcopus poteſt unire unam Eccleſiam alteri vel Dignitati ſeu Præbendæ, ut hîc, & cap. *Extirpandæ.* §. *Qui verò.* cap. *Expoſuiſti. de Præbend.* Epiſcopus poteſt unire unam Eccleſiam alteri, de conſenſu Capituli, non vocato Rectore; vel ſi vacat, non vocato vel dato Defenſore. Et ſi unio fiat

non vocato Rectore, vel dato Defenſore, non poteſt ob hoc impugnari, ex hac Conſtit. In unione Eccleſiæ non requiritur conſenſus Rectoris, quia ejus parum intereſt, quatenus quoad vixerit, unio manet in ſuſpenſo, & caret effectu, cap. *Conſultatationibus. de donat.* At in diſmembratione ſeu ſectione Eccleſiæ matricis, requiritur conſenſus Rectoris, cap. *Ad audientiam. de Eccleſ. ædific.* Conc. Trid. ſeſſ. 21. *de reform.* cap. 4. quia diſmembratio Beneficii ſtatim in vita Rectoris ſuum ſortitur effectum, nec movet quòd unio Beneficii, quamvis ſuſpendatur quoad vixerit, ei nocet, quia tollit facultatem reſignandi & permutandi; quia damnum hoc contingit Rectori minùs principaliter, & per conſequentias, & uti tale minus ſpectatur, L. 1. ff. *de auctor. tutor.* In unione verò deſideratur conſenſus Patroni, cap. *Suggeſtum. de jure Patron.* Et hoc intereſt inter Rectorem & Patronum, quòd Rector habet tantùm jus perſonale, quod cum perſona, id eſt, mutatione perſonæ extinguitur, Clem. ult. *de Procur.* Patronus verò habet jus perpetuum Beneficio inhærens, quod ad hæredes tranſmittitur, cap. *Quoniam. de jur. Patronat.* Clem. *Plures.* eod. tit. Secus Epiſcopus non poteſt unire partem decimarum alicujus Eccleſiæ, etiam de conſenſu Capituli, Dignitati, aut Præbendæ tenuiori, niſi dato Defenſore vacanti Eccleſiæ, d. cap. *Dudum.* Faciliùs permittitur unio Eccleſiæ in totum, quàm ſectio ſeu diſmembratio Beneficii, ſeu conceſſio partis decimarum, quia vix admittitur conceſſio partis decimarum, per quam inducitur ſectio Beneficii, quæ hoc jure vetita eſt, cap. *Majoribus. de Præbend.* cap. unic. *Ut Eccleſ. Benefic. ſine diminut. confer.* Epiſcopus poteſt unire unam Eccleſiam alteri, dicto cap. *Sicut unire.* Inferior, putà Abbas, licèt Eccleſiæ pleno jure ad eum ſpectent, non poteſt illas unire, vel unam alteri ſubjicere, cùm hoc ſit proprium Epiſcopi, cap. *Cùm dilectus. de conſuetud.* Clem. *Ne in agro.* §. *Ad hæc.* infr. *de ſtat. Monach.* Epiſcopus poteſt unire Eccleſias ſuæ Diœceſis unam alteri; ſed non poteſt unire Eccleſiam menſæ ſuæ, vel ipſi Capitulo, etiam de conſenſu Capituli, ex hac Conſtit. non obſtante contraria quavis conſuetudine, qùia non poteſt eſſe auctor in rem ſuam, exemplo tutoris, L. 1. ff. *de auctor. tutor.* Epiſcopus poteſt concedere Eccleſiam loco Religioſo de conſenſu Capituli, ex hac Conſtit. & cap. *Paſtoralis. de donat.* dummodo Beneficium unitum non ſit extra Diœceſim, in qua eſt Monaſterium, & Benefi-

cium unitum non ſit Curatum, Conc. Trid. ſeſſ. 14. *de reform.* cap. 9. & ſeſſ. 24. *de reform.* cap. 13.

## Tit. V. *De rer. permutat.*

### Clem. unic.

Episcopus poteſt conferre permutantibus Beneficia reſignata ex cauſa permutationis, dummodo permutatio fiat propter utilitatem Eccleſiæ, cap. *Quæſitum.* hoc tit. Epiſcopus autem Beneficia vacantia ex cauſa permutationis, non poteſt conferre aliis quàm permutantibus, ut vitetur illuſio, ex hac Conſtit. & cap. unic. hoc tit. in VI. cap. *Cùm venerabilis. de except.* Inferior Epiſcopo non poteſt admittere permutationem Beneficiorum: cùm enim ex Conc. Turonenſi vetita ſit, cap. *Majoribus. de Præbend.* dicto cap. *Quæſitum.* contra id non diſpenſat minor Epiſcopo, cui hoc licet, dicto cap. *Quæſitum.* Capitulum Epiſcopali Sede vacante poteſt conferre Beneficia ex cauſa permutationis, quia ſuccedit in juriſdictione Epiſcopali, cap. *His quæ.* cap. *Cùm olim. de major. & obed.* cap. unic. eod. tit. in VI. Capitulum etiam Sede vacante poteſt conferre Beneficia Patronata, quia horum collatio eſt neceſſaria, ut notat Gloſſ. hîc.

## Tit. VI. *De teſtament.*

### Clem. unic.

Ex Conſtitutionibus Imperatorum executio teſtamentorum pertinet ad Epiſcopum, L. *Nulli.* C. *de Epiſc. & Cleric.* Nov. Leon. 68. cap. *Non quidem.* hoc tit. cap. 2. eod. in VI. Conc. Trid. ſeſſ. 22. *de reform.* cap. 8. ſi alii ſcilicet executores dati non ſint, vel qui dati ſint, ſint in mora exequendæ voluntatis defuncti. Religioſi non poſſunt eſſe executores teſtamentorum, niſi petitâ priùs Superioris licentiâ & obtentâ, ex hac Conſtit. & tenentur reddere rationem Ordinariis locorum, & ipſi Ordinarii tenentur ab eis rationem adminiſtrationis exigere, ex hac ipſa Conſtit. Fratres Minores non poſſunt eſſe executores teſtamentorum, quia in tali officio plerumque verſatur contrectatio

pecuniæ, quæ eis interdicta eſt. Clem. *Exivi.* §. *Proinde. de V. S.* Cæteri Mendicantes non prohibentur eſſe executores teſtamentarii de ſui Superioris licentia, Bart. in L. *Alio herede.* ff. *de aliment. legat.*

## TIT. VII. *De ſepulturis.*

### Clem. *Eos qui.*

ETIAM exempti vel privilegiati ſcienter condentes defunctorum corpora in cœmiteriis, interdicti tempore, in caſibus non conceſſis à Jure, vel excommunicatos publicè, aut nominatim interdictos, vel uſurarios manifeſtos, ipſo facto ſunt excommunicati, & non abſolvuntur, niſi priùs arbitrio Diœceſani Epiſcopi ſatisfaciant parti de illata injuria, ex hac Conſtit. cui conjungendum eſt cap. *Cùm & plantare.* §. *Excommunicatos. de privileg.* cap. *Epiſcopum.* eod. tit. in VI. Etiam exempti non ſervantes interdictum, excommunicati ſunt ipſo facto, Clem. 1. infr. *de ſent. excommunicat.*

### Clem. *Dudum.*

MONACHIS non licet verbum Dei prædicare ſine licentia Epiſcopi, can. *Adjicimus.* 16. qu. 1. Caſſian. de inſtit. Cœnobitar. lib. 10. cap. 8. Gregor. Moral. lib. 18. cap. 24. Conc. Trid. ſeſſ. 5. *de reform.* cap. 4. & ſeſſ. 24. *de reform.* cap. 4. Ratio eſt, quia Monachus non docentis, ſed lugentis habet officium, can. *Monachus.* 16. qu. 1. Chryſoſt. in 1. ad Timoth. Homil. 14. Bernard. in Cantic. ſermon. 64. Speciali ex privilegio Fratres Prædicatores & Minores, in Eccleſiis & locis propriis, & in plateis communibus liberè valent plebi prædicare verbum Dei, exceptâ horâ, in qua loci Prælati voluerint prædicare per ſe, vel per alium, niſi hoc fiat ex ſpeciali licentia Prælati, ex hac Conſtitut. In Studiis autem generalibus, id eſt, in locis ubi ſunt Studia generalia, id eſt, Univerſitates, ubi ſermones ad Clerum ex more fieri ſolent, ad funera etiam mortuorum, & in feſtis ſpecialibus, ſeu peculiaribus eorumdem Fratrum, iiſdem Fratribus licet liberè prædicare, niſi fortè horâ quâ ſolet in prædictis locis Dei verbum proponi, Epiſcopus vel Prælatus ſu-

perior, id eſt, Metropolitanus, ex cauſa urgente Clerum duceret congregandum, ex hac Conſtitut.

## §. *In Eccleſiis.*

FRATRES Prædicatores & Minores non poſſunt prædicare verbum Dei in Eccleſiis parœcialibus, niſi à Parocho ſeu Plebano invitati ſeu vocati fuerint, vel de ipſius beneplacito & aſſenſu, ſeu petitâ licentiâ & obtentâ, vel de mandato Epiſcopi, vel Prælati ſuperioris. Ad hoc, ut Fratribus Mendicantibus liceat prædicare in Eccleſiis parœcialibus, requiritur aſſenſus Parochi, qui eſt Prælatus & Ordinarius in ſua Eccleſia, cap. *Cùm ab Eccleſiarum. de offic. Ordinar.* vel Vicarii perpetui, ad quem ſpectat cura animarum, cap. ult. *de offic. Vicar.* cap. *Super eo. de Præbend.* in VI.

## §. *Statuimus.*

FRATRES Prædicatores & Minores non poſſunt Confeſſiones audire, & Pœnitentiam miniſtrare, niſi à ſuo Superiore probati fuerint, & Epiſcopo præſentati, quo recuſante licet eis auctoritate Apoſtolica Confeſſiones audire, ex hoc §. & Conc. Trident. ſeſſ. 23. *de reform.* cap. 10. Requiſitio habet vim tituli & conceſſionis, cap. 1. *de ſuppl. neglig. Prælat.*

## §. *Hujuſmodi.*

MORTUORUM ſepultura pertinet ad Parochum de jure parochiali, deficiente familiari ſepulcro, vel electione ſepulturæ, cap. *Ex parte.* hoc tit. cap. *Is qui.* eod. tit. in VI. Ex privilegio Apoſtolico Fratres Prædicatores & Minores habent liberam ſepulturam in Eccleſiis & locis ſuis, id eſt, quoſcumque poſſunt admittere ad ſepulturam, qui apud eos ſepulturam elegerint, ita ut de omnibus funeralibus, id eſt, de omnibus quæ funeris cauſâ offeruntur, putà cereis, pane & vino, & nummis, vel de aliis relictis diſtinctè vel indiſtinctè; ad quoſcumque certos, vel indeterminatos uſus, de quibus quarta non conſuevit dari, vel non debet de jure, necnon de datis, vel donatis in morte, ſeu mortis atticulo, vel infirmitate, de qua deceſſerint, ſemper quarta funeraria ſeu canonica portio detur Eccleſiæ parœciali,

ejúſve Rectori, ex hac Conſtit. quod eſt de Jure, cap. *Certificari.* hoc tit. cap. *Requiſiſti. de teſtam.* Conc. Trid. ſeſſ. 25. *de reform.* cap. 13. Canonica portio funerum quæ debetur Eccleſiæ parœciali, eſt varia, putà media, tertia, quarta, pro conſuetudine regionum, dicto cap. *Certificari.* Licèt Regulares ex privilegio habeant jus ſepeliendi eos qui elegerint ſepulturam apud ipſos; tamen ſi talis conſuetudo ſit, prius corpus deportandum eſt ſeu deponendum apud propriam Eccleſiam, ut ibi recipiat ultimum vale à ſuo Parocho, ut notat Joan. Andreas hîc, ne diſcedat quaſi ſine formatis ſeu dimiſſoriis, can. *Nullam.* 81. diſt. Hoc jure quidem Rectores Eccleſiarum intendebant, ut ſi quis in Monaſteriis Fratrum Mendicantium eligeret ſepulturam, funus priùs ad Eccleſiam parochialem deferretur: quod refertur inter gravamina, quæ Mendicantibus inferebantur, cap. *Nimis. de exceſſ. Prælat.*

## TIT. VIII. *De decimis.*

### Clem. *Religioſi.*

RELIGIOSI quidam, putà Ciſtercienſes Hoſpitalarii, habent privilegium de non ſolvendisdecimis laborum ſuorum, id eſt, de prædiis quæ propriis manibus, aut ſumptibus excolunt, cap. *Ex parte.* cap. *Licet.*ſuprà. hoc tit. Tamen Religioſi quicumque non ſolventes decimas novalium, aut alias Eccleſiis debitas, vel de animalibus familiarium, aut paſtorum ſuorum, vel aliorum etiam animalia ipſa eorum gregibus immiſcentium, vel de animalibus quæ in pluribus locis emunt, emptaque tradunt venditoribus, vel aliis tenenda, ſeu terris quas tradunt aliis excolendas, putà colonis ſeu conductoribus, vel colonis partiariis: ſi requiſiti per eos quorum intereſt, intra menſem non deſtiterint, aut intra duos menſes de damno non ſatisfecerint Eccleſiis prædictis, ipſo facto ſunt ſuſpenſi ab Officiis & Adminiſtrationibus & Beneficiis ſuis. Quòd ſi Adminiſtrationes vel Beneficia non habeant, ipſo facto ſunt excommunicati. Privilegium de decimis laborum eſt perſonale, nec porrigitur ad colonos cenſuales, vel colonos partiarios, ut notat Joannes Andreas hîc. Ita privilegium Leproſorùm de decimis non ſolvendis ex nutrimentis animalium ſuorum, non pertinet ad animalia quæ aliis nutrienda traduntur, cap. *Cùm dicat. de Eccleſ. ædificand.*

## Clem. *Si Beneficiorum.*

JURE communi Clerici de decimis & obventionibus fidelium non tenentur aliud onus præſtare, quàm Eccleſiaſticum ſervitium, cap. 1. *de cenſib.* Tamen Romanus Pontifex de plenitudine poteſtatis, decimam Beneficiorum ſibi vel alii ſolvendam, ſæpius impoſuit juſtis ex cauſis, ut belli ſacri cauſâ, cap. ult. *de vot. & vot. redempt.* Et à tempore Clementis IV. Honorii IV. & Bonifacii VIII. ſæpius impoſitæ ſunt hujuſmodi decimæ, & ſæpe in Gallia conceſſæ Principi, ut notat Joannes Andreas hîc. Et decimæ Epiſcopo vel Principi conceduntur ad tempus ob cauſam publicam, putà ob ſumptus belli ſacri. Si decima Beneficiorum cuivis concedatur ad tempus, decima Beneficiorum imponi debet ſecundùm taxationem decimæ in illis partibus in quibus fiat conceſſio, conſuetam, & ad monetam currentem. Cenſus ſolvendus eſt ad monetam, in qua conſtitutus eſt, cap. *Olim. de cenſib.* Decima Papalis ſolvenda eſt ad monetam currentem tempore ſolutionis; nec à Collectoribus decimæ pro ſolutione ipſius, Eccleſiæ calices, libri & ornamenta ſacra pignori capi poſſunt, & diſtrahi, ex hac Conſtitut. Vaſa ſacra Eccleſiæ non poſſunt diſtrahi, niſi pro alimonia pauperum, tempore gravioris annonæ, & pro redemptione captivorum, L. *Sancimus.* C. *de SS. Eccleſ.*

# TIT. IX. *De Regularibus.*

## Clem. *Ut Profeſſores.*

MENDICANTES ad Non-Mendicantium Ordines etiam auctoritate Sedis Apoſtolicæ tranſeuntes, non habent vocem, vel locum in Capitulo, & Prioratus, Adminiſtrationes, aut quæcumque Officia non poſſunt ibi obtinere, etiam tamquam Vicarii ſeu Miniſtri, vel aliorum locum tenentes, necne pro ſe, vel aliis animarum curam vel regimen exercere; quod optima ratione ſtatutum eſt, ut Mendicantes in ſua vocatione perſeverent. Unuſquiſque enim in quo vocatus eſt, in hoc debet manere, juxta conſilium Apoſtoli 1. Cor. 7. can. 1. 21. qu. 1. Si quid contrà tentatum fuerit, eſt irritum & inane. Hæc

Conſtitutio pertinet ad Ordines Mendicantium, qui approbati ſunt, id eſt, Prædicatorum, Minorum, Eremitarum S. Auguſtini, & Carmelitarum: non ad cæteros Ordines Mendicantes, qui exploſi ſunt, ita ut nullum in illis deinceps admittere liceret ad Profeſſionem, quibúſque tantùm conceſſum ad alios Ordines approbatos tranſire, ex hac Conſtit. & cap. unic. *de religioſ. domib.* in VI. cap. unic. *de exceſſ. Prælat.* eod. non generaliter, ſed ſingulariter, id eſt, ſingulis quibuſque, ex hac Conſtit. & cap. unic. *de religioſ. domib.* in VI. cap. unic. *de exceſſ. Prælat.* eod. Hodie Mendicantes non poſſunt tranſire ad Ordines Non-Mendicantium, vi cujuſcumque indulti Apoſtolici, excepto Carthuſienſium Ordine, Extravag. *Viam ambitioſæ.* infr. hoc tit. inter Communes.

## Clem. *Eos qui.*

PROFESSIO regularis alia eſt expreſſa, alia tacita. Expreſſa eſt, quæ emittitur poſt probationem per annum, cap. *Ad Apoſtolicam.* cap. *Statuimus.* hoc tit. Tacita eſt, quæ inducitur per geſtationem habitus Novitiorum per annum, ſi non ſit diſtinctus ab habitu Profeſſorum, cap. *Ex parte.* cap. *Statuimus.* hoc tit. cap. 1. eod. tit. in VI. Conſtituti in ætate diſcretionis, id eſt, in pubertate, qui habitum in aliqua Religione geſtarunt per annum, hoc ipſo pro Profeſſis habentur, niſi habitus Novitiorum colore, ſciſſura, vel forma ſit diſtinctus ab habitu Profeſſorum, ex hac Conſtit. Geſtatio habitus Novitiorum per annum non inducit tacitam Profeſſionem, ſi ſit diſtinctus ab habitu Profeſſorum, ex hac Conſt. & cap. unic. hoc tit. in VI. Portatio habitus in aliqua Religione per annum, inducit Profeſſionem, ſi geſtatus ſit in Religione per Sedem Apoſtolicam approbata, quia Profeſſio non valet, niſi fiat in Religione approbata, cap. unic. *de vot. & vot. redempt.* in VI.

# TIT. X. *De ſtatu Monachorum.*

## Clem. *Ne in agro.*

MONACHIS nigris interdicitur inordinatus aut elegans in veſtibus ornatus aut cultus, necnon in cibo & potu,

equitaturis & lectiſterniis quivis notabilis exceſſus, ex hac Conſtit. Monachi nigri ſunt Benedictini, ſic dicti à nigra veſte qua utuntur, ut Monachi albi ſunt Ciſtercienſes, ſic dicti ab alba veſte. Monachis interdicitur cultus & ornatus in equitaturis. Evectiones vocat cap. *Cùm Apoſtolus. de cenſib.* cap. *Cùm ad quorumdam. de exceſſ. Prælat.* Petr. Bleſenſ. epiſt. 102. Lectiſternia ſunt lecti ſtrati & parati ſeu inſtructi coopertoriis, & omni paramento, ut explanat Joan. Andreas hîc, de quo ſcripſi in Gregor. libr. 6. epiſt. 23.

## §. *Statuimus.*

SUPERIOR veſtis ipſorum habitui, id eſt, flocco, cucullæ, ſcapulari proxima, nigri, bruni, aut albi coloris eſſe debet, juxta morem regionis in qua degunt, ex hac Conſtit. Ne camiſiis lineis utantur, vetat cap. *Cùm ad Monaſterium. de ſtat. Monach.* In veſte Monachorum ſervatur conſuetudo regionis. In veſtibus Monachorum, nec in qualitate panni excedatur modeſtia, nec quæratur quod pretioſius & ſubtilius eſt, ſed quod vilius ſit. Veſtis eorum debet eſſe rotunda per circuitum, & non ſciſſa, nec longior, nec brevior, id eſt, demiſſa & talaris, can. *Non liceat.* 2. 23. diſt. Reg. Benedict. cap. 55. *De groſſitudine non cauſentur Monachi.* Veſtes Monachorum laxiores manicas habeant, uſque ad pugnum protenſas, non conſutitias, vel quomodolibet botonatas. Almutiis de panno nigro, vel pellibus caputiorum loco, cum caputiis habitus quem geſtaverint, ſint contenti. Almutium eſt veſtis nigra, qua utebantur etiam Romani Pontifices. Radevic. de Geſt. Frideric. libr. 2. cap. 67. *Cum pellibus nigro pallio coopertis, & cum nigro almutio.* Almutium eſt tegumentum capitis, de panno vel pellibus caputii vice, quo utebantur olim Monachi, ſicut Canonici Regulares, quod nunc Canonici Sæculares depoſuere in brachium, Regulares uno geſtant ſuper humeris. Juxta tamen diſpoſitionem Abbatis ſciſſis ſuper humeros & honeſtis caputiis uti poſſunt. In veſtibus ſendatum pro foderaturis non portent. Foderatura eſt pellicea, qua veſtes ſubſternuntur, vel frigoris arcendi cauſâ, vel ornatus cauſâ, ſi ſit de pellibus pretioſis, ut Clem. ult. *de vit. & honeſtat. Cleric.* Clericis interdicitur uti tabardo foderato uſque ad oram, Conc. Conſtantienſ. ſeſſ. 36. Sendatum eſt ſericum purpureum. Guill. Brito x 1. Philippid. de auriflammula regia:

*Vexillum ſimplex cendato ſimplice textum.* Vulgò *ſendail.* Joan. Froſſard. lib. 1. cap. 16. *Rouge comme ſendail.* Æſtivalibus largis, aut botis altis pro calceamentis utantur. Æſtivalia erant calcei de corio, quibus æſtate utebantur, vulgò ſtivalia. Nullus zonam, id eſt, cingulum, cultellum, calcaria cum ornatu deferat, vel cum ſella clavis ornata, vel nimis ſumptuoſa equitet. Sumptum in ornamentis equorum & mulorum, etiam in Epiſcopis damnat Bernard. epiſt. 42. *Dicite, Pontifices, in freno quid facit aurum: annuli, catenulæ, tintinnabula & clavatæ quædam corrigiæ mulorum dependent cervicibus.* In locis in quibus fuerit Congregatio duodecim Monachorum, aut ultra intra ſæpta Monaſterii, Abbas, Prior, aut alius Præpoſitus portet floccum de panno pro floccis aut cucullis in ipſo Monaſterio conſueto; alii verò Monachi debent uti floccis in Monaſteriis, in quibus floccos ſoliti ſunt portare. In aliis verò minoribus Monaſteriis in quibus eſt minor Congregatio Monachorum, cucullas clauſas deferant. Cùm verò Abbates, Priores, & Monachi alii extra Monaſterium proficiſcuntur, floccum, cucullam, aut cappam clauſam geſtabunt, & ſubtus cappam, ſi eam portaverint, cucullam deferent, aut ſi maluerint, ſcapulare. Floccus eſt veſtis Monachorum villoſa, quæ longas & amplas manicas habet. Floccus eſt villus lanæ, villus veſtis. Plaut. in Trinummo: *Sed enim tu qui ſis, qui non ſis, floccum non interduim.* Donatus in Adelph. *Aut enim ſtipulam aut floccum moverat.* Cornel. Celſ. libr. 2. *In veſte floccos legit, fimbriáſve deducit.* Plin. libr. 30. cap. 9. *Sanguis flocco impoſitus. Floc de laine.* Inde defloccatus ſenex pro decalvato. Plaut. in Epidic. *Priuſquam pereo? nam per urbem duo defloccati ſenes quæritant me.* Et mutata litera floccus vocatur froccus. Cuculla eſt veſtis Monachorum longa & ampla ſine manicis. Conc. Aquiſgran. I. can. 25. Caſſ. de inſt. Cœnob. libr. 1. cap. 4. Hoc diſtat à cappa, quòd cappa ſuperponitur cucullæ. Cæſarius de miracul. lib. 4. cap. 91. *Mox ut eum cognoverat nigrum Monachum fuiſſe, cappam illi mutavit in cucullam.* Cappa erat communis Clericorum & Monachorum. Thom. Cantipratenſ. libr. 1. cap. 7. de Abbate quodam: *Spreverat in Sacerdotibus rotundam communis habitus cappam.* Scapulare hoc diſtat à cuculla, quòd eſt ſtricta veſtis, ut expeditiores eſſent in opere vel in ſacris officiis; & hoc eſt quod ſequitur, uti eis licere ſcapulari, cùm ad ſerviendum in divinis officiis albis vel ſacris veſtibus induentur,

aut cùm occupabuntur in opere. Reg. Benedict. cap. 55. *Scapulare propter opera.*

## §. *Verùm.*

CUCULLA hoc diſtat à flocco, quòd cuculla eſt veſtis longa & ampla ſine manicis: floccus eſt veſtis quæ longas & amplas manicas habet, ut declaratur hîc, dubitationis tollendæ cauſâ, ex diverſa acceptione, quam habent hæ voces in diverſis regionibus. Cuculla eſt veſtis propria Monachorum, unde Canonici Regulares qui tranſibant ad Monachos, ſi redirent ad ſuos, deinceps cucullam memorialem ferebant, in memoriam defectionis, & in pœnam levitatis, ex Conſtit. Urbani II. can. *Mandamus* 19. qu. 3. cap. *Intelleximus. de ætat. qualit. & ordin. præfic.* Goffrid. Vindocinenſ. libr. 2. epiſt. 7. *Domnus Ernaldus, quem Decanum veſtrum dicitis, ſi ſibi ſecundùm juſtitiam placuiſſet, teſte floccello de capite ſuo, potiùs in noſtra, quàm in veſtra ſorte manere debuiſſet.* Regula Benedict. cap. 55 Monachis tribuit cucullam & tunicam, cucullam hieme villoſam, æſtate puram & detritam, & ſcapulare propter opera.

## §. *Sanè.*

MONACHI tenentur ſemel ad minus ſingulis menſibus ad Confeſſionem accedere, & primâ Dominicâ cujuſlibet menſis communicare, niſi fortè ex cauſa Abbati, Priori aut Pœnitentiariis Monaſterii intimata, eorumque judicio abſtineant, ex hoc §. Veteres Monachi ſingulis Dominicis diebus communicabant, Baſil. epiſt. 289. Sozomen. libr. 3. Hiſt. 13. Pallad. Hiſt. Lauſiac. cap. 18. & 59. Caſſian. de inſtit. Cœnobitar. libr. 3. cap. 2. idem Collat. 27. in fin. Regularibus Confeſſio & Communio injungitur ſingulis menſibus. Conc. Trid. ſeſſ. 25. *de Regular.* cap. 10. Fidelibus cæteris ſemel in anno, cap. *Omnis utriuſque. de pœnit.* Propter Religionis enim perfectionem aliquid addendum eſt ad penſum ſanctæ inſtitutionis, can. *Denique.* diſt. 4.

## §. *Regula.*

REGULA ſemper legitur in Capitulo, ex Regula Benedict. cap. 66. Conc. Aquiſgran. can. 69. *Ut ad Capitulum primitus*

*Martyrologium legatur, deinde Regula, aut Homilia qualibet legatur.* Et hoc eſt quod ſcriptum eſt à Monachis Fuldenſibus, in epiſtola ad Carolum, per quam ſupplicatum, ut eis liceret, antiquum orationum & pſalmodiæ modum tenere. Tradit. Fuld. lib. 3. cap. 2. *Mane quando in unum convenimus, capitulum de Regula coram Fratribus legebatur.* Et hoc adhuc ſervabatur iſtis temporibus: ſed ut junioribus imperitis conſuleretur, cùm Regula legitur in Capitulo, ab illo qui præeſt Capitulo, vel alio ejus juſſu, propter juniores vulgariter, id eſt, vulgari ſermone & vernaculo exponi præſcribitur, ex hac Conſtit. Qui enim docet, debet ſe accommodare ingenio & captui diſcentium, can. *Oportet.* 8. qu. 1. Novitiis etiam fidelis inſtructor ſeu magiſter deputandus eſt, tam in divinis officiis, quàm in obſervantia regulari, ex hac Conſtit. Ex veteri inſtituto Novitii diſciplinæ cauſâ traduntur ſeniori, qui decem junioribus inſtituendis præponitur, unde Decanus dicitur, Conc. Aquiſgran. can. 35. Caſſian. de inſtit. Cœnobitar. libr. 4. cap. 7. Juniores deputantur ſeniori probatiſſimo, quem magiſtrum diſciplinæ & vitæ teſtem habeant, can. *Omnis ætas.* 8. qu. 1.

### §. *Porro.*

MONACHI omnes à venatione & aucupio ſemper abſtinere debent, nec canes aut aves venaticos per ſe, vel per alios tenere debent, nec à familiaribus, id eſt, ſervis, vel oblatis, ſeu donatis, teneri facere, niſi ſaltus, vivaria, vel garennas proprias habeant, vel jus venandi in alienis prædiis habeant, in quibus cuniculi vel aliæ feræ eſſent: quo caſu hoc eis permittitur. Venatio quandoque eſt in fructu, L. *Venationem* ff. *de uſur.* Venatio permittitur Monachis, ubi fructus prædiorum conſiſtit in venatione, ut cuniculorum in Provincia, vel ferarum in Anglia: nec jus venandi competit in alienis prædiis, jure ſervitutis ſcilicet vel dominii directi ſeu capitalis, dum tamen intra ſæpta ſeu clauſuras Monaſterii canes venaticos non teneant, nec venationi interſint, ex hac Conſtit. Idem prohibetur Clericis ſæcularibus, cap. 1. & 2. *de Cleric. venator.*

### §. *Si quis autem.*

SI Abbas vel Prior Conventualis, non habens ſuper ſe Abba-

tem, vel alias Adminiſtrationes habens, ſotulares altos, & non corrigiatos deferat, & caputium non fiſſum, ſuper humeros ſcilicet, per annum ſuſpenditur à collatione Beneficiorum vel Adminiſtratione. Quòd ſi Adminiſtrationem non habeat, per annum arcetur ab Adminiſtratione, vel Beneficio obtinendo, ex hoc §. Pœnæ regulares ſunt privatio collationis Beneficiorum, vel Adminiſtrationum, vel inhabilitatio ad tempus ab Adminiſtratione vel Beneficio obtinendo, ex hoc §. Clem. *Quoniam. de vit. & honeſt. Cleric.* Clem. 1. *de decim.* Clem. *Multorum.* infr. *de pœn.*

## §. *Si qui verò.*

SI Abbas vel Prior ſuper ſe Abbatem non habens, id eſt, Prior Conventualis, vel aliàs Adminiſtrationem habens, vel non habens, venationi vel aucupationi clamoſæ interfuerit ex propoſito, juxta diſtinctionem præmiſſam perſonarum, ſuſpenſionis, aut inhabilitatis pœnas incurrit ipſo facto in biennium, ex hoc §. Abbate autem vel Priore ſuſpenſis à collatione Beneficiorum, collatio devolvitur ad Priorem Clauſtralem, cum conſilio & aſſenſu Conventus, vel majoris partis ipſius, ex hoc §. Abbate vel Priore ceſſante in conferendis Beneficiis ad eorum collationem ſpectantibus, infra tempus Lateranenſis Conc. collatio devolvitur ad Epiſcopum Diœceſanum; in exemptis, tanquam delegatum Sedis Apoſtolicæ; in non exemptis, velut Ordinarium, Clem. *Quia Regulares. de ſupplend. neglig. Prælator.* Epiſcopo mortuo vel ſuſpenſo, ubi collatio Beneficiorum ſpectat ad Epiſcopum, collatio non devolvitur ad Capitulum, niſi Epiſcopus ſit in mora petendæ ſublationis ſuſpenſionis, cap. *Quia diverſitatem. de conceſſ. Præbend.* Ab Abbate vel Priore Conventuali collatio devolvitur ad Priorem Clauſtralem, quia Prior Clauſtralis eſt Vicarius natus Abbatis, vel Prioris Conventualis, cap. *Cùm ad Monaſterium.* verſ. *Prior.* hoc tit. Clem. *Etſi principalu. de reſcript.*

## §. *Quia verò.*

EXCOMMUNICATIONEM ipſo facto incurrunt Monachi & Canonici Regulares, qui relictis ſuis Monaſteriis, fingentes ſe in eis tutò non poſſe morari, vel alio colore quæſito, per Curias Principum vagantur, ut Monaſterio & Prælatis ſuis moleſti ſint, idque ſine Prælatorum licentia. Excommunicationem quoque

quoque ipſo facto incurrunt Monachi intra ſæpta Monaſterii arma portantes ſine licentia Abbatis, ex hoc §. Eadem ratione excommunicantur Monachi exeuntes Clauſtro, ut ſtudio Legum vel Phyſicæ dent operam, cap. 3. & ult. *Ne Cleric. vel Monach.*

## §. *Ad hæc.*

CONC. Lateran. vetatur, ne Monachi ſinguli collocentur in parœcialibus Eccleſiis, cap. 2. cap. *Quod Dei timorem.* ſupr. hoc tit. Monachi etiam ſinguli in Prioratibus, vel Adminiſtrationibus ſuis inhabitare vetantur, ſed debent habere ſocium Ordinis teſtem converſationis: & ſi reditus non ſufficiat duobus, Monaſterio aut ipſius Monaſterii Officiis vel locis vicinioribus ad Monaſterium pertinentibus, niſi per Abbatem quod deeſt ad ſuſtentationem duorum, ſuppleatur, cum conſilio & aſſenſu Abbatis per Ordinarium loci uniendi ſunt. Inferior Epiſcopo, putà Abbas, vel alius Prælatus, non poteſt facere uniones, quamvis habeat Eccleſias ſibi pleno jure ſubjectas, niſi hoc juris habeat ex titulo, putà ex Pontificio privilegio, vel conſuetudine præſcripta, Clem. *Si una.* ſupr. *de reb. Eccleſ. non alien.* quia cùm iſtud ſit juriſdictionis, non Ordinis, præſcribi poteſt. Et hoc caſu per unionem Prioratus ſeu Adminiſtrationis, Monachi revocantur ad Clauſtrum, & Vicario perpetuo impoſito congrua portio aſſignanda eſt, cap. *Avaritiæ.* cap. *De Monachis.* cap. *Extirpandæ. §. Qui verò. de Præbend.* can. *Viſis.* can. *Sanè quia.* 16. qu. 3. Prioratus ſolent uniri Officiis Regularibus Monaſteriorum ad ſuſtinendum onus eis impoſitum, ut Sacriſtiæ, Eleemoſynariæ, Cellerariæ, Camerariæ, ut hîc & Clem. 1. verbo *Officia.* ſupr. *de Regular.*

## §. *Cæterùm.*

PRIORATUS Conventuales, id eſt, qui ſuper ſe Abbatem non habent, non ſunt conferendi, aut committendi cuiquam, niſi XXV. annum attigerit, quia Priores Conventuales ſunt vice Abbatum, & in eis requiritur eadem ætas, quæ in Abbatibus, id eſt, ætas XXV. annorum, quæ eſt ætas legitima ad ſacerdotium, cap. 1. *de ætat. qualit. & ord. præfic.* Alii verò Prioratus curam animarum habentes, etſi cura ipſa per Preſbyteros ſæculares, id eſt, Vicarios perpetuos, vel temporales habeat exerceri, cuiquam conferri, aut committi non poſſunt, niſi majori

H

xx. annis. Priores Conventuales, vel non-Conventuales, intra annum computandum à tempore collationis, ſeu commiſſionis, & adeptæ poſſeſſionis, vel intra xxv. annum ætatis, ſi ante annum ipſum non-Conventuales Prioratus acceperint, ad ſacerdotium promovendi ſunt: quòd ſi ceſſante cauſa non fuerint promoti, ipſo jure privantur ipſis Prioratibus, ita ut ex jure rurſus eis conferri non poſſint. Similiter Beneficia curam animarum habentia non conferuntur niſi ei qui attigerit xxv. annum, & Curati niſi promoveantur in Preſbyteros intra annum, ipſo jure privantur, cap. *Licèt canon.* cap. *Commiſſâ. de elect.* in VI.

## §. *Sanè Prioratus.*

PRIORATUS & Adminiſtrationes non poſſunt conferri, nec committi, niſi expreſsè Profeſſis, ex hac Conſtit. & cap. *Nullus. de elect.* in VI. niſi à Summo Pontifice cum derogatione conferantur iis qui habitum ſuſcipere, & Profeſſionem poſt annum emittere teneantur, Conc. Trid. Seſſ. 14. *de reform.* cap. 10. Oldrad. conſil. 222. Prioratus aut Adminiſtrationes obtinentes tenentur in ipſis Prioratibus aut Adminiſtrationibus reſidere, nonobſtante quacumque conſuetudine, de reſidendo ſcilicet in Monaſteriis, niſi ſtudiorum cauſâ, vel aliâ juſtâ cauſâ, putà ob valetudinem à reſidentia ad tempus excuſentur, ex hac Conſtit. & cap. *Relatùm. de Cleric. non reſid.* Prioratus manuales, id eſt, amovibiles, in multis æquiparantur perpetuis Beneficiis, ut in reſidentiæ onere.

## §. *Ad ampliationem.*

MONACHI non ſunt promovendi ad Ordines ſine teſtimonio Abbatis, can. *Si quis.* 58. diſt. can. *Monachi.* 16. qu. 1. Monachi quilibet ad omnes Ordines ſacros promovendi ſunt, ſalva qualibet excuſatione legitima ad monitionem Abbatis. Olim Monachi erant extra Clerum, Conſtit. Syricii admiſſi ſunt ad Ordines, can. *Monachos.* 16. qu. 1. Monachi non ſunt ordinandi contra prohibitionem Abbatis, cap. *Ad aures. de tempor. Ordin.* Sicut in ſingulis Eccleſiis Cathedralibus debet inſtitui Magiſter, qui Clericos ſæculares doceat, cap. 1. & 2. cap. *Quia Monachi. de Magiſtr.* ita & in ſingulis Monaſteriis, quibus facultas ſuppetit,

idoneus Magiſter conſtituendus eſt, qui Monachos in primitivis ſcientiis, id eſt, in Grammatica, diligenter inſtituat. Etiam pueri ſæculares, maximè nobiles, inſtitui ſolebant in Monaſteriis: in his erant Scholæ interiores & exteriores, Reg. Benedict. cap. 59. Conc. Aquiſgranenſ. cap. 45. de quo plura dixi in Aſceticis.

## §. ult.

CONSTIT. Innocentii IV. vetatur, ne Monachi utantur camiſiis lineis; néve edant carnes, præterquam in infirmitate; ut ſilentium ſervetur in Oratorio, Refectorio, & Dormitorio; ne Monachi habeant proprium, cap. *Cùm ad Monaſterium.* hoc tit. & ut Capitulum habeatur quoque triennio, cap. *In ſingulis.* eod. tit. Obſervantiæ regulari inſtaurandæ maximè profuit ritus Capitulorum à Ciſtercienſibus primitus inſtitutus; & notatur quòd Ordo B. Benedicti hoc maximè lapſus eſt, quia alii Ordines, ut Ciſtercienſes & Camaldulenſes, habent Capitulum, quo quia carent nigri Monachi, ibi minùs viget diſciplina, & obſervantia regularis, ut notat Joan. Andreas hîc.

## Clem. *Attendentes.*

VIENNENSI Conc. ſtatutum eſt ut ſingula Monaſteria Virginum ſingulis annis viſitentur per Ordinarium: exempta ſcilicet, auctoritate Apoſtolica; non exempta, auctoritate ordinaria: necnon exempta, etiam per eos quibus ſubſunt, ſingulis annis viſitentur, quod reſtituit Conc. Trident. Seſſ. 25. *de Regular.* cap. 9.

## §. *Viſitatores.*

VISITATORES Monaſteriorum Virginum debent obſervare, ne Moniales utantur pannis ſericis, variorum foderaturis, id eſt, foderaturis è pellibus murium Ponticorum, quas Varias vocant. Arnulf. Lexov. epiſt. 26. *Sericis adornatus & variis.* Vulgò *menu vair.* Sandaliciis cornutis, & comatis crinibus. Sic enim reſtituenda eſt lectio, quæ inſcitia librariorum interverſa eſt: *Sandaliciis comatis & cornutis crinibus.* Sandalicia cornuta ſunt calcei aculeati, quod erat genus calceamenti ſæcularium. Orderic. Vital. libr. 8. *Inde ſutores in calceamentis, quaſi caudas*

*ſcorpionum, quas vulgò pigacias appellant, faciunt.* Idem libr. 11. *Et in ſummitate pedum ſuorum caudas ſcorpionum gerunt.* Néve utantur ſcacatis & virgatis caputiolis, ſimile prohibetur in Clem. *Quoniam.* ſupr. *de vit. & honeſt. Cleric.* ubi dixi. Ne choreas & feſta, id eſt, ludos ſæcularium proſequantur. Non die noctúve per vices & plateas incedant, aut voluptuoſam aliàs vitam ducant. Moniales ne egrediantur Monaſterio ſine juſta & neceſſaria cauſa, & abſque Superioris licentia, cap. *Periculoſo. de ſtat. Regular.* in VI. Conc. Cabillonenſ. II. can. 57. Turonenſ. III. can. 30. VI. in Trullo can. 46. Trident. Seſſ. 25. *de Regular.* cap. 5. Abbatiſſa vel Prioriſſa, quæ feudi nomine tenetur præſtare juramentum fidelitatis cuipiam domino ſæculari, ſi non poteſt per Procuratorem, exeat cum honeſto comitatu, & ſtatim præſtito juramento domum revertatur: ſed ſi dominus ſit ſpiritualis, putà Epiſcopus, vel Abbas, juret per Procuratorem, dicto cap. *Periculoſo.* Ordinarii ſua in Diœceſi curent clauſuram Monialium etiam exemptarum obſervari, auctoritate Apoſtolica, invocato, ſi opus fuerit, brachio ſæculari; & Ordinarii nullam habeant juriſdictionem in exemptis, præterquam quoad clauſuram, cap. unic. in fin. *de ſtat. Regular.* in VI.

## §. *Statuimus.*

ABBATES ſolent benedici, cap. 1. *de ſuppl. neglig. Prælat.* cap. *Cùm contingat. de ætat. & qual. & ord. præfic.* cap. *Ne Dei. de Simon.* Ivo Carnot. epiſt. 73. Abbatiſſæ, etiam ſi ſit conſuetudo Abbatiſſæ ubi ſolent benedici, ſi intra annum à tempore confirmationis, benedictionem non ſuſcipiant, jure ſuo excidunt, niſi rationabilis cauſa ſubſit; & de alia Abbatiſſa, ad eos ad quos pertinet, providendum eſt.

## §. *Illas quoque.*

MULIERES quæ vulgò dicuntur Canonicæ ſæculares, non renuntiantes proprio, nec Profeſſionem emittentes, per locorum Ordinarios, ſi non ſint exemptæ, ſua; ſi ſint exemptæ, Apoſtolica auctoritate viſitari debent. Statutum cap. *Indemnitatibus, de elect.* in VI locum habet in hujuſmodi Canonicis ſæcularibus. Harum inſtitutum non probatur, ſed toleratur, ut hîc & dicto cap. *Indemnitatibus.* In Germania & Flandria ſunt hujuſ-

modi Monaſteria Canonicarum ſæcularium, de quibus Jacob. à Vitriaco libr. 2. Hiſt. Occid. cap. 31.

§. *Ipſos autem.*

VISITATORES Monaſteriorum Monialium, viſitationis officio fungi debent, adhibitis duobus Notariis, & duabus perſonis ſuæ Eccleſiæ, id eſt, Dignitatem, vel Perſonatum obtinentibus, & aliis quatuor viris honeſtis, Clericis ſcilicet, non ſæcularibus, cap. *Ut juxta. de offic. Ordinar.* Extravag. *Debent.* eod. tit. int. commun.

§. *Si qui verò.*

EXCOMMUNICATIONEM ipſo facto incurrunt, qui Viſitatores in officio viſitationis impedire præſumunt, nonobſtante quocumque privilegio, ſtatuto, aut conſuetudine contraria.

## TIT. XI. *De Religioſis domibus.*

### Clem. *Cùm de quibuſdam.*

IN Concilio Viennenſi Beguinæ, & eorum hæreſis damnata, ex hac Conſtit. & Clem. *Ad noſtram.* infr. *de Hæretic.* Beguinæ erant mulieres, quæ non promittebant obedientiam, nec profitebantur aliquam Regulam, nec propriis renuntiabant. Deferebant quendam habitum qui Beguinarum dicebatur. Hac Conſtit. non comprehenduntur Sorores Minorum, quæ dicuntur Tertii Ordinis, in privatis domibus degentes, quarum Ordo eſt approbatus, ut notat Gloſſ. hìc, ex Clem. *Cùm ex eo.* infr. *de ſent. excommunicatio.*

### Clem. *Quia contingit.*

XENODOCHIA ſeu Hoſpitalia pertinent ad curam, ſeu ſollicitudinem Epiſcoporum, cap. *de Xenodochiis.* cap. *Ad hæc.* hoc tit. quia plerumque Rectores Xenodochiorum, Leproſariarum, Eleemoſynariarum, ſeu Hoſpitalium, res & jura ipſorum ab occupatorum manibus excutere negligunt: quin

imo ea collabi & deperdi, domus & ædificia ruinis deformari ſinunt, & reditus eorum deſtinatos in ſuſtentationem Pauperum & Leproſorum, ſuos in uſus convertunt nefariè, quum ea quæ ad certum uſum ſunt deſtinata largitione Fidelium, non ſint ad alios transferenda, ſalva Sedis Apoſtolicæ auctoritate. Ii ad quos de jure ex ſtatuto fundationis, vel ex conſuetudine præſcripta, vel privilegio Sedis Apoſtolicæ pertinet, loca ipſa ſtudeant reformare, res occupatas, deperditas, alienatas indebitè, in ſtatum debitum reducere, & Rectores compellere, ut impendantur in ſuſtentationem Pauperum & Leproſorum; & his ceſſantibus, Ordinarii locorum in non exemptis, ſuâ; in exemptis, Apoſtolica auctoritate, id curare debent, ex hac Conſtit. Clem. *Per literas. de Præbend.* Conc. Trid. Seſſ. 7. *de reform.* cap. 15. Res donatæ vel legatæ ad certos uſus, non ſunt transferendæ ad alios ſine auctoritate Principis, L. 1. L. *Legatum. ff. de adm. rer. ad civit. pertinent.* L. *Legatum. de uſufr. legat.* Et legata ad pias cauſas non poſſunt transferri ad alios uſus ſine auctoritate Summi Pontificis, ex hac Conſtit. Guid. Pap. qu. 556. Hodie Epiſcopi legata relicta ad pias cauſas, ſi non ſufficiant ad uſus condictos, poſſunt ad alios uſus transferre, non ſuo jure tamquam Ordinarii, ſed tamquam Sedis Apoſtolicæ Sedis delegati, Conc. Trid. Seſſ. 22. *de reform.* cap. 6. Quod innuitur L. *Si quis ad declinandum.* §. *Sin autem.* C. *de Epiſc. & Cleric.*

§. *Ut autem.*

HOSPITALIA, Leproſariæ non ſunt Beneficia, & ſæcularibus Clericis conferri non poſſunt in Beneficium, etiam ſi de conſuetudine hoc fuerit obſervatum, niſi aliud in fundatione conſtitutum fuerit, can. *Eleutherius.* 18. qu. 2. cap. *Cùm dilectus. de conſuetud.* cap. *Præterea.* 2. *de jur. Patronat.* & de Rectore per electionem ſit providendum. Eorum autem gubernatio debet committi viris providis & idoneis, qui inſtar tutorum & curatorum tenentur juramentum præſtare, de rebus locorum inventarium facere, & Ordinariis locorum, quibus ſubſunt, annis ſingulis adminiſtrationis rationem reddere, & ſi quid aliter fuerit tentatum, collatio, proviſio, ſeu ordinatio viribus caret, ut hîc, & Conc. Trid. Seſſ. 22. *de reform.* cap. 9. Hoſpitalia non poſſunt conferri in titulum ſeu Beneficium ſæcularibus Clericis, quia non ſunt Beneficia, ſed nudæ Adminiſtrationes ad

tempus, reddendis rationibus obnoxiæ, niſi cùm habent Eccleſiam annexam, Clem. *Per literas. de Prabend.* Hoſpitalia, ex quo Epiſcopi auctoritate fundata ſunt, poſſunt habere Eccleſias & decimas, & Rectores in titulum, dicta Clem. *Per literas.*

## §. *Præmiſſa.*

HÆc Conſtitutio non pertinet ad Hoſpitalia militarium Ordinum, putà S. Joannis Hieroſolymitani, S. Mariæ Teutonicorum, Calaſtrenſium, & alia, quorum Rectores ſecundùm ſtatuta ſuorum Ordinum, & antiquam obſervantiam pauperibus providere, & hoſpitalitatem debitam illis impendere debent, ad hoc compellendi per ſuos Superiores, nonobſtantibus quibuſcumque ſtatutis, vel conſuetudinibus contrariis.

## §. ult.

JURE communi Hoſpitalia non ſunt Beneficia, Clem. *Per literas.* ſupr. *de Prabend.* Quia ſi quæ ſunt Hoſpitalia altaria, id eſt, Eccleſias & decimas habentia, & Presbyteros celebrantes, id eſt, ſervientes in eiſdem Eccleſiis, & pauperibus Eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrantes, ſeu ſi Rectores parœciales ea omnia conſueverint exercere in illis, antiqua conſuetudo ſervanda eſt quoad exercenda & miniſtranda ſpiritualia, quia jura parochialia præſcribi poſſunt conſuetudine XL. annorum, cap. *De quarta. de præſcript.*

# TIT. XII. *De jure Patronat.*

## Clem. *Ut Conſtitutio.*

PRÆSENTATUS per Patronum Eccleſiaſticum, etiam de exemptis, non poteſt inſtitui ab Epiſcopo, priuſquam de reditibus Eccleſiæ ei aſſignetur congrua portio, de qua poſſit jura Epiſcopalia ſolvere, & congruam ſuſtentationem habere, cap. *De Monachis.* cap. *Extirpandæ.* §. *Qui verò. de Prabend.* cap. I. eod. tit. in VI. Ex hac Conſtitutione ſi præſentato per Patronum Eccleſiaſticum non aſſignetur congrua portio intra terminum competentem, congrua portio ei aſſignanda eſt per Epi-

ſcopum Diœceſanum, in pœnam moræ Patroni. Proviſio ſeu aſſignatio congruæ portionis devolvitur ad Epiſcopum. Sicut ceſſante Patrono in præſentando intra tempus collatio libera devolvitur ad Epiſcopum, cap. *Quoniam. de jure Patron.* ita etiam ceſſante Patrono in aſſignanda congrua portione præſentato, aſſignatio congruæ portionis devolvitur ad Epiſcopum, vel potiùs ab eo non abiiſſe videtur, quia aſſignatio congruæ portionis propriè competit ſoli Epiſcopo, dicto cap. *De Monachis.*

## Clem. *Plures.*

UBI jus præſentandi ſpectat ad plures ut ſinguſos, poſſunt præſentare ſeparatim ſinguli. Ubi jus præſentandi ſpectat ad plures ut univerſos, nomine Collegii vel Univerſitatis debent præſentare, convocato Collegio vel Univerſitate, alioquin præſentatio non valet, L. 2. C. *de Decurio.* libr. 10. Gloſſ. in cap. *Cùm omnes. de Conſtitut.* Si plures ſint hæredes Patroni, jus Patronatus tranſmittitur ad hæredes pro hæreditariis portionibus, non pro virilibus portionibus, ſeu in capita, quia jus Patronatus cohæret prædio, cap. *Cùm Bertholdus. de re judic.* cap. *Ex literis. de jur. Patronat.* Et ſi plures ſint hæredes unius ex Patronis, habent tantùm vocem unius in præſentatione Rectoris, quia pro uno habentur, ex hac Conſtitut. Et ſi plures ſint Patroni, non inconveniens erit, id eſt, ſuadetur, ut diſcordia vitetur, ut conveniant inter ſe de Rectore alternis vicibus præſentando, ex hac ipſa Conſtitut. & in multis Eccleſiis ubi collatio pertinet ad Epiſcopum & Capitulum, diſcordiæ vitandæ cauſâ collatio fit per turnum ſeu alternis, cap. *Mandatum.* & ibi Gloſſ. *de Prabend.* in VI.

# TIT. XIII. *De cenſib. exactio. & procur.*

## Clem. *Cùm ſit.*

RELIGIOSI quicumque pro Monaſteriis & Eccleſiis ad eos quocumque titulo devolutis, procurationes Legatis Sedis Apoſtolicæ, & jura Epiſcopalia, & alia præſtari ſolita, priuſquam ad eos perveniant, præſtare debent, ex hac Conſtit. niſi privilegio Sedis Apoſtolicæ, vel exemptione, vel aliâ legitimâ

cauſâ

cauſa ab his ſe valeant excuſare, quia res ſemper tranſit cum ſua cauſa & onere, L. *Alienatio. ff. de contrah. empt.* can. *Si quis laicus.* 16. qu. 1. cap. *Ex literis. de pignor.* cap. *Paſtoralis. de donat.*

### Clem. *Ad noſtrum.*

EPiscopis ad Monaſteria viſitationis cauſâ accedentibus Monachi viſitationis cauſâ procurationes ſibi debitas, de jure communi, conſuetudine, vel privilegio extra ſepta Monaſterii præſtare debent, ſi quæ domus ad hoc aptæ; alioquin intra ſepta, non tamen intra portam quam vocant regularem, ex hac Conſtit. ne Clerici miſceantur temere ſæcularibus, cap. *Ex quo.* §. *Præcipimus.* ſupr. *de ſtat. Monach.* & Ciſtercienſes licèt carnes non eſitent, Epiſcopo viſitanti pro tempore carnium cibaria miniſtrare poſſunt, nonobſtante privilegio, ex hac Conſtitut. Suadetur tamen ut Epiſcopi viſitationis cauſâ accedant ad Monaſteria Ciſtercienſium feriâ ſextâ vel ſabbato, vel die quo cibaria regularia convenirent, ut notat Joan. Andreas.

### Clem. *Præſenti.*

CLerici ſunt immunes à pedagiis, & guidagiis pro rebus ſuis, quas non negotiandi cauſâ deferunt, & ab his exigentes hujuſmodi vectigalia, excommunicationis vel interdicti ſententiam incurrunt, cap. *Quamquam.* hoc tit. & locorum Diœceſani debent publicare ſententias excommunicationis vel interdicti à jure prolatas in exactores hujuſmodi vectigalium, ne ignorentur, ex hac Conſtitut.

## Tit. XIV. *De celebratione Miſſarum.*

### Clem. *Gravi.*

COncilio Viennenſi ſtatutum eſt, ut in Cathedralibus, Regularibus & Collegiatis Eccleſiis, horis debitis devotè pſallatur, id eſt, ut divinum Officium, diurnum & nocturnum ſtatis horis devotè celebretur: & hæc ſunt quæ dicuntur Horæ Canonicæ, quæ ſunt ſeptem, Matutinum, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, Completorium: quia juſtis intervallis diſ-

tinctæ ſunt. Hieronym. in Epitaph. Paulæ ad Euſtochium : *Mane horâ tertiâ, ſextâ, nonâ, veſpere, noctu medio per ordinem Pſalterium recitabant.* Ivo Carnot. epiſt. 19. *Raró etiam Canonicum penſum determinatis horis ſolvere prævalemus.* Hinc divinum Officium dicitur curſus, quia eſt quaſi curſus nocturnus & diurnus. Gregor. Turon. de mirac. Martyr. lib. I. cap. 11. *Exurgente mane Abbate cum Monachis ad celebrandum curſum.* Hugbald. Abbas in Vit. S. Rictrud. 12. Maii apud Surium : *Curſum verò ſuum, id eſt, penſum precum Canonicarum.*

### Clem. *Dignum.*

CLERICI tam Sæculares quàm Regulares Cardinalium Eccleſiæ Romanæ, & quorumcumque Pontificum, ipſis in divinis Officiis ſe coaptare poſſunt : id eſt, idem quod ipſi Cardinales, vel Pontifices Officium, putà Ambroſianum, Gregorianum, vel Regulare Officium, licitè dicere valent.

## TIT. XV. *De Baptiſmo.*

### Clem. unic.

CONCILIO Viennenſi vetatur, ne Baptiſmus in privatis ædibus celebretur, ſed in Eccleſiis, in quibus ſunt fontes ad hoc ſpecialiter deſtinati, id eſt, Baptiſteria, niſi in liberis Regum vel Principum, vel urgente neceſſitate, putà periculo mortis, ex hac Conſtitut. Sic confirmatio Electi debet fieri in Eccleſia, non in Camera Regis, vel Metropolitani, cap. *Qua fronte. de appellat.* Baptiſmus debet celebrari in Eccleſia Parœciali, ubi ſunt fontes : unde Parœcialis Eccleſia dicitur Baptiſmalis, can. *Plures.* can. *Statuimus.* 16. qu. I. Syn. Meldenſ. can. 48. Ticin. can. 11.

## TIT. XVI. *De reliq. & vener. Sanctor.*

### Clem. unic.

CONSTIT. Urbani IV. inſtitutus eſt dies ſolemnis Corporis Chriſti feriâ quintâ poſt Octavam Pentecoſtes, quæ

in Conc. Viennenſi confirmata eſt à Clemente V. Pontifice.

## Tit. XVII. *De immunitat. Eccleſ.*

### Clem. unic.

EX Conſtitutione Bonifacii VIII. laïci, putà Reges, Principes, vel alii exigentes collectas tallias ab Eccleſiis & Clericis ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ, ipſo jure excommunicationis & interdicti ſententiam incurrunt, cap. *Clericis.* hoc tit. in VI. Sed quia hæc Conſtitutio lata erat in odium Philippi Pulcri Regis Francorum, Clemens V. Pontifex ope Regis promotus, memor beneficii revocavit hanc Conſtitut. & obſervari circa hæc voluit can. Lateranenſis Concil. qui extat in cap. *Non minus.* hoc tit.

# IN LIBRUM IV.

## Tit. I. *De conſanguinit. & affinitate.*

### Clem. unic.

OLIM nuptiæ inter cognatos & affines vetitæ erant ad ſeptimum uſque gradum, can. 1. can. *Nulli.* 35. qu. 1. can. *Ad Sedem.* ead. cauſ. qu. 5. cap. 3. & 6. hoc tit. cap. 3. in princip. *de clandeſtin. deſponſ.* Hodie ex Conc. Generali Lateranenſi nuptiæ prohibentur uſque ad quartum gradum cognationis & affinitatis incluſivè, cap. pen. hoc tit. cap. *Licèt ex quadam. de teſtib.* Nuptiarum intra vetitum gradum pœna hæc eſt, quòd ſcientes contrahentes has nuptias, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrunt, ex hac Clem. Ignorantes ignorantia facti probabili, non ſupina, ſe eſſe cognatos vel affines, Conſtitutio non ligat. Ignorantes verò jus prohibitionis, tenentur Conſtitutione, quia ignorantia juris non excuſat, cap.

*Ignorantia. de R. ſ.* in VI. Ut ſi qua mulier ignorans ſervo quaſi libero nupſerit, & dotem dederit, & poſtea is ſervus judicatus ſit, matrimonium ſolvitur, & dotem recipit, & liberi nati ex ea conjunctione, ut nati ex libera, & incerto patre ſpurii, ingenui intelliguntur, L. *Si ignorans.* C. *Solut. matrimo.* Quæritur an contrahentes ſponſalia in gradu vetito teneantur Conſtitutione. Videbantur teneri, quia prohibitio nuptiarum tacitè includit ſponſalia, L. *Oratio. ff. de ſponſalib.* Tamen verius eſt non teneri, quia Conſtitutio quæ eſt pœnalis, non extenditur, niſi ſecuta copula carnali, quia matrimonium contrahitur per ſponſalia ſecuta copula carnali, cap. *Is qui. de ſponſalib.* Eadem eſt pœna nuptias contrahentium cum Monialibus, & Clericorum in ſacris Ordinibus conſtitutorum, & Monialium nuptias contrahentium, ex hac Clem. & cap. 1. & tot. tit. *Qui Cleric. vel vovent, matrimo. contrah. poſſunt.*

# IN LIBRUM V.

## TIT. I. *De Magiſtris.*

### Clem. 1.

Univerſitates præcipuæ orbis: Romana, Pariſienſis, Oxonienſis, Bononienſis, Salamantina, de quibus dixi libr. 1. de Univerſit. cap. 14.

EX Concilio Viennenſi, ne deeſſet peritia linguarum, per quam infideles poſſent inſtrui inſtitutis Chriſtianæ fidei, ſtatutum eſt, ut Scholæ linguarum Hebraïcæ, Arabicæ & Chaldeæ erigerentur, & his imponerentur Magiſtri periti harum linguarum, duo ſcilicet cujuſcumque linguæ, qui eas publicè docerent; & hæ Scholæ erigerentur in Romana Curia, ubicumque eius Sedes eſſet, necnon in Pariſienſi, Oxonienſi, Bononienſi & Salamantino Studiis, quæ ea ætate erant clariores Academiæ orbis Chriſtiani. Conſtitut. Innocentii IV. in Scholis Romanis cœpit audiri ſtudium Juris divini & humani, id eſt, Canonici & Civilis, & ſtatutum eſt, ut Magiſtris linguarum ſtatuantur ſtipendia idonea, & ſumptus, id eſt, annonæ & victualia: nimirum in Romana Curia, per Sedem Apoſtolicam; in Stu-

dio Pariſienſi, per Regem Franciæ; in Oxonienſi, per Reges Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Walliæ; in Bononienſi, per Italiæ; in Salamantino per Hiſpaniæ Prælatos. Monaſteria, Capitula, Conventus, Collegia exempta, & non exempta, & Eccleſiarum Paſtores, pro rata facultatum cujuſque, Profeſſoribus liberalium Studiorum ſtipendia ſtatuta è fiſco, L. *Medicos.* C. *de Profeſſ. & Medic.* Tranquill. in Veſpaſ. 18. Lamprid. in Severo, Symmach. I. epiſt. 79. & III. epiſt. 33. Zonar. in Juſtinian. Caſſiodor. 9. Var. 11.

## Clem. 2.

EX hac Conſtitutione modus imponitur expenſis Doctoratus aſſumendi. Invaluerat uſus, ut ſuſcipientes honorem & inſignia Doctoratus, quæ ſunt Cathedra, id eſt, jus ſedendi in Cathedra, & docendi; byrretus ſeu byrrus, apud aliquos liber, id eſt, traditio libri, annulus, oſculum, ut notat Joan. Andreas hìc, circa cibos, veſtes & alia ita modum excedebant, ut ſumptu exhauſti plerique vacui & inanes diſcederent, & gravati, id eſt, gravati ære alieno, ut ſumptibus in hac re modus imponatur. Is ad quem pertinet collatio Doctoratus, vel Magiſterii, ( Doctores dicuntur in Jure Canonico & Civili, Magiſtri in Theologia & Artibus ) Doctorandum debet obſtringere juramento, ne ultra trium millium Turonenſium argenteorum in hac re impendat. Quòd ſi quis etiam Pontificali dignitate præfulgens, Doctoratum vel Magiſterium conferat, nòn exacto hujuſmodi juramento, per ſex menſes ſuſpenditur à collatione Doctoratus, vel Magiſterii. Aliqui Doctoratum conferunt auctoritate Apoſtolica, ut Bononiæ Archidiaconus Bononienſis, ex privilegio Honorii III. aliqui de conſuetudine; aliqui de jure communi. Hoſtienſ. in Summa hoc tit.

# TIT. II. *De Judæis & Sarracen.*

## Clem. unic.

NE Sarraceni habitantes in terris ditionis Principum Chriſtianorum permixtim vel ſeorſim, ut in Hiſpania, & in Calabria, & Apulia, in Templis ſeu Meſquitis ſuis nomen Mahumetis invocent, nec peregrinationis cauſâ accedant ad ejus

ſepulcrum. Sarraceni non pelluntur è terris Chriſtianorum Principum, ſed in Templis ſeu Meſquitis ſuis vetantur invocare nomen Mahumetis. Sarraceni Luceria pulſi à Carolo Rege Siciliæ & Neapolis. Panduſ. Convenat. libr. 5. Clem. IV. epiſt. 163. & ſeq.

# Tit. III. *De Hæreticis.*

## Clem. I.

JURE communi inquiſitio & coërcitio hæreticorum pertinet ad Epiſcopum Diœceſanum, etiam in exemptis, non jure proprio tamquam Ordinarium, ſed tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegatum, cap. *Ad abolendam.* in fin. *de Hæretic.* Sed propter negligentiam Epiſcoporum in inquirendis & compeſcendis hæreticis, de qua male audiviſſe Epiſcopos Toloſanos, teſtem habemus ipſum Innocentium III. in cap. *In cauſis.* in fin. *de elect.* à Sede Apoſtolica inſtituti ſunt Inquiſitores hæreticæ pravitatis, qui ex ſpeciali commiſſione ſeu mandato inquirerent de hæreticis, & eos punirent quaſcumque per diœceſes, cap. *Filii.* cap. *Super eo.* cap. *Ne aliqui.* & paſſim hoc tit. in VI. cap. 4. *de offic. Ordin.* eod. Sed quia ſæpius Inquiſitores nimis ſua poteſtate abutebantur in oppreſſionem fidelium, hac Conſtitutione cautum eſt, ut inquiſitionis officium exerceatur tam per Diœceſanos Epiſcopos, quàm per Inquiſitores à Sede Apoſtolica delegatos: ita ut quilibet ex ipſis, hæreſis reos ſine alio poſſit capere ſeu arreſtare, ac tutæ cuſtodiæ mancipare, etiam eos ponendos in vinculis, dummodo non valeant eos tradere duro, ſeu arcto carceri, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam adhiberi videatur, vel quæſtioni ſeu tormentis ſubdere, vel contra eos procedere uſque ad ſententiam, alter ſine altero, Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo, aut ejus Officiali, vel Delegato, vel Vicario Capituli Sede Epiſcopali vacante, quia Capitulum Sede vacante ſuccedit in his quæ ſunt juriſdictionis, cap. *Iis quæ.* cap. *Cùm olim. de major. & obed.* cap. I. *de inſtit.* in VI. idque intra octavum diem à die requiſitionis invicem factæ. Quòd ſi Epiſcopus, vel Vicarius Capituli Sede vacante, monitus nolit, vel non poſſit convenire cum Inquiſitore, aut Inquiſitor cum Epiſcopo, vel Vicario Capituli Sede vacante,

Epiſcopus, vel Vicarius Capituli Sede vacante, vel Inquiſitor, poteſt alteri vices ſuas committere.

## §. *Sanè quia.*

NE circa carceres hæreticorum, qui in quibuſdam partibus vulgò muri appellantur, & carcerati immurati, ut hîc, & cap. *Ut commiſſi.* verſ. *Et illorum.* hoc tit. in VI. fraus committatur; hac Conſtit. cavetur, ut quilibet carcer vel murus hujuſmodi ſit communis Epiſcopo & Inquiſitori, & cuique præponantur duo Cuſtodes idonei, quorum quiſque unum elegerit, ita ut quilibet Cuſtodum poſſit habere ſub ſe Miniſtrum ſeu Clavigerum; & in quolibet conclavi ejuſdem carceris ſive muri, ſint duæ claves diverſæ, quarum unam habeat unus Cuſtodum, alter alteram, quam quiſque Cuſtodum cum officio miniſtrandi carceratis poterit committere Miniſtro.

## §. *Porrò.*

EADEM Conſtitutione carcerum hæreticorum, vel eorum Miniſtri, ſeu Adjuvæ, non priùs admittendi ſunt ad officium, quàm coram Epiſcopo, vel Capitulo Sede vacante, & Inquiſitore, ſacramentum præſtiterint de officio diligenter gerendo, & cura fideliter adhibenda carceratis. Idem juramentum deſideratur à Notariis Inquiſitionis, coram Epiſcopo, vel Inquiſitore, vel ab his ſubſtitutis.

## §. *Verùm.*

EPISCOPUS & Inquiſitor adverſus ſuſpectos, vel famoſos de hæreſi debent ex fide procedere. Quòd ſi per gratiam vel ſordes omiſerint contra quem procedere, aut quem per injuriam vexare præſumpſerint, per triennium ab officio ſuſpenduntur; alii verò ad officium inquiſitionis ab his ſubſtituti, excommunicationis ſententiam, eo ipſo, id eſt, ipſo facto incurrunt, à qua non valent abſolvi, niſi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo. Excommunicatus, quo caſu excommunicatio reſervata eſt Summo Pontifici, à quocumque poteſt abſolvi, in articulo mortis. Hic caſus ſemper excipitur, Clem. prox. infr. hoc tit. cap. *Paſtoralis.* §. *Præterea. de offic. Ordinar.* can. *Si quis ſuadente.* 17. qu. 4.

## Clem. 2.

HAc Conſtit. cavetur, ne inquiſitionis officium cuiquam committatur, niſi qui quadrageſimum ætatis annum attigerit. Ex hoc in Inquiſitore major ætas requiritur, quàm in Epiſcopo, cui ſufficit ætas xxx. annorum, cap. *Cùm in cunctis. de elect.* can. *Epiſcopus.* 77. diſt. Cur tam variè laborat hîc Joan. Andreas; tamen poteſt dici in Inquiſitore majorem ætatem requiri, quia poteſtas Inquiſitoris eſt delegata & extraordinaria, & minùs favorabilis, & in Inquiſitore electa eſt induſtria perſonæ, cap. *Is cui. de offic. deleg.* in VI. Quare idoneitas requiritur. Eadem Conſtit. Epiſcopi & Inquiſitores eorumque Vicarii vetantur, ne prætextu inquiſitionis officii à quoquam pecuniam extorqueant, ne res Eccleſiarum ob delictum Clericorum, fiſco Eccleſiæ vindicentur, quia delictum Prælati non debet nocere Eccleſiæ, can. *Si Epiſcopum.* 16. qu. 6. cap. *Delictum. de R. J.* in VI. Gunter. 2. Ligurin. alioquin excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrunt, à qua non valent abſolvi, niſi in mortis articulo, donec his quorum intereſt, plenè ſatisfecerint de erepta pecunia. Notarii & Officiales inquiſitionis officii, necnon fratres & ſocii Inquiſitorum, ſeu Vicariorum, & Subſtitutorum ipſorum, Inquiſitores aut Subſtitutos delinquentes in officio, ſi ſecretò, id eſt, privatim noverint, ipſos debent corrigere & arguere in ſecreto, id eſt, ſeorſim, remotis arbitris, can. *Si peccaverit.* 2. qu. 1. Quòd ſi ita ſciant, ut non deſit probatio, ſi ſit opus, id Prælatis Inquiſitorum & Vicariorum denuntiare debent, per quos re cognita Inquiſitores & Vicarii ab officio removendi, & Prælatis Inquiſitorum ceſſantibus in his puniendis, hoc denuntiandum Sedi Apoſtolicæ. Inquiſitores & eorum Officiales monentur, ne abutantur jure portus armorum, ſi Magiſtratus per injuriam quid fecerit, fiduciâ Magiſtratus injuriarum tenetur, L. *Nec Magiſtratibus. de injur. & fam. libell.*

## Clem. 3.

ANno Chriſti MCCCXI. à Clemente V. P. M. celebratum eſt Conc. Gen. Viennenſe. In hoc damnata eſt ſecta Beguardorum, & Beguinarum, quæ his temporibus ſurrexit in partibus Alemanniæ, quorum execrandi errores hîc referuntur,

tur, & ſimul damnantur, & Epiſcopis unà & Inquiſitoribus munus imponitur de eorum vita & converſatione inquirendi. De iiſdem agitur in Clem. 1. ſupr. *de Religioſ. domib.* nonobſtante judicio Viennenſis Conc. Beguinarum genus non eſt penitus ſublatum conniventia Pontificis, ne deteriores fierent, redeundo ad ſæculum, ut refert W. Nangius in Chronic. ad ann. 1317. Hodieque ſuperſunt Beguinæ in Germania & Belgio, de quibus Miræus in Chronic. ad annum 1359.

## TIT. IV. *De homicid. volunt. vel caſuali.*

### Clem. unic.

SI furioſus aut infans, aut dormiens, hominem mutilaverit, vel occiderit, nullam ex hoc irregularitatem contrahit, ex hac Conſtit. Infans vel furioſus, ſi hominem occiderit, non tenetur Lege Cornelia, cùm alterum innocentia conſilii, alterum infelicitas fati excuſet, L. *Infans.* ff. *Ad Leg. Cornel. de ſicar.* Et ſatis furore ſuo punitur, L. pen. *Ad Leg. Pomp. de parricid.* L. *Divus. de offic. Præſid.* Afflicto non eſt addenda afflictio, L. *Tam dementis.* in fin. C. *de Epiſc. aud.* can. *Cùm percuſſio.* 7. qu. 2. cap. *Ex parte. de Cleric. ægrot. vel debilit.* Auguſtin. Quæſt. Veter. Teſtam. cap. 2. *Nam aliquos ſcimus ſubitò dementes factos, fuſte, ferro, lapidibus, morſibus, multis nocuiſſe; quoſdam etiam occidiſſe: captos autem induſtria, & judicibus oblatos, minime reos factos, eo quòd non voluntate, ſed impellente vi neſcioqua hæc geſſerint inſcientes: quomodo enim reus conſtitueretur, qui neſcit quid fecerit.* Infans, id eſt, minor ſeptem annis, non punitur, quia non eſt capax doli: ætas illa ignorat quod videt, L. 1. C. *de falſ. monet.* Idem dicendum de illo qui mortis vitandæ cauſâ invaſorem occidit, vel vulneravit.

## TIT. V. *De uſuris.*

### Clem. unic.

USURÆ non debentur, & ſolutæ repetuntur, licèt permiſſæ ſint ſtatuto municipali juramento municipum firmato, ex hac Conſtit. quia jusjurandum contra bonos mores

non eſt obligatorium, cap. *Non eſt. 2. de R. J.* in VI. Uſuræ ſolutæ repetuntur nonobſtante juramento de non repetendis uſuris, cap. *Ad noſtram. 2. de jurejur.* Ex Conſtitut. etiam uſuræ indebitæ ſolutæ repetuntur expleta veteris juris varietate, L. *Indebitas.* C. *de uſur.* id eſt, ſublata, L. *Si non ſortem.* ff. *de condict. indebit.* Ex qua uſuræ indebitæ ſolutæ ſortis debitæ non repetebantur.

### §. *Cæterùm.*

FOENERATORES ſi conveniantur actione uſurarum, per cenſuras Eccleſiaſticas compelluntur edere codices ſuarum rationum, ex hac Conſtitut. quia ita callidè contractus fœneratitios ineunt, ut vix aliter convinci poſſint de vitio uſurarum, quàm editione ſuarum rationum. Ita Argentarii & Nummularii coguntur proprias rationes edere, quia eorum officium publicum eſt, L. *Quædam.* §. *Nummularios.* & ſeq. ff. *de edend.* L. 1. C. eod.

### §. *Sanè.*

PERTINACITER affirmans, fœnerari, ſeu uſuram exercere non eſſe peccatum, velut hæreticus puniendus eſt per Ordinarios & Inquiſitores hæreticæ pravitatis. Hæreticus eſt non modò malè ſentiens de articulis Fidei Catholicæ, vel de Sacramentis Eccleſiæ, vel etiam qui perverſa habet dogmata, vel falſas aut novas opiniones comminiſcitur, aut ſequitur, can. *Inter hæreſim.* can. *Hæreticus.* 24. qu. 3.

## TIT. VI. *De exceſſib. Prælator.*

### Clem. unic.

IN hac Conſtitut. proponuntur varia gravamina, quæ per Epiſcopos & alios Prælatos ſuperiores inferuntur Religioſis exemptis, privilegiatis, & non exemptis, Mendicantibus & Non-Mendicantibus, à quibus abſtinere monentur. Ejuſdem argumenti eſt cap. 1. & 2. hoc tit. Ordinarii exemptos capiunt, & incarcerant in caſibus non conceſſis à jure, id eſt, in caſibus exceptis à jure, quia Ordinarii habent juriſdictionem in exemptos in quibuſdam caſibus, tamquam Sedis Apoſtolicæ Delegati, ut in-

caſu hæreſis, cap. *Ad abolendam. de Hæretic.* vel ex cauſa delicti commiſſi, aut contractus initi in loco non exempto, vel in actione in rem, ſeu vindicatione rei ſitæ in loco non exempto, cap. 1. *de privileg.* in VI. Quidam impediunt per vim & minas, ne decimæ & reditus exemptis ſolvantur. Exempti ſcilicet habent decimas ex privilegio, vel conſuetudine præſcripta, cap. *Tua. de decim.* cap. ult. eod. tit. in VI. cap. *Sanè. de privileg.* Quidam impediunt ne aliqui eorum Miſſas audiant. Privatis licet Miſſas audire in Monaſteriis exemptis ſine præjudicio Parochialium Eccleſiarum, cap. 2. *de Paroch.* Exempti tamen non debent amovere laïcos ab acceſſu & frequentatione ſuarum, id eſt, Parochialium Eccleſiarum, Clem. 1. *de privileg.* Quidam molentes in molendinis, vel coquentes in furnis exemptorum, ſervientes, & vaſſallos & domeſticos eorumdem, vel alios qualitercumque contrahentes, & participantes cum ipſis, ſuſpendunt, interdicunt, excommunicant, abſque rationabili cauſa eorum bona occupant, appellationibus ab exemptis interpoſitis obprædicta gravamina non deferunt, appellantes capiunt, incarcerant. Quidam Capellanos, ſeu Vicarios in Eccleſiis pleno jure, id eſt, in ſpiritualibus & temporalibus eis ſubjectis, Miſſas celebrare non ſinunt, vel Parochianis Eccleſiaſtica Sacramenta miniſtrare ſine cauſa. De his Eccleſiis nonnulli etiam Abbates Monachos & Converſos exemptos, necnon & Clericos ipſos pleno jure ſubjectos, ſi eis non pareant, in iis etiam in quibus non tenentur, eos temere ſuſpendunt, excommunicant, capiunt, incarcerant, ipſorum Eccleſias & loca interdicunt. Quidam in exigendo caritativo ſubſidio ab ipſis exemptis, eorumque ſubditis modum excedunt. Caritativo ſubſidio modus imponitur, cap. *Conquerente. de offic. Ordinar.* cap. *Cùm Apoſtolus.* §. *Prohibemus. de cenſib.* Novos cenſus & onera indebita imponunt Parochialibus Eccleſiis, in quibus exempti habent jus patronatus, quod prohibetur cap. *Prohibemus. de cenſib.* Sententias jure latas à Delegatis Sedis Apoſtolicæ vel Conſervatoribus pro exemptis, publicari & executioni mandari à ſuis ſubditis non ferunt. Judex delegatus à Sede Apoſtolica poteſt coërcere Ordinarium impedientem publicationem vel executionem ſententiæ à ſe latæ pro exemptis, cap. 1. *de offic. Delegat.* Tabellionibus publicis inhibent, ne inſtrumenta conficiant; & judicibus, ne juſtitiam faciant; Juriſperitis, ne conſilium vel opem præbeant exemptis in ipſorum cauſis ſeu negotiis. Præſentatos per exem-

ptos ad Ordines vel Beneficia, quorum præſentatio ad eos pertinet, non admittunt, niſi præſentantes ponant obedientiam, id eſt, profeſſionem obedientiæ in ſalutatione literarum, quam pro hujuſmodi præſentatione tranſmittunt, his verbis: *Salutem & obedientiam debitam & devotionem*: quod notandum eſt, quia exempti non tenentur præſtare obedientiam, cap. *Cùm olim. 2. de privileg.* Non exempti, ſatis eſt, quod ab initio promiſerunt, cap. *Ne Dei. de Simon.* Vacantibus Eccleſiis, in quibus Monaſteria habent jus Patronatus, repulſis præſentatis idoneis, inhabiles & indignos inſtituunt. Quidam etiam Eccleſias curam animarum habentes ad menſam Abbatum ſpectantes, putà quæ ſunt unitæ menſæ Abbatum, quarum fructus quandoque ſæcularibus Clericis tradunt ad firmam, cujus moris veſtigium extat in cap. *Veſtra. de locat.* & cap. ult. *Ne Prælat. vices ſuas.* Decedentibus Clericis, quaſi vacantes conferunt Clericis ſuis, etſi revera non vacent: illi enim Clerici non erant Rectores, ſed firmarii ſeu conductores. Nonnulli etiam fructus Eccleſiarum ad Monachos ſpectantes ſibi vindicant, ita ut Vicariis perpetuis non ſuperſit unde ſuſtententur. Quidam cum armis & erecto vexillo molendina & alia bona exemptorum deſtruunt, mittunt frequenter nepotes & alios conſanguineos, animalia ſua & cuſtodes, ut alantur de rebus Monaſterii. Abbates & Priores compellunt, ut poſſeſſiones ſeu prædia concedant in perpetuum vel ad tempus, nepotibus & conſanguineis ſuis: quæ conceſſiones nullæ & irritæ declarantur. Abbates & Priores quandoque compellunt præſentare ad Eccleſias vacantes, in quibus habent jus Patronatus, & ad monachandos ſuos familiares, conſanguineos vel nepotes, frequenter etiam permittunt, ut in ſuo dominio temporali per milites, vaſſallos, & temporales ipſorum Officiales, res Monaſteriorum mobiles & immobiles per vim occupentur, in caſibus non permiſſis à jure. Quidam fructus Beneficiorum Abbatum & Priorum primi anni, ſibi adſcribunt obtentu privilegii, quod intendunt ſe habere ad tempus de percipiendis fructibus Beneficiorum vacantium primi anni. Ex privilegio fructus Beneficiorum primi anni reſervantur Ordinario ad tempus, cap. *Si propter. de reſcript.* in VI. Nonnulli etiam indebitè Monaſteria dirimunt, id eſt, ſcindunt, dividunt: alii domos & hoſpitalia Monaſteriorum, & alia bona mobilia & immobilia occupant. Abbates, Priores & alii exempti non ſunt prohibendi venire ad Capitulum Generale, vel Provinciale,

ex calce hujus Conſtit. cap. *In ſingulis. de ſtat. Monach.* can. *Sicut.* 23. qu. 4.

# Tit. VII. *De privilegiis.*

## Clem. 1.

Religiosi qui Clericis, aut laïcis Sacramentum Extremæ-Unctionis vel Euchariſtiæ miniſtrant, Matrimonia ſolemnizant, id eſt, ſolemniter celebrant, vel excommunicatos à Canone, præterquam in caſibus à jure expreſſis, nimirum in cap. *Monachi.* & cap. *Cùm illorum. de ſent. excommunicat.* vel ex privilegio Sedis Apoſtolicæ, vel à ſententiis per Statuta Provincialia, aut Synodalia promulgatis, ſeu à pœna & culpa quemquam abſolvunt, ipſo facto incurrunt ſententiam excommunicationis, per Sedem Apoſtolicam dumtaxat abſolvendi, ita ut Ordinarii locorum excommunicatos faciant publicè denuntiari.

## §. *Quibus.*

Religiosis interdicitur, ne in Sermonibus ſuis, privatis ſcilicet, vel publicis, Eccleſiarum Prælatis detrahant; ne laïcos ab Eccleſiarum acceſſu, & frequentia, id eſt, frequentatione retrahant; ne Indulgentias indiſcretas pronuntient, id eſt, Indulgentias non conceſſas non prædicent; ne cùm confectioni teſtamentorum interſint, teſtatorem retrahant à reſtitutione debita, aut à legatis Matricibus Eccleſiis; ne legata, aut debita, aut malè ablata incerta, (malè ablata incerta ſunt, de quibus incertum eſt à quo ablata ſint) Clem. 2. §. *Ad hæc.* infr. *de pœnitent.* ſibi aut aliis ſingularibus Religioſis ſui Ordinis, vel Conventibus, in aliorum præjudicium fieri, aut erogari curent; vel quemquam abſolvant in caſibus Sedi Apoſtolicæ, nec Ordinariis reſervatis.

## §. *Sanè.*

Religiosi exempti, ex privilegio Sedis Apoſtolicæ, familiaribus ſuis, domeſticis, aut pauperibus in Hoſpitalibus ſuis degentibus, Sacramenta Eccleſiaſtica poſſunt miniſtrare; aliis non.

## Clem. 2.

ARCHIEPISCOPI in locis exemptis Provinciæ ſuæ in tranſitu, id eſt, in itinere: M. Tull. 5. ad Attic. 20. *Ariobarzanes operâ meâ vivit, ἐν παρόδῳ*, id eſt, *in tranſitu*; quia à Senatu ei tradita erat tutela Regis Ariobarzanis: vel ad ea declinantes, id eſt, ad ea declinantes à recto itinere, Orationis vel Miſſæ celebrandæ gratiâ, poſſunt crucem præferre, benedicere populo ſolemnibus hiſce verbis: *Sit nomen Domini benedictum*: divina Officia privatim vel publicè ibi audire, & in Pontificalibus celebrare, vel coram ſe ſine Pontificalibus facere celebrari, nonobſtante quovis privilegio. Epiſcopus quoque etiam in locis exemptis ſuæ Diœceſis, poteſt populo benedicere, audire divina Officia, eaque celebrare, vel coram ſe facere celebrari, ſalva exemptione loci. Epiſcopi etiam poſſunt celebrare intra ſuam Diœceſim cum altari viatico, cap. ult. hoc tit. quod portatile dicitur Ivoni Carnot. epiſt. 72. & 80.

# TIT. VIII. *De pœnis.*

## Clem. 1.

UT conſuleretur vitæ & ſecuritati Epiſcoporum & Pontificum, per tempora varii Canones editi ſunt. Adverſus Belliſarium Patricium, qui Sylverium Pontificem cepit, & in exilium miſit, latus eſt can. *Guiliſarius*. 23. qu. 4. Scyllacænorum civitas in Calabria Sedis Epiſcopalis dignitatem amiſit, ob interemptos duos Præſules, can. *Ita nos Scyllacænorum*. 25. qu. 2. Si Epiſcopus occiſus fuerit, alter non eligatur, priuſquam detecti & puniti ſint rei cædis, ex Epiſt. Nicolai I. Ivo. Decret. part. 10. cap. 19. In Cardinalium interfectores editum eſt cap. *Felicis*. hoc tit. in VI. quod varias pœnas continet. Hac Conſtitut. continentur variæ pœnæ interfectorum, vel mutilatorum Epiſcoporum. Si quis per injuriam percuſſerit, ceperit, banniverit, vel percuti mandaverit Epiſcopum, anathematis mucrone feritur, à quo abſolvi non valet, præterquam à Summo Pontifice, niſi in articulo mortis. Percuſſor ſeu interfector hoc ipſo cadit à feudis, locationibus, Beneficiis ſpiritualibus & temporalibus, quæ tenet

ab Eccleſia, cui offenſus præeſt Epiſcopus, ita ut revertantur ad Eccleſiam jure commiſſi ſcilicet; & ipſius percuſſoris liberi, per maſculos deſcendentes ad ſecundam uſque ſtirpem, adempta omni ſpe diſpenſationis, fiant inhabiles ad obtinenda Eccleſiaſtica Beneficia in civitate & Diœceſi, cui idem præfuit Epiſcopus. Terra quoque ipſius, dummodo non ſit amplior una Diœceſi, necnon locus vel loci, in quibus detinetur captus Epiſcopus, uſque ad condignam ſatisfactionem ſubjicitur interdicto. Civitas quæ quid tale admiſerit, uſque ad idoneam ſatisfactionem ſubjaceat interdicto. Poteſtas verò, Conſiliarii, Ballivus, Scabini, Advocati, Conſules, Rectores & Officiales ipſius civitatis, in præmiſſis culpabiles, excommunicationis ſententiam incurrunt.

## §. *Sanè.*

OB hanc cauſam abſolutus in mortis articulo alio quàm à Rom. Pontifice, ſi convaluerit, niſi quamprimum commodè pœnæ ſe præſentet ipſi Pontifici, abſolutionem impetraturus, in eandem excommunicationis ſententiam recidit ipſo facto, ex hac Conſtit. & cap. *Eos. de ſent. excommunic.* in VI.

## Clem. 2.

SÆCULARES capientes viros Eccleſiaſticos ad extorquendam reſignationem Beneficiorum, vel ne citati veniant ad Sedem Apoſtolicam, incurrunt ſententiam Canonis, id eſt, pœnam Canonis *Si quis ſuadente.* 17. qu. 4. & ſi fuerint Prælati, à perceptione fructuum Eccleſiarum per triennium ſuſpenduntur. Si inferiores, eo ipſo privantur obtentis Beneficiis. Eandem pœnam incurrunt, qui ne citati ad Sedem Apoſtolicam veniant, à poteſtate ſæculari ſe capi procurant; & reſignationes Beneficiorum per poteſtatem ſæcularem extortæ, licèt à Prælatis admiſſæ vel ratæ habitæ, nullæ ſunt ipſo jure.

## Clem. 3.

RELIGIOSI qui in Sermonibus auditores retrahunt à ſolvendis decimis Eccleſiis Parochialibus, excommunicationis ſententiam ſubeunt ipſo facto, ex hac Conſtit. qua confirmatur Conſtitutio Gregorii X. cap. 1. *de decim.* in VI.

§. *Sanè.*

RELIGIOSI & Clerici ſæculares aliquem inducentes, ut ex voto, juramento, vel promiſſione apud eos ſepulturam eligant, vel electam non mutent, excommunicantur ipſo facto, ex hac Conſtit. cap. 1. *de ſepultur.* in VI. cap. *Nimu.* 1. *de exceſſ. Prælat.*

## TIT. IX. *De pœnitentiis.*

### Clem. 1.

POENITENTIÆ Sacramentum non eſt denegandum damnatis ultimo ſupplicio, nonobſtante contrario abuſu, ex hac Conſtitut. imò nec ipſa Euchariſtia, can. *Quæſitum.* & dd. ſeqq. 13. qu. ult. Gregor. Turon. libr. 5. cap. 25. Petr. Bleſenſ. epiſt. 73. Marcus part. 2. qu. 10.

### Clem. 2.

QUÆSTORES Eleemoſynarum non admittuntur ſine literis Apoſtolicis, vel Diœceſani Epiſcopi, ita ut literæ Apoſtolicæ priùs examinentur per Epiſcopos Diœceſanos, ex hac Conſtitut. cap. *Tuarum. de privileg.*

§. *Ad hæc.*

NOTANTUR abuſus Quæſtorum, qui motu proprio Indulgentias de facto concedunt, ſuper votis diſpenſant, à perjuriis, homicidiis & aliis peccatis apud ſe confitentes abſolvunt, malè ablata incerta, id eſt, de quibus incertum eſt à quo ablata ſint, Clem. 1. §. *Quibus.* ſupr. *de privileg.* certo pretio remittunt, tertiam aut quartam partem de injunctis pœnitentiis relaxant, animas tres vel plures amicorum aut parentum illorum, qui eleemoſynas illis conferunt, de purgatorio extrahunt, benefactoribus pleniſſimam remiſſionem peccatorum indulgent, &, ut loquuntur, à pœna & culpa abſolvunt, quod ſolus Papa concedit, Extravag. *Antiquorum.* hoc tit. inter Communes.

# TIT. X. *De ſentent. excommunicat.*

## Clem. 1.

RELIGIOSI cujuſque Ordinis tam exempti, quàm non exempti, non ſervantes generale interdictum, vel ceſſationem à divinis, quam ſervat Cathedralis, vel Matrix ſeu Parochialis loci Eccleſia, hoc ipſo ſubjacent ſententiæ excommunicationis, ex hac Conſtit. cap. *Alma mater.* hoc tit. in VI.

## Clem. 2.

NOBILES & Domini temporales terris eorum Eccleſiaſtico interdicto ſuppoſitis, nedum in locorum ſuorum Capellis, ſed & in Collegiatis & aliis Eccleſiis, Miſſas & alia divina Officia publicè & ſolemniter celebrari facientes, excommunicationis ſententiam incurrunt, à qua per Sedem Apoſtolicam tantùm abſolvi poſſunt, ex hac Conſtit.

## Clem. 3.

FRATRES Minores tempore interdicti recipientes in ſuis Eccleſiis ad audienda divina Officia Fratres & Sorores Tertii Ordinis à B. Franciſco inſtituti, qui Continentes ſeu de Pœnitentia vocantur, eo ipſo ſubjacent excommunicationis ſententiæ, à qua non ſunt abſolvendi per alium quàm per Rom. Pontificem, vel Epiſcopum loci, tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatum in hac parte, ex hac Conſtit. Fratrum Tertii Ordinis Ordo à B. Franciſco inſtitutus pro ſæcularibus utriuſque ſexus, etiam conjugatis, qui dicuntur Continentes, quia certis diebus quâlibet ſeptimanâ à toro, exemplo Sacerdotum Veteris Teſtamenti tempore ἐφημερίας, id eſt, anno vicis ſuæ, can. *Plurimos.* 82. diſt. Eſt potiùs modus vivendi quàm regula: eſt tamen approbatus à Nicolao IV. ut ait Gloſſ. hîc.

## Clem. 4.

SUMMUS Pontifex etiam ſciens excommunicato participans literis, verbo, vel oſculo, vel alio quovis modo, per hoc ip-

ſum abſolvere non cenſetur, ut hîc & cap. *Si aliquando.* hoc tit. niſi fortè exprimat ſe velle ex hoc pro abſoluto haberi. Similiter ſi S. Pontifex, quem ſub titulo certæ dignitatis, etiam ex certa ſcientia, verbo, Conſtitutione, vel literis nominet, honoret, ſeu quovis alio modo tractet, per hoc in dignitate illa ipſum approbare non intelligitur, aut quidquam ei tribuere novi juris, ex hac Conſtit.

## TIT. XI. *De verb. ſignificat.*

### Clem. 1.

TRIA ſubſtantialia vota Religionis ſunt: obedientia, caſtitas, paupertas, id eſt, abdicatio proprietatis, cap. *Cùm ad Monaſterium. de ſtat. Monach.* & tria ſubſtantialia ſunt Ordinis B. Franciſci.

### §. *Cùm autem.*

FRATRES Minores tenentur ſub peccato mortali non ſolùm ad tria vota, obedientiæ, caſtitatis, paupertatis; ſed etiam ad ſervanda ea omnia, quæ pertinent ad illa tria vota.

### §. *Dubitaverunt.*

NE quid exigatur pro introitu Religionis vetitum eſt, cap. *Non ſatis. de Simo.* Hac Conſtit. vetatur ne Fratres Minores ingredientes inducant ſuaſione vel conſilio, ad ſibi dandum de rebus ſuis, quia hoc abhorret à profeſſione paupertatis Ordinis B. Franciſci, qui eſt fundatus in maxima paupertate. De Fratribus Minoribus & Prædicatoribus dictum eſt in cap. *Nimis. 2. de exceſſ. Prælat.* quòd in arctiſſima paupertate Chriſto pauperi famulantur. In paupertate & humilitate radicata dicitur Religio, cap. *Exiit.* ſub init. hoc tit.

### §. *Cùm verò.*

CUM ingredientibus ex Regula liceat de rebus ſuis facere quod volunt, ſi quid ultro offeratur ab ingredientibus per modum

eleemoſynæ, ſicut & cæteris pauperibus, licet accipere, quia non debent eſſe deterioris conditionis ac cæteri pauperes: ſed cavendum eſt ne data & accepta modum excedant, ne ex oblatorum notabili quantitate præſumatur ſiniſter oculus contra ipſos, id eſt, ne præſumatur, quòd oculos, id eſt, reſpectum habuere accipientes ad temporalia.

§. *Præterea.*

FRATRES Minores non poſſunt pluribus tunicis uti, niſi in neceſſitatibus, ex licentia Miniſtrorum & Cuſtodum, ex hac Conſtit. & cap. *Exiit. de V. S.* Item ex eadem Regula Fratres vilibus indui debent: vilitas veſtis æſtimatur ſecundum conſuetudinem & conditionem patriæ, quoad colorem panni, & pretium vilitatis; & judicium vilitatis veſtium committitur Miniſtris & Cuſtodibus, ſeu Guardianis: quod per Extravag. *Quorumdam.* Joan. XXII. hoc tit. extenditur ad longitudinem, groſſitiem, ſubtilitatem, & quoad formam & figuram.

§. *Deinde.*

CUM dicitur in Regula Fratres Ordinis duobus temporibus, ſcilicet à feſto Omnium Sanctorum, uſque ad Nativitatem Domini, & maximè Quadrageſimæ, teneri jejunare, aliis autem temporibus non teneri, niſi ſextâ feriâ, id eſt, die Sabbati; ex eo eis non remittuntur jejunia, aliis temporibus ſtatutis ab Eccleſia. Sed Regulæ ſententia eſt, quòd aliis temporibus non tenentur ad jejunia, niſi ſextâ feriâ.

§. *Porro.*

CUM ex Regulà Fratres Ordinis prohibentur recipere pecuniam per ſe, vel per interpoſitam perſonam, ex eo prohibitus intelligitur omnis quæſtus pecuniæ, & oblationum pecuniæ receptio, in Eccleſia, vel alibi cippi vel trunci ordinatio, ad offerentium pecuniam continendam, & recurſus ad dantem pecuniam, ut hîc & cap. *Exiit.* hoc tit. & recurſus ad amicos ſpeciales conceditur tantùm duobus caſibus, pro neceſſitatibus ſcilicet infirmorum, & veſtiario Fratrum, quod extenditur etiam ad alios caſus neceſſitatis Fratrum, deficientibus, ſeu ceſſantibus eleemoſynis, ex hac Conſtit. & dicto cap. *Exiit.*

§. *Proinde.*

FRATRES Minores nihil habent proprium tam in particulari quàm in communi, & in rebus conceſſis vel donatis habent tantùm uſum facti, non juris; & rerum dominium pertinet ad Eccleſiam Romanam, ex hac Conſtit. & Extravag. *Ad Conditorem.* Joannis XXII. hoc tit. Ideo Fratres Minores non ſunt capaces ſucceſſionum, ne hoc fiat in fraudem Regulæ; nec poſſunt eſſe executores teſtamentorum, ut hìc, & Clem. unic. *de teſtam.*

§. *Cumque annui.*

FRATRES Minores non poſſunt percipere vel habere poſſeſſiones, id eſt, prædia immobilia, vel annuos reditus, qui inter immobilia computantur, ex hac Conſtit. & Nov. Juſtin. 7. Excipitur unus caſus, ſi annuus reditus legetur ad tempus Fratribus Ordinis, pro ſumptu divini cultus, putà pro vino ad ſacra Miſſarum, vel pro frumento ad hoſtias. Frideric. Senenſ. conſ. 112.

§. *Ex talibus.*

§. *Cumque dicti.*

FRATRES Minores non debent agere in judicio pro rebus temporalibus, neque in Curia ſeu Foro adeſſe, Advocatis vel Procuratoribus agentibus in eam rem, ne videantur aliquid quærere tamquam ſuum.

§. *Verùm etiam.*

FRATRES Minores non modò prohibentur à receptione, proprietate, & uſu pecuniæ, ſed etiam à contrectatione ipſius pecuniæ, ex hoc §. & cap. *Exiit.* §. *Cæterum.* hoc tit. in VI.

§. *Cumque dicti Ordinis.*

FRATRES Minores non poſſunt eſſe executores teſtamentorum & ultimarum voluntatum, quia in tali executione plerumque verſatur contrectatio pecuniæ, quæ eis eſt vetita; ſed non

prohibentur ſuper eis exequendis dare conſilium, ex hoc §. quia nudum conſilium non dat occaſionem contrectandæ pecuniæ. Cæteri Mendicantes non prohibentur eſſe executores ultimarum voluntatum, de ſui Superioris licentia, cap. ult. *de teſtam.* in VI.

§. *Licet verò.*

FRATRIBUS Minoribus qui laboribus ſpiritualibus occupantur, putà orationis & ſtudii, licet habere hortos & areas ad recollectionem & recreationem ſeu remiſſionem animi, & ad opus manuum, & ad habenda neceſſaria hortalicia, id eſt, olera, ſuos in uſus: ſed non licet eis habere hortos & vineas quæſtûs cauſâ, ut fructus diſtrahantur, ut hîc, & cap. *Exiit.* §. *Ad hæc.* hoc tit. in VI.

§. *Rurſus cùm prædictus.*

FRATRES Minores non debent temere habere granaria & cellaria, in quibus reponatur vinum & granum, tempore meſſium & vindemiarum mendicatim collecta, ubi poſſunt ſperare ſe vitam tolerare poſſe ex diurna mendicatione: ſed ubi multùm credibile eſt ex jam expertis, ſe non poſſe vitæ neceſſaria aliter invenire, hoc relinquitur judicio Miniſtri, id eſt, Provincialis, & Cuſtodis, cum Guardiani, & duorum Conventus loci Diſcretorum aſſenſu.

§. *Hinc eſt.*

FRATRES Minores non debent habere Eccleſias & ædificia exceſſiva, id eſt, modum excedentia, quia fundati ſunt in paupertate & humilitate. Olim Monachi habebant tantùm Oratoria, can. *Quidam.* 18. qu. 2. can. *Eleutherius.* de quo fuſiùs in Aſcetic. libr. 9. cap. 7.

§. *Quamvis.*

FRATRES Minores non debent habere paramenta & vaſa Eccleſiaſtica ſuperflua, & nimis pretioſa, ſed decentia, ne videantur contravenire propoſitæ paupertati. Veſtes pretioſæ non congruunt profeſſoribus paupertatis. Matth. 11. *Qui mollibus veſtiun-*

*tur, in domibus Regum ſunt.* Etiam gentilibus diſplicuit uſus pretioſarum veſtium in ſacris. Perſ. Satyr. 2.

*Dicite, Pontifices, in ſancto quid facit aurum.*

### §. *Circa equorum.*

FRATRES Minores equorum & armorum oblationes in funeribus non debent recipere. Eccleſiæ Parœciali debetur quarta funerum ab Hoſpitalariis, præterquam de equis & armis, quæ ipſis efferuntur in ſubſidium Terræ Sanctæ, cap. *In noſtra. de ſepult.*

### §. *Ex præmiſſis.*

FRATRES Minores non habent dominium & proprietatem rerum, ſed nudum uſum facti, §. *Proinde.* ſupr. & habent tantùm tenuem & arctiorem uſum ex profeſſione Regulæ. Præſumptuoſum & temerarium eſt dicere & tenere, quòd hæreticum ſit uſum pauperem, id eſt, abdicationem proprietatis includi, necnon includi ſub voto Evangelicæ paupertatis; tamen indeterminatum relinquitur. Hodie ſtandum eſt Extravag. *Cùm inter nonnullos.* & ſeq. Joan. XXII. hoc tit. quibus damnata eſt ſententia eorum qui aſſerebant Chriſtum & Apoſtolos nihil proprium habuiſſe.

### §. *Demum quia.*

ELECTIO Miniſtri, id eſt, Provincialis, pertinet ad Capitulum Provinciale, & debet fieri die ſequenti quam fuerit congregatum, ne Capitulum ſit ſine capite: & ſi ad electionem procedatur per ſcrutinium, & votis in diverſa diviſis plures electiones fiant in diſcordia, electio facta à majori parte Capituli confirmatur, nonobſtante exceptione, vel contradictione alterius partis, vel infirmatur priùs cognitâ cauſâ; & ſi infirmetur electio, redit ad Capitulum. In confirmatione electi non admittitur exceptio vel contradictio alterius partis, quæ tamen admittitur in confirmatione aliarum electionum, cap. ult. *de elect.* in VI. Simile in confirmatione Abbatiſſæ factæ à duabus partibus Monialium, quæ etiam confirmatur, nonobſtante contradictione partis alterius, cap. *Indemnitatibus.* §. *Sanè.* eod. tit. in VI. Infirmata electione, electio indiſtinctè redit ad Capitulum; vel diſtinguitur, an ſcientes, an ignorantes elegerint indignum: cùm

tamen aliàs ſcientes eligentes indignum, priventur jure eligendi pro hac vice, & electio non revertatur ad eos, ſed ad Superiorem devolvatur, cap. *Cùm in cunctis.* §. ult. cap. *Bonæ memoriæ. de elect.* cap. *Quamquam.* eod. tit. in VI.

### §. *Verùm ſi.*

IN Provinciis ultramarinis Hiberniæ & Græciæ, in Provincia Romana, electio Provincialis non pertinet ad Capitulum Provinciale, ſed ſolet ſpectare ad Miniſtrum Generalem cum proborum Ordinis conſilio. Sic quandoque electio Abbatis non liberè ſpectat ad Conventum, cap. *Cùm dilectus. de conſuetud.*

### §. *In deſtitutione.*

IN deſtitutione Miniſtri Provincialis ſpectatur conſuetudo.

### §. *Cæterùm.*

DEFICIENTE Miniſtro Generali, Vicarius Ordinis ſupplet ejus vices in electione Miniſtri Provincialis, quibus caſibus ad eum pertinet, & in aliis, donec proviſum ſit de Miniſtro Generali, mortuo Miniſtro Generali, per quem creetur Vicarius Ordinis. Vide Gloſſ. hîc.

### Clem. 2.

CAUSÆ ſummariæ ſunt, in quibus proceditur ſimpliciter & de plano, ſtante judice, non ſedente pro tribunali, in quibus proceditur ſummariè, quaſi ſummatim & per capita cauſâ cognitâ, L. *A Divo Pio.* §. *Si rerum. de re judicat.* L. *Si is à quo.* §. 1. *Ut in poſſeſſ. legat.* L. 3. §. *Sciendum. Ad exhib.* L. *Judices.* C. *de judic.* Summa eſt commentariolus per ſummas, aut capita redactus. Quintil. Inſtit. libr. 10. cap. 7. *Illud quod Lenas præcipit, diſplicet mihi, quæ ſcripſerimus, in ſummas ſive commentarios & capita referre.* Summariæ cauſæ ſunt, ut cauſæ matrimoniales & uſurarum, cauſæ Beneficiales & decimarum, cauſæ electionis, poſtulationis & proviſionis Beneficiorum, Clem. *Diſpendioſam.* ſupr. *de judic.* Cauſæ hæreſis, cap. ult. *de Hæretic.* in VI. cauſæ alimentorum & ſalariorum, arreſtationes ſeu pignorationes debi-

torum ſuſpectorum de fuga. Bartol. ad L. *Momentaneæ.* C. *Qui legit. perſ. ſtandi in judic. hab.* Quæcumque cauſæ pleniorem cognitionem deſiderant, per libellum, id eſt, nudam ſubſcriptionem ad libellum de plano expediri non poſſunt, ſed pro tribunali, L. *Omnia. de R. J.* L. 9. §. 1. *de offic. Præſid.* Ubi judex datus eſt à Summo Pontifice, ita ut procedat ſimpliciter & de plano, ſine ſtrepitu & figura judicii, neceſſario non exigitur libellus, id eſt, citatio per libellum. In cauſis ſummariis non requiritur libellus, quia in his non ſervatur ordo judiciorum. In aliis cauſis neceſſariò datur libellus, Auth. *Neceſſaria.* C. *de litis conteſtat.* quam Gratian. inſeruit poſt can. *Induciæ.* 3. qu. 3. cap. 1. *de libell. oblat.* In judiciis ſummariis non requiritur citatio per libellum, ſed nudo verbo, ſive ſcripto, nec litis conteſtatio. In cauſis ſummariis judex poteſt procedere feriis indictis à jure, putà feriis meſſium vel vindemiarum, quibus etiam partes renuntiare poſſunt, cap. ult. *de feriis.* In judiciis ſummariis amputantur dilationes, quod commune eſt cum cæteris judiciis, exceptiones dilatoriæ, & appellationes fruſtratoriæ tolluntur: tamen probationes neceſſariæ & defenſiones legitimæ in his admittuntur. Per hoc non tollitur in his recuſatio judicis, cùm exceptiones & defenſiones legitimæ reſerventur, ut notat Gloſſ. hic in verb. *Hic litis conteſtationem.* In ſummariis judiciis non requiritur libelli oblatio, ſed citatio, quæ fit verbo ſive ſcripto. Verùm quia ſententia debet eſſe conformis libello, in ipſo litis exordio petitio facienda eſt verbo vel ſcriptis, actis tamen ſtatim inſerenda, ut appareat ſuper quibus poſitiones & articuli formari debeant. In his judex debet ſtatuere terminum partibus, ad edenda omnia acta, & munimenta. In cauſis ſummariis judex datus ſententiam definitivam citatis ad hoc partibus, licèt non peremptoriè, id eſt, tribus edictis, vel uno pro tribus, quod peremptorium dicitur, in ſcriptis ſtans vel ſedens pro tribunali proferre poteſt, etiam non facta concluſione, etiam ſi non ſit concluſum in cauſa. In aliis judiciis requiritur concluſio in cauſa, cap. *Paſtoralis. de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* cap. *Quoniam contra. de probat.* cap. *Cùm dilectus.* cap. *Cùm Ioannes. de fid. inſtrum.* In ſummaris judiciis non requiritur ſolemnis ordo judiciorum; ſi tamen in totum vel ex parte obſervetur, non contradicentibus partibus proceſſus judicis valet, quia facilè res redit ad jus commune, L. *Si unus.* §. *Quòd ſi non ut totum.* 2. *de pactis.* Clem. *Diſpendioſam.* ſupr. *de judic.*

Notandum

Notandum quòd Joannes Faſoli Piſanus Legum Doctor edidit tractatum de Summaria Cognitione, quem Joan. Andreas laudat hîc in verb. *Non poſtules.* & quem Speculator inſeruit libr. 1. tit. *de offic. omn. judic.* §. ult.

FINIS.

---

*ADDITIO ad Clem. ult.* De jure Patronatus. *pag.* 64. *poſt lineam* 27.

Sic & ſi duo vel plures ſint fructuarii, convenire debent, ut per tempora utantur, fruantur, L. *Communi.* §. *Cùm de uſufructu.* ff. *Communi dividundo.* L. 4. *De aqua quotid. & æſtiva.* Id eſt, alternis vicibus, ad evitandas rixas & diſcordias, quas materia communionis excitare ſolet, L. *Cùm pater.* §. *Dulciſſimis.* ff. *de leg.* 2. L. *In re communi.* ff. *de ſervit. Urban.*

# ANTONII
# DADINI ALTESERRÆ
## U. I. PROFESSORIS
## ET DECANI UNIVERSITATIS TOLOSANÆ
# SEX PRÆLECTIONES
## SOLEMNES
Habitæ pro inſtaurandis Scholis.

# PRÆLECTIO SOLEMNIS

## AD CAP. *Conſtitutus.* IX. *De in integ. reſtit.*

### Habita XIX. Octobris M. DC. LIII.

CELEBERRIMA in Scholis & in Foro eſt ſpecies hujus cap. ſed à Gloſſographis infeliciùs accepta, ob inſcitiam Juris Gallicani, cujus pulcherrima argumenta latent in ejus contextu. Nec mirum hæc Tranſalpinos effugiſſe, qui dum ſua tantùm mirantur, noſtra contemnunt; ignoratione rerum externarum, in multis hujuſce Juris partibus facilè lapſi ſunt. Quod cùm variis conſtet reſcriptis, quæ ad Gallias & alias gentes orbis Chriſtiani pertinent, hæc plerumque interpretanda ſunt, ex legibus & moribus illarum gentium, quarum in gratiam edita ſunt.

Hoc vitio interpretes Decretales Pontifices, magis ſuo ſtudio fœdarunt, quàm illuſtrarint; hiſque magis tenebras obduxere, quàm lucem attulerint. Ego qua par eſt religione, priorum judicia colo & veneror: ſed non ita his me mancipio addictum reor, ut novis cogitationibus, tamquam aqua & igni me interdictum putem. Ea libertate gaudet literaria Reſpublica, ut civile & honeſtum videatur, quod paſſim ferveſcit inter literatos certamen: pulcherrima lux veritatis, quæ variis ex ſententiis oritur, velut igniculus è colliſione ſilicum.

Hujus capitis ſpecies hujuſmodi eſt. Guillelmus proprio & fratris Joannis Canonici Pariſienſis nomine. Parona ſive Perona, eſt caſtrum non ignobile Veromanduorum, de quo Frodoard. in Chronic. *Rodulphus Heriberto* ( is erat Comes Veromanduorum ) *denique Parronam, & Hugoni filio Rodberti Cinomannis dedit.* Et Baldric. Noviomenſ. Chronic. Camerac. lib. 1. cap. 21. *In municipio Viromandenſi quod Perona vocatur.* Guillel-

mus, inquam, proprio & fraterno nomine, oblato libello queſtus eſt apud Pontificem, quòd his nondum adultis, eorumque matre, cui heredes extitere, è vivis ſublata, G. pater ipſorum quaſdam poſſeſſiones utrique, id eſt, patri & matri communes, nonnullis vendidit certo pretio; ac quò hujuſmodi venditio rata eſſet, liberos qui erant in poteſtate, emancipavit, eoſque contractui adhibuit. Sed quia venditio bonorum quæ liberis competebant, ipſo jure nulla & irrita erat, nec convaleſcere poterat, conſenſit ſecreto emancipationem, quæ à patre dolo facta erat, meditatæ venditionis firmandæ cauſâ; ſupplici prece rogavit Pontificem, ut aut nulla aut irrita venditio diceretur; aut cùm adhuc occurrerent intra tempus reſtitutionis in integrum, id eſt, intra annum & diem, à tempore contractus, ipſis tamquam proximioribus liceret retrahere illam portionem, id eſt, paternam, oblato emptori pretio, juxta uſum receptum Conſuetudinis Paronenſis municipii, & ut ſuper utroque, id eſt, partibus paternis & maternis, eis ſubveniretur beneficio reſtitutionis in integrum, cùm nimis læſi probarentur, ac emptori vel ejus heredibus offerrent pretium portionis ejuſdem, id eſt, maternæ.

Re audita, Pontifex mandavit judicibus in hanc rem datis, ut venditionem pro parte quæ liberis competebat jure materno, nullam & irritam pronuntiarent, ſi facta eſſet omiſſis ſolemni- quòd ſi in venditione non deeſſent quidem ſolemnia, ſed de læſione conſtaret ſuper utraque portione, id eſt, paterna & materna, auctoritate Apoſtolica in integrum reſtituerentur, dum tamen quod offerebant, pretium emptori præſtarent.

Liberis in poteſtate manentibus, certum erat venditionem factam à patre nullius eſſe momenti, cùm abeſſet cauſa alienandi in rem filiorum. Pater bona adventitia filiis non poteſt alienare, vel obligare, ſaltem niſi in rem filiorum, putà æris alieni hereditarii ſolvendi, vel aliâ juſtâ cauſâ: alioquin filio quandocumque ſui juris facto, competeret vindicatio, ſilente interim præſcriptione, L. 4. L. *Cùm oportet*. §. *Non autem*. L. ult. §. *Sin autem*. C. *de bon. quæ liber.* Sed liberis emancipatis conſentientibus, videbatur alienatio valere, perinde acſi ipſi alienaſſent ſine patre. Emancipatus beneficio emancipationis fit paterſ. & ex omnibus cauſis obligatur tamquam paterf. Nec corrumpitur alienatio facta per emancipatum interventu patris, quia emancipatus ita abſolvitur à patria poteſtate, ut videatur

agere cum patre, veluti cum alio quolibet: ac demum emancipatus pro extraneo habetur, L. *Quin etiam.* in fin. ff. *de rit. nuptiar.*

Nec alienationem labefactat emancipatio continens actori quaſi dolo affectata, & comparata ex inſidiis, ut robur quæreretur nefario contractui, quia ſpectanda eſt perſona patris. Nimis grave, ac pæne ſacrilegum eſt malè ſuſpicari de pietate & affectu patris. In patrem non cadit actio de dolo, propter affectionis cauſam, quæ omnem ſuſpicionem fraudis amovet, L. *Non ſolùm.* §. 1 ff. eod. Non tenetur actione in factum de dolo pater qui filiam impuberem nuptum dedit, quia magis vota feſtinaſſe, quàm dolo feciſſe, magis affectu proprio, quàm dolo malo id feciſſe videtur, L. pen. §. *Julianus.* ff. *Quod falſ. tut. auctor.* Si filia emancipata tranſegerit cum patre qui rem ejus curavit, non datur ei actio de dolo adverſus patrem, L. *Si ſuperſtite.* C. *de dolo.* Paterna pietas ſemper anxia & ſollicita eſt in commoda & ſalutem liberorum. Pietas paterni nominis ſemper optimum conſilium capit pro liberis, L. *Nec in ea lege.* §. ult. ff. *Ad leg. Iul. de adulter.* cap. *Super eo. de teſtib.* Denique in rerum natura non datur affectus, qui æquet, nedum vincat paternum, L. ult. C. *de curat. furioſ.* Hinc patri datur actio quòd vi metuſve cauſâ, ob vim metumve, quem paſſus eſt in liberis, cùm pro affectu parentes magis in liberis terreantur L. 8. §. ult. *Quod met. cauſ.* Vibrantur viſcera patris caſu & periculo nati: unde non fert paterna pietas, filium noxæ dedi, quòd per filii corpus pater magis quàm filius periclitetur, § ult. Inſt. *de noxal. act.* Se ipſam neſcit paterna caritas, totaque in liberos effunditur: totus pater inſudat filiis, per vitæ diſcrimina, per naufragia, terra marique opes quæritat, quas natis relinquat: adhuc ſpirans eos ſuos hæredes nanciſcitur, aut potiùs rerum ſocios & condominos ſibi aſciſcit, L. *In ſuis. de liber. & poſth.*

Votum parentum eſt liberos ſibi eſſe ſuperſtites: hac prece numen fatigant; unde ſuperſtitioſos vocamus: & ſi intempeſtivo facto rapi contigerit, nedum queruli & flebiles, imò furentes, naturæ indignantur de turbato ordine mortalitatis, L. *Nam etſi parentibus. de inoffic. teſtam.* Quàm ingenioſus amor parentum! Quam cautus pater in periculo nati! Anguem faucibus ejus hærentem, affectus ſpiritu magis quàm dolo eliſit.

*Ars erat eſſe patrem, vicit natura periclum.*

Nec modò vitæ & fortunis liberorum, ſed & famæ, & pudori conſulit paterna pietas. Votum patris eſt, ut filia nubat, quò ejus pudicitia tuta ſit matrimonii ſolatio, L. *Mulier.* §. *Cùm proponeretur. Ad Trebell.* L. *Pater filiæ. de evict.*

Singula natorum funera, totidem parentum vulnera oſtendunt, quæ patris animam & viſcera ſauciant. Quintil. 6. Inſtit. in Procem. *Repperito vulnere orbitatis.* Et Tacit. in Agricola: *Domeſtico vulnere ictus, anno ante filium amiſit.* Tot naturæ vinculis, tot animi, & ſanguinis nexibus, tot ſacris pignoribus & argumentis ſancita parentum fide in liberos; quisnam in malignis ſuſpicionibus locus ſuperſit? Itane erit, proh pudor! ut in patrem audiantur liberi, audiantur apud Summum Pontificem, pæne coram ipſo numine reveletur patris pudor per liberos? Sed pudori minimè parcitur, ut conſulatur egeſtati, & alimentis liberorum. Non injuriâ beneficio reſtitutionis reſcinditur alienatio bonorum maternorum, quæ à patre facta fuit in necem liberorum: bona ſcilicet alienata erant communia utrique, id eſt, patri & matri; non ea ſola ratione quam Gloſſa obſervavit, quòd communi pecunia parta eſſent; ſed magis quòd parta eſſent conſtante matrimonio, manente bonorum ſocietate, quæ moribus contrahitur inter virum & uxorem: mulier ſocia totius vitæ, & utriuſque fortunæ, ſocia rei humanæ & divinæ, L. 1. *de rit. nupt.* L. 1. C. *Expil. hered.* Socia non modò tori & voluptatis, ſed & laborum & periculorum domi & peregrè, in pace & bello: quæ propria laus fuit Gallicarum & Germanicarum mulierum. Hac laude demerita ſocietas, quaſi præmium, & merces commilitii, noſtri collaborationem, cujus tertiam tulit mulier, Capitul. lib. 4. cap. 9. Hanc partem Nantildi Reginæ ſervatam in diviſione regiæ gazæ Dagoberti, refert Aimoin. lib. 4. cap. 36. Et quidquid pecuniæ fuit, Rodulphum in Franciæ & Burgundiæ Monaſteria ſparſiſſe, ſepoſita uxoris parte, narrat Frodoard. in Chronic. ad an. 821.

Nequaquam igitur valebat alienatio prædiorum pro ea parte, quæ uxoris erat, cùm patri non liceret alienare prædia, quæ liberis competebant ex hereditate materna. Nec erat quòd duceretur ad invidiam nomen paternum, quia patria poteſtas in pietate debet, non in atrocitate conſiſtere, L. *Divus. Ad leg. Pomp. de parricid.* Patria poteſtas non datur in exitium & necem liberorum, ſed potiùs in eorum commodum & ſalutem. Conjecturâ pietatis, pater ſemper intelligitur eo animo fuiſſe, ut

vellet

vellet conſultum liberis, L. *Cùm avus. de condit. & dem.* L. *Cum acutiſſimi.* C. *de fideic.* Hac conjecturâ & abſtinendi beneficium datur liberis à Prætore, quaſi ex tacita voluntate patris, ut conſulatur pudori liberorum; & parentum nomine, potiùs quàm ipſorum bona veneant à creditoribus, §. *Sui.* Inſt. *de hered. qualit. & diff.* Tanti præſtat affectio paterna, ut ſibi & proprio cineri non parcat, quo adjuvetur fortuna & ſtatus liberorum.

Nec alienationem ſua labe & vitio exemit conſenſus liberorum, & emancipatio ipſa, quia conſenſum fraude & dolo elicitum ſatis arguit ipſa, quæ alienationem prævivit, emancipatio. Malignè & intempeſtivè non licet patri filium emancipare, nec niſi in ipſius gratiam & honorem. Emancipatio eſt præmium benè affecti patris, beneficium quod debet eſſe gratuitum: nec pater qui filium emancipat, quidquam retinet præter dimidiam uſusfructus bonorum adventitiorum, in præmium emancipationis. L. *Cùm oportet.* § *Cùm autem.* C. *de bon. quæ liber.* Emancipatio quæ eſt actus legitimus, non recipit conditiones quæ onerent libertatem, L. 1 § *Quæ onerandæ. Quar. rer. act. non det.* Ergo vix defendi potuit emancipatio, quam ſecuta alienatio non alio animo factam ſatis arguit, quàm firmandæ alienationis conſenſu liberorum emancipatorum, qui memoria recentis beneficii, vix patri poterant conſenſum denegare.

Emancipatio eſt beneficium quod debet prodeſſe, non obeſſe accipienti. Emancipatio eſt præmium obſequii & meritorum: adjuvari nos beneficio, non decipi oportet, L. *In commodato.* § *Sicut autem. Commodat.* Abſit igitur ut dicamus emancipatum, quem proximus eventus oſtendit, non alio animo emancipatum, quàm ut exitii potens eſſet, & profligationem bonorum ſuo conſenſu ratam faceret; atque ita faciliùs pateret inſidiis infenſi hoſtis, ne dicam patris. Hoc argumento notatur emancipatio facta à Regulo, cùm emancipatum, ut heres matri exiſteret, ſtatim ipſe fœda & inſolita parentibus indulgentiæ ſimulatione captaret, teſte Plin. lib 4. cap. 2. Eodem argumento emancipatus mox teſtamento patris præteritus, non compellitur præſtare fideicommiſſum à ſe relictum, utpote injuriâ affectus; L. *Cùm quidam.* C. *de fideicommiſſ.* Injuriâ affectum dico, non modò quòd præteritus, & fideicommiſſo tamen gravatus; ſed maximè quòd ante hæc omnia emancipatus maligno conſilio prætereundi, & onerandi fideicommiſſo. Inſuper intempe-

ſtivam emancipationem fraude & dolo carere facilè intelligitur: quo enim animo fuit pater, qui emancipationem contulit in hunc diem, quo erat alienaturus materna prædia liberorum? nonne magis ſibi indulſiſſe videtur, quàm liberis, & liberos emancipaſſe, ut alienationem irritam & inanem firmaret?

Intempeſtivæ prohibentur emancipationes, quòd omnino comparatæ ſint in rem & utilitatem liberorum: quapropter vetantur Epiſcopi & Clerici, ne liberos emancipent, niſi pleniùs probaverint de eorum ætate & moribus. Conc. Carthag. can. 38. apud Balſam. id eſt, niſi priùs cauſâ cognitâ de moribus & ætate, & interpoſito decreto Prætoris. Nempe cùm ordinabantur Epiſcopi & Clerici, ſecedebant ab uxoribus & liberis; & quò intentiùs ſacris vacarent, juris ſæcularibus ſoluti, ſolebant emancipare liberos, & propria iis bona dimittere. Sed quia interdum tradebantur perdituris ob lubricum ætatis, proſpectum eſt, ne liberi priùs emanciparentur, quàm ejus ætatis & diſciplinæ eſſent, ut rebus ſuis gerendis non impares eſſent. Vetat Conc. intempeſtivas & præcoces alienationes, ne liberi ætatis lubrico credantur, neve emancipatio quæ datur in præmium, eis cedat in pœnam & injuriam. Jure Civili pater non prohibetur liberos impuberes emancipare; ſed ſi eos emancipet, legitimi tutoris vicem ſuſtinet, L. 3. in fin. *de legit. tutor.* ne deſinente officio patris, vicarium deſit officium tutoris. Pater emancipat liberos ſub id tempus, quo alienaturus eſt bona adventitia liberorum, adhibito conſenſu emancipatorum. Nonne abſque injuria, intempeſtivam dicimus alienationem, quæ liberos non mittit è familia, ſed projicit ſpoliatque; non patresfamilias facit, ſed miſeros & inanes dimittit?

Nec obſtabat emancipatio rite & abſque dolo facta, quin liberi reſtituendi eſſent adverſus conſenſum præſtitum alienationi bonorum, auctore patre: quia emancipatio quidem ſolvit patriam poteſtatem, ſolvit civile vinculum poteſtatis; ſed nequaquam ſolvit naturalia jura, id eſt, auctoritatem, reverentiam & obſequium, quæ naturâ altiùs infixa hærent animis, quàm ut manu Prætoris avelli poſſint. Non uno actu fiebat emancipatio: per trinam imaginariam venditionem & manumiſſionem, ut intelligeretur quàm ægrè reluctante natura, & ipſo jure, filius è poteſtate patris abiret. Per emancipationem ludicro & imaginario actu ſolvitur patria poteſtas; ſed ejus veſtigia altiùs inſita manent in animo. Hinc ſi filius emancipa-

tus mandante patre, manu ſua ſcripſerit, domum ſuam pignori futuram creditori patris, videtur obligationi conſentire, quia pater emancipato filio facilè perſuaſit, ut ait L. *fidejuſſor.* §. 1. *de pignorib.* Æquè liberos afficit auctoritas & reverentia patris, ac poteſtas: æquam igitur parit utraque cauſam reſtitutionis. Pari argumento, ſi libertus poſt manumiſſionem in continenti, vel ex intervallo, operas vel obſequium patrono promiſerit, quæ onerent libertatem, reſtituitur, quòd metu & nimiâ reverentiâ promiſiſſe intelligatur, L. 1. §. *Quæ onerandæ. quar. rer. act. non det.*

Variis actionibus enitebantur liberi revocare res alienatas à patre. Primùm petebant ſibi reddi partem maternam, quaſi nullo & irrito conſenſu præſtito alienationi poſt emancipationem: tum ſi ſtaret emptio pro ea parte, petebant ut ſibi liceret, retrahere aliam portionem, id eſt, paternam, tamquam proximiores jure retractus gentilitii, oblato pretio emptori juxta Conſuetudinem municipalem, quandoquidem nondum elapſum eſſet tempus retractus, qui datur intra annum & diem à tempore contractus. Et quia conſenſerant alienationi, adhucque erant intra tempora reſtitutionis, poſcebant ſe in integrum reſtitui beneficio ætatis, vel exceptione, quòd metus cauſâ.

Romanis non ignotum fuit jus retractus. Jure veteri nimirum, quadam Conſtitutione quæ deſideratur, proximi & conſortes præferebantur extraneis in emptione rerum, L. *Dudum.* C. *de contrah. empt.* quod Jus neſcitum ſtante Republica, quæ cives rerum ſuarum arbitros pleniſſimè conſtituit, & de eis liberam inter vivos, vel mortis cauſâ diſponendi poteſtatem fecit. M. Tull. pro Balbo: *Prædiorum nullam eſſe gentem, emptionibus ea ſolere ſæpe ad alienos homines, ſæpe ad infimos, non legibus tamquam tutelas pervenire.* Conſtit. Valentiniani, quæ continetur dicta L. *Dudum.* Exploſo Jure veteri libera eſt cuique emptio & venditio rerum ſuarum: quilibet poteſt eligere emptorem, ita ut propiores arceantur à jure ſubmovendi extraneum ab emptione, ne cuiquam tollatur rei ſuæ arbitrium, neve gravior injuria, inani honeſtatis colore veletur.

Moribus conſtitutum eſt jus retractus ex voto parentum. Honeſti & cordati patrisf. votum eſt, ut bona conſerventur familiæ. Bona lege deferuntur proximis, ita ut non dicantur ad eos pervenire, ſed ad eos redire, L. *Quo tutela. de R. I.* Terent. in

Andria : *Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.* Et idem in Hecyra : *Ea ad hos redibat lege hereditas.*

Francorum moribus reſtitutum Jus antiquum, ut propinquis liceat retrahere rem venditam intra annum & diem à tempore contractus, oblato venditori pretio. Et hæc fuit Conſuetudo Paronenſis municipii, quæ celebratur in hoc cap. Jus retractus præſcribitur intra annum & diem. In præſcriptione annali anno adjicitur dies, quaſi ſupplementi & corollarii vice, ne ita anguſtis terminis coërceatur, qui jure retractus utitur, quin admittatur etiam intra modicum tempus poſt annum. Ita actore miſſo in poſſeſſionem rei ſervandæ cauſâ, reo abſente, & non defenſo, reus auditur, ſi intra annum & diem offerat cautionem judicio ſiſti, & redintegratur ei poſſeſſio, cap. *Cùm veniſſent. de eo qui mitt. in poſſ. rei. ſerv. cauſ.* Ita feudum amittitur, ſi vaſſallus inveſtituram non petierit intra annum & diem à morte Domini, cap. 1. *Quæ fuit prima cauſ. benef. amitt. in uſib. feud.* Et apud Gunter. Ligur. libr. 8. Et virgini profeſſæ ante XII. annos datur annus & dies, intra quem licet pœnitere. Conc. Aurelian. V. can. 19. Tribur. can. 25. can. *Puella.* 20. qu. 2. Et ita apud Latinos Syriâ armis receptâ à Sarracenis, ne poſſeſſorum deſertione & ignavia regio careret defenſore, annalis præſcriptio admiſſa eſt, ut qui per annum & diem pacificè fundum poſſediſſet, tutus eſſet. W. Tyrius libr. 9. cap. 19. Hi cauſam edicto dederunt, ut annua præſcriptio locum haberet, & eorum foveret partes, qui in tribulatione perſeverantes per annum & diem tranquillè & ſine quæſtione aliquid poſſiderent. Vaſſallis Carnotenſis Eccleſiæ caſamenta, id eſt, feuda Eccleſiaſtica per annum & diem poſſeſſa, ſeſe confirmaſſe memorat Ivo Carnot. epiſt. 284. *Adjecimus etiam, ut quidquid hactenus de caſamento Carnotenſis Eccleſiæ, conceſſione poſſidentium & præſidentium per annum & diem quietè poſſederint, de cætero noſtra conceſſione quietè poſſideant.* Et hoc additamentum eſt quaſi fœnus modici temporis in præſcriptione temporali, quod non caret etiam auctoramento Juris Civilis : nam & in L. *Ubi lex. de R. I.* cùm dantur duo menſes à lege, & ſexageſimo primo die veniens auditur. Et quod dicitur ſolvendum ſtatim ab adita hereditate, cum aliquo temperamento temporis accipiendum eſt, ne heres cum ſacco, id eſt, pecunia præſenti in manu, adire cogatur, L. *Quod dicimus. de ſolut.*

Non abs jure igitur rem venditam à patre liberi repoſcebant

jure retractus gentilitii, cùm municipali Conſuetudine adjuvarentur, & ipſi occurrerent intra annum & diem à tempore contractus. Quòd verò implorarent beneficium reſtitutionis in integrum, in cauſa erat conſenſus præſtitus alienationi: qui enim ſemel conſenſit alienationi, tacitè à jure retractus diſceſſiſſe videtur. Nemo poteſt venire contra factum ſuum, & retrahere adverſus ſe ipſum. Alioqui retractus patebat jure communi abſque beneficio reſtitutionis. Fruſtra poſtulatur à Principe, quod de jure communi obtineri poteſt, L. *In cauſa. de minorib.* L. *Imperatores. de reb. auctor. jud. poſſid.* Adeoque filiusfamilias, etiam ſi nihil habeat in bonis, poteſt retrahere rem à patre venditam, ex Conſuetudine, quæ hoc remedio proſpexit ne bona migrent ad extraneos.

Denique infelices liberi poſcebant, ſe in integrum reſtitui ſuper utroque, id eſt, adverſus venditionem utriuſque partis, paternæ & maternæ, propter immodicam læſionem. Juſtiſſima cauſa reſtitutionis erat enormis læſio, facto patris illata. Liberis etiam adverſus patrem, ſi ultra modum læſi ſint, non de dolo propter paternam reverentiam, ſed in factum actio datur, dicta L. *Si ſuperſtite.* quia enormis læſio eſt idoneum argumentum doli & fraudis etiam in patre, nec liberis ad invidiam occentandum paternum nomen, non invidioſum liberis, ſi querantur de patre apud Parentem orbis Chriſtiani, qui præſentis numinis vices gerit in terris. Ipſam Palladem de Jove parente ſuo tamquam virtutis impedimento queritantem audimus apud Homerum Iliad. ϑ.

*Κρέτλιος αἰὲν ἀλεθεὸς, ἐμῶν με νέων ἀπερωεύς.*

*Infeſtus ſemper peccator, virtutis meæ impeditor.*

Liberorum querelam non reſpuit Pontifex, judicibus in hanc rem datis demandans, ut ſi rerum fides conſtaret, venditionem nullam & irritam pronunciarent pro ea parte, quæ ſpectabat ad liberos jure materno, ſi in ea abeſſet juris ſolemnitas; quòd ſi non deeſſent ſolemnia, verùm enormis læſio ſubeſſet pro utraque parte, pro materna, & reſidua, id eſt, paterna, in integrum eos reſtituerent auctoritate Apoſtolica, dum tamen quod offerebatur pretium, emptori reſtitueretur.

Aditus Pontifex etiam in temporalibus, quod poſtremum expendo, licèt primum eſſet in ordine proceſſus, quia Prætoris primum eſt ſcire, an ſua ſit juriſdictio, L. *Si quis ex aliena. de judic.* aditus, inquam, Pontifex etiam in temporalibus, reſti-

tutionis beneficium poſtulantibus impertiri, & ſuper ea re judices dare non dubitavit, etſi videretur falcem mittere in meſſem alienam : idque vel propter admixtam perſonam Clerici, qui unus erat actorum, quia ea ætate Sedes Apoſtolica ἀμέσως cognoſcebat de omnibus cauſis Clericorum, cap. ult. *de foro competent.* vel propter conſenſum ultro ſe adeuntium, quo prorogatur juriſdictio non competentis judicis. Ea ætate ſolebant adiri Summi Pontifices, è toto orbe Chriſtiano in temporalibus pariter ac ſpiritualibus, uno agmine à laïcis & Clericis. Tanta erat reverentia & demiſſio omnium fidelium erga Sedem Apoſtolicam, ita ut Roma major viſa ſit arce Religionis, quàm ſolio poteſtatis, Ambroſ. de vocat. Gent. libr. 2. Sed cùm tota juriſdictio Pontificis verſetur in ſpiritualibus, temporalium cognitione eam fœdari nequaquam convenit.

# PRÆLECTIO SOLEMNIS

## Ad cap. *Niſi eſſent.* XXI. *De Præbend.*

### Habita XVIII. Octobris M. DC. LXVI.

EDITO jam Innocentio III. & qualicumque opera induſtriáve à me exculto, proximâ curâ ſuccedit Alexander III. Pontifex ætate prior, juris divini ac humani ſcientiâ non impar. Qualis enim quantuſque fuerit, ex hoc uno intelligere licet, quòd è Profeſſore Juris Canonici in Academia Bononienſi Romam evocatus, primùm Cardinalis, poſtea Cancellarius Eccleſiæ Romanæ factus, his gradibus ad Pontificatus culmen pervenit: de quo apud Radevicum extat libr. 2. cap. 31. gratulatoria ejus epiſtola ad Epiſcopum & Doctores Bononienſes. Ut opus, etſi arduum, aggrediar, movet me præſtantia Pontificis, movet me Scholæ & Studioſorum utilitas. Interim dum operi incumbo, auſpicato pro inſtaurandis Scholis ex more ſolemni, cap. *Niſi eſſent. de Præbend.* quod eſt Alexandri III. ſelegi, quaſi inſignes primitias concepti operis, & ſtudiorum non ignobile argumentum.

Hujus cap. ſpecies hujuſmodi eſt. Vacante Prioratu, Conventuali ſcilicet, ut colligitur ex eo, quòd ſuper eo per electionem proviſum memoratur, quia Prioris Conventualis electio pertinet ad Monachos, Clem. *Etſi principalis. de reſcript.* Tum ex eo quòd Prioratus infrà dicitur habere Capitulum, cujus præpoſitus erat Prior Conventualis, qui non habet ſuper ſe Abbatem, cap. *Cùm in Eccleſiis. de major. & obed.* cùm ex eo quòd idem Prioratus Dignitas dicitur in fine hujus cap. Vacante, inquam, Prioratu, & diviſis in partes eligentium votis, pars unum in Priorem elegit, pars alterum. Cùm de electione lis mota eſſet, & delata ad Summum Pontificem, ab eo judices dati ſunt, apud quos cùm res diutius traheretur, litis tædio partes

Sententia datorum judicum nulla erat defectu poteſtatis, utpote lata à judicibus, quorum poteſtas deſierat, ex quo arbitrium ſuſcepere: quod non licebat, quia lege Julia *de judiciis*. Judex datus à Magiſtratu, ejus rei, de qua ſemel judex datus eſt, arbitrium ex compromiſſo ſuſcipere prohibetur. Judex datus, omiſſâ perſonâ judicis, non poteſt arbitri perſonam in ſe transferre, L. 9. §. *Si quis judex*. L. *Non diſtinguemus*. §. *Quæſitum. de recept. arbitr.* Multo fortius judex datus à Sede Apoſtolica, quaſi ſpreto mandato, non poteſt compromiſſum ſuſcipere, propter reverentiam, quæ debetur mandatis Sedis Apoſtolicæ.

Præterea judices dati non poterant diverſis officiis fungi, partim judicum datorum, partim arbitrorum compromiſſariorum: nemo duorum vicem ſuſtinere poteſt, L. *Si plures. de pact.* Et quod dicitur à judicibus ſtatutum, ut unus Prioratum conſequeretur, hoc ex juriſdictione delegata conſtitutum videtur. Quod autem ordinatum eſt, ut alter annuam penſionem ferret de fructibus Beneficii, magis pertinebat ad officium arbitrorum, quàm judicum, tamquam à Jure prorſus alienum: quia unus & idem in eadem cauſa non poteſt fungi officio judicis ſimul & arbitri, quia hæc duo ſunt valde diſcrepantia. Munus judicis eſt publicum, L. ult. §. *Judicandi. de muner. & honor.* munus arbitri privatum. Hæc ita inter ſe differunt, ut in eandem perſonam cadere non poſſint: atque ita judex in eadem cauſa non poteſt diverſas perſonas ſuſtinere, ne munus judicis comicum, verſatile, & ludibrioſum videatur. Unus & idem judex non poteſt diverſo jure cenſeri, partim ex mandato Apoſtolico, partim ex compromiſſo, ne illuſio & injuria fiat Summo Pontifici, cap. *Bonæ memoriæ. de poſtul. Prælat.* Et judices dati poſtquam ſententiam dixerant vi delegatæ poteſtatis, addicendo Prioratum uni ex electis, non poterant tranſire ad officium arbitrorum: quia judex datus poſtquam ſententiam dixit, functus eſt officio ſuo, id eſt, deſinit eſſe judex, L. *Judex poſteaquam. de re judicat.* L. 1. §. pen. *de uſur.* cap. *In literis. de offic. Deleg.*

Imò ſi judices dati ex delegata poteſtate, uni Prioratum adjudicarunt, quia eis liquebat illum canonicè electum: quo jure eis fas fuit ipſum condemnare ad ſolvendum alteri penſionem indebitam? Non habenti jus in Beneficio, penſio reſervari non poteſt, cùm non poſſit imponi ſine cauſa & Canonico titulo, quo jure Beneficium ſine Canonico titulo obtineri non poteſt, cap. 1. *de R. J.* in VI.

Imò & ſuper Beneficio, reque ſpirituali compromitti non poteſt, cap. *Contingit. de arbitr.* Et hanc eſſe ſententiam Cancellariæ Romanæ refert Collectarius in cap. *Forus.* num. 23. *de V. S.* Felin. in cap. *Capitulum.* in fin. *de reſcript.* Nulla igitur eſt ſententia, quæ fuit lata in cauſa beneficiali à judicibus datis, ex compromiſſo deſultoriè ſuſcepto.

Non deerant & aliæ rationes. Prioratus, quæ nuda erat adminiſtratio, Clem. *Ne in agro.* §. *Sanè. de ſtat. Monach.* non poterat recipere onus penſionis. Præpoſitus Eccleſiæ non poteſt ei ſervitutem, vel cenſum imponere, non poteſt alienare vel obligare rem Eccleſiæ, quia eſt nudus Procurator, non Dominus, can. *Si privatum.* 12. qu. 1. Beneficio Eccleſiaſtico non poteſt aliud onus imponi, præter ſervitium & obſequium Eccleſiaſticum, cap. *Significatum. de Præbend.* cap. 2. *de ſucceſſ. ab inteſt.* cap. 1. *de cenſib.* Eccleſiæ vacanti onus vel penſio imponi non poteſt, cap. 2. *de ſuppl. neglig. Prælat.* cap. *Cùm Clerici.* cap. *Tua nos. de jurejur.* cap. ult. *de rer. permut.* ne inducatur ſectio & ſciſſio Beneficiorum, ne titularis abſciſſis fructibus deficiat in opere, & fucus devoret mellificium, id eſt, operam & induſtriam apicularum. Eadem ratione Eccleſiis novus cenſus imponi, vel antiquus augeri non poteſt, cap. *Prohibemus.* cap. *Significavit.* cap. *Gravis.* cap. *Quanto. de cenſib.* Quæ comprobavit Conſtitutio Caroli VI. quæ refertur à Benedicto in cap. *Raynut.* in verb. *Si abſque liberis.* Tot argumentis corruit ſententia, per quam Beneficio, maximè Regulari, penſio imponebatur.

Et quod pejus erat, hujuſmodi ſententia ſimoniæ labe non carere videbatur, quatenus etiam ſpirituale non poteſt dari pro ſpirituali, cap. ult. *de rer. permut.* Quia per hanc ſententiam pars una pro re ſpirituali recompenſationem certæ penſionis accepit, quæ eſt ratio quæ proponitur in cap. *Conſtitutus. de Religioſ. domib.*

Satis incivile & irregulare etiam videbatur, quòd ex ſententia judicum unus ex electis penſionis nomine laturus erat xx. ſolidos de reditibus Capituli, id eſt, de fructibus quos Prior percepturus erat de menſa Capituli. Prior ut Præpoſitus Eccleſiæ habebat proprios reditus adſcriptos Prioratui, qui non erant communes cum Capitulo. Ex quo intelligimus jam ab ea ætate defeciſſe diſciplinam regularem, & communionem vitæ regularis inter Abbatem & Conventum, & cœpiſſe tolerare diviſionem menſarum. Cuius rei locuples veſtigium extat in cap.

*Edoceri. de reſcript.* de quo Panormit. in cap. *Cùm ad Monaſterium. de ſtat. Monach.* Abbatem Weſtmonaſterienſem in Anglia & Conventum diſcretas menſas habuiſſe jam ab anno 1252. refert Matth. Weſtmonaſterienſ. *Cùm bona Abbatis Vveſtmonaſterienſis & ejuſdem loci Prioris & Conventus diſcreta ſunt, & ab invicem ſeparata.* Diſcretionem menſarum introductam credere par eſt, ad vitandam diſcordiam, quam materia communionis ſolet excitare, L. *Cùm pater. §. Dulciſſimis. de legat.* 2. Verùm ne tolleretur omne veſtigium communionis regularis, Abbas vel Prior præter partem propriam quam habebat, etiam partem ſeu quotam ferebat de menſa Conventus ſeu Capituli. Sicut unus è Monachis vel Canonicis, nomine ſervitii & obſequii, quod præſtabat in Eccleſia, non tam ut Præpoſitus, quàm ut unus è Capitulo, meritò videbatur Priori non licere afficere illam partem, quam ferebat de menſa Capituli, ſine conſenſu Capituli, cujus intererat, ne delibaretur portio illa quæ erat obnoxia ſpeciali oneri, putà obſequio Eccleſiæ, ut cuilibet è Monachis ſeu Canonicis.

Sed ſi rem diligentiùs expendamus, non videbatur incivile, quod factum erat auctoritate judicis propter auctoritatem rei judicatæ, quia res judicata pro veritate habetur, L. *Res judicata. de ſtat. hom.* L. *Res judicata. de R. J.* Facilè excuſatur creditor vel emptor, qui re evicta per injuriam judicis, adquievit ſententiæ, nec provocavit tœdio litis, vel metu pœnæ appoſitæ compromiſſo, L. *Claudius. Qui potior in pign.* L. *Herennius. §. 1. de evict.* In dubio pro ſententia præſumitur, nec eſt vituperandus qui adquievit ſententiæ non jure latæ, litis execratione. Non eſt vituperanda cogitatio ejus qui lites execratur, L. *Item ſi res. de alien. judic. mutand. cauſ. facta.* cap. *Conſtitutionem. §. Statutum. de V. S.* in VI.

Nec erat rejicienda ſententia lata à judicibus delegatis, poſtquam in ſe compromiſſum eſſet: quia licèt de Jure Civili judex datus non poſſet arbitrium ſuſcipere, tamen Jure Canonico quod eſt melius & laxius, nihil vetabat partes compromittere, etiam in judices delegatos, cap. *Cùm olim. de arbitr.* cap. ult. *de rer. permutat.* cap. *Literas. de præſumpt.* Conſtitutio penſionis non videbatur vitioſa & illicita, quia non debebatur ex conventione partium: quo caſu non valeret, cùm non valeat pactum privatorum ſuper Beneficio Eccleſiaſtico, cap. *Cùm pridem. de pact.* Inprimis quod fit dato vel retento aliquo, quod eſt ſimonia-

cum, cap. *Super eo. de tranſact.* Nihil erat quod partibus imputaretur, quod factum erat auctoritate judicis. Juſſus judicis excuſat, ut qui de crimine paciſcitur juſſu Prætoris, pretio dato, non notatur infamia, L. *Qui juſſu. de hu qui not. infam.*

Nec ſimoniæ ſuſpecta erat ordinatio judicum, propter honeſtatem & exiſtimationem judicum delegatorum, à quibus aberat omnis ſuſpicio. Cùm lecti eſſent à Summo Pontifice, nefas erat diſputare de judicio Principis, qui judicem elegit. Sacrilegii inſtar eſt dubitare, an idoneus & dignus ſit, quem elegit Imperator, L. *Diſputare.* C. *de crim. ſacrileg.* Simoniæ vitium non cadebat in ſententiam judicum, quia penſio conſtituta erat à judicibus datis, non ut amicis & privatis, ſed ut judicibus. Epiſcopus remittendo jura Epiſcopalia Monaſterio, abſque labe ſimoniæ poteſt ſibi cenſum retinere, quia hoc facit ut judex, non ut privatus, non in rem propriam, ſed in rem Eccleſiæ. Et hoc juvatur conſuetudine; & hoc eſt quod ait cap. *Conſtitutus. de Religioſ. domib.* cùm non inſolitum ſit, nec novum id fieri. Conſuetudo ſæpius excuſat. Arbitrium boni viri more agentium ſequi debemus, L. *Labeo. de ſtatu lib.*

Nec omittendum quòd ſententia lata erat à judicibus delegatis à Sede Apoſtolica, quo conceſſa videbatur pleniſſima poteſtas judicandi. Princeps qui magiſtratum dedit, omnia gerere decrevit, L. *Quidam. de re judic.* Pontificem movebat etiam honeſtas partium, & maximè laudabilis vita ejus, cui proviſum erat de penſione: quia honeſtas perſonarum excuſat factum, cap. *In noſtra. de procur.* In imponendis penſionibus ſpectantur merita perſonarum. Etiam poſſeſſiones ad tempus poſſunt concedi Clericis bene meritis, vel Monaſteriis religionis intuitu, can. *Poſſeſſiones.* 16. qu. 1. In diſpenſationibus merita perſonarum ſpectantur, can. *Lugdunenſis.* 9. qu. 2. cap. *De multa. de Præbend.* cap. *Super eo.* eod. tit. in VI. Judices etiam factum tuebantur pacis gratiâ, quòd pro bono pacis penſio impoſita eſt. Hæc una eſt è potioribus cauſis, pro quibus penſio Beneficio imponi ſolet. Quædam de jure prohibentur, quæ pro bono pacis ex diſpenſatione tolerantur, cap. *Abbati. de V. S.* cap. 2. *de deſponſ. impub.* ſeu vexationis redimendæ cauſâ, cap. *Dilectus. de ſimon.* Judicum motus fuit etiam utilitas non privatorum, quia Lex vel Canon non reſpicit commodum privatorum; ſed utilitas Eccleſiæ, ne magis perſonæ, quàm Eccleſiæ faviſſe viderentur, cap. *Novit. ne ſed. vac.* quia ſcilicet Eccleſiæ interfuit litem ocius di-

rimi, ne diutius vacaret Eccleſia, & paſtoris ope careret, cap. *Ne pro defectu. de elect.*

Valde difficilis fuit judicatio cauſæ, nec conveniſſe judices in unam ſententiam, niſi poſt diutinam concertationem, refert ipſe Pontifex. Neque judicum datorum à Sede Apoſtolica, neque arbitrorum ex compromiſſo erat, imponere penſionem Beneficio. Solius Summi Pontificis hoc proprium eſt, quia habet plenitudinem poteſtatis in Beneficialibus, cap. 2. *de Præbend.* in VI. Ideò Summus Pontifex non probavit ſententiam judicum, ſed diſpenſando tolerare ſe dixit, adhibito hoc modo, ut penſio non afficiat rem, id eſt, Eccleſiam, donec ſuperſtes fuerit is cujus gratiâ penſio conſtituta erat; ſed perſonam Prioris, quoad vixerit, ne videatur induci ſectio Beneficii, & onus penſionis non tranſiret in ſucceſſorem. Penſiones Beneficiariæ primùm pro bono pacis, odio litium vix admiſſæ, ita ut perſonam, non rem afficerent, nec ſucceſſorem obligarent. Pactum de re ſpirituali eſt perſonale, nec tranſit in ſucceſſorem; ſed vitio ſæculi in pejus ruentis, onus penſionum factum eſt reale, ita ut migret in ſucceſſorem, ſicut vectigal & cenſus prædii.

# PRÆLECTIO SOLEMNIS

## AD L. *Pactum dotali.* III. C. *De Collat.*

### Habita XX. Octobris M. DC. LXX.

HUJUS Legis ſpecies hæc eſt. Pater nuptum collocando filiam, pactis dotalibus ſtipulatus eſt, ut filia certa dote contenta, nullum ad bona paterna regreſſum haberet, patre inteſtato mortuo. Quærebatur an filia quæ jam erat dotata, ab inteſtato patri unâ cum fratribus ſuccederet. Conſultus hac de re Alexander Severus Imp. reſcripſit tale pactum inter patrem & filiam Juris auctoritate improbari, nec obſtare filiæ, quin ab inteſtato ſuccedat cum fratribus, qui in poteſtate manſerunt, conferendo dotem quam accepit.

Poſt Alexandri Conſtitutionem, ne quid ultra quæratur, vetat auctoritas Legis. Nefas eſt in Legem inquirere, vetat reverentia paterna. Pactum inter patrem & filiam non quaſi pactum privatorum ſpectandum; ſed judicio paterno quaſi Legi parendum, judicium inter patrem & liberos ſummarium eſſe, nullam breviorem eſſe cognitionem, paucis verbis tranſigi poſſe, ni patri pareat filius, omnia infauſta habiturum. Edixit Turnus diſceptatos ſumptus inter patrem & filium, apud Liv. lib. 1.

Hujuſmodi pactum etiam Legum ſuffragio, ſuaque auctoritate non carere videbatur. Primum, ſumma eſt ratio quæ facit pro tuenda dignitate familiæ, publicè intereſt bona majorum in familia conſervari, ne ſplendor & decus familiarum cum rebus intercidat, L. *Lex quæ tutores.* C. *de adm. tutor.* Ob id maximè intereſt mulieres dotes bonis paternis renunciare poſſe, ne ſectione bonorum familiæ robur & nomen extinguatur.

Secundum, patris quidem officium eſt conditionem filiæ quærere; id eſt, eam nuptiis collocare & dotare, L. *Qui liberos. de*

*rit. nupt.* Verùm pater officio functus videtur, cùm eam collocavit, & congruè dotavit; nec paternæ pietati deeſſe videtur, ſi caveat ut filia dotata renuntiet futuris: quia ſatis conſultum videtur mulieri, cui quæſita eſt honeſta conditio nuptiarum, cujus pudicitiæ conſultum eſt per nuptias, L. *Mulier.* §. *Cùm proponeretur. Ad Trebell.* Nec abſunt ab hac ſententia mores Arvernorum, ex quibus talis filiæ renunciatio valet in dotem, acceptâ coronâ roſeâ.

Tertium, ſi pater acceptâ pecuniâ à filio, paciſcatur de non ſuccedendo, pactum valet, L. 1. §. *Si parens. Si à parente quis manumiſſ. ſit.* Cur ergo non valeat tale pactum, ne filia ſuccedat patri? Sed hæc omnia facilè ſolvuntur.

1. Pactum, ne filia ſuccedat patri, non valet, quia Jure Civili pactum de ſuccedendo vel non ſuccedendo non valet. Hereditas pactis dari vel adimi non poteſt, quia tale pactum tollit liberam facultatem teſtandi, L. *Pactum quod dotali.* C. *de pact.* Nemo poteſt ſibi adimere facultatem teſtandi, L. *Si quis.* in principio. *de legat.* 3. L. *Cum duobus.* §. *Idem reſpondit. Pro ſoc.* Sic hereditas pacto adimi non poteſt, ex hac L. & dicta L. *Pactum quod dotali.* Si pater inſtrumento dotali caverit, ne filia quid aliud præter dotem ex hereditate patris ſperaret, hæc conventio jus legitimæ ſucceſſionis non mutat, quia privatorum cautio Legis auctoritate non cenſetur, ut excludat liberos à legitima ſucceſſione parentum, L. ult. *de ſuis & legit.* Privatorum cautione Legibus non eſt refragandum, ne Falcidiâ heres ſcriptus utatur, L. L. *Quod bonis.* §. 1. C. *Ad Leg. Falcid.*

2. Hereditas pacto tolli non poteſt, quia, ut ait Juſtinian. ex Papiniano, L. *Siquando.* §. *Illud.* C. *de inoffic. teſtam.* meritis, id eſt, præmiis magis filii ad paterna obſequia provocandi, quàm pactionibus adſtringendi.

3. Spes hereditatis pacto rejici non poteſt, qui hereditatem nondum delatam repudiat: putà heres inſtitutus ſub conditione vel in diem incertum, qui pendente die vel conditione repudiat, nihil agit, L. *Is qui heres. de adqu. hered.* Qui viventis hereditatem repudiat, poſt mortem ejus hereditatem adire non prohibetur, L. *Qui ſuperſtitis.* eod. tit. Legatum vel fideicommiſſum relictum ſub conditione vel in diem, ante diem vel conditionis eventum repudiari non poteſt, quia ad nos non pertinet, antequam dies vel conditio exiſtat, L. *Si ita ſcriptum.* §. *Si ſub conditione. de legat.* 2. Sic & bonorum poſſeſſio, quæ nondum de-

lata eſt, repudiari non poteſt, L. 1. §. *Decretalis. de ſucceſſ. edict.* Denique certa regula Juris eſt, quòd jus nondum quæſitum repudiari non poteſt, L. *Qui poteſt.* §. 1. *de R. J.* Repudiatio præſupponit jus delatum, privatio præſupponit habitum. Qui repudiat nondum delatam hereditatem, nihil agit cum effectu; non tam paciſci, quàm deſipere videtur.

4. Pactum de non ſuccedendo inter patrem & filiam lædit paternam pietatem, & omnia naturæ jura conturbat. Liberis parentum hereditas debetur jure proprio magis quàm ex voluntate patris, naturæ ſimul & parentum communi voto, L. *Scripto.* C. *unde liberi.* Omnia quæ noſtra ſunt, liberis ex voto paramus, L. *Nihil intereſt.* §. *Sed numquid. de bon. libert.* Eo iniquior eſt hujuſmodi renuntiatio, quòd hereditas paterna non à patre ſolo, ſed per patrem à majoribus datur, L. 3. *de interdict. & relegat.* Unde legitima hereditas non dicitur obvenire liberis, ſed ad eos redire, L. *Quo tutela. de R. J.* L. 3. *Si quis om ſſ cauſ. teſt.* L. *Juriſconſultus. de gradib. & affin.* Terent. in Andria: *Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.* Idem in Hecyra: *Ea ad hos redibat lege hereditas.* Non valet pactum, quia hoc pater non modò filiæ adimit paterna, ſed & res majorum quæ ad filiam ſuo jure pertinebant, & quaſi poſtliminio ad eam redituræ erant, magiſque reddi, quàm dari, magis redire quàm pervenire videbantur. Ratio naturalis quaſi lex tacita liberis paterna bona addicit, velut debitam ſucceſſionem, L. 7. *de bon. damnat.* Pater paciſcendo cum filia de tollenda ſucceſſione, prævaricatur adverſus naturam, peccat contra ſe ipſum, contra paternam pietatem, ſævit in propria viſcera, ſibi & naturæ vim infert; uno verbo deſtruit omnia jura naturalia & civilia, nimirum jura ſanguinis, jura ſuitatis, & agnationis, quæ pacto tolli non poſſunt, L. *Jus agnationis. de pact.* L. *Tutelas. de capit. minut.* L. *Jura ſanguinis. de R. J.*

5. Pactum hujuſmodi injuriam facit naturæ & liberis, quatenus æqualitatem, quæ à natura conſtituta eſt inter liberos, conturbat, invidia onerat patrem, & domi bellum civile conflat, dum uni detrahit, ut alteri gratificetur: inde adverſus parentes querelæ, filias modicas dotes ad impares nuptias, vel in Monaſterium velut in inſulam relegari, ut de filiarum paupertate maſculi locupletentur. Hieronym. ad Demetriadem: *Certè qui religioſiores ſibi videntur, parvo ſumptu, & qui vix ad alimenta ſufficiat, virginibus dato, omnem cenſum in utroque ſexu ſæcularibus liberis largiuntur.*

6. Pactum

6. Pactum de non ſuccedendo inter patrem & filiam non valet, perinde ac conditiones, quæ ultra modum ſervis in manumiſſione imponuntur, non valent, quia onerant libertatem, L. 1. §. *Quæ onerandæ. quar. rer. act. non det.* Et conditio, ſi non nupſerit, appoſita inſtitutioni vel legato, non valet, quia impugnat libertatem matrimonii, L. *Titio centum.* §. *Titio centum. de condit. & dem.* L. *Hæres meus.* § ult. *Ad Trebell.* L. *Adigere. de Jur. Patron.* L. 1. C. *de indict. viduit. toll.* Ita pactum filiæ de non ſuccedendo non valet, quia ferè adimit ſpem nuptiarum : vix enim puella inveniet maritum, ſaltem non imparem, ſi puella, ne nuptias moretur, modica dote accepta cogatur ſucceſſionem paternam à ſe abdicare. Domi conſeneſcit virgo, ὑποτραχυὸς, triſtis victima fraterni quæſtus, niſi maritum redimat damno rei ſuæ.

7. Hujuſmodi renuntiatio quæ fit à filia ſtipulante patre, nuptialibus in tabulis, viribus omnino carere videtur, quia proficiſcitur à filia quæ in poteſtate patris eſt : velle non creditur, quæ non poteſt diſſentire, ac etiam emancipata non haberet liberum diſſenſum, propter reverentiam & auctoritatem patris, quæ facilè perſuadet etiam emancipatis, L. *Fidejuſſor.* §. 7. *de pignorib.* & licèt doli præſumptio abſit à patre, tamen ſi filia dote contenta, paternæ ſucceſſioni renuntiet, invita nec ſine dolo id facere præſumitur, propter enormem læſionem, cujus ratio habenda eſt, quoad reſciſſionem pacti. Etſi enim ob enormem læſionem in patrem non detur actio de dolo, datur tamen actio in factum, L. *Si ſuperſtite.* C. *de dot.*

Et ſi quod geſtum eſt inter patrem & filiam, ſpectemus, pactum dotali inſtrumento comprehenſum de non ſuccedendo, non debet nocere filiæ, quaſi res inter alios acta. Inſtrumentum nuptiale non eſt actus nubentis, ſed contractus familiæ, cui parentes dant legem, in quo non requiritur filiæ conſenſus, ſed agitur parentum negotium : nec enim puella eligit maritum, ſed quem pater elegerit, admittit : qua de cauſa non ſine velo hic apparet. Ambroſ. de Abraham : *Conſulitur puella, non de ſponſalibus : illa enim judicium ſpectat parentum : non eſt enim virginalis pudoris eligere maritum, ſed jam deſponſata viro de profectionis conſulitur die.*

8. Pater non poteſt exhæredare filiam ſine cauſa, nec extra teſtamentum, L. *Filium. de bonor. poſſ. contr. tab.* L. *Si patronus.* §. *Ex teſtamento. de bon. libertor.* At ſi filia dote contenta pater-

næ ſucceſſioni renuntiet, revera per renuntiationem exhæredatur, & exhæredari dicitur, L. *Si emptor.* §. 1. *de rei vindic.* L. *Si ſoror.* §. *Lucius. ſolut. matrimo.* L. *Qui volebat. de hæred. inſt.* Quis ferat igitur exhæredationem pacto factam contra leges valere? Donatio inter patrem & filiam non valet, propter patriam poteſtatem, L. *Donationes.* C. *de don. int. vir. & uxor.* Quo jure igitur filia patri remittit ſpem futuræ ſucceſſionis, nonne remiſſio illa eſt donatio, vel quaſi donatio, L. *Cùm pater.* §. *A filia. de legat.* 2.

Neç me movent objecta in contrarium, licèt pactum de non ſuccedendo valeat quoad patrem. Inde non ſequitur idem pactum valere quoad filiam. Longè alia eſt ratio patris ac filiæ. Pater qui habet liberos in poteſtate, & paciſcitur de ſucceſſione filii, non gratuitò, acceptâ pecuniâ rectè renuntiat, quia ultro renuntiat, nec poteſt vim pati. Renuntiatio filiæ quæ eſt in poteſtate patris, non caret ſuſpicione vis & metûs. Renuntiatio patris facilè admittitur, quia ſucceſſio parentibus defertur contra votum ipſorum, turbato ordine mortalitatis, L. *Nam etſi parentibus. de inoffic. teſtam.* Renuntiatio filiæ vix admittitur, quia ſucceſſio liberorum eſt favorabilior tum reſpectu legis, cùm naturæ & voti*: parentum quippe debetur liberis ex communi naturæ & parentum voto, L. *Scripto. unde liberi.*

Denique Reipublicæ intereſt, ne filia dote accepta, futuræ ſucceſſioni renuntiet, quia plerumque eveniret ut nulla, vel modica dote accepta, futurorum ſpem abjiceret, impatientiâ moræ nuptiarum: quæ ratio eſt, cur ex decreto D. Marci de alimentis in futurum tranſigi vetatur, ne hi quibus alimenta relicta ſunt, facilè, id eſt, temere tranſigant, contenti modico præſenti, L. *De his. de tranſact.* Ætati & fragilitati ſexus conſulendum, ne puella quæ eſt in poteſtate patris, quæ non habet velle nec nolle, feſtinatione nuptiarum magnarum opum ſpem contemnat.

Tot argumentis facilè eliditur pactio de non ſuccedendo inter patrem & filiam: quanto magis ſi regia puella, ut nuper contigit in cauſa Divinæ Heroïnæ Tereſiæ Auſtriacæ Reginæ Chriſtianiſſimæ, renuntiet ſucceſſioni Regni, vel Principatus. Legatus Cæſaris non poteſt invito Principe abdicare Imperium, & abdicando nihil agit, L. *Legatus. de offic. Præſid.* Et hoc argumento ibi probat Bart. donationem urbis Romæ, quæ tribuitur Conſtantino, nullam & irritam eſſe, quaſi Imperatori non

licuerit alienare & cedere Imperium urbis, propter arctiſſimum vinculum, quod ita contrahitur inter Imperatorem & Imperium, ut pacto, donatione vel ceſſione quapiam diſſolvi non poſſit. Eodemque argumento Jacob. Butrigarius in Procem. Cod. probat Regem non valere Regno renuntiare; & ubi Diocletianus & Maximianus Imperium depoſuere tœdio Principatus, eis dictum eſt ab auctore Panegyrici ipſis dicti, *Imperium eis non traditum in cauſa mutui, vel commodati, ſed æternum; non domino, ſed ſervo.*

Alia etiam peculiari ratione Regibus & Principibus fas non eſt Regno renuntiare, quia Regnum non eſt hæreditas, nec ſucceſſio, quæ deferatur ex 12. Tab. vel Edicto Prætoris; ſed promotio quæ Dei Regum Regis nutu diſponitur; vocatio & miſſio cæleſtis, per quam Reges à Deo vocantur in ſalutem & regimen populorum. *Non eſt poteſtas niſi à Deo,* Rom. 31. Qua ratione Gloſſæ & Joan. Andreæ in cap. *Quoniam. de renunt.* in VI. placuit Rom. Pontifici non licere Pontificatui renuntiare, quaſi non ſit Sacerdotium tantùm, ſed munus divinum, quod contemni non poteſt, ne injuria fiat factori tanti beneficii. Et hoc motu Gregorius I. invitus electus Pontifex, è fuga revocatus, conſenſit electioni de ſe factæ, quia divinis judiciis non poterat reſultare, ut fatetur ipſe libr. 1. epiſt. 20.

Et Conſtitutio ipſa Bonifacii, quâ ſtatutum eſt Pontificem renuntiare poſſe apici Pontificio, ſua labe non caret: videtur enim legem condidiſſe in rem ſuam, ut renuntiationem quæ proximè facta erat, à Petro Morono dicto Celeſtino V. propria lege ſanciret, & adempta poſtliminii ſpe, ab eo tutus eſſet.

Hoc ſemel ſtabilito, quod renuntiatio filiæ futuræ ſucceſſioni ipſo jure non valet, ſciendum eſt, an convaleſcat jurejurando appoſito contractui. Ex Conſtitutione Bonifacii VIII. cap. *Quamvis. de pact.* in VI. quam ſecuti ſunt omnes Canoniſtæ, & quâ maximè nitebantur in cauſa Reginæ, hujuſmodi pactum valet, ſi jurejurando ſit ſancitum propter religionem jurisjurandi: ſed nihil prodeſt jusjurandum, ut pactum ipſo jure nullum firmetur.

1. Cùm diviſi ſint fines Regni & Sacerdotii, non potuit Pontifex lege ſua tollere ea quæ ſunt Juris Civilis, ſaltem extra metas ſuæ ditionis temporalis, cap. *Venerabilis. qui fil. ſint legitim.*

2. Bonifacius VIII. Celeſtini renuntiatione Pontifex factus, ſuæ cauſæ nimium indulſit, & quaſcumque renuntiationes valere voluit, ut renuntiatio Pontificatus, de cujus viribus diffidebat, eodem jure cenſeretur.

3. Pactum contra jus elicitum non purgatur religione jurisjurandi, L. *Juris gentium.* §. *Et generaliter. de pact.* L. *Si quis inquilinos.* §. ult. *de legat.* 1. L. *Nullum. de obſeq. parent. & patron. præſtand.* L. *Adigere. de Jur. Patron.* L. *Non dubium.* in fin. C. *de legib.* Imò & ipſo jure Pontificio jusjurandum contra leges, vel bonos mores præſtitum, non eſt obligatorium, non parit obligationem, neque actionem, cap. *Non eſt obligatorium. de R. J.* in VI. quod auctorem & ſibi contrarium habet ipſum Bonifacium. Jusjurandum non eſt vinculum iniquitatis, cap. *Quanto. de jurejur.* can. *Inter cætera.* 22. qu. 4 Jusjurandum eſt argumentum & ſignaculum bonæ fidei, pignus veritatis, non inſtrumentum doli, nequitiæ & inſidiarum: alioquin jusjurandum rei ſacræ in maleficium deſineret. Et hoc eſt quod voluit Bart. in L. *Si quis pro eo. de fidejuſſ.* jurejurando non ſanciri renuntiationem futuræ ſucceſſioni à filia factam.

Alia & ratione jusjurandum contractui nulli & irrito vires non addit, quia jusjurandum induit legem & naturam contractus, cui apponitur, L. ult. C. *de non numer. pecun.* cap. *Quemadmodum. de jurejur.* Ex quo reſciſſo contractu corruit jusjurandum ei adjectum, velut ſtatua labente ſua baſi: imò & jusjurandum vetatur in contractibus & compromiſſis, ne detur occaſio perjurio, L. 2 C. *de indict. viduit. toll.* Auth. *Decernit.* C. *de recept. arbitr.* Nazianzen. orat. 30. *Exploſo jurejurando nihil vetat, quin renuntiatio filiæ quæ irrepſit pacto, tamquam nulla & irrita fatiſcat.*

Item perjurii pœna non cadit in filiam, quæ eſt in poteſtate patris, quæ invita in necem ſuam jurare cenſetur: pejerare non videtur, qui deceptus & nimis læſus jurat, L. *Qui juraſſe. de jurejur.* L. ult. *Qui ſatiſd. cog.* Liberto qui rem ſibi à Patrono ſubripi ſcivit, nec prohibuit, non denegatur actio furti, quia ignoſcendum eſt liberto, quem pudor ad reſiſtendum impedit, L. pen. *de furt.* An deterior erit conditio filiæ, quæ à patre jurejurando adigitur bonis paternis renuntiare, quam pudor & reverentia vetat, ne patris imperio reſiſtat? Habet quiddam erga parentes humana verecundia, quod nec ipſa nequitia poteſt vincere. Auguſtin. de Civit. libr. 1. cap. 4. *Quo pacto vincet*

*puella reverentiam paternam, quæ nequiores vincit & occupat?*

Expugnandæ Bonifacii Conſtitutioni telum miniſtrat ipſe Pontifex, dum quaſi diffidens & ſuſpenſus jus novum, & univerſo Juri Civili contrarium tentat: nec enim ſola religione jurisjurandi jus novum tuetur, verùm etiam aliis cautelis & adminiculis quæ vix ſimul concurrere poſſunt, prior eſt ut renuntiatio non valeat, niſi accepta dote, quæ dos non poteſt intelligi, niſi modus dotis congruat rebus præſentibus & futuris, quibus renuntiatur: quia dos eſt repræſentatio legitimæ. Altera eſt ut renuntiatio ſit expers vis & metus, quæ vix abeſſe poteſt: nemo enim ſanus aut volens ſuum jactare præſumitur, L. *Cùm de indebito. de probat.* Et ſola reverentia paterna vis & metus præſumptionem inducit, L. 1. §. *Quæ onerandæ. Quar. rer. act. non det.* Velle non creditur qui obſequitur imperio patris, L. 4. *de R. J.*

Hæ omnes rationes optimæ præſtò erant in cauſa Reginæ. Hoc jure lubentiùs quàm ferro ingentes ditiones repetebat Rex Chriſtianiſſimus. Jam felices vindiciæ variis palmis, & clariorum urbium deditione latiùs provehebantur. Laudanda Principis moderatio, qui victoriæ modum impoſuit, ne Chriſtianæ Reipublicæ damno triumpharet. Rebus ſuis non pepercit, ut Chriſtiano ſanguini parceret. Pietatis cauſâ abſtenta hereditas, Divinis conjugibus pietatis præmium ſit, felix ſoboles, felix regnum, & multos poſt annos melioris regni conſortium.

# PRÆLECTIO SOLEMNIS

## Ad cap. II. *De clandeſt. deſponſ.*

### Habita XIX. Octobris M. DC. LXXIII.

INTER omnes conſtat clandeſtina matrimonia nulla & irrita eſſe, tum ex Conſtit. Alexandri III. quæ extat in hoc cap. cùm ex Conc. Lateranenſi habito ſub ipſo Alexandro III. cap. *Cùm inhibitio.* infr. hoc tit. & ex Conc. Trident. ſeſſ. 24. *de matrim.* cap. 1.

Clandeſtina matrimonia primùm vivæ vocis oraculo damnavit Chriſtus in Samaritana, cùm ei jam ſextum virum clanculum nactæ dixit : *Et nunc quem habes, non eſt vir tuus.* Joan. 4.

Clandeſtina matrimonia dàmnarunt univerſi Patres. Platonis & Zenonis qui λαθραίυς γάμυς, occultas nuptias admittebant, ſententiam damnavit Joan. Chryſoſt. Homil. 1. in Matth. Qua religione clandeſtina matrimonia exploſerit Tertull. lib. 2. ad uxorem, cùm matrimonium definivit, quod Eccleſia conciliat, & confitetur oblatio, & obſignatum angeli renuntiant : quaſi diceret : Matrimonium eſt, quod ſacerdotali benedictione, & oblatione, id eſt, ſacrificio Miſſæ obſignatur, & angelos teſtes habet, id eſt, proprios Sacerdotes cujuſque Eccleſiæ, quibus Angelorum nomen tribuitur ex Joanne, Dionyſio & aliis.

Et quod Baſilius epiſt. 3. ad Amphiloch. cap. 25. ſcripſit, fornicationem neque eſſe matrimonium, neque initium matrimonii, ἡ πορνεία γάμος οὐκ ἔστι, ἀλλ' ὐδὲ γάμυ ἀρχή; non de alio intelligi debet, quàm de eo fornicationis genere, quod matrimonii imagine & nomine adumbratur, de quo conſulebatur an eſſet matrimonium. Et hoc ſatis oſtendit, quod ſequitur, taliter conjunctos ſeparandos eſſe, & ſi noluerint, fornicationis

pœnam eis infligi. Nec injuriâ: revera enim tale matrimonium nihil aliud eſt, quàm mera fornicatio, concubinatus carens nomine, & concubium negativum.

Quantum id genus matrimonii deteſtata ſit Eccleſia Gallicana, ſatis intelligimus ex eo quod ipſius proprium inſtitutum eſt, bannorum nuptialium ſolemnitas, quæ eſt optima cautio adverſus clandeſtina matrimonia, ſi ea rectè & ſincerè utamur.

Clandeſtinum verò matrimonium eſt, quod clam factum eſt, omiſſis denuntiationibus, coram non proprio Parocho, & ſine teſtibus, cap. *Cùm inhibitio.* infr. hoc tit. cap. ult. *Qui matrim. accuſ. poſſ.* & Conc. Trid. proxim. laudat. loco. Clandeſtinum matrimonium eſt, quod fit clam, omiſſis denuntiationibus, quas bannos vocant, cap. *Cùm tuâ. de ſponſal.* quod inſcribitur Epiſcopo Belvacenſi: ex quo colligitur, Romanam Eccleſiam bannorum ſolemnitatem, ut quamplurima alia, hauſiſſe ex inſtituto Eccleſiæ Gallicanæ, & nomen ipſum quod eſt Gallicum, civitate donaſſe. *Bannis*, inquit, *ut tuis verbis utar, in Eccleſiis editis.* Romana ſcilicet Eccleſia non dedignatur rectas aliarum Eccleſiarum conſuetudines ſuas facere, can. *Novit.* 12. diſt. Clandeſtinum matrimonium eſt, ut ſingula ejus veſtigia perſequamur, quod fit clam, abſque Parocho & teſtibus. Clandeſtinitas in matrimonio ſemper doli ſuſpecta eſt. Qui clam contrahit matrimonium, dolo facere videtur, ut inceſtis vel injuſtis nuptiis impunè ſit. Ex facto clandeſtino dolus præſumitur Exinde clam contrahens inceſtas nuptias graviùs punitur: ſi palam contractum ſit, mitiùs cum eo agitur: palam delinquens ut errans majore pœna excuſatur, clam committens ut contumax plectitur, L. ult. *de rit. nuptiar.*

Clandeſtinum matrimonium eſt, quod præſumitur clam eo, qui prohibere poteſt, id eſt, inſcio Parocho, ut in interdicto *Quod vi aut clam.* Clam facere videtur, qui facit clam eo quem prohibiturum intelligit, & à quo proſpicit ſe prohibitum iri, L. 3. §. ult. & dd. ſeqq. *Quod vi aut clam.*

In matrimonio clandeſtinitas ſcelus & flagitium eſt, quia plerumque affectatur, ut impedimenta matrimonii celentur, ut inceſtæ vel injuſtæ nuptiæ impune contrahantur, inter cognatos & affines, vel impares inter perſonas. *Impares nuptiæ in villa, & ſine teſtibus factæ*, ait Apul. 6. Metamorph. *Nuptias clauſâ domo fecimus*, ait Senec. 7. Controv. de nuptiis dominæ cum ſervo.

In matrimonio damnatur clandeſtinitas, quia in eo maximè ſpectanda eſt honeſtas publica : ſemper in conjunctionibus, id eſt, in nuptiis, non ſolùm quod licet, ſpectandum eſt, ſed & quod honeſtum ſit, L. *Semper. de rit. nuptiar.* L. *Semper. de R. I.* In matrimonio naturale jus, id eſt, naturalis ratio & pudor inſpici debet, L. *Adoptivus. §. 2. de rit. nuptiar.*

In matrimonio ſpectanda eſt honeſtas publica, maximè honeſtas Eccleſiæ, cap. 3. *de ſponſalib.* ne matrimonium quod eſt Sacramentum, & ſeminarium fidelium, contrahi videatur ſine miniſterio & teſtimonio Eccleſiæ, cujus maximè intereſt, ne Sacramenti dignitas dehoneſtetur. In matrimonio violatur honeſtas publica, infringitur honeſtas Eccleſiæ, ſi fiat contempto Parocho, & ſpretis ſolemnibus Eccleſiæ. Ideo in nuptiis deſiderantur ſolemnia, ut evitetur clandeſtini vitium. Si puellæ legatum relictum ſit ſub conditione nuptiarum, legatum non debetur, priuſquam nuptiarum accedat feſtivitas, L. *Sancimus.* C. *de nupt.* Conditio nuptiarum nudis nuptiis non impletur, ſed ſolemnibus nuptiis, ſecuta feſtivitate, id eſt, ſolemnitate nuptiarum. Ob id in nuptiis ſolemniter fiebat deductio nuptæ in domum mariti, & aqua ignique acceptio, L. 5. *de rit. nuptiar.* L. pen. *de don. int. vir. & uxor.* Ob id per triduum ſolemne epulum nuptiale producebatur, quo ſe refert Ambroſ. epiſt. 65. *Occurrit pro foribus ſocer, generum introduxit, filiam reconciliavit, & ut lætiores dimitteret, triduo tenuit, quaſi repararet nuptias.* Id eſt, quaſi nuptiæ ab initio contraherentur, adhibitis ſuis juſtiſque ſolemnibus. Et quod pene præterii, ſolemnitatis cauſâ nuptialibus tabulis decem teſtes adhibiti. Ambroſ. ad virginem lapſam : *Inter decem teſtes confectis ſponſaliis, nuptiis conſummatis.*

Matrimonium ſuapte naturâ abhorret & deteſtatur clandeſtinitatem, & cùm ſit res ſancta, quaſi ſacerdotium laïcorum, vinculum religionis, quo fideles Deo & Eccleſiæ magis quàm uxori adunantur, communio & conſortium rerum divinarum & humanarum, l. 1. *de rit. nup.* L. 4. C. *Expil. hæredit.* Signaculum & inſtrumentum fidei catholicæ, eodem jure cenſendum & tractandum eſt, ac ipſa fides. Inter fideles non eſt cenſendus, qui fidem publicè, conſtanter & perpetuò non profitetur. Haud ſatis eſt intus credere quæ ſunt fidei, eadem ultro profiteri oportet uſque ad vincula, uſque ad tormenta, uſque ad necem. *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem,*

*tem*, ex verbis Apoſt. ad Rom. cap. 10. Hinc Auguſtin. de Fid. & Symbol. cap. 1. *Quoniam fides à nobis officium exigit, & cordis & linguæ ſalvi fieri non poſſumus, niſi & nos ad ſalutem proximorum nitentes, etiam ore profiteamur fidem quam corde geſtamus. Confitentes ſe coram hominibus confitebitur Chriſtus apud Patrem, negantes vel diſſimulantes negabit & præteribit.* Teſtem ipſum de ſe & auctorem habemus, Matth. 10. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis eſt; & qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis eſt.* Memoratur à Gregorio Turonenſi libr. 2. cap. 33. infelix exitus Gundobaldi Regis Burgundionum, qui agnito errore Arianiſmum ejurare non ſuſtinuit, ne ſuos ſibi infenſos faceret, etſi monitus ab Avito Viennenſi Epiſcopo.

Hoc jure Sacramentum matrimonii, velut pignus & præmium fidei palam & publicè ſuſcipiendum, & ſuſceptum palam tuendum & colendum. Verè & ſincerè conjunctus non eſt, qui quam duxit uxorem, non profitetur, negat vel diſſimulat. Injurioſum eſt non confiteri uxorem, cui Deo auſpice conjunctus es, quam de impare parem fecit gratia & vinculum Sacramenti. Quàm triſtes exitus habent hujuſmodi dubia & incerta conjugia! Deum ultorem habet contempta Sacramenti religio. Vitam & uxoris pudicitiam pæne fuit ut perderet Abrahamus, dum Saram ſororem finxit, & uxorem tacuit; & quò factum excuſet, valde laborat Auguſtin. Quæſt. in Geneſ. cap. 26. quod refertur in can. *Quæritur.* 22. qu. 2.

Matrimonium eſt Sacramentum & magnum Sacramentum: *Sacramentum hoc magnum in Chriſto Jeſu, & in Eccleſia*, Eph. 5. Matrimonium eſt vinculum honorabile: *Honorabile conjugium in omnibus & torus immaculatus*, Hebr. 13. *Mulier eſt gloria viri*, 1. Cor. Qua fronte clancularium carnis commercium Sacramenti honore dignari audeas, quod velut furtum & latrocinium celatur? Quomodo honorabile dici poteſt, quod furtim contrahitur, celandi animo, & velut turpe celatur? Quomodo mulier dicetur gloria viri, quæ nomine, honore & dignitate uxoris caret? Per matrimonium vir & uxor ita conjunguntur, ut vir debeat adhærere uxori ſuæ: *Et adhærebit uxori ſuæ*, Levit. 18. Quando vir intelligetur adhærere uxori ſuæ, quam uxorem non agnoſcit, quam vicini rident ut uxorem uſurariam & concubinam? Matrimonium ut verè dicatur matrimonium, contrahendum eſt in Domino, id eſt, nomine Domini: *Cui vult, nubat in Do-*

*mino*, 1. Cor. 7. An matrimonium contrahitur in Domino, quod cum Domino non contrahitur, quod conciliatricem Eccleſiam, conciliatores Angelos, id eſt, proprios Sacerdotes, non habet? Denique ex hoc cap. matrimonium eſt quod fit in facie ſeu conſpectu Eccleſiæ, præmiſſis denuntiationibus, coram Parocho & teſtibus His deficientibus vel ſingulis eorum, clandeſtinum, id eſt, nullum & irritum eſt matrimonium.

Dices: In hoc matrimonio non defuere denuntiationes, non defuit Parochus, non defuere teſtes. Deſinas igitur de clandeſtinitate hujuſmodi matrimonium calumniari, poſtquam ſemel legi ſatisfactum eſt, & Parochus ſuis partibus functus eſt. Tantiſper conſule pudori nobilis puellæ, quæ fortè impari nupſit: æqui bonique accipe, ut matrimonium quod ſemel rite contractum eſt, pudoris cauſâ velo ducto obtegatur. Non ſunt tam amarè tractanda jura nuptialia, L. *Si id quod donatum.* §. *Si quas. de don. int. vir. & uxor.*

At ne veritati fucum faciamus, non abeſt clandeſtini vitium, niſi denuntiationes, bona, integra & perpetua fide fiant, niſi inter Miſſarum, id eſt, Miſſæ publicæ ſolemnia, per tres feſtivos dies repetantur, juxta verba Concilii. Neque ſufficit denuntiationes fieri editis propriis nominibus, quæ pluribus communia eſſe ſolent: etiam qualitatem & conditionem perſonarum exprimi oportet, ut conſtet de perſonis. Numquid in actione in rem, quæ longè imparis eſt momenti, ut res vindicetur, non ſufficit nomen rei edici? Etiam qualitatem & conditionem rei, locum, id eſt, ſitum & fines deſignari oportet, ne vindicatio quæ olim fiebat in re præſenti, detur incertæ rei, L. *Si in rem. de rei vindic.*

Et in hoc ſæpius ſub auctoritate Juris, id eſt, per illuſionem & mendacium uſurpata auctoritate Juris, perniciosè erratur. Denuntiationes fiunt non clarè & liquidò editis, ſed perverſis ac eliſis nominibus, obſcura voce, quaſi ſub modio, tacita qualitate & conditione perſonarum. Denuntiare non videtur, qui dolo & fallaciter denuntiat. Sicut rationes edere non videtur argentarius, qui malitiosè & in totum non edit, L. 8. *de edend.* Judicio adeſſe non videtur, qui circa columnas fori ſe occultat, ut creditorem evitet, & actori illudat, L. *Eum qui. de reb. auctor. judic. poſſid.*

Nec ſufficit matrimonium ſemel publicè contrahi; imò neceſſe eſt, ut publicum & confeſſum permaneat: non videtur

in rem verſum, niſi duret verſum, L. *Si pro patre.* L. *Verſum. de in rem verſ.* L. *Utrum aut m. de petit. hæred.* Non videtur ſolutum, niſi duret ſolutum, id eſt, niſi nummi perpetuò fiant accipientis, L. *Qui res.* in princip. & §. 2. *de ſolut.* Non videtur perveniſſe, quod ſemel momento aliquo pervenit, niſi duret perventum, L. 2. §. *Perveniſſe. de hæred. vel act. vend.* L. *Non videtur. de R. J.* Eadem ratione non videtur publicè celebratum matrimonium, quod publicum non perſeverat. Ubi matrimonium latere cœpit, perinde eſt ac ſi ab initio latuiſſet. Non valet obligatio, vel actus quilibet, qui in eum caſum recidit, à quo incipere non poteſt, L. *Pro parte. de ſervitut.* L. *Exiſtimo.* §. pen. *de V. O.*

Denuntiationes à Lege requiruntur. Verba Legis cum effectu accipienda ſunt : abſit ut ſanctiſſimæ Legi illudatur. Vetus querela eſt per obliquas artes & callida commenta Legibus illudi. *Per fideicommiſſa Legibus illudimus*, inquit Hieronym. ad Nepotian. *Inter Leges ipſas delinquimus, inter jura peccatur*, ait Cyprian. epiſt. 1. Cùm quæritur de obſervanda & tuenda lege, nequaquam habenda eſt acceptio perſonarum. Nulla eſt ratio pudoris, ubi verſatur diſpendium & periculum animæ. Summa eſt ratio quæ pro religione facit, L. *Sunt cauſæ. de Religioſ. & ſumpt. fun.* L. 2. §. *Locorum. Ne quid in loc. public.* Falſus pudor, erubeſcendus & pudendus pudor, qui peccandi occaſionem & materiam præſtat. Juvat exemplum Magdalenæ, quæ frontoſa in peccato, frontoſior fuit ad ſalutem, ut eleganter ait Auguſtin. in Pſalm. 125. & 140. *Ubi pœnituit, quàm præfracta fronte, paſſis capillis, fuſo unguento ad Chriſti pedes ſe abjecit! non erubeſcens ad Chriſtum acceſſit, ſed cum rubore à peccato receſſit.*

Denuntiationum ſolemnitas optima ratione inſtituta eſt, ut clandeſtina matrimonia tollantur. Sed proh dolor! Optima legis cautio ferè abiit in irritum : ſollicita & anxia providentia Legis ferè deſiit in vacuam & inanem formulam, quæ pecuniâ redimitur. Hodie denuntiationes non ſunt quod nomine ſonant, ſed tantùm vectigal matrimonii, fœnus Eccleſiæ, & denuntiationum redemptio.

Nec ſola eſt hæc noxa clandeſtini matrimonii, quòd in eo neque matrimonium, neque vir, neque uxor apparet; vitio vitium, ut ſquamma ſquammæ cohæret : nimirum ex eo ſuſcepti liberi, tamquam ſpurii & incerto patre nati non agnoſcuntur.

Juſti & legitimi matrimonii argumentum eſt, quòd certi ſunt liberi, quos nuptiæ demonſtrant: pater agnoſcit liberos, eoſque apud acta profitetur, L. *Cùm de ætate*. L. *Imperatores*. §. ult. *de Probat.* Nonne Deus Pater, ne Patris officio deeſſet, trino teſtimonio JESUM CHRISTUM Filium probavit. Primum, cùm à Joanne baptiſmum ſuſcepit, ad ripam Jordanis, audita voce de cælo: *Hic eſt Filius meus, in quo mihi complacui*, Matth. 3. Tum in monte Sion, ubi Chriſtus transfiguratus eſt, teſtibus tribus diſcipulis, rurſus audita eſt vox de cælo: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, audite ipſum*, Matth. 17. Marc. 3. Tertium, cùm Chriſto exclamante, *Pater, clarifica nomen tuum*, inſonuit vox de cælo dicens: *Et clarificavi, & iterum clarificabo*, Joan. 12. Nimirum maximè in noviſſimo judicio clarificabitur Filius, cùm judicabit duodecim tribus Iſraël, & cum his univerſum genus humanum, quia *Pater omne judicium reliquit Filio*, Joan. 5. Deus Pater Patris officio functurus, agnovit Filium: tot miraculis probatum, etiam proprio teſtimonio, & ſacræ vocis ſuffragio probari voluit. Quo jure apud vulgus hominum dicetur Pater, qui ne matrem agnoſcat, filium negat? Quale eſt matrimonium, in quo neque matrimonium, neque vir, neque uxor, neque liberi apparent? Quomodo conſtabit matrimonium, quod per omnia tenebræ & noctis ſilentium occupant?

Non deſunt qui dicant, conniventibus oculis ferenda eſſe hujuſmodi matrimonia, ne quid pejus eveniat, ne peccatores ſtupri laqueis irretiti, in eo conſeneſcant, & ad exitum uſque inſordeſcant. Mitiùs agendum cum nobili puella, cum nobili aut Senatorio viro, ut horum pudori parcatur. Ruente in pejus ſæculo, delicatulis & infirmis quoquo modo conſulendum, & in lucro ducendum quidquid boni vel minus mali ab his elici vel exprimi poteſt. O quàm inſana, quàm impia, & hæreſi proxima eſt iſthæc ratiocinatio! Medicus tabeſcentem partem corporis urit, ſecat, ut cæteras ſalvas faciat: medicus ſpiritualis iniquior aut imperitior letale ulcus animæ fomentis obliniet, & computreſcere id ſinet, ne aſperior & immitior videatur, quàm ferat ætas! Adeoque eo nequitiæ aut humanæ miſeriæ perventum eſt, nefanda hæc conjugia, vel potiùs ſcelera ridentur; & quod horrorem movebat, mutato nomine riſum & cachinnos movet. Delictum hominum ut excuſetur, vitium ſæculi dicitur. Reſque turpiſſima & non nominanda honeſto nomine ob-

velatur, matrimonium conſcientiæ vocitant, in quo omnes leges divinæ & humanæ labefactantur, evertuntur, conculcantur. Quænam ſocietas, quæ communio inter Sacramenta & maleficia? Quæ ſocietas Chriſto cum Belial? Væ vobis palpatores, & adulatores, qui ſtultis venenata oſcula & pocula propinatis, qui blandimentis & ſuavioribus conſiliis infelices animas detruditis ad inferos! Væ vobis peſſimi inventi artifices! Sacramenta à Chriſto inſtituta ſunt, ut velut flumina libero ſub cælo & ſole fluant, & ſalutari alveo Chriſtianum orbem irrigent, quæ malo ingenio dæmonum lucis oſorum, ſub terra & ſpecubus velut cloacæ & ſordium receptacula ducuntur. Quod Dei eſt, lucem amat: illic ſecretum noctis captatur, tempus ululantium ſtrigum & lamiarum, illis diſplicet nomen matrimonii, quia populare honeſtum & ſanctum eſt: placet opus nuptiarum, quia occultum & ſecretum eſt, & dæmonum genio propius: qui ſemper tenebris gaudent, σκότους δημιουργοὶ, tenebrarum artifices, ut ait Nazianz. orat. 3. in Julian. An iſtud diutius ferendum & diſſimulandum ſit, videant Epiſcopi, videant Magiſtratus, quorum una & par cura eſſe debet ſalus animarum: videant & caveant, ne à laïcis ulteriùs ſerpat hæc lues.

Diſciplinæ Chriſtianæ reſtitutio maximè pendet ex reformatione matrimonii, quod eſt ſeminarium fidelium. De hac enixiùs laborarunt Concilii Tridentini Patres, reſtituto Canone Lateranenſi, & ritu bannorum Eccleſiæ Gallicanæ. Sed hæc omnia vacua & inania ſunt, niſi Epiſcoporum & Magiſtratuum ope & ſtudio contineantur. De clandeſtino matrimonio dixi quod viſum eſt: pejus eſt quòd nuptiæ ſimulantur inter vagos & errones, & alios quoſdam cujuſvis diſciplinæ impatientes: nomen & honor matrimonii libidini & veneri ancillatur. Olim quàm multi nuptias ſimulabant, ut effugerent pœnam Legis Papiæ latæ contra cœlibes & orbos! Ut legi fraus fieret, inſtrumenta nuptialia ſine nuptiis conficiebantur. Ut fraudi occurreretur, conſtitutum eſt ſolas tabulas nuptias non facere, L. *Donationes. de donat.* L. *Neque.* C. *de nupt.* Unà & conſtitutum eſt ſimulatas nuptias nullius eſſe momenti, L. *Simulatæ. de rit. nuptiar.* id eſt, non prodeſſe ad evitandam pœnam Legis Papiæ, ut indicat ipſa inſcriptio Legis, quæ eſt Caii, lib. 2. *Ad Legem Papiam.* Lex Papia ſimulatas nuptias non tulit, propter compendium fiſci, reſtituendi ærarii cauſâ bellis civilibus exhauſti.

Quanto juſtiùs apud fideles arcendum eſt ſimulatum matrimonium, in quo non quæritur de tuenda Lege Papia, lege nummaria, quæſtuaria, & ſordida, ſed de tuenda Lege Dei & Eccleſiæ, ſine qua nulla eſt ſalus?

Sacramenta ſunt gradus, per quos Deus è cælo ad nos deſcendit; catena aurea, per quam cælum terræ connectitur; tubuli & canales, per quos omnia ferè beneficia à Deo accipimus. Et hoc eſt quod ait Auguſtin. 22. de Civit. cap. 8. *Miracula fiunt per Sacramenta.* Matrimonium eſt Sacramentum, quo homines pæne ſacri fiunt, quo uterus ſterilis fœcundatur, quo Deus benedicit homini & ſemini ejus. Ne turbemus limpidiſſimum fontem gratiæ Chriſti, clandeſtinitatis & ſimulationis cœno & ſordibus. Camelo ſimilis qui aquam non bibit, priuſquam fontem turbet. Vocetur Chriſtus ad nuptias, quibus ſemel interfuit, & quibus ſemper interfuturus eſt, remoto clandeſtinitatis & ſimulationis vitio, rectoque fine matrimonii propoſito; & venienti occurramus cum jubilo dicentes: *Benedictus qui venit in nomine Domini, Ozanna in excelſis.*

# PRÆLECTIO SOLEMNIS

## AD CAP. *Quæſitum. De rer. permut.*

### Habita pro inſtaurandis Scholis. Die XIX. Octobris M. DC. LXXV.

DUo Clerici quæ eſt ſpecies hujus Cap. qui habebant Præbendas in diverſis Eccleſiis, eas invicem permutarunt ſpeciali pacto ea de re inito. Quæſitum eſt à Summo Pontifice, an permutatio quæ fuerat facta ex ſolo pacto privatorum ſine auctoritate Ordinarii, valeret. Conſultus Pontifex reſpondit non valere, maximè præcedente pacto, quod ſemper in ſpiritualibus, vel connexis ſpiritualibus labem ſimoniæ continet.

Ratio dubitandi erat, quòd permutatio quidem Dignitatum vetita eſt Conc. Turonenſi, ut ſcriptum eſt hîc, & cap. *Majoribus. de Prabend.* Verùm prohibitio Canonis videbatur non eſſe porrigenda ad Præbendas. Difficiliùs permutatio admittenda erat in Dignitatibus Eccleſiaſticis, quàm in Præbendis: quia Dignitas Eccleſiaſtica eſt jus merè Canonicum & ſpirituale, ut Canonia, quæ ſeparatur à Præbenda, quæ eſt quid temporale, quatenus conſiſtit in fructibus & ſtipendiis temporalibus, cap. *Dilecto. de Præbend.* cap. *Cùm omnes. de Conſtit.*

Præterea videbatur non eſſe valde incongruum & incivile, permutationem Beneficiorum fieri inter Clericos, quia uterque erat capax Beneficii. Semel ordinatus in una Eccleſia poteſt capere quæcumque Beneficia in eadem, vel alia Eccleſia, quia hujuſmodi Beneficium capit non ex pacto, non vi & poteſtate permutationis, ſed vi & poteſtate Ordinis, quo ſemel ſuſcepto fit habilis & idoneus ad aſſequenda quæcumque Beneficia Eccle-

ſiaſtica, ex quo Preſbyter non poteſt ordinari ſine titulo, ſine certa Eccleſia, can. *Neminem.* can. *Sanctorum.* 70. diſt. Et Beneficia quælibet Ordinum appellatione continentur, ut in can. *Ex multis.* 1. qu. 3. Beneficium Eccleſiæ, quod quidam Canonicam, vel Præbendam, aut Ordines vocant.

Item ex quo ſemel admiſſa eſt permutatio Beneficiorum, videbatur ea ex ſolo pacto poſſeſſorum valere, nec deſiderari auctoritatem Ordinarii: quia ſi pactum eſſet vitioſum, fruſtra adhiberetur auctoritas Epiſcopi: quia ſolus Pontifex poteſt purgare labem ſimoniæ, ſi qua ineſt pacto hujuſmodi, propter plenitudinem poteſtatis, cap. 2. *de Præbend.* in VI. Et permutatione Beneficiorum ſemel de jure recepta, nihil vetat eam valere ex ſolo pacto inter Clericos. Fruſtra poſtulatur à Principe, quod de jure communi obtineri poteſt, L. *Imperatores. de reb. auctor. judic. poſſid.*

Tamen verius eſt permutationem Beneficiorum non valere omnino ſine auctoritate Superioris.

I. Cùm quis ordinatur, non ordinatur ſine titulo, ſine certa Eccleſia, in qua quis ordinatus eſt, in ea perpetuò debet perſeverare, dicto can. *Neminem.* dicto can. *Sanctorum.* Sicut ordinatio habet cauſam perpetuam, ita & titulus qui accedit ordinationi, eodem jure cenſetur: ita ut ſemel ordinatus non poſſit renuntiare titulo, non ſecus ac Ordini, neque diſcedere ab Eccleſia in qua ordinatus eſt, ſaltem niſi auctoritate Superioris: putà ſi propter utilitatem Eccleſiæ de una Eccleſia transferatur ad aliam, ſemel ordinatus pro vincto & inſeparabili habetur. *In ſomnis ſibi quis viſus eſt catena alligari templo Neptuni, factus eſt ſacerdos Divi.* Artemidor. lib. 5. [illegible]. Hinc edicto Prætoris cautum, ne in Jus vocetur qui propter loci religionem inde ſe movere non poteſt, L. 2. *de in Jus vocand.* Alligatus es Eccleſiæ, noli diſſolvere vinculum, quo religione fortiùs, quàm ferro nexus teneretis: noli hac permutandi ſolertia per diverſas Eccleſias vagari & diſcurrere, magis fugiens Dominum, id eſt, Epiſcopum, quàm aliam Eccleſiam petens.

II. Permutatio Beneficiorum non valet quidem per ſe ex pacto vel conſenſu privatorum, ſed convaleſcit adhibita auctoritate Superioris, id eſt, Epiſcopi: licèt enim pactum poſſeſſorum, quod cauſam dedit permutationi, non careat labe ſimoniæ, quæ à ſolo Pontifice purgari & eximi poteſt; tamen permutatio valet adhibita auctoritate Epiſcopi, per quem purgatur labes

labes ſimoniæ, ſi qua ineſt, non jure ſuo, ſed ex Conſtitutione Apoſtolica, per quam Epiſcopus poteſt diſpenſare contra jus in caſibus expreſſis à Jure; ex Conſtitutione, inquam, Apoſtolica, quæ verſa eſt in Jus commune, ex quo clauſa eſt in Corpore Juris.

Diu & anxiè diſputatum eſt, an permutatio Beneficiorum omnino valeret, non abſque ratione.

1. Quia permutatio ſuâ naturâ ſimilis eſt emptioni & venditioni, L. 2. C. *de rer. permut.* L. *Sciendum.* §. pen. ff. *de Ædil. Edict.* quomodo permutatio poteſt cadere in ſpiritualibus, quæ emptionem & nundinas abhorrent. Nonne Chriſtus de templo ementes & vendentes flagello ejecit? Alienatio Beneficiorum vetita eſt, can. *Alienationes.* 12. qu. 2. Ergo & permutatio, quæ alienationis appellatione continetur. L. ult. C. *de reb. alien. non alien.*

A permutatione non abeſt labes ſimoniæ, quòd in ea Beneficium detur pro Beneficio. Etiam ſpirituale non poteſt dari pro ſpirituali, cap. ult. hoc tit. quia quæcumque res media ſit, eſt vice pretii. Pro Beneficio quicquam dari non poteſt, neque obſequio, neque manu, id eſt, numeratione; neque linguâ, id eſt, promiſſione, can. *Sunt nonnulli.* 1. qu. 1. neque operâ, quæ inter ſocios eſt vice pretii, L. *Cum duobus.* §. 1. infr. *Pro ſocio.* Pro collatione Beneficii nihil poteſt dari, nequidem Fabricæ, vel donariis, id eſt, ornatui Eccleſiæ, can. *Ex multis.* 1. qu. 3. Atque ita Beneficium prò Beneficio dari vel permutari non poteſt.

Item collatio Beneficii debet eſſe libera, cap. unic. *de rer. permut.* in VI. At ſi collatio fiat ex cauſa permutationis, collatio non poteſt dici credíve libera, cùm collatio ſit neceſſaria, & Ordinarius cogatur conferre permutantibus, cap. *Cùm venerabilis. de except.* dicto cap. unic. *de rer. permut.* in VI. Clem. unic. eod. tit.

Imò permutatio debet fieri ſine fraude, dicto cap. unic. *de rer. permut.* in VI. At permutatio non caret fraude, cùm fiat in fraudem Ordinarii, cui ex permutatione adimitur libera collatio Beneficii, quæ jure communi ad eum pertinet, can. *Omnes Baſilicæ.* 16. qu. 7. Necnon permutatio non vacat fraude & dolo, hoc ipſo quòd permutatio fit ex pacto præcedente permutantium, ut Beneficia conferantur permutantibus: at non valet ulla pactio in ſpiritualibus, cap. *Cùm pridem.* cap. ult. *de*

*pact.* Ex quibus facilè concluditur permutationem Beneficiorum omnino explodendam eſſe.

Adde. Renuntiatio Beneficii coram Ordinario fieri debet purè & ſimpliciter ſine aliqua pactione, conditione, vel modo, dicto cap. *Cùm pridem.* Solus Summus Pontifex poteſt admittere reſignationem in favorem: Ergo Ordinarius non poteſt admittere renuntiationem, ſi fiat ex cauſa permutationis. Renuntiatione ſemel admiſſa vacat Beneficium, & extinguitur jus omne quod renuntians habebat in Beneficio. Per renuntiationem circumſcribitur pactum præcedens factum de renuntiando cauſâ permutationis, & remanet nuda & ſimplex renuntiatio, quam ſequitur libera collatio. Sublato pacto, & cauſâ permutationis pacto appoſitâ, Ordinarius non poteſt conferre Beneficium ex cauſa permutationis, quæ renuntiatione ipſa ſoluta & extincta eſt: Ordinarius ipſe non obligatur ex pacto permutantium: nemo ex alieno facto obligatur, L. *Solvendo. de negot. geſt.* L. *Debitorum. C. de pact.* Nemo oneratur ex alieno facto, L. *In cauſa. de Procurator.*

Permutatio quoque Beneficiorum, tantùm fieri debet propter utilitatem Eccleſiæ, ex hoc cap. putà, ſi unus è Beneficiatis ſit utilior in majori Eccleſia. Hoc argumento permutatio Beneficiorum non debet fieri ex pacto privatorum. Vix ſperandum eſt, ut paciſcentes magis ſolliciti ſint de utilitate Eccleſiæ, quàm de privata. Epiſcopus ob utilitatem Eccleſiæ poteſt transferre Clericum de Eccleſia ad aliam: ſed hujuſmodi mutatio non fit ex pacto privatorum, ſed officio judicis proprio motu, cauſâ cognitâ, & ſine pacto poſſeſſorum, ne permutantes videantur ſibi invicem conferre Beneficia: & mutatio illa non eſt dicenda permutatio quæ fit tantùm inter contrahentes; ſed tranſlatio, quia magis transferuntur nutu & auctoritate ſuperioris, quàm proprio conſenſu.

Tandem tamen obtinuit collationem ex cauſa permutationis valere, licèt præcedat renuntiatio ex cauſa permutationis, quia collatio hujuſmodi non ex pacto, ſed honeſta interpretatione videtur fieri officio judicis ob utilitatem Eccleſiæ, ut in cap. *Niſi eſſent. de Præbend.* Penſio reſervata ſuper Beneficio confirmatur, non ex pacto partium, id eſt, habita ratione pacti, ſed ex juſſione, id eſt, ſententiâ judicum pro bono pacis. Pactum præcedens non vitiat permutationem, ſed vitiatur, & pro non ſcripto habetur, ita ut collatio ex cauſa permutationis rema-

neat, quaſi collatio libera & ſimplex : ut in aliis caſibus turpis conditio appoſita inſtitutioni non vitiat inſtitutionem, ſed remittitur, & inſtitutio pro pura habetur, L. *Quæ ſub conditione. de condit. inſtit.*

Permutatio Beneficiorum per ſe nulla & vitioſa eſt, quia non caret labe ſimoniæ : ſed quod vitii ineſt, purgatur auctoritate Superioris. Multa ſunt quæ per actionem peti non poſſunt, quæ præſtantur officio judicis, L. *Ædiles. §. Item ſciendum. de Ædil. Edict.* L. *Quintus Mutius. de ann. legat.* Non injuriâ fiunt quæ jure poteſtatis à Magiſtratu fiunt, L. *Injuriarum. §. Quæ jure. de injur.* Auctoritas judicis eſt complementum & ſubſidium omnium actionum, ut quod his deeſt, ſuppleatur officio judicis. Officium judicis latiſſimum eſt, in multis liberum eſſe debet : unde officium judicis dicitur nobile. Rerum expediendarum causâ multa relinquuntur arbitrio judicis, quæ commodiùs explicari non poſſunt.

Permutatio Beneficiorum fieri debet auctoritate Superioris, & majorem poteſtatem deſiderat. Inferior Epiſcopo non poteſt admittere permutationem, licèt collatio Beneficiorum poſſit pertinere ad inferiorem ex privilegio, vel conſuetudine præſcripta, cap. *Dilecta. de major. & obed.* cap. *Vulterana. de Elect.* cap. *Mandatum. de Prebend.* in VI. Inferior Epiſcopo non poteſt conferre Beneficia ex cauſa permutationis, quia hujuſcemodi collatio ſolùm datur Epiſcopo à lege, ex Conſtitutione ſcilicet Apoſtolica, quæ tacitæ diſpenſationis vim habet.

Permutatio debet fieri de Beneficio Eccleſiaſtico cum Beneficio Eccleſiaſtico, ex hoc cap. & cap. unic. eod. tit. in VI. quia ſpirituale non poteſt permutari niſi cum ſpirituali. Spirituale non poteſt permutari cum temporali, cap. *Ad quæſtiones.* cap. ult. hoc tit. quia nulla eſt ſocietas Chriſto cum Belial.

Beneficium poteſt permutari cum Capella, vel præſtimonio quod confertur in titulum, quia præſtimoniæ Beneficiorum Eccleſiaſticorum jure cenſentur, cap. *Quoniam. de conceſſ. Prabend.* in VI. Et hæc eſt ſententia Joan. Andreæ in cap. unic. hoc tit. in VI. & Clem. unic. eod. tit. & Friderici Senenſ. tract. *de permut. Benefic.* num. 22.

Supereſt quæſtio, an Beneficium Eccleſiaſticum poſſit permutari cum Capella vel obitu modò fundato ad hoc ut permutetur cum Beneficio. Ratio dubitationis erat, quòd hujuſmodi

Capella, etſi non ſit Beneficium Eccleſiaſticum, non eſt res omnino profana. Sola deſtinatione res fit ſacra, vel quaſi ſacra, L. *Si nondum.* C. *de furt.* Oblatione patris filia conſecratur, ut illo loco Virgil. 11. Æneid. *Ipſe pater famulam voveo.* Atque ita videtur quaſi Beneficium poſſe permutari cum Beneficio Eccleſiaſtico: maximè ſi ſpectemus quòd ex hujuſmodi fundatione melior ſit conditio Eccleſiæ. Eccleſia augetur facultatibus, augetur obſequium & miniſterium Eccleſiaſticum. Eccleſiæ intereſt plebem Clericorum Deo miniſtrantium ſemper augeri. *Millia millium miniſtrabant ei*, Apocalypſ. 5. Et Pſalm. 34. *In populo honorificato laudabo te.* Tamen ſi verum amamus, id genus permutationis nullum & irritum, imò vitioſum & ſimoniacum eſt, & ut tale explodendum.

Permutatio Beneficiorum ipſo jure fœdatur labe ſimoniæ, quatenus Beneficium datur pro Beneficio, res pro re, quæ eſt vice pretii, & penſationis cauſâ. Etiam oblatio bonorum eo pacto, vel ſine pacto, eo animo facto, ut admittaris in Canonicum, & oblata quoad vixeris, retinens loco Præbendæ, vitio ſimoniæ non vacat, propter pacti vel taciti labem, cap. *Tua nos. de Simo.* Quanto magis permutationi ineſt vitium ſimoniæ, ſi pro Beneficio Eccleſiaſtico detur Capella, vel obitus modò fundatus, ut permutetur cum Beneficio Eccleſiaſtico? Si ſpectemus mentem & propoſitum contrahentium, quidnam aliud eſt hujuſmodi fundatio Capellæ, quàm turpiſſimum inter Clericos fœnerandi genus; mera negotiatio, ſagena miſſa ad capturam Præbendæ vel alterius Beneficii? Honeſtè Beneficium permutari non poterat cum præſenti pecunia. Rei expediendæ cauſâ pecunia deponitur, fundatur Capella, ut concilietur permutatio Beneficii. Quonam conſilio fit iſtud ac ſtudio augendi cenſus Eccleſiæ? Non alio certè quàm Beneficii Eccleſiaſtici adipiſcendi: ne opponatur commodum & emolumentum Eccleſiæ, ne honeſta interpretatione non honeſtus quæſtus obveletur. Eccleſia nimis laborat copiâ opum, quæ magis nocent, quàm proſint diſciplinæ Eccleſiaſticæ. Vix diſciplina continetur inter tot & tantas opes, quæ remiſſionem & relaxationem morum magis ſuadent, quàm diſciplinæ ſtudium. *Diſcite, Pontifices, in ſancto quid facit aurum.* Perſ. Satyr. 2. Eccleſia paupertatis alumna, non quærit quæ ſua ſunt. Eccleſia in paupertate, zelo Dei exarſit; inter opes deferbuit, ac pæne refrixit.

Spirituale non poteſt permutari cum temporali. Quid ſæcu-

larius quàm hoc Capellæ genus, quod revera nihil aliud eſt, quàm pecuniæ depoſitum negotiandi cauſâ, id eſt, Beneficii comparandi animo, ſagitta volans ad venandum Beneficium? Beneficium hamatum & piſcatum, ad illiciendum & rapiendum pinguius Beneficium. Bona ſua offerebat Simon, ut acciperet Spiritum, id eſt, donum curationum in præmium Beneficii: ſtatim eum repulit Petrus, dicens: *Pecunia tua ſit tibi in perditionem.* Damnatus eſt Simon quaſi peſſimus negotiator, id eſt, redemptor & mango Spiritus ſancti. Ab Innocentio III. damnatus eſt Clericus, qui offerebat bona ſua Eccleſiæ, ut in Canonicum admitteretur, & ea Præbendæ loco eſſent, dum viveret, quia non erat mera & ſimplex oblatio, ſed pacti ſimoniaci genus, cap. *Tua nos. de ſimonia.* Tentabat Simon quod hodie in conſpectu Eccleſiæ impune & quaſi licitè facere ſolent Clerici, conniventibus qui prohibere poſſunt, & lætantibus de incrementis rerum Eccleſiæ. Quid fiet de hujuſmodi Clericis? Peccantes cum Simone, orante Petro Principe Eccleſiæ, cum Simone peribunt. Non purgatur ſimonia obtentu commodi temporalis Eccleſiæ; imò eò turpior eſt ſimonia, quò religionis & pietatis ſpecie velatur. *Nihil in ſpeciem fallacius eſt*, inquit Liv. lib. 39. *quàm prava religio, ubi Deorum numen prætenditur ſceleribus?*

Nihil omnino ita fœdat & labefactat Eccleſiam, ac ſimonia, quæ eſt peſſima hæreſis, & ſacrorum omnium corruptela. Dolendum à multis ſæculis malè audiviſſe de ſimonia Eccleſiam Gallicanam. De ea explodendâ & eliminanda ſollicitè laboravit Gregorius epiſt. ſcriptâ ad Reges noſtros, can. *Fertur.* 1. qu. 1. Joannes VIII. epiſt. 98. Gregor. VII. lib. 4. epiſt. 22. Sed infelici fato Eccleſiæ nondum exempta labes. His diebus recruduit fœdiſſimum & teterrimum vulnus Eccleſiæ, excogitato novo ſimoniæ genere, quod eò periculoſius eſt, quòd pietatis colore adumbratur.

Exſurgite, evigilate, Pontifices, ſecurim ad radicem apponite, ne admittatis hujuſmodi permutationes: brevi evaneſcet hoc monſtri genus, & Eccleſiâ quæ hoc ſimoniæ ſchemate nimis fœdatur, quamprimum priſtinam faciem & decorem recipiet.

Præbenda vel Beneficium non poteſt permutari cum Beneficio ficto & imaginario, quod vocant *de pertica*, Gloſſ. in cap. 1. *de renun.* in VI. Quanto difficilius poteſt permutari cum Be-

neficio nummario, & burſali, quod latet in folle & arca, impatiens lucis & conſpectus Eccleſiæ, quod nihil aliud eſt quàm commentum & ſimulacrum Beneficii, non Beneficium, ſed redemptio Beneficii, & ſimoniæ velamentum.

Simoniæ non contrahitur palam & publicè in foro, ſed variis artibus obnubitur. Quomodo tolletur ſimonia, niſi artes & machinæ ſimoniæ tollantur & collatio pecuniæ, quæ eſt inſtrumentum & pignus perpetuum ſimoniæ, & quaſi aſſidua obſtetrix ſimoniæ, conciliatrix ſimoniæ, omnibus modis ſubmoveatur?

Hoc maximè munus eſt Pontificum, totis viribus ſimoniam compeſcere: Magiſtratuum quoque, quorum dignitas ſuas infulas, ſuum ſacerdotium habet: hæ vicariæ partes ſunt. Dignum eſt ſæculo & regno Chriſtianiſſimi Principis, ut deterrimum ſimoniæ genus de medio tollatur, dum ſibi & ſuis non parcit, dum totis viribus bello & armis decertat ad coërcendos hæreticos, & reſtituendam fidem Catholicam eorum finibus exulantem.

Huic labi tollendæ remedium aliquod tentarunt Pontifices, appoſitâ clauſulâ, ***dummodo non fiat animo permutandi.*** Sed fruſtra apponitur hæc clauſula, niſi remediis Juris adjuvetur, manu Epiſcoporum & Judicum: quo enim animo fundantur hujuſmodi Beneficia, quàm animo permutandi cum Beneficiis Eccleſiaſticis? Lex imperfecta eſt quæ hoc genus permutationis vetat, & contractum non tollit, neque coërcet. Inanis clauſula quâ illuditur ſacro præcepto: *Gratìs accepiſtis, gratìs date.*

# PRÆLECTIO SOLEMNIS

## Ad Leg. ult. ff. *De hæred. inſtituend.*

Habita pro inſtaurandis Scholis die XIX. Octobris M. DC. LXXVIII.

SOLEMNIS hujus Prælectionis argumentum erit Lex ult. ff. *de hered. inſtit.* quæ deſumpta eſt ex Paulo libr. 2. Decretorum ſeu Sententiarum Imperialium, Lex ſingularis in toto Jure ſecundùm Bartolum. Hujus Legis cauſa digna viſa eſt judicio Principis. Hoc exemplo non indigna erit, ut ſpero, auditorio Ill. Pontificis, & celeberrimi cœtus. Toloſa tot Juriſperitorum parens, altrix & alumna, tot ferè parit & educat Judices, quot Auditores. E Scholarum ſubſelliis quotidie ſurgunt præſtantiſſimi Judices. Nec reſpuit Senatus quos Schola probavit, & honeſto pulvere fœdavit. Mihi principalis vice judicii erit veſtrum judicium, ſi de eo bene mereri liceat. Veniamus ad ſpeciem.

Pactumeius Androſthenes teſtamento condito Pactumeiam Magnam Pactumeii Magni filiam ex aſſe hæredem inſtituit, eique patrem ejus ſubſtituit. Fortè occiſo Pactumeio Magno, & perlato rumore de morte Pactumeiæ, teſtator teſtamentum mutavit, & poſteriore teſtamento Rufum hæredem inſtituit, præmiſſis his verbis: *Quia heredes quos habere volui, contingere non potui, Rufus mihi heres eſto.* Mortuo teſtatore Pactumeia quæ priore teſtamento hæres ſcripta erat, per libellum adiit Imperatorem, eumque ſupplicavit, ut ſibi conſuleretur nullo & irrito dicto poſteriore teſtamento, quòd conditum eſſet ex falſa cauſa, ex falſo rumore mortis ipſius Pactumeiæ. Cognitione ſuſcepta Imperator ſuper ea re pronuntiavit.

Nimirum ea ætate Imperatores utcumque rei bellicæ & to-

tius orbis Romani curâ diſtricti, Juris dicundi ſtudium non omittebant, ac de quibuſdam majoribus cauſis extra ordinem cognoſcebant, adhibito conſilio Juriſperitorum, qui erant ſecretiorum conſiliorum participes. De his extra ordinem cognoſcebant, quia judicia ordinaria ſuos habebant Judices, Præſides & Proconſules in Provinciis, Prætorem & Præfectum Urbi in Urbe.

Principis verò cognitio erat vel per querelam, ſeu recurſum in prima inſtantia, ut oſtenditur in hac L. & L. 1. & 2. C. *Quando libell. Princip. dat.* maximè inter pupillos, viduas & alias miſerabiles perſonas, L. unic. C. *Quando Imp.* vel per appellationem à ſententiis Præſidum & Proconſulum, vel Præfecti Urbi, L. *Æmilius. de minorib.* L. *Non putabam. de condit. & dem.* L. *Qui Romæ. §. Seia. de V. O.* vel per evocationem, ubi Princeps ex certis cauſis ad ſe evocabat cauſam pendentem coram inferiori Judice, L. *Judicium ſolvitur. de judic.* E qua deſumptum eſt cap. *Ut noſtrum. de appellat.* Imperatores, inquam, extra ordinem cognoſcebant de quibuſdam majoribus cauſis, quæ majorem Judicem deſiderabant, & auxilio Principis indigebant, quæ dicebantur cognitionis eſſe: de quibus Paulus collegit ſex libros Decretorum Severi & Antonini, ſeu, ut ipſe interpretatur in inſcriptione Legis, Sententiarum Imperialium in cognitionibus prolatarum. Notandus hoc loco Claudius, quòd non ſolùm de his quæ erant cognitionis, judicaret; verùm etiam de his quæ erant juriſdictionis ordinariæ, teſte Tranquillo in Claudio cap. 15.

Cognitione ſuſcepta apud Principem ſedentem pro tribunali, adſidentibus Juriſperitis, è quibus unus erat Paulus, quæſitum, an Pactumeiæ deberetur hæreditas ex priore teſtamento; an Ruſo ex poſteriore, etſi conditum eſſet ex falſa cauſa, ex falſo rumore mortis Pactumeiæ.

Dubitationem faciebat, quòd priùs teſtamentum ruptum erat poſteriore, L. 1. *de injuſt. rupt.* Ac licèt poſterius teſtamentum conditum eſſet ex falſa cauſa, ex falſo rumore mortis Pactumeiæ, videbatur errorem falſæ cauſæ non vitiare inſtitutionem, quia hæredis inſtitutio eſt mera liberalitas, quæ non indiget cauſâ, & ſola voluntate teſtantis ſuſtinetur. Ex quo efficitur, ut neque expreſſio cauſæ, neque cauſæ ἀτοπία, ſeu evacuatio noceat, quia ſublata falſa opinione, ſupereſt ſufficiens & idonea cauſa donandi, nimirum voluntas donatoris, quæ eſt cauſa perpetua juris. Donatio eſt mera liberalitas: donari videtur

tur quod nullo jure cogente, id eſt, mera voluntate conceditur, L. *Aquilius*. L. *Donari. de donat.*

Falſa cauſa non vitiat inſtitutionem, quia non habet vim conditionis, non cohæret inſtitutioni. Et hoc eſt quod dicebatur in hac lege, in rationem dubii falſum modum non obeſſe. Modus promiſcuè pro cauſa accipitur, quia perinde ac cauſa concipitur per particulam *ut*, vel *quia*, L. *Cauſam*. §. ult. & ibi Gloſſ. infr. *de manumiſſ.*

Item cùm falſa cauſa non vitiet legatum, L. *Demonſtratio.* §. *Quod autem*. L. *Cùm tale*. §. *Falſum. de condit. & dem.* falſa etiam cauſa non debet vitiare inſtitutionem. Eadem eſt ratio hæredis ſcripti ac legatarii, quia legatarius in re legata eſt quaſi hæres, L. *Id tempus*. §. 1. *de uſucap.* Et teſtamentum quo continetur utrumque, hæredis inſtitutio & legata, non poteſt diverſo jure cenſeri, ut falſa cauſa vitiet teſtamentum quoad inſtitutionem, & non vitiet quoad legata. Una & eadem res non poteſt diverſo jure cenſeri, L. *Eum qui ædes. de uſucap.* cap. *Cùm in tua. de decim.* Quælibet diſpoſitio, ſicut ſtatua, uno ſpiritu, unâ lineâ ducitur, L. *In rem*. §. *Item quæcumque. de rei vindicat.* In uno eodemque actu non eſt inducenda diviſio voluntatis, L. *Eum qui*. §. ult. *De his quæ ut indign.* L. *Nam abſurdum. de bon. libertor.*

Perlato rumore mortis Pactumeiæ, teſtator teſtamentum mutavit, in dubio ſcilicet ſibi conſuluit, propter incertum caſum, ne inteſtatus decederet: atque ita in dubio magis videtur voluiſſe teſtamentum facere cum effectu, quàm nihil agere. In dubio ſemper ea aſſumenda eſt interpretatio, ut quod agitur, potiùs valeat, quàm pereat, L. *Quoties. de reb. dub.*

Ut ſciatur quænam fuerit voluntas teſtantis, inſpiciendum eſt tempus teſtamenti, L. *Si alienum*. §. 1. ſupr. hoc tit. non eſt ſpectandus eventus, non eſt ſpectandum quod conſtitit poſt teſtamentum. Id mutatum ex falſa cauſa, ex falſo rumore mortis Pactumeiæ: quia ſuprema judicia non debent pendere ex eventu incerto, L. *Illa inſtitutio.* ſupr. hoc tit. Et in dubio videtur teſtator potiùs voluiſſe teſtamentum mutare, quàm in diſcrimen venire, ne inteſtatus decederet: quia naturale votum hominum eſt, de ſuis rebus velle tutò diſponere; ſolatium morientis, poſt mortem ſibi eſſe ſuperſtitem, ac de ſuis diſponere jam ademptis omnibus. *Solatium mortis voluntas ultra mortem*, Quint. Declam. 308. Nec quidquam magis debetur hominibus, quàm ut rata ſit ſuprema eorum voluntas, poſt quam aliud vel-

le non habent, L. 1. C. *de SS. Eccleſ.*

Neque habetur ratio incommodi ejus, cui nocet poſterius teſtamentum, quia damnum privatorum publica utilitate penſatur. Publicè intereſt ſuprema judicia exitum habere, L. *Vel negare.* infr. *Teſtam. quem aper.*

Error teſtantis qui falſo rumore deceptus teſtamentum mutavit, non vitiat teſtamentum, non officit veritati, cùm appareat de voluntate teſtatoris. Etſi teſtator maluerit habere primum hæredem, in dubio tamen ſibi cavere, & proſpicere voluit. Prudens conſilium teſtantis animadvertitur, qui teſtamentum mutavit propter incertum caſum prioris teſtamenti, ne inteſtatus decederet. Licèt teſtator in poſteriore teſtamento præfatus ſit, ſe alterum hæredem inſtituere, quia audivit primum hæredem in vita deceſſiſſe, præfatio hujuſmodi non habet vim conditionis. Præfationes, quæ apponuntur teſtamentis, ſunt nudæ & ſimplices enuntiationes, quæ non pertinent ad diſpoſitionem ipſam teſtamenti. Verba enuntiativa nihil diſponunt, L. *Verba.* C. *de teſtam.* L. *Ex his.* C. *de teſtam. milit.* Qui teſtari voluit, non præſumitur præfationem injeciſſe teſtamento, ut ſibi inſidias ſtrueret, & machinam pararet ad evertendum teſtamentum. Qui teſtari vult, non præſumitur eligere viam, eligere genus teſtandi ad impugnandum judicium ſuum, L. *Si miles. de teſtam. milit.* Præfationes teſtamentis apponi ſolent; ſed vis & poteſtas teſtamenti non pendet ex præfatione: imò tota pendet ex diſpoſitione, uti legaſſit ſuæ rei, L. *Verbis legis. de V. S.* quemadmodum vis & poteſtas legis non conſiſtit in prologo, ſed in ipſa legis ordinatione. Et hoc eſt quod ſenſit Seneca epiſt. *93. Nihil eſt frigidius & ineptius quàm legem cum prologo.*

Cognitione agitata Imperator pronuntiavit, hæreditatem deberi Pactumeiæ ex priori teſtamento, quaſi prius teſtamentum non eſſet ſublatum poſteriore: quia mutatum erat ex falſa cauſa, ex falſo rumore mortis Pactumeiæ. Teſtamentum cùm ſit actus legitimus & ſolemnis, judicium magis, quàm beneficium defuncti. Voluntatis noſtræ juſta ſententia non temere mutatur ex vano rumore. *In rumore calumniæ genus eſt primum credere*, ait Quintilian. Decl. 11. id eſt, falſi genus eſt ſtatim rumori credere, ne ſuprema judicia ſint ſemper in pendenti & in incerto. Falſus rumor non debet obeſſe veritati, L. *Si quis mihi bona. §. Planè ſi rumor. de adqu. & omitt. hæred.* L. *Si cum vel in utero.* C. *de teſt. milit.*

Inſtitutio Pactumeiæ non ſuſtinetur ex priori teſtamento, id eſt, ex verbis teſtamenti, quod jam ſublatum eſt poſteriore; ſed ex voluntate teſtantis, quæ ineſſe videtur ſecundo teſtamento, quaſi tacitè repetita, ut ſatis inſinuatur ex eo quod teſtator dixit in præfatione poſterioris teſtamenti, ſe ad alios hæredes tranſire : quia primum hæredem habere & contingere non potuit. Quæ verba geminata & repetita ſunt argumenta enixæ voluntatis, quæ inducunt diſpoſitionem : quemadmodum enixæ voluntatis preces, etſi minùs ſolemni teſtamento contineantur, inducunt fideicommiſſum, L. *Cùm pater.* §. *Lucius. de legat* 2. L. *Balliſta. Ad Trebell.* Sæpius in Jure idem bis dicitur, id eſt, repetitur, dubitationis tollendæ, vel affectus probandi cauſa, L. 1. § *ſed ſciendum. de Ædil. Edict.* ut in ſacris libris repetitio uſu frequens eſt, eodem animo affectus probandi. Auguſtin. in Pſalm. 6. Ejuſdem ſententiæ repetitio, non quaſi enunciantis neceſſitatem, ſed affectum exultantis oſtendit. Et licèt mentio primi hæredis fiat tantùm in præfatione poſterioris teſtamenti, eadem videtur tacitè repetita in diſpoſitione : quia plerumque quæ in præfatione continentur etiam in ſtipulatione, quanto magis in teſtamento contineri intelliguntur, L. *Titia.* §. *Idem reſpondit. de V. O.*

Teſtamentum poſterius non infirmatur ob id quòd contineat falſum modum, falſam cauſam : ſed maximè infirmatur ex voluntate teſtantis, quæ ſola ſpectatur : quia non mutaturus creditur teſtamentum, ſi certus fuiſſet Pactumeiam eſſe ſuperſtitem. Voluntas permanere intelligitur, quæ non mutatur niſi ex falſa cauſa, eaque ſpecialiter notata; alioquin non mutanda. Quod mutatur ſub conditione, ſub contraria conditione non mutari intelligitur : quemadmodum quod legatur ſub conditione, ſub contraria conditione ademptum intelligitur, L. *Aliquando. de condit. & demonſtr.*

Teſtamentum prius ſalvum & incolume tuetur voluntas defuncti, qui omnino de alio teſtamento non cogitaſſet, niſi error, aut mendacium falſi nuncii eum decepiſſet. In teſtamentis voluntas defuncti totum facit, Leg. *Facto.* §. *Rerum.* ſupr. hoc tit. In teſtamentis voluntas defuncti vicem legis obtinet, ex 12. Tabul. *Uti legaſſit ſuæ rei.* In teſtamentis voluntas defuncti primum locum obtinet, eaque regit conditiones, L. *In conditionibus. de condit. & dem.*

Teſtamentum quidem minus ſolemni voluntate non conſti-

tuitur, nec revocatur niſi perfecto poſteriore teſtamento, vel capitis deminutione, putà adrogatione, ſi teſtator ſe adrogandum dederit: quia per adrogationem fit filiusf. & teſtamentum recidit in eum caſum à quo incipere non potuit. Sed ſi per emancipationem ſoluta adrogatione, codicillis vel aliis literis declaraverit ſe eodem teſtamento emori velle, teſtamentum ſemel detectum nuda & minùs ſolemni voluntate reſtituitur: voluntas quæ defecerat, recenti judicio rediiſſe intelligitur, L. *Qui ex liberis.* §. ult. *de bonor. poſſeſſ. ſec. tabul.* Teſtamentum faciliùs reſtituitur quàm diſſolvitur, quia prioris voluntatis reliquiæ ſuſtinent teſtamentum. Prior voluntas ſupereſſe intelligitur, maximè ſi prius teſtamentum modò conditum ſit. Voluntas prior durare intelligitur, niſi probetur mutatio voluntatis, L. *Eum qui. de probat.* L. *Cùm hic ſtatus. de don. inter vir. & uxor.* Tam cito non præſumitur mutatio voluntatis, L. *Non ad ea. de condit. & dem.*

Eadem ratione prius teſtamentum non revocatur poſteriore, quia ſuſtinetur voluntate teſtantis, quæ velut Regina legem dat teſtamentis. Et hoc ſatis probabile eſt propter favorem noviſſimarum voluntatum.

Durius erat quod eodem judicio Principis pronunciatum eſt, falſam cauſam adjectam poſteriori teſtamento vitiare quidem inſtitutionem, ſed non vitiare legata eodem teſtamento relicta, & legata deberi ex poſteriori teſtamento per hæredem ſcriptum priore teſtamento. Videbatur hæres non teneri præſtare legata quæ à ſe relicta non eſſent: quem non honoro, gravare non poſſum, L. *Ab eo.* C. *de fideic.* Hærès priore teſtamento ſcriptus, non capit hæreditatem ex poſteriore teſtamento, ſed capit eam quaſi à ſemetipſo ex primæva voluntate defuncti. Teſtamentum quod non valet quoad inſtitutionem, quæ eſt ſumma & caput teſtamenti, nullo modo valere poteſt quoad legata, quæ ſunt appendices, acceſſiones & partes inſtitutionis. Legata non debentur ex teſtamento, ex quo hæreditas adita non fuerit, L. *Eam quam.* C. *de fideicommiſſ.* Hæreditas redit ad hæredem priore teſtamento ſcriptum, recenti judicio, quaſi ex ſecundo teſtamento, atque ita ſine onere legatorum quæ ab alio hærede relicta ſunt.

Verumtamen legata debentur ex poſteriore teſtamento, per hæredem ſcriptum priore teſtamento, quia circumducta & quaſi ſpongia deleta inſtitutione ſecundi hæredis inſtitutio primi cen-

ſetur repetita in ſecundo teſtamento; & legata præſtantur, quaſi ab eo relicta ſint: vel ſi mavis, legata debentur ex poſteriori teſtamento, per hæredem ſcriptum priori teſtamento, quaſi ab eo relicta eſſent codicillis ad prius teſtamentum factis. Secundum teſtamentum non valet ut teſtamentum, ſed ut codicillus, ita ut legata præſtentur à primo hærede ſcripto, acſi codicillis ab eo relicta eſſent, ut tradit Imola hîc. Neque hoc abſonum & alienum eſt à Jure. Interdum legata debentur ex nullo teſtamento, L. *Cùm quidam.* infr. *de his quæ ut indign.* Ex cauſa præteritionis vel exhæredationis, rupto teſtamento, teſtamentum rumpitur quoad inſtitutionem: cætera, id eſt, legata & fideicommiſſa firma permanent, Auth. *Ex cauſa.* C. *de liber. præter. vel exhæred.*

Non abſimile fuit judicium Adriani in teſtamento matris, quæ per errorem filium abſentem præteriit, credens eum in bello periiſſe, extraneo hærede inſtituto, hæreditatem ad filium pertinere, ita ut legata & libertates teſtamento relictæ ab eo præſtentur, quia ſublata falſa opinione ſupereſt cauſa pietatis, L. *Si inſtituta.* §. 3. & ſeq. *de inoff. teſtam.* Conjecturâ pietatis filius per errorem præteritus, pro non præterito habetur: quia nemo præſumitur alienas ſucceſſiones ſuis velle anteponere, L. *Cùm acutiſſimi.* C. *de fideicommiſſ.*

Eadem conjecturâ pietatis nititur L. *Si mater.* C. *de inofficioſ.* ex qua, ſi mater duobus filiis hæredibus ſcriptis, tertium jam à partu rubentem præterierit, & in ipſo puerperio defecerit, antequam haberet tempus mutandi teſtamenti, Imperatores reſcripſere, filio præterito ſubveniendum eſſe propter repentini caſus iniquitatem, ut citra querelam inofficioſi ei detur virilis portio hæreditatis, acſi cum fratribus inſtitutus eſſet, ne infelix puer ſimul duplici vulnere ſaucietur, morte matris, & damno bonorum. Afflicto non eſt danda afflictio, L. *Divus. de offic. Præſid.*

Pactumeia ſine pietatis offenſa exhæres fieri non poterat: ſed ut reſtitueretur, egebat auxilio Principis, cujus eſt in caſibus de novo emergentibus, ſubditis ſubvenire, nova jura condere pro rerum & cauſarum neceſſitate, vetera emendare, vel quæ deſunt, ſupplere, L. *Humanum.* C. *de legib.* Quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio Principis, L. *De ætate.* §. *de cauſa. de interrog. in Jur. fac.* In re dubia conſulendus fuit Princeps. In dubiis judices ſolebant conſulere Principem conſulta-

tione vel relatione miſſa, de quibus conceptus eſt tit. *de appell. & relat.* Hinc Plin. libr. epiſt. 107. ad Trajanum : *Solemne eſt mihi, Domine, omnia in quibus dubito, ad te referre : quis enim poteſt melius vel cunctationem meam regere, vel ignorantiam inſtruere?*

Ne vos morer : hæreditas datur Pactumeiæ, non beneficio Principis, ut voluit D. Cujac. hîc. Hæreditas datur teſtamento vel à lege. Hæreditas beneficio Principis neque dari, neque adimi ſolet. Beneficium Principis ad alienam injuriam porrigi non oportet, L. *Impuberi. de adm. tutor.* L. pen. C. *de em incipat. liber.* Et ſi hæreditas detur à Principe, non eſt beneficium, ſed injuria, de alieno ſcilicet largiri.

Tutius & ſanius eſt dicere hæreditatem dari Pactumeiæ ex voluntate teſtantis, nimirum ex Decreto Principis, qui cauſâ cognitâ ex conſilio Juriſperitorum voluntatem defuncti amplexus, qui ſolus potuit adjuvare, & reſtituere voluntatem defuncti, & quaſi mortuam, vel ſopitam ſuſcitare. Hærebant Judices novitate caſus ſuſpenſi. Difficilis erat quæſtio voluntatis, quæ tota pendebat ex conjecturis. Puteus altus eſt. Periculoſa quæſtio æquitatis, in qua plerumque ſub auctoritate Juris perniciosè erratur, L. *Si ſervum. §. Sequitur. de V. O.*

Rei expediendæ, rei explicandæ cauſâ aditus eſt Princeps, qui ſolus omnia jura habet in ſcrinio pectoris, qui cauſâ cognitâ ex conſilio Juriſperitorum pronuntiavit hæreditatem deberi Pactumeiæ ex voluntate teſtantis, quia à priore voluntate minimè receſſiſſe intelligitur, qui teſtamentum mutavit ex falſa cauſa, ex falſo rumore mortis Pactumeiæ. Velle non videtur qui errat : errantis nulla eſt voluntas. Nihil tam contrarium voluntati, quàm error, qui imperitiam & voluntatem detegit, L. *Si per errorem. de juriſdict.*

FINIS.

# INDEX
# MATERIARUM.

## A


ABBATES Patres vocati, 1
Abbates & alii Prælati Regulares, coram quo judice poſſunt convenire ſibi ſubditos, 1
Abbas vel Prior qui venationi clamoſæ intereſt ex propoſito, incurrit pœnas ſuſpenſionis, 56
In Abbatem Religioſus alterius Ordinis eligi non poteſt, 5
Abbates benedici ſoliti, 60
Abbate vel Priore ſuſpenſo à collatione Beneficiorum, collatio devolvitur ad Priorem clauſtralem cum conſilio Conventûs, 56
Abbatiſſæ intra quod tempus benedictionem debent ſuſcipere, 60
Abbatiſſa vel Prioriſſa per ſe juramentum fidelitatis præſtare coacta, quomodo agere debeat, 60
Malè ablata incerta quid ſint, 77
Quæ actio detur in patrem ob enormem læſionem, 113
Adeptione ſecundi Curati, vel aliàs incompatibilis Beneficii, vacat primum, 41
Æſtivalia quid ſint, 53
Ætas in promovendis ad dignitatem, 17
Ætas diſcretionis quæ ſit, 51
Quæ ſit legitima ætas ad Sacerdotium, 57
Quænam ætas in inquiſitore requiritur, 72
Cur major ætas, quàm in Epiſcopo, 72
Sub quibus pœnis inquiſitores pecuniam extorquere vetantur, 72
Inquiſitores delinquentes quomodo puniendi, 72
Afflicto non eſt danda afflictio, 73. 141
Alexander III. Academiæ Bononienſis Doctor, 103
Alienatio Beneficiorum vetita, 129
Alienatio rerum Eccleſiæ nulla, niſi fiat cauſâ cognitâ, &c. 44
Prohibita alienatione, prohibita non cenſetur locatio ad modicum tempus, 44
Alienatio libera, 99
Alienatas res à patre variis actionibus liberi revocant, 99
Quibus almutiis Monachi debeant eſſe contenti, 52
Almutium quid ſit, 52
Altare viaticum quid ſit, 78
Apoſtoli, libelli dimiſſorii, 34
Apoſtoli quomodo poſtulandi, 34. 35
Appellans ab interlocutoria, 36
Appellans ſecundò à repulſione exceptionis peremptoriæ non audiendus, 36
Si appellans intra tempus non proſequitur cauſam appellationis, ſententia manet rata, 36


T

Appellans debet exprimere in libello appellationis cauſas appellationis, 36
Appellans appellationi renuntiaſſe videtur, quando, 34. 35
Appellanti quale tempus datur, 35
Appellare non licet ab actibus extrajudicialibus, 11
Si appellaverit competitor ab electione, 10
Si appelletur ab interlocutoria, judex tantùm agnoſcit de articulo ſuper quo appellatum eſt, 26
Appellatio deſerta, 36
Appellatio ad S. A. quando devoluta cenſetur, 9
Appellatio publicanda in loco publico, ſi tutò appellatus intimari nequit, 9
Appellationis intimatio ad domum appellati, 9
Appellatione omiſſa, per querelam agitur, 11
Appellatio ab electione intra decem dies; poſt decendium non admittitur, ſed querela, 11
Appellatio debet fieri coram judice à quo appellatum, 35
Appellato ignoranti appellationis intimatio legitimè facienda, 34
Appellatio ab interlocutoria, 32
Appellationis proſequendæ tempus non currit, quando, 35. 36
Appellationi debet deferre judex à quo appellatur, 34
Appellatio à ſupplicatione differt, 32
Arbitri munus privatum, 105
Apud arbitrum conventio interrumpit præſcriptionem, 35
Archiepiſcopi in locis exemptis provinciæ ſuæ quid poſſint facere in itinere, 78
In archivo R. E. juramentum fidelitatis depoſitum, 31
Argentarii & nummularii officium publicum, 74
Attentata quando revocantur, 28
Auditor delegatus audit tantùm partem, 4
Auditores in Curia Romana vocantur auditores ſacri Palatii, 3
Ubi auditor datus à S. P. pronuntiavit alicui Beneficium deberi, poteſt eidem conferre Beneficium, 4

B

Quibus in locis Baptiſmus celebrari debeat, 66
Beguardorum & Beguinarum ſecta quo tempore prodiit, & in quibus partibus, 72. 73
Beguinæ quænam ſint, quando damnata eorum hæreſis, 61. 72
Cur Beguinarum genus non omnino ſublatum, ubi hodie ſuperſunt, 73
Beneficium acceptare quid ſit, 43
Ad Beneficium acceptandum quid requiratur, 43
Beneficium de pertica quid ſit, 133
Beneficium Ordinum appellatione continetur, 128
Beneficium monoculum non cadit in nominationes Graduatorum, 40
Beneficium qui aſſequitur, mandato Apoſtolico renuntiat, 4
Beneficium ſtatim poſt renuntiationem acceptatam vacat, 14
Beneficii renuntiatio in manibus collatoris, eſt genus alienationis, 14
Beneficii renuntiatio facta coram Ordinario irrevocabilis, 15
Beneficii renuntiatio re integra poteſt revocari, 14
Beneficio Eccleſiaſtico non poteſt aliud onus imponi præter ſervitium Eccleſiaſticum, 106

Pro Beneficio nihil quicquam dari poteſt, 129
Beneficia regularia non poſſunt conferri Religioſis alterius Monaſterii vel Ordinis, 5
Beneficia curam animarum habentia amittuntur adeptione alterius ſimilis, 19
Beneficia regularia non conferuntur in perpetuum, 16 17
Beneficia amovibilia ad nutum Abbatis, 16
Beneficia regularia, etſi non conferantur in titulum, inducunt incompatibilitatem, 17
Beneficia vacantia in Curia Romana reſervantur collationi S. P. 26
Beneficia curam animarum habentia quid deſiderent, 58
Beneficia incompatibilia habere licet ex diſpenſatione, 41
Beneficiorum ſectio vitanda, 104. 106
Bona non perveniunt ad proximos, ſed redeunt, 99

C

Caligæ ſcacatæ, 39
Camerarii & Pœnitentiarii officia non expirant Sede P. vacante, 7
Camerarii officium præeſt ærario cameræ A. 7
Camerarii officium, ſtipem pauperibus erogare, 7
Camiſia linea Monachis vetita, 52. 59.
Canonica portio funerum quæ debetur Eccleſiæ parœciali, eſt varia, 49
Canonici non conſtituti in ſacris Ordinibus non habent vocem in Capitulo, 17. non carent ſtallo in Choro, domum optare poſſunt, 18
Capitulum ſuccedit in collatione neceſſaria, 13
Capitulum ſede vacante ſuccedit in juriſdictione quoad exercitium, non quoad emolumentum, non quoad collationem Beneficiorum, 13
Capitulum ſede vacante poteſt conferre Beneficia ex cauſa permutationis. 46
Capitulum ſede vacante poteſt conferre Beneficia patronata, 46
Cappa communis Clericorum & Monachorum, 53
Caputium quid ſit, 52
Caputiola virgata, 39
Carceres hæreticorum quomodo appellati, 71
Carcer hæreticorum cur communis, 71
Cardinales poſſunt Camerarium in locum deficientis ſubrogare, 7
Cardinales incluſi in conclavi, quomodo exeunt [illegible]
Cardinales excommunicati vel ſuſpenſi non repelluntur ab electione S. P. 8
Cardinales nihil recipiunt de Camera Sede vacante, 7
Cauſæ non poſſunt mandari, niſi perſonis dignitate præditis, 2
Cenſus novus Eccleſiæ imponi non poteſt, 16
Cenſus ſolvendus eſt ad monetam in qua conſtitutus eſt, 50
Chriſtiani tenes contra Judæos, Sarracenos, 30
Circuitus vitandus, 4
Ciſtercienſes & Hoſpitalarii habent privilegium de non ſolvendis decimis laborum ſuorum, 49
Citatio in faciem, 9
Citatio vel ad perſonam vel ad domum, 23. cùm domicilium tutò adiri non poteſt, 23

Clam facere quis videatur, 119
Clandeſtina matrimonia cur nulla, & à quibus damnata, 118
Clandeſtinum matrimonium quid eſt, 119
Clandeſtinitas in matrimonio ſemper doli ſuſpecta eſt, 119
Clandeſtinitas in matrimonio cur ſcelus & flagitium eſt, 119
Clandeſtinitas cur in matrimonio damnatur, 120
Clauſula *de motu proprio*, quid valeat, 42
Clauſula *de motu proprio*, non habet locum in Gallia, 42
Clerici ſæculares non habent vocem in Clauſtro vel Capitulo, 17
Clerici carnificum ſeu macellariorum officium exercentes, privilegium amittunt, 35
Clerici non temere miſcendi ſæcularibus, 65
Clerici virgata veſte utentes, 30
Clerici à quibus vectigalibus immunes, 65
Collaboratio, 96
Collatio Beneficiorum ad Epiſcopum ſpectantium non devolvitur ad Capitulum, 56
Cui ab Abbate vel Priore conventuali collatio devolvitur, 56
Collatio Beneficii facta à S. A. tacito modico Beneficio nulla, niſi nominatim fiat motu proprio: ſic facta à Legato A. facta ab Ordinario, valet, 20. 21
Collatio quæ devolvitur à Prælato regulari ad Epiſcopum, eſt Beneficiorum quæ non ſunt de menſa Prælati, 16
Collatio à Collatore devolvitur ad Epiſcopum cum ſuo jure, 16
Collatio Prioratuum pertinentium ad Prælatos regulares, ſi non conferant intra tempus, devolvitur ad Epiſcopum, 15
Cui collatio devolvatur, Abbate vel Priore intra præſcriptum tempus non conferente, 56
Pro collatione Beneficii nihil poteſt dari, 129
Collatio Beneficii debet eſſe libera, 129
Communia bona, 96
Communio vitæ regularis inter Abbatem & Conventum deficit, 106
Si Competitor appellaverit ab electione, 10
Compromiſſa reducta ad ſimilitudinem judiciorum, 36
Concilium non poteſt tollere decreta S. P. 6
Conditio quomodo pro impleta habeatur, 41
Conditio, *ſi non nupſerit*, appoſita inſtitutioni vel legato, cur non valet; 113
Quando inſtitutus eſt dies ſolemnis Corporis Chriſti, 66. 67
Deportandum priùs corpus apud propriam Eccleſiam, 49
Scienter condentes defunctorum corpora in cœmeteriis interdicti tempore in caſibus non conceſſis, à jure ipſo facto ſunt excommunicati, 47
Cuculla quid ſit, 53. 54
Cuculla in quo diſtet à flocco, 54
Cuculla varia pro tempore, 54
In quibus locis cucullæ clauſæ deferendæ, 53

D

DAMNATIS ultimo ſupplicio Pœnitentiæ ſacramentum non eſt denegandum, 80
Decanus unde dicitur, 55
Decima Papalis ſolvenda eſt ad mo-

netam currentem tempore ſolutionis, 50
Collectores decimæ pro ſolutione ipſius, Eccleſiæ calices, libri & ornamenta ſacra pignori capere non poſſunt, 50
Decimæ ad tempus ob cauſam publicam Epiſcopo vel Principi conceduntur, 50
Beneficiorum decima cuivis concedi poteſt ad tempus, 50
Quale onus præſtare teneantur Clerici jure communi de decimis, 50
A quo tempore impoſitæ decimæ hujuſmodi, 50
In Gallia decimæ conceſſæ Principi, 50
Delegatus ſeu executor Apoſtolicus non habet plus juris quàm ipſe Epiſcopus, 42
Delegatus Papæ poteſt conferre ex mandato ultra ſex menſes, 42
Delictum ubi commiſſum eſt puni[illegible]tur, 33
Denuntiare non videtur, qui dolo & fallaciter denuntiat, 122
Dies certus non facit conditionem, 43
Plures dignitates obtinere licet ex diſpenſatione, 41
Diœceſis pro territorio, 8
Diœceſani debent publicare ſententias excommunicationis in exactores prolatas, 65
In diſmembratione requiritur conſenſus rectoris, 45
Diſpenſatio ſuper pluralitate Beneficiorum non porrigitur ad Beneficium non expreſſum, 41
Diſſenſus unius poteſt impedire, 7
Quinam vocantur Doctores, 69
Doctorandus quo juramento obſtringendus, 69
Quanam auctoritate Doctoratus confertur, 69
Domicilium Beneficiatus habere videtur, ubi reſidere debet officii causâ, 9
Donatio quid ſit, 136
Donatio inter patrem & filiam non valet propter patriam poteſtatem, 113. 114
Dos eſt repræſentatio legitimæ, 117

E

ECCLESIA jure minoris utitur, 22
Eccleſia fundata in ordine ſæculari, 12
Eccleſia paupertatis alumna, 132
In Eccleſia cathedrali, in cujus diœceſi eſt Beneficium appellati, ſi domus eſt in remotis, 9
In qua Eccleſia quis ordinatus eſt, debet perpetuò perſeverare, 128
In ſingulis Eccleſiis cathedralibus debet inſtitui Magiſter, qui Clericos [illegible]
Eccleſiæ novus cenſus imponi non poteſt, 16
Electio Imperatoris pertinet ad ſeptem Electores, 30
Electio R. Pontif. *doit avoir les deux tiers des Cardinaux*, 6
Electio S. P. non poteſt modificari per cœtum Cardinalium, Sede vacante, 6
Electio R. P. celebranda per Cardinales incluſos in conclavi, 8
Electio S. P. mortui extra Urbem celebranda in civitate in qua mortuus eſt, 8
Electio à minore numero, 12
Electio miniſtri ad quem pertineat, 86
Quomodo procedendum, 86
Quomodo infirmata electio, 86. ad quem indiſtinctè redit, 87
Ad quem electio Provincialis in pro-

vinciis Ultra-marinis, Hiberniæ & Græciæ, & in Provincia Romana ſpectat, 87
Quandoque electio Abbatis non liberè facta ſpectat ad Conventum, 87
Electionibus quæ opponuntur, 10
In electione S. P. Cardinales excommunicati non excluſi, 8
In electionum & matrimonii cauſis, lite non conteſtata, teſtes audiuntur, 24
Electioni conſentiens Licentiatus, ſi in Epiſcopum conſecratus fuerit, Epiſcopali honore caret, 12
Electioni Religioſi Mendicantes conſentire non poſſunt, 12
In electione S. P. Cardinales non vocandi, ſed expectandi per decem dies, 8
Electi confirmandi à S. A. debent ſtatim venire vel mittere, 8
Eleemoſynaria [illegible] nomine Beneficiorum, 40
Emancipatio non uno actu fiebat, 98
Emancipationes intempeſtivæ prohibitæ, 98
Emancipatus tutorem habet, 98
Emancipatus teſtamento patris præteritus, 97
Emancipatus beneficio emancipationis fit paterf. 94
Emancipare filium malignè non licet patri, 97
Enuntiatio non probat, 29
Epiſcopus in non exemptis tanquam Ordinarius, in exemptis tanquam Delegatus S. A. confert, 15. 16
Epiſcopus cavere debet, ne Prælati Regulares menſis ſuis applicent Beneficia, 16
Epiſcopus non poteſt jus dicere extra Diœceſim, 24
Epiſcopi ſuis ſedibus pulſi in civitate aliena poſſunt exercere juriſdictionem, 24
Epiſcopus electus confirmatus nondum conſecratus exercet omnia quæ ſunt juriſdictionis, 3
Epiſcopi excommunicati excluſi ab electione Epiſcopi, 8
Epiſcopo mortuo extra civitatem, 8
Epiſcopi correctioni Clericorum debent intendere, 20
Epiſcopus ob utilitatem Eccleſiæ poteſt transferre Clericum de Eccleſia ad aliam, 130
Epiſcopi cùm ordinabantur, ſecedebant ab uxoribus, 98
Epiſcopus non poteſt eſſe auctor in rem ſuam, 45
Quomodo Epiſcopus & Inquiſitor debent adverſus ſuſpectos hæreſis procedere, 71
Epiſcopus poteſt purgare labem ſimoniæ non jure ſuo, ſed ex conſtitutione Apoſtolica, 128. 129
Epiſcopi in locis exemptis quid poſſunt, 78
Qua auctoritate Epiſcopi legata ad pias cauſas relicta, ſi non ſufficiant ad uſus condictos, transferre poſſunt, 62
Inferior Epiſcopo non poteſt facere uniones, niſi hoc juris habeat ex titulo, 57
Inferior Epiſcopo non poteſt admittere permutationem Beneficiorum, 46
Sumptus in ornamentis equorum damnatus, 53
Errantis nulla eſt voluntas, 142
Exceptiones dilatoriæ, peremptoriæ, 31
Exceptio excommunicationis in quacumque parte litis opponi poteſt, 32
Excommunicationis exceptio opponenda, 32

Excommunicatum Pontifex ſalutans non abſolvit, 29
Excommunicatus in articulo mortis poteſt à quocumque abſolvi, 71
Executio teſtamentorum pertinet ad Epiſcopum, 46
Executio trium ſententiarum impediri non poteſt ſub prætextu appellationis, 32
Exemptio non probatur narratione litterarum, 29
Exempti non ſervantes interdictum excommunicati ſunt ipſo facto, 47
Quomodo in exemptis conferendum, 56
Quomodo in non exemptis, 56

F

IN faciem citatio, 9
Facilè res redit ad jus commune, 88
Fictionem odit Jus Canonicum, 12
Quis fidelis cenſendus, 120
Fidelibus ſemel in anno Confeſſio & Communio injungitur, 54
Fidelitatis juramentum, 31
Filia dotata futuris renunciat, 110
Oblatione patris filia conſecratur, 132
Floccus quid ſit, 53. 54
In quibus locis portandus floccus, 53
Foderatura quid ſit, 52
Fœneratores compellendi edere codices per cenſuras Eccleſiaſticas, 74
Fornicatio nec eſt matrimonium, nec initium matrimonii: quomodo intelligendum, 118
Fratres Minores non debent agere in judicio pro rebus temporalibus, 84
Fratres Minores prohibentur à contrectatione pecuniæ, 84
Fratribus Minoribus licet habere hortos ad recollectionem, & areas ad recreationem, 85. quæſtûs causâ non licet habere hortos & vineas, 85
Quo caſu Fratres Minores cellaria & granaria habere poſſunt, 85
Cur Fratres Minores non debent habere Eccleſias & ædificia exceſſiva, 85
Olim Monachi habebant tantùm Oratoria, 85
Fratres Minores non debent habere paramenta & vaſa Eccleſiaſtica ſuperflua & nimis pretioſa, 85
Jejunia Fratrum Minorum quæ ſunt, 83
In regula Fratrum Minorum ordinatio cippi vel trunci prohibita, 83
Quibus caſibus Fratres Minores poſſunt recurrere ad amicos; 83
Fratres Minores non habent proprium, nec in particulari, nec in communi, 84
Fratres Minores ſunt incapaces ſucceſſionum, 84
Cur non poſſunt eſſe executores teſtamentorum, 46. 84
Non poſſunt habere poſſeſſiones, 84
Quo caſu Fratribus Minoribus legari poteſt annuus reditus, 84
Fratres Minores equorum & armorum oblationes in funere non debent recipere, 85
Fratres Minores ad quæ teneantur ſub mortali peccato, 82
Cæteri Mendicantes poſſunt eſſe executores teſtamentorum de ſui Superioris licentia, 47
Fratres Minores uti pluribus tunicis non poſſunt, 83
Fratres Minores non habent domi-

nium & proprietatem rerum, ſed nudum uſum facti, 86. ex profeſſione Regulæ habent tantùm tenuem & arctiorem uſum, 86
Fratres Prædicatores & Minores ex privilegio Apoſtolico habent liberam in ſuis Eccleſiis ſepulturam, 48
Ex ſpeciali privilegio Fratres Prædicatores & Minores liberè poſſunt prædicare, 47
Iiſdem Fratribus licet ad funera mortuorum liberè prædicare, 47
Fratres Prædicatores & Minores non poſſunt prædicare verbum Dei in Eccleſiis parochialibus, niſi invitati, 48
Fratres Prædicatores & Minores non poſſunt confeſſiones audire, niſi à ſuo Superiore probati fuerint, & Epiſcopo præſentati, 48
Ordo Fratrum tertii Ordinis ſancti Franciſci pro quibus inſtitutus, 81
Cur Continentes dicuntur, 81
A quo hæc Regula approbata, 81
Fructus ſequeſtratos occupans excommunicatur, 29
Fructuum appellatione continentur fructus naturales & induſtriales, 44
Redituum nomine fructus civiles continentur, 44
Ex privilegio fructus Beneficiorum primi anni reſervantur Ordinario ad tempus, 76
De fructuum ſequeſtratione, 29
Fruſtra poſtulatur à Principe quod de jure communi obtineri poteſt, 128
De jure quarta funeraria ſeu canonica portio debetur Eccleſiæ parœciali, 48. 49

G

An geſtatio habitus Novitiorum inducat tacitam profeſſionem, 51
Gratia ſemel extincta non reſtituitur, 5

H

Habere quid ſit, 41
Hæreticus quis ſit, 74
Henricus VII. Robertum Siciliæ Regem omnium dignitatum titulis privavit, 33
Hereditas pacto rejici non poteſt, 110
Hereditas legitima redit ad liberos, 112
Hereditas datur teſtamento vel à lege, 142
Hereditas beneficio Principis neque dari, neque adimi ſolet, 142
Heredis inſtitutio eſt mera liberalitas, quæ ſola voluntate teſtantis ſuſtinetur, 136
Homagii vim non habet juramentum fidelitatis, 31
Qui non honoratur, gravari non poteſt, 140
Horarum canonicarum numerus & nomen ſingulare, 65
Hoſpitalia non veniunt nomine Beneficiorum, 40
Hoſpitalia, Leproſariæ non ſunt Beneficia: quo titulo Clericis conferri poſſunt, 62
Quibus committenda gubernatio eorum, 62
Hoſpitalia non poſſunt conferri in titulum ſæcularibus Clericis, 62
Hoſpitalia Epiſcopi auctoritate fundata quid habere poſſunt, 63

Eccleſiæ

Eccleſiæ parochiali ab hoſpitalariis debetur quarta funerum, præterquam de equis & armis, 86
Jure communi hoſpitalia non ſunt Beneficia, 63
Xenodochia & hoſpitalia cui curæ ſint, 61
Cur Epiſcopi debent curare, 61
Qua auctoritate curare debeant, 61

I

IGNORANTIA facti probabilis non ligat, 67
Ignorantia juris non excuſat, 67
Imperator poſt conſecrationem & coronationem præſtat juramentum fidelitatis S. P. 30
Imperator præſtat juramentum ut Filius, Advocatus, & Defenſor E. R. 31
Imperatoris electio, 30
Quomodo Imperatores de majoribus cauſis extra ordinem cognoſcebant, 136
Imperium non eſt Beneficium vel feudum Eccleſiæ, 31
Imperio vacante Pontifex eſt vicarius Imperii, 35
Impetranti imputatur quod ignoravit, 43
Infans, dormiens, furioſus hominem occidentes, cur nullam irregularitatem contrahunt, 73
Infula, 39
Ingredientibus Religionem licet facere quid volunt de rebus ſuis, 82
Non injuriâ fiunt quæ jure poteſtatis à Magiſtratu fiunt, 131
Quo jure hæreticorum inquiſitio pertinet ad Epiſcopum diœceſanum, 70
Cur Inquiſitores hæreſis à Sede Apoſtolica inſtituti, 70
Quomodo inquiſitionis officium exercetur, 70
Inſignia Doctoratûs quæ ſunt, 69
Inſtrumentum nuptiale quid eſt, 113
Publicè intereſt ſuprema judicia exitum habere, 138
Intra annum & diem, 100
Judæi teſtes, 30
Judex delegatus aſtringitur certæ formulæ, 104
Judex datus non poteſt arbitri perſonam ſuſcipere, 105
Judex ubi pronuntiavit, deſinit eſſe judex, 4
Judex datus à S. A. in cauſa civili, 19
Judex delegatus à S. P. poteſt exequi ſententiam ſuam, quia habet quaſi ordinariam juriſdictionem exemplo judicis à Principe dati, 4
Judex non poteſt jus dicere extra territorium, 24. 25
Judex datus ab Ordinario non poteſt ſubdelegare, niſi datus ſit à Principe, 19. In criminalibus, 20
Judex à quo appellatur, debet deferre appellationi, 34
In præſentationis cauſa judex datus non poteſt præſentatum Clericum inſtituere in fraudem Epiſcopi, 4
Quomodo judices in dubiis ſolebant conſulere Principes, 141. 142
Suprema judicia non debent pendere ex eventu incerto, 137
In judiciis ſummariis quæ citatio requiritur, 88
In judiciis ſummariis amputandæ dilationes, 88
Cui deputandi juniores, 55
Juramentum fidelitatis, 31
Juramentum fidelitatis non habet vim homagii, 31
Juriſdictio acquiritur conſuetudine, 25
Quod eſt juriſdictionis, non ordinis, præſcribi poteſt, 57

V

Jus Canonicum odit fictiones, 12
Jus nondum quæſitum repudiari non poteſt, 112
Jusjurandum contra bonos mores vel contra leges præſtitum, non eſt obligatorium, 116
Jusjurandum non eſt vinculum iniquitatis, 116
Jusjurandum in contractibus cur vetitum, 116

## L

LÆSIO enormis cauſa reſtitutionis, 101
Laici exigentes tallias ab Eccleſiis ſine diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ, ipſo jure ſententiam excommunicationis incurrunt, 67
Quando hæc lata conſtitutio,& à quo revocata, 67
Laqueus contritus, 12
Lectiſternia quid ſint, 52
Legata ad pias cauſas non poſſunt transferri ad alios uſus ſine auctoritate Pontificis, 62
Legatus Cæſaris non poteſt invito Principe abdicare Imperium, 114
Leproſariæ non veniunt nomine Beneficiorum, 40
Lex ſuperioris non poteſt per inferiorem tolli, 6
Lis pendere dicitur lite conteſtatâ coram competenti judice, 27
Lite pendente nihil innovandum, 27
Litium execratio, 107
Libelli oblatio habet vim litis conteſtatæ, 27
Locatio fructuum Beneficiorum non valet ultra triennium, 44
Locatio & venditio fructuum promiſcuè accipiuntur, 44

## M

MANDATUM de dignitate vel perſonatu, 39
Mandatum conceſſum in forma pauperum, 5
Mandatum conditionale quid ſit, 43
Mandatum non conditionale quid ſit, 43
Mandato Apoſtolico renuntiat, qui ante adeptionem Beneficii aliud aſſequitur, 4
Manualia Beneficia, 16
Matrimonium quomodo contrahitur, 68
Matrimonium non videtur publicè celebratum, quod publicum non perſeverat, 123
Sacramentum matrimonii velut pignus & præmium fidei publicè ſuſcipiendum, 121
Matrimonium dicitur magnum ſacramentum,vinculum honorabile, 121
In matrimonio naturale jus inſpici debet, 120
In matrimonio cur ſpectanda honeſtas publica, 120
Matrimonium ſuâpte naturâ cur deteſtatur clandeſtinitatem, 120
Mendicantes & non Mendicantes Religioſi conſentientes electioni de ſe factæ, 12
Mendicantes ad non Mendicantium Ordines tranſeuntes, etiam auctoritate Sedis Apoſtolicæ non habent vocem in Capitulo, 50
Beneficia non poſſunt obtinere, etiam tanquam Vicarii, 50
Mendicantes in ſua vocatione debent perſeverare, 50
Ad quos Mendicantium Ordines pertineat hæc conſtitutio, 51

Hodie Mendicantes non poſſunt tranſire ad Ordines non Mendicantium vi cujuſque indulti Apoſtolici, excepto Carthuſienſium Ordine, 51

Menſæ diſcretæ inter Abbatem & Conventum, 106. 107

Miniſtri ſeu adjuvæ carcerum hæreticorum, quibus ſacramentum præſtare debent, 71

Deficiente Miniſtro Generali, Vicarius Ordinis ſupplet ejus vices in electione Miniſtri Provincialis, 87

In deſtitutione Miniſtri Provincialis ſpectatur conſuetudo, 87

Miſſus Dominicus quis dicitur, 2

Monachus habet vocem funeſtam, 22

Monachus non prohibetur eligi in Epiſcopum cujuſlibet ſæcularis vel regularis Eccleſiæ, 6

Quomodo Monachi & Canonici regulares excommunicationem ipſo facto incurrunt, 56

Monachi intra ſæpta Monaſterii arma portantes excommunicationem ipſo facto incurrunt, 57

Monachi exeuntes è clauſtro, ut ſtudio Legum vel Phyſicæ dent operam, 57

Monachis interdictus uſus carnis, præterquam in infirmitate, 59

Quibus in locis ſilentium debent obſervare Monachi, 59

Monachis proprium interdictum, 59

Quo tempore Capitulum Monachi debeant habere, 59

Ad Monachos ad Ordines promovendos quid neceſſarium, 58

Monachi olim erant extra Clerum, 58

Qua conſtitutione Monachi admiſſi ſunt ad Ordines, 58

Monachi non ſunt ordinandi contra prohibitionem Abbatis, 58

Monachi ſemel ad minus ſingulis menſibus ad Confeſſionem debent accedere, 54

Monachi primâ Dominicâ cujuſlibet menſis debent communicare, 54

Veteres Monachi ſingulis diebus Dominicis communicabant, 54

Monachi conſentientis electioni de ſe factæ ſine aſſenſu Superioris, nulla eſt electio, 14. 14

Monachis nigris interdictus inordinatus & elegans cultus, 51

Monachi nigri qui ſint, & unde dicti, 52

Monachi albi qui ſint, & unde dicti, 52

Monachis interdictus cultus in equitaturis, 52

Monachis non licet verbum Dei prædicare ſine licentia Epiſcopi, 47

Monachi in veſtibus ſendatum pro foderaturis portare non debent, 52

Monachi debent à venatione abſtinere, 55

Monaſterii nuda officia, 5

In quibus locis ſint Monaſteria Canonicarum ſæcularium, 60. 61

In majoribus & potentibus Monaſteriis Magiſter eſt conſtituendus, 58. 59

In Monaſteriis erant ſcholæ interiores & exteriores, 59

Mortuorum ſepultura pertinet ad Parochum, 48

Qua auctoritate mulieres ſeu Canonicæ ſæculares debeant viſitari, 60

Tam citò non præſumitur mutatio voluntatis, 140

N

NEMO præſumitur alienas ſucceſſiones ſuis velle anteponere, 141

Nemo ex alieno facto obligatur vel oneratur, 130
Nobiles & Domini temporales in terris Eccleſiaſtico interdicto ſuppoſitis celebrari facientes, quid incurrant, 81
In quas manus Notarii inquiſitionis debent jurare, 71
Novitiis quis Magiſter deputandus, 55
Numeri minoritas, 12
Olim nuptiæ inter cognatos & affines ad quem uſque gradum vetitæ, hodie ad quem uſque gradum prohibitæ, 67
Nubentium intra vetitum gradum pœna, 67
Jura nuptialia non ſunt amarè tractanda, 122

## O

OBEDIENTIÆ, 16
Obſervantiæ regularis inſtaurandæ quis ritus maximè prodeſt, 59
Officialis Epiſcopi non exercet propriam juriſdictionem, 2
Officialis foraneus Epiſcopi non poteſt delegari, 5
Officialis principalis Epiſcopi poteſt dari judex à Sede Apoſtolica, 2
Officialis ſeu Vicarius Capituli Sede vacante poteſt delegari à S. P. 2. 3
Ab Officiali non appellatur ad ipſum Epiſcopum, ſed ad Metropolitanum, 2
Officia Curiæ expirant Sede P. vacante, 7
Officium judicis latiſſimum eſt, 131
Quodnam Officium Clerici tam ſæculares quàm regulares Cardinalium Eccleſiæ Romanæ licitè dicere valent, 66
Officium divinum cur dicitur Curſus, 66
Oppoſitio contra formam electionis debet omnia exprimere, quæ opponens intendit objicere, 10
Ordinarii tenentur rationem adminiſtrationis exigere à Religioſis, 46
Ordinarii quam juriſdictionem habent in exemptos in quibuſdam caſibus, 74. 75
Ordinarii quomodo debent curare clauſuram Monialium etiam exemptarum, 60
Semel ordinatus pro vincto & inſeparabili habetur, 128
Ordo beati Franciſci fundatus in maxima paupertate, 82
Unde ſancti Benedicti Ordo maximè lapſus, 59
Ordo Sororum tertii Ordinis approbatus, 61
Ad quid teneantur Rectores Ordinum militarium ſancti Joannis Hieroſolymitani, ſanctæ Mariæ Teutonicorum, Calaſtrenſium & aliorum, 63
Ordines olim conferebantur longis interſtitiis, qua ætate, 18

## P

PRo bono pacis tolerantur quæ jure prohibentur, 108
Nulla pactio in ſpiritualibus valet, 129
Pactum de non ſuccedendo cur non valet, 113
Pactum ne filia ſuccedat, 110
Pactum præcedens permutationem an vitiat, 130
Pactum contra jus elicitum non purgatur religione jurisjurandi, 116

Papa olim de temporalibus cognoſcebat, 102
Papa confert Beneficia vel jure præventionis, vel jure devolutionis, 27
Parentum votum liberos ſibi ſupereſſe, 95
Parentum vulnera natorum funera, 96
Jura parochialia præſcribi poſſunt conſuetudine XL. annorum, 63
In parœcialibus Eccleſiis, nec in Prioratibus Monachus ſolus collocari non debet, 57
Partita veſtis, 38
Pater non poteſt exheredare filiam ſine cauſa nec extra teſtamentum, 113
Patris votum ut filia nubat, 96
In patrem non cadit actio de dolo, 95
Paterna pietas, 95
Paterno judicio ut legi parendum, 110
Patriarcha ſine ſpeciali mandato S. A. non poteſt providere de Paſtore Eccleſiæ Cathedrali, 11
Paupertas & humilitas radix religionis, 82
Pejerare non videtur qui deceptus & nimis læſus jurat, 116
Penſio reſervata ſuper Beneficio quomodo confirmanda, 130
Penſionis onus afficit perſonam, non rem, 104
Penſionis onus non poteſt recipere Prioratus, quæ nuda erat adminiſtratio, 106
In penſionibus imponendis ſpectantur merita perſonarum, 108
Peremptorium quid eſt, 88
Permutatio Beneficiorum fieri debet auctoritate Superioris, 131
Permutatio Beneficiorum tantùm facienda propter utilitatem Eccleſiæ, 130
Permutatio debet fieri ſine fraude, 129
Permutatio Beneficiorum ipſo jure fœdatur labe ſimoniæ, 132
Cur permutatio Beneficiorum per ſe nulla & vitioſa eſt, 131
Inferior Epiſcopo non poteſt admittere permutationem, 131
Cur inferior Epiſcopo non poteſt conferre Beneficia ex cauſa permutationis, 131
Permutatio debet fieri de Beneficio Eccleſiaſtico cum Beneficio Eccleſiaſtico, 131
Cur ſpirituale non poteſt permutari cum temporali, 131
Beneficium poteſt permutari cum Capella vel præſtimonio, 131
Perona caſtrum Veromanduorum, 93
Petitio quomodo facienda, 88
Petitorium non poteſt cumulari cum poſſeſſorio, niſi in cauſa appellationis, 25. 26
Plus eſt in reditu quàm in fructu, 44
Pœna Religioſorum cujuſcumque Ordinis non obſervantium generale interdictum, 81
Pœnæ Regularium quænam ſint, 56
Variæ pœnæ interfectorum Epiſcoporum, & quæ, 78. 79
Pœnitentiarii officia non expirant Sede P. vacante, 7
Summus Pontifex participans ſcienter cum excommunicato, non cenſetur abſolvere, niſi exprimat, 81. 82
Solus Pontifex poteſt admittere reſignationem in favorem, 130
Solus Pontifex poteſt purgare labem ſimoniæ, 128

Pontifex cognoſcit de meritis ſententiæ latæ ab Imperatore, 33
Pontifex excommunicatum ſalutans non abſolvit, 29
Pontificis aſſertioni ſtatur, 29
Pontificis de motu proprio proviſio de Beneficio jam obtinenti plura, valet, non facta mentione Beneficiorum priorum, 41. 42
Portatio habitus in aliqua religione approbata inducit tacitam profeſſionem, 51
Congrua portio per quem aſſignanda, 63. 64
Pro quibus portionibus jus patronatûs tranſmittitur ad heredes, 64
Poſſeſſor per triennium, 28. 29
Poſtulantes à poſtulatione non poſſunt recedere, 15
Duas præbendas cum dignitate habere, contra jus, 42
Prædiorum nullam gentem eſſe, 99
Prælatorum inferiorum & ſæcularium detinentium viros Eccleſiaſticos ad extorquendas reſignationes Beneficiorum, pœnæ, 79
Præſcriptionem interrumpit conventio apud arbitrum, 35
Ubi jus præſentandi ſpectans ad plures, ut ſingulos poſſunt præſentare ſeparatim ſinguli, 64
Ubi jus præſentandi ſpectans ad plures, ut univerſos nomine collegii vel univerſitatis debent præſentare, convocato collegio, vel univerſitate; alioquin præſentatio non valet, 64
Prætoris eſt primùm ſcire an ſua ſit juriſdictio, 101
Præventio juriſdictionis fit per ſolam citationem, 28
Preſbyter non poteſt ordinari ſine titulo, 128
Solus Princeps omnia jura habet in ſcrinio pectoris, 142
Beneficium Principis ad alienam injuriam porrigi non oportet, 142
Prior Conventualis non per electionem ad Prioratum aſſumitur, 3
Prior Conventualis vice Abbatis, 3
Prior Clauſtralis Monaſterii non poteſt delegari, 3
Prior Clauſtralis revocatur ad nutum Abbatis, 3
Prior Conventualis poteſt judex delegari à S. P. 3
Prior Conventualis non habet ſuper ſe Abbatem, 103
Prioris Conventualis electio pertinet ad Monachos, 103
Prioratus Conventualis electivus, non collativus, 3
Prioratus Conventualis eſt dignitas, 3
Prioratus aut adminiſtrationes obtinentes ad quid teneantur, 58
Prioratus manuales quibus æquiparantur, 58
Prioratus & adminiſtrationes quibus conferri poſſunt, 58
Prioratus curam animarum habentes quibus committi poſſunt, & quam ætatem debent habere qui poſſident, 57. 58
Prioratus Conventuales qui ſint, quibuſnam conferendi, quam ætatem debeant habere Priores Conventuales, 57
Quibus officiis regularibus Prioratus ſoleant uniri, 57
Privatis licet Miſſas audire in Monaſteriis exemptis ſine præjudicio parochialium Eccleſiarum, 75
Privilegium de decimis laborum eſt perſonale, 49
Privilegium leproſorum de decimis non ſolvendis quid ſit, 49
De probationibus, 29

Proceſſiones generales Papæ, 23
Procurator conſtitutus revocatur morte Prælati, 22
Procurator nemo datur invitus, 21
Procurator non poteſt conſtitui Religioſus, 21
Duplex profeſſio regularis, 51
Regularis profeſſio expreſſa quomodo fit, 51
Tacita profeſſio quomodo fit, 51
Profeſſio facta in Religione non approbata non valet, 51
Prohibitus alienare ad longum tempus, non prohibetur locare ad modicum, 44
Proviſio ſeu aſſignatio congruæ portionis, ad quem devolvitur, 64
Puella quæ eſt in poteſtate patris, non habet velle nec nolle, 114
Pueri ſæculares maximè nobiles inſtitui ſolebant in Monaſteriis, 59
Quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio Principis, 141

Q

QUÆSTORES eleemoſynarum quomodo admittendi, 80
Quæſtorum abuſus enumeratio, 80
Quibus caſibus fit collatio per turnum ſeu alternis, 64
Quinam Magiſtri vocantur, 69
Quilibet ſibi vigilare debet, 43
Quod mutatur ſub conditione, ſub contraria conditione non mutari intelligitur, 139
Quomodo Beneficium pacificè poſſideri intelligatur, 41

R

REFERENTI non creditur, niſi conſtet de delato, 29
Regula ſemper in Capitulo legenda, 54
Regula cur in Capitulo vulgari ſermone exponenda, 55
Regularis diſciplina & communio regularis inter Abbatem & Conventum defecit, 106
Regulares ex privilegio habent jus ſepeliendi eos qui elegerint ſepulturam apud ipſos, 49
Regularibus Confeſſio & Communio ſingulis menſibus injungitur, 54
Aliquid exigere pro introitu Religionis vetitum eſt, 82
Religioſus in Abbatem alterius Religionis vel habitus eligi non poteſt, 5
Religioſus Monaſterii Prior clauſtralis non poteſt delegari, 3
Religioſus conſtitui non poteſt Procurator, 21. 22
Religioſi Sacramenta Extremæ-Unctionis, Euchariſtiæ vel Matrimonii adminiſtrantes, præterquam in caſibus à jure expreſſis, ipſo facto incurrunt ſententiam excommunicationis, 77
Religioſis in ſermonibus interdicta detractio, 77
Religioſi quicumque non ſolventes decimas novalium, ſi requiſiti per eos quorum intereſt, intra menſem non deſtiterint, ipſo facto ſunt ſuſpenſi ab officiis, 49
Religioſi tenentur reddere rationem adminiſtrationis Ordinariis locorum, 46
Religioſi exempti ex privilegio Sedis Apoſtolicæ, quibus ſacramenta poſſunt miniſtrare, 77
Religioſi in ſermonibus auditores retrahentis à ſolvendis decimis Eccleſiis parochialibus pœna, 79
Religioſi & Clerici ſæcularis aliquem inducentis, ut apud eos

ſepulturam eligat, pœna, 80
Religioſi non poſſunt eſſe executores teſtamentorum, niſi petita priùs & obtenta Superioris licentia, 46
Renuntiatio Beneficii poteſt revocari re integra, 14
Renuntiatio Beneficii notificata collatori, 15
Renuntiatio Beneficii in manibus collatoris, alioquin nulla, 14
Renuntiatio quomodo & apud quem facienda, 130
Cur renuntiatio facta à filia ſtipulante patre nuptialibus in tabulis non valet, 113
An renuntiatio filiæ futuræ ſucceſſioni jurejurando appoſito contractui convaleſcat, 115
Renuntiatione admiſſa vacat Beneficium, 130
Repudians delatam hereditatem deſipit, 112
Requiſitio habet vim apoſtolorum, 35
Requiſitio habet vim tituli & conceſſionis, 48
Res ſemper tranſeunt cum ſua cauſa & onere, 65
Sola deſtinatione res fit ſacra vel quaſi ſacra, 132
Reus in actionibus in perſonam conveniendus ubi domicilium habet: in actionibus in rem, vel ubi domicilium habet, vel ubi res poſita eſt, 2
Res donatæ vel legatæ ad certos uſus non poſſunt transferri ad alios ſine auctoritate Principis, 62
Reſcriptum de providendo odioſum, 5
Reſcriptum ad lites non porrigitur ad lites futuras, 5
Reſignatio Beneficii quæ fit coram S. P. poteſt revocari, etiam poſt ſupplicationem præſentatam Papæ & ſignatam per verbum *fiat*, uſque ad conſenſum præſtitum, 15
Cur reipublicæ intereſt, ne filia dote accepta futuræ ſucceſſioni renuntiet, 114
De reſtitutione in integrum, 94
Retractus jus ignotum Romanis, 94
Retractus tempus, 99. 100
A jure retractus diſceſſit qui alienationi conſenſit, 101
Rei cædis Epiſcopi puniendi, priuſquam alter eligatur, 78
Laudanda Regis moderatio, 117
Cur Reges non valent regno renuntiare, 115
Roma temporalis dominii Eccleſiæ, 33
Romana Eccleſia non dedignatur rectas aliarum Eccleſiarum conſuetudines ſuas facere, 119
Romani P. electio olim à plebe: devoluta ad collegium Cardinalium, 6
Romano P. mortuo extra Urbem, electio ſucceſſoris celebranda in civitate in qua mortuus eſt, 7
Falſus rumor non debet obeſſe veritati, 138

## S

*Un ſaye à tuiau d'orgue*, 39
Sandalitia cornuta quid ſint, 59
Sarraceni teſtes, 30
Sarraceni vetantur invocare nomen Mahumetis, 70
Sarraceni unde & à quo pulſi, 70
Scapulare in quo diſtet à cuculla, 53
Scyllacænorum civitas cur Sedis Epiſcopalis dignitatem amiſit, 78

Sede

Sede vacante omnia reſervantur futuro ſucceſſori, 7. 13
Sede vacante fructus qui & quando reſervantur, 13
Sede vacante Cardinales nihil recipiunt de Camera, 7
Sede Pontif. vacante officia Curiæ expirant, 7
Sede vacante Capitulum ſuccedit in juriſdictione quoad exercitium, ſed non quoad emolumentum, 13
Sede vacante nihil innovandum, 6
Sendatum quid ſit, 52
Sententia lata poſt appellationem caſſatur per viam attentati, 26
Sententia lata in cauſa appellationis non retractatur obtentu novarum probationum, 10
Sententia lata contra formam mandati nulla, 104
Sententia definitiva juſtificari vel impugnari poteſt ex novis, 36
Sententiam exequi eſt ejus qui judicem dedit, non judicis dati, 4
Sententiæ tres in poſſeſſorio vel petitorio, 32
De ſequeſtratione fructuum, 28
Sequeſter reddit rationem fructuum deductis oneribus, 28
Si poſſeſſor victus appellaverit, fructus quidem ſequeſtri deponuntur, 28
Sequeſtratos fructus occupans excommunicatur, 29
Si obtinens unicam dignitatem, alia ſimilis conferatur, prior de jure vacat, 41
Sicilia feudum Eccleſiæ Rom. 33
Simonia quid ſit, 133
Simonia non contrahitur palam & publicè in foro, ſed variis artibus obnubitur, 134
Solatium morientis quid ſit, 137
Cur ſpirituale non poteſt dari pro ſpirituali, 129
An contrahentes ſponſalia in gradu vetito teneantur conſtitutione, 68
Cauſæ ſummariæ quæ ſunt, 87. 88
Summa quid eſt, 87
In cauſis ſummariis quomodo procedendum, 87
Cur in cauſis ſummariis non requiritur libellus, 88
In aliis cauſis neceſſariò datur libellus, 88
In ſummariis judiciis non requiritur ſolemnis ordo judiciorum, 88
In cauſis ſummariis quomodo judex poteſt procedere, 88
A ſupplicatione differt appellatio, 32

T

*Tabard fourré*, 38. 39
Tabardum, 39. Epitogium, 38. 39
Uſus tabardi foderati uſque ad oram Clericis interdictus, 52
Temporis futuri tractatus non pertinet ad officium judicis, 5
Territorium pro diœceſi, 8
Teſtamentum quid ſit, 138
Cur teſtamentum faciliùs reſtituitur quàm diſſolvitur, 140
In teſtamentis voluntas defuncti vicem legis obtinet, 139
Teſtes quando poſſunt iterum audiri, 30
Teſtes Judæi & Sarraceni non audiuntur contra Chriſtianos, 30
Teſtes audiuntur lite non conteſtata in cauſis electionum & matrimonii, 24
Cur Divina Heroïna Thereſia Auſtriaca Regina Chriſtianiſſima renuntiare non potuit ſucceſſioni Regni vel Principatûs, 114

X

Toloſa Juriſperitorum parens, altrix & alumna, 135
Traditione inſtrumenti debiti facta à domino præſumitur mandatum exigendi debiti, 21

V

VARIATIO vitioſa in perſonis Eccleſiaſticis, 15
Vaſa ſacra Eccleſiæ ad quid diſtrahi poſſunt, 50
Exigentes à Clericis vectigalia ſententiam excommunicationis incurrunt, 65
Velle non videtur qui errat, 142
Velle non creditur qui obſequitur imperio patris, 117
Venaticos canes tenere non poſſunt intra clauſuras Monaſterii, 55
Venatio ſæcularibus Clericis prohibita, 55
Venditio bonorum quæ liberis competebat, nulla, 94
Venditor ab emptore conventus, ut eum evictionis nomine defendat, ſequi debet forum emptoris, 2
Verba enunciativa nihil diſponunt, 138
Veſtes virgatæ, 58
Veſtes pretioſæ profeſſoribus paupertatis non congruunt, 85. 86
Gentilibus uſus pretioſarum veſtium in ſacris non placuit, 86
Cujus coloris ſuperior veſtis Monachorum eſſe debeat, 52
In veſte Monachorum quæ conſuetudo ſervanda, 52
Quid quærendum in veſtibus Monachorum, 52
Cujus formæ debeat eſſe veſtis Monachorum, 52
Vicaria perpetua Beneficium Eccleſiaſticum, 19
Viennenſe Concilium quo tempore celebratum, & à quo, 72
Vilitas veſtis quomodo æſtimanda, 83
Judicium vilitatis quibus commiſſum, 83
Qua auctoritate Monaſteria virginum ſingulis annis viſitari debeant, 59
Quid debeant obſervare Viſitatores Monaſteriorum virginum, 59
Quo tempore Epiſcopi viſitationis causâ accedere moneantur ad Monaſteria Ciſtercienſium, 65
Quodnam requiritur ad viſitationis Monaſteriorum Monialium officio fungendum, 61
Impedientes Viſitatores in officio viſitationis, ipſo facto incurrunt excommunicationem, 61
Quomodo Pontificum & Epiſcoporum vitæ conſulitur, 78
Una & eadem res non poteſt diverſo jure cenſeri, 137
Unio eſt alienatio Beneficii Eccleſiaſtici, 44
In unione deſideratur conſenſus patroni, 45
Epiſcopus poteſt unire Eccleſiam alteri de conſenſu Capituli, non vocato Rectore, 44
In unione Eccleſiæ non requiritur conſenſus Rectoris, 45
Faciliùs permittitur unio Eccleſiæ in totum, quàm ſectio Beneficii, 45
Unire proprium Epiſcopi, 45
Uniones debent fieri per Ordinarium, 16
Univerſitates præcipuæ orbis, quæ & quando erectæ, & per quos fundatæ, 68. 69
In uno eodemque actu non eſt inducenda diviſio voluntatis, 137
Vota ſubſtantialia Religionis quot

& quæ ſint, 82

Dicere uſum pauperem eſſe hæreticum, temerarium eſt: quid credendum hac in re, 86

X

XENODOCHIA, Leproſariæ non veniunt nomine Beneficiorum, 40

Xenodochia & hoſpitalia ſunt loca religioſa, 41. Hoſpitalia ſunt loca religioſa, ſi auctoritate Epiſcopi ſint inſtituta, 41. Hoſpitalibus Eccleſiæ, Capellæ & decimæ poſſunt accedere, 41

---

## *ADDITIO ad Clementinæ* 1. De verborum ſignificatione. *Paragraphum* Cumque dicti. *pag.* 84. *poſt verba* tamquam ſuum.

Sed Procurator Fiſci agit nomine Mendicantium, tamquam defenſor miſerabilium perſonarum, L. *unic. C. Quand. Imperator.*

---

*His emendandis, abſentia Auctoris, dum ſub prelo premeretur hoc Opus, & ipſiuſmet autographi perquam ſcrupuloſa difficultas, locum dedere: quibus ut parcas, Lector, gratum tibi ſit.*

*Pag.* 93. *lin.* 12. Decretales Pontifices *lege* Decretales Pontificum *P. ead. lin.* 22. Canonici Pariſienſis *lege* Paroſinenſis *P.* 94. *lin.* 9. conſenſit ſecreto emancipationem *lege* conſenſit eorum emancipationi *P.* 96. *lin.* 10. in malignis *lege* malignis *P.* 106. *lin. penult.* tolerare *lege* tolerari *P.* 110. *lin.* 17. diſceptatos *lege* diſceptator *P. ead. lin.* 24. dotes *lege* dote contentas *P.* 112. *lin.* 36. modicas dotes *lege* modica dote *P.* 113. lin. 26. *de dot.* lege *de dol.* *P.* 114. *lin.* 21. voti: parentum *lege* voti parentum: *P.* 116. *lin.* 16. rei ſacræ *lege* res ſacra *P. ead. lin.* 27. *poſt* arbitr. *adde.* Et hoc eſt quod ſuadet Nazianz. orat. 30. πόσος ὁ κίνδυνος, ὃν τοῖς αὐτὸν ἐθέμεθα τῶν θεῶν ζωδοχῶν τούτων διαβάντας εὑρίσκεσθαι *P.* 118. *lin.* 24. τοφτεῖα *lege* περιεία *P.* 126. *lin.* 13. ſimilis *lege* ſimiles *P.* 128. *lin.* 32. tenereris *lege* teneris *P.* 132. *lin.* 29. ac ſtudio *lege* an ſtudio *P.* 140. *lin.* 7. detectum *lege* defectum.

## *SUMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.*

CAUTUM eſt auctoritate Regis, ne quis in ipſius regno, aliiſve locis ejus ditioni ſubjectis, intra ſex annos à die publicationis exemplarium numerandos, librum qui ſic inſcribitur, *Antonii Dadini Alteſerræ U. J. Profeſſoris, & Decani Univerſitatis Toloſanæ, in Libros Clementinarum Commentarii*, excudat aut vendat, abſque Ludovici Billaine permiſſu, in cujus gratiam toto hujuſce Privilegii jure ſuo ceſſit ipſe Auctor. Qui ſecus fecerit, mulcta ei indicta, prout ampliùs in ipſo Diplomate regio continetur, dato apud ſanctum Germanum in Laya die 22. Februarii anni 1680.

*Prima Editio abſoluta fuit die 8. Februarii anni 1681.*

1013405